

INSTITUT ZA IZUČAVANJE RELIGIJE

**OBMANA O
BESMRTNOSTI DUŠE**

Naziv dela:

Obmana o besmrtnosti duše

(Adaptacija originalnog dela dr Mirka Golubića
pod naslovom „Besmrtnost – urođena ili stečena“)

Priredivač:

Pavle Simović

Izdavač:

Institut za izučavanje religije
www.religija.me

Dizajn korica i tehničko uređenje:

Pavle Simović

Štampa:

Donat Graf, Beograd

Prvo izdanje, 2023.

Napomena Izdavača:

Ova knjiga ne može se štampati u komercijalne svrhe.

Sadržaj

PREGOVOR	5
1. USLOVNA BESMRTNOST U STAROM I NOVOM SAVEZU	7
Čovek stvoren prema Božjem obličju	7
„Nećete vi umreti“ – prva Sotonina laž	11
Radosna vest – otpor smrti	17
Urođena besmrtnost nije čovekova osobina	23
Dve smrti – privremena (prva) i večna (druga) smrt	29
Večno uništenje – druga smrt nepokajanih grešnika	35
Hristovo učenje o sudbini zlih	42
Značenje reči „duša“ i „duh“ u Novome savezu	50
Besmrtnost samo po Hristu (prvi deo)	56
Besmrtnost samo po Hristu (drugi deo)	65
Bogataš i siromašni Lazar – priča o izgubljenoj prilici	72
„Bićeš sa mnom u raj“	82
„Preobučeni“ u nebeskom domu – najveća želja vernih	90
Propovedanje „duhovima u tamnici“	96
Putem vizije „na trećem nebu“	101
Prevareni Saul	104
„Imam želju otići i biti s Hristom“	110
Izrazi vek i večan u vezi s čovekovom večnom sudbinom	116
„Duše pod oltarom“	123
Šta uči Otkrivenje o konačnoj sudbini pravednih i zlih?	126
2. POREKLO NAUKE O BESMRTNOSTI DUŠE.....	134
Poreklo verovanja u besmrtnost duše	134
Platon – glavni pobornik ideje o besmrtnosti duše	137
Aristotelovo učenje o duši i „aktivnom umu“	141
3. OD USLOVNE BESMRTNOSTI KA VEROVANJU U UROĐENU BESMR- TNOST	146
Od biblijske nauke o uslovnoj besmrtnosti ka ideji o urođenoj	

besmrtnosti	146
Uslovna besmrtnost u spisima ranih crkvenih otaca	153
Irinej – istaknuti pobornik uslovne besmrtnosti i veliki neprijatelj krivoverja	155
Atenagora – prvi zastupnik učenja o besmrtnosti duše među hrišćanskim apologetima	159
Tertulijan – propovednik nauke o večnim mukama zlih	163
Klement Aleksandrijski i Origen – zastupnici nauke o opštoj obnovi	168
Avgustinov uticaj osigurava prevlast nauke o urođenoj besmrtno- sti ljudske duše	175
Verovanje u zagrobni život i kult svečeva	177
4. PONOVRNO OŽIVLJAVANJE NAUKE O USLOVNOJ BESMRTNOSTI	180
Ponovno otkrivanje nauke o uslovnoj besmrtnosti tokom srednjeg veka	180
Pobornici uslovne besmrtnosti u doba Reformacije	186
Pobornici uslovne besmrtnosti u novije vreme	195
Adventisti sedmog dana ističu uslovnu besmrtnost	203
Uslovna besmrtnost – jasna biblijska nauka	207

Predgovor

Život, smrt i večna sudbina! Ovdje i posle! To su pitanja koja pobuđuju radoznalost čovekovog uma od početka ljudske istorije. Odakle potičemo? Zašto smo ovdje? Kuda ćemo poći na kraju života? Šta je zapravo smrt? Da li je to početak ili kraj? To su neka između mnogih pitanja koja na tu temu stalno postavljaju milioni ljudi očekujući zadovoljavajući i pouzdan odgovor.

Čovek i njegova sudbina, kao i eshatologija koja raspravlja o smrti, o stanju za vreme smrti, o sudu, o Hristovom dolasku, o uskršenju i konačnom nagrađivanju vernih i kažnjavanju zlih – velike su teme koje danas najviše pobuđuju zanimanje hrišćanskih teologa kao i vernika.

Ovo je upravo predmet proučavanja u ovoj knjizi.

*Dakle, postoje dva suprotna gledišta o čovekovoj večnoj sudbini – verovanje u čovekovu **urođenu besmrtnost** ili u **besmrtnost ljudske duše** i verovanje u **uslovnu besmrtnost**, to jest u besmrtnost koja se može steći pod određenim uslovima.*

Pristalice uslovne besmrtnosti veruju da će oni koji ne prihvate Božje uslove biti konačno lišeni života, njihovo postojanje zauvek će prestati.

Nasuprot tome, pristalice urođene besmrtnosti veruju da će čovek koji ne veruje u Boga i koji je istrajan u svojoj pobuni protiv Boga biti bačen u večni ognjeni pakao u kome će se večno mučiti jer je njegova duša besmrtna i ne može umreti.

Gde je istina? Koje je verovanje ispravno i istinito? Na postavljena pitanja o čovekovoj prirodi i večnoj sudbini ne može nam dati pouzdani odgovor ni filozofija, ni istorija ni ljudska logika. Ljudska mudrost nije mogla da da jasne i istinite odgovore na ta pitanja.

Da bismo dobili autoritativan odgovor na ta pitanja, moramo se obratiti Bogu koji je stvorio čoveka.

Moramo potražiti odgovor u Božjoj nadahnutoj knjizi, u Bibliji. Stari i Novi savez Svetoga pisma potvrđuju stanovište o uslovnoj besmrtnosti. U prvom delu ove knjige izneti su iscrpni i jasni dokazi u prilog ovoj tvrdnji.

*U drugom delu knjige govorimo o **poreklu ideje o besmrtnosti duše**, o prodiranju te ideje preko jevrejske apokrifne književnosti u jevrejstvo i u jedan deo ranog hrišćanstva, o preovladavanju te misli u Crkvi srednjeg veka, i na kraju o proglašavanju dogme o besmrtnosti duše od strane pape Leona X 1513. godine.*

Iako je biblijska nauka o uslovljenoj besmrtnosti, počevši od petog stoleća, bila potiskivana i suzbijana, a njene pristalice progonjene, ona nikada nije bila potpuno suzbijena i zaboravljena; uvek je imala svoje svedoke od kojih su neki zbog ove istine podneli i mučeničku smrt. U poslednjim stolicima broj zastupnika uslovne besmrtnosti stalno se povećava. O tome govori poslednji deo ove knjige.

*Istina o uslovnoj besmrtnosti ili o besmrtnosti **samo po Hristu** je velika biblijska istina koja je u potpunom skladu s Božjim karakterom pravednosti i ljubavi, a koja takođe poštuje čovekovu slobodu, slobodu njegovog izbora ili opredeljenja.*

S druge strane, verovanje u besmrtnost duše i urođeni večni život jedna je od najvećih obmana ikada. Ova zabluda ušla je u iskvareno paganizovano hrišćanstvo koje se razvilo u Aleksandriji i Rimu i dalje dogmatizovana kroz Srednji vek. Dogma o „večnom mučilištu – paklu“ navela je mnoge duše da sa gnušanjem gledaju na Boga i hrišćanstvo.

1. Uslovna besmrtnost u Starom i Novom savezu

ČOVEK STVOREN PREMA BOŽJEM OBLIČJU

Odakle potičemo? Ko smo? Šta je smisao našeg života? Kakva nas budućnost čeka? To su pitanja koja nam se uvek iznova nameću. Na ova pitanja postoje samo dva tumačenja: ili je čovek slučajna skupina atoma, koju je oblikovala beskrajna igra slučaja tokom miliona godina, ili je on, zajedno sa živom i neživom prirodom, delo Stvoritelja, neizmernog u mudrosti, sili i ljubavi.

Biblija, koja je istinskom hrišćaninu temelj vere i života, upoznaje nas sa Stvoriteljem, otkriva nam kako je postao čovek i govori nam o njegovoj večnoj sudbini.

Prvi biblijski izveštaj upoznaje nas s činjenicom da su nebo i Zemlja sa svojim stanovnicima akt Božje stvaralačke moći:

„U početku stvori Bog nebesa i zemlju.“ (1. Mojsijeva 1:1)

„Rečju Gospodnjom nebesa su stvorena, i duhom usta njegovih sva vojska njihova... Jer on reče, i postade; on uredi, i pokaza se.“ (Psalam 33:6,9)

U prvom poglavlju 1. knjige Mojsijeve pošto je opisano oblikovanje Zemlje i stvaranje biljnog i životinjskog sveta, opisuje se i stvaranje prvog čoveka:

„Zatim Bog reče: ‘Hajde da načinimo čoveka po svom obličju, sličnog nama, i neka upravlja nad morskim ribama, nad stvorenjima koja lete po nebu, nad stokom, nad svom zemljom i nad svim drugim životinjama što se miču po zemlji.’ I Bog je stvorio čoveka po svom obličju, po obličju Božjem stvorio ga je – muškarca i ženu stvorio ih je.“ (1. Mojsijeva 1:26,27)

U drugom poglavlju iste knjige zapisana je ponovljena istorija o stvaranju, obogaćena poniranjem u određene i veoma značajne

pojediniosti. Tu je opisano postanje čoveka, ali i njegova struktura:

„Gospod Bog je oblikovao čoveka od zemaljskog praha i udahnuo mu u nozdrve dah života, i čovek je postao duša živa.“ (Postanje 2:7)

Ovaj kratki izveštaj ističe ne samo vezu koja postoji između Boga i čoveka već ističe sve što je moguće utvrditi o postanku čoveka i njegove strukture:

1. Čovek je sastavljen od dva elementa – **prah zemaljski i dah života.**
2. On je spoj ovih dvaju elemenata.
3. Čovekovo osnovno obeležje označeno je činjenicom da je on „**duša živa**“, tj. **živo biće.**

U izveštaju o stvaranju čoveka ističu se tri grupe reči na kojima je potrebno da se zadržimo, a to su: „dah života“, „duša živa“ i „po obličju Božjemu“.

Ni u jednoj od ove tri grupe reči ne spominje se izraz besmrtnost ili besmrtna duša. Međutim, ipak postoji veoma rasprostranjeno mišljenje da je Bog stvorio čoveka s besmrtnom dušom. Pristalice tog mišljenja smatraju da je Bog stvorio čoveka besmrtnim, jer ga je stvorio „po obličju svojemu“, a Bog je besmrtn.

Nadahnuti izveštaj četiri puta spominje da je Bog stvorio čoveka na svoju sliku ili po svom obličju (1. Mojsijeva 1:26,27; 5:1; 9:6). U 1. Mojsijevoj ili knjizi Postanka nemamo određenu izjavu koja bi nam bliže objasnila u čemu je Bog stvorio čoveka prema svojoj slici – obličju. Apostol Pavle daje u tom pogledu objašnjenje kad kaže: „I da obučete novog čoveka, koji je po Bogu stvoren u pravednosti i istinskoj svetosti.“ (Efescima 4:24) Čovek je stvoren kao čisto, pravedno i sveto biće. U **moralnom** pogledu čovek je bio Božja slika.

Učiti i verovati da je čovek stvoren kao besmrtno biće zato što je stvoren prema slici besmrtnog Boga, nema nikakve logične osnove. Ako bismo verovali da je čovek besmrtn zato što je ovako stvoren, onda bismo takođe morali verovati da je čovek svemoguć,

sveznajuć i svuda prisutan, jer je Bog svemoguć, sveznajuć i svuda prisutan. Svakome je jasno da je to apsurd. U Svetom pismu se čoveku nigde ne pridaje atribut besmrtn. Taj atribut daje se jedino Bogu koji je „jedini Silni Kralj nad kraljevima i Gospodar nad gospodarima, **jedini koji ima besmrtnost.**“ (1. Timoteju 6:15,16)

Nema zdrave logične osnove, a još manje biblijskog temelja, tvrditi da je Bog, stvarajući čoveka „prema svom obličju“, obdario ga jednom svojom osobinom – besmrtnošću, a da ga u isto vreme nije obdario drugim božanskim osobinama, osim ako bi to negde izričito izjavio. Takve izjave nema u Svetom pismu. **Nema, dakle, razloga verovati da je besmrtnost jedina božanska osobina data čoveku, kad je svima jasno da čovek ne poseduje druge nerazdvojne osobine vezane uz Božanstvo.**

Razmotrimo sada drugu grupu reči – „**dah života**“.

Bog je načinio čoveku telo od „praha zemaljskoga“, udahnuo mu je u nos „**dah života**“, i tako je čovek postao „živa duša“. Izveštaj ne kaže da je Bog udahnuo čoveku besmrtdu dušu. Udahnuo mu je „**dah života**“.

Izrazi „dah života“, „dah Božji“, „duh Božji“ ili „duh“ označavaju, kad je reč o sastavu ili postanku čoveka, jedno isto načelo, isti princip života – besvesnu oživljujuću silu, koja je Božji dar:

„Ako bi zadržao k sebi, k srcu svom, duh njegov i dah njegov pribrao, izdahnulo bi svako telo, i čovek zemaljski u prah bi se vratio.“ (Knjiga o Jovu 34:14,15)

„Mene je Duh Božji stvorio, i dah Svemoćnog me drži u životu.“ (Knjiga o Jovu 33:4)

„Dah“ i „duh“ znače **životni princip**, i ovde se upotrebljavaju kao reči slične po značenju. Karakteristika hebrejske poezije, kojoj pripada i Knjiga o Jovu, jesu takozvani paralelizmi: u drugom stihu samo drugim izrazima ponavljaju se misli iskazane u prvom stihu. To se vidi iz dvaju navedenih citata.

Izrazi „duh Božji“ i „dah“ imaju isto značenje.

U času smrti, koja je obrnuti proces od procesa stvaranja, Bog

uzima čoveku „dah“, ili „duh“, i čovek se opet vraća u prah od koga je načinjen:

„Tada se prah vraća u zemlju, gde je i bio, a duh se vraća Bogu, koji ga je dao.“ (Propovednik 12:7)

Živi čovek u kome je „dah života“ ili „duh“, ne poseduje time besmrtnost, jer je taj „dah života“ u njemu samo za izvesno vreme, a ne za večnost. U času smrti dah mu se oduzima, i čovek odlazi u grob, vraća se u prah:

„Duh njegov izađe iz njega, i on se vraća u zemlju svoju, tog dana propadnu misli njegove.“ (Psalam 146:4)

„Duša živa“. – Šta znači izraz „duša živa“? Znači li ovaj izraz isto što i „besmrtna duša“? Nipošto!

„Živa duša“ nije neko odvojeno biće koje bi se uselilo u beživotno telo. Kako je čovek stvoren? Bog je u beživotno telo udahnuo **dah** života, životnu silu, i tako je čovek postao **živa duša, individualno biće.**

„Dah“ ili „duh“ u Bibliji se nikada ne izjednačuje s „dušom“.

„Duša“ je sam čovek, a „dah“ je sastavni deo čoveka.

Da izraz „živa duša“ ne znači i „besmrtna duša“ proizlazi i iz činjenice da se tim izrazom označavaju i stvorenja niža od čoveka. Četiri puta hebrejski izraz (duša) odnosi se na niža stvorenja – životinje pre nego što je primenjen i na čoveka:

„Zatim Bog reče: Neka u vodama provrvi mnoštvo živih duša ... Tada je Bog stvorio velike morske životinje i sve žive duše što se miču... Zatim Bog reče: Neka zemlja pusti iz sebe žive duše po svojim vrstama ... i svim živim dušama što se miču po zemlji dao sam za hranu sve zeleno bilje.“ (1. Mojsijeva 1:20,21,24,30)

Udahnjivanjem životnog daha čovek je postao živa duša ili biće. Srce je počelo da mu kuca, krv teče, mozak misli, a životni procesi se odvijaju.

Prilikom smrti dešava se obrnut proces – Bog uzima od čoveka životni dah, srce prestaje da kuca, tok krvi se zaustavlja, um prestaje da deluje i životni procesi se gase. Čovek se vraća u prah, u isto

beživotno stanje odakle je došao.

Napominjemo da čovek nije stvoren za to da umre, već da večno živi. Međutim, on nije stvoren besmrtnan. Stvoren je s mogućnošću da to postane, a da bi to mogao postati, prema svom Stvoritelju trebalo je da pokaže potpuno poverenje i poslušnost. Na žalost, prvi čovek nije izdržao probu vernosti i poslušnosti. Prestupio je izričiti Božji uput, odvojio se od Boga, izvora života, i postao rob greha koji donosi tragične posledice: „Jer je plata za greh smrt.“ (Rimljanima 6:23)

Za palog čoveka ipak postoji nada. Bog se u svojoj neizmornoj ljubavi pobrinuo za čovekovo spasenje.

„Jer Bog je toliko voleo svet da je dao svog jedinorođenog Sina, da niko ko veruje u njega ne bude uništen, nego da ima večni život.“ (Jovan 3:16)

Čovek umire prvom prirodnom smrću zbog Adamovog greha: „Zato, kao što je kroz jednog čoveka u svet ušao greh i preko greha smrt, i tako se smrt proširila na sve ljude jer su svi sagrešili.“ (Rimljanima 5:12) Iako po Adamu svi umiremo prvom ili prirodnom smrću, ne moramo umreti drugom ili večnom smrću. Po Hristu možemo biti naslednici besmrtnosti ili večnog života. To ćemo postati ako u ovom životu izaberemo Božji put, život u skladu s Božjom voljom; ako dopustimo da Hristos svojom rečju i svojim Duhom obnovi u nama Božju sliku, Božji moralni karakter, i ako u stalnoj zajednici s Hristom istrajemo u dobrim delima i u svetom življenju do kraja (Rimljanima 2:6-8).

„NEĆETE VI UMRETI“ – PRVA SOTONINA LAŽ

Među hrišćanima, kao i među pripadnicima drugih religija, veoma je rašireno verovanje u urođenu besmrtnost ljudske duše. Odatle potiče ovo verovanje i kako je ono postalo deo verskog nasleđa velikog broja naših savremenika?

Verovanje u urođenu besmrtnost je u vezi sa pojavom prvog

greha na Zemlji. Greh se nije prvi put pojavio na našoj Zemlji; on se najpre pojavio u samom Nebu. Ovde ćemo govoriti o ovim dvema pojavama greha, i s tim u vezi o prvoj Sotoninoj laži.

Bog je stvorio savršen svemir, kao i ovaj svet i planetu Zemlju. Stvorio je savršene stanovnike drugih svetova, a isto tako i prvi bračni par na ovoj Zemlji.

Nema razloga da ne verujemo da ima razumnih bića i na drugim planetama u beskrajnom svemiru. Mnogi naučnici to veruju. Psalmista poziva sve stanovnike Neba i Zemlje da hvale i obožavaju svoga Stvoritelja: „Hvalite Gospoda! Hvalite Gospoda s nebesa, hvalite ga na visinama! Hvalite ga, svi anđeli njegovi! Hvalite ga, sve vojske njegove!“ (Psalam 148:1,2) „Blagosiljajte Gospoda, sve vojske njegove, sluge njegove, vi koji vršite volju njegovu!“ (Psalam 103:21)

Činjenica s kojom nas Biblija upoznaje govori da svi anđeli nisu ostali lojalni svom Stvoritelju. U srcu jednog anđela pojavio se greh, a preko tog anđela zaraza greha zahvatila je trećinu drugih anđela. Kako se to dogodilo? Pojava greha je tajna. Biblija govori o dvema tajnama: o **tajni greha** ili **bezakonja** (2. Solunjanima 2:7; Otkrivenje 17:5) i o **tajni pobožnosti** (1. Timoteju 3:16).

Bog je stvorio anđele kao razumna bića sa slobodnom voljom, sa slobodom izbora. Međutim, jedan od anđela je zloupotrebio tu slobodu. U njegovom srcu začeo se greh. Kako je taj anđeo mogao da izabere ono što ga je odvojilo od savršenstva? Kako je mogao da sagreši anđeo koji je živeo u neposrednoj blizini Boga gde ga niko i ništa nije navodilo na greh? To je zaista tajna. Za greh nema razložnog objašnjenja.

Da bismo donekle pronikli u tajnu prve pojave greha na Nebu, pomažu nam naročito dva biblijska teksta: Ezekijel 28:12-18. i Isaija 14:12-18.

Prorok Ezekijel, slikom ili simbolom kralja tirkog, opisuje zapravo anđela, prvog po rangu, u čijem se srcu pojavio prvi greh. Taj anđeo naziva se u Bibliji Lucifer ili Svetlonoša.

Evo tog opisa iz Knjige proroka Ezekijela:

„Sine čovečiji, nariči nad kraljem Tira i reci mu: ‘Ovako kaže Gospod: Ti si pečat savršenstva, pun si mudrosti i savršeno si lep. Bio si u Edenu, vrtu Božjem. Pokrivalo te je svako drago kamenje, rubin, topaz, jaspis, hrizolit, oniks, žad, safir, tirkiz, smaragd i zlato; tamburine i svirala bili su ti pripremljeni onog dana kad si bio stvoren. Bio si pomazani heruvim zaštitnik, ja sam te postavio. Bio si na svetoj gori Božjoj. Hodio si usred plamenih stena. Bio si besprekoran na svojim putevima od dana kad si stvoren pa sve dok se u tebi nije našla nepravednost... Zato ću te kao obesvećenog odstraniti s Božje gore i unišću te, heruvime zaštitniče, između plamenih stena...“ (Ezekijel 28:12-16) „Izgleda da je prorok Ezekijel u viđenju posmatrao karakter i aktivnosti doslovnog tirkog kralja, Božji Duh podigao je zavesu između vidljivog i nevidljivog i proroku je bilo omogućeno da vidi moćnog nevidljivog palog anđela kome je služio tirkiski kralj.“¹

Da se opis bića prikazanog proroku u viđenju ne može odnositi na doslovnog ili istorijskog tirkog kralja, proizlazi iz detalja samog opisa, koji se ne mogu odnositi ni na jednog zemaljskog vladara:

„Bio si u Edenu, vrtu Božjem.“ (st. 13)

„Bio si pomazani heruvim zaštitnik.“ (st. 13)

„Tvoje srce se uzoholilo zbog lepote tvoje.“ (st. 17)

„Zato ću posred tebe pustiti vatru koja će te proždreti.“ (st. 18)

Iz ovih detalja jasno proizlazi da se oni ne mogu odnositi ni na jednog zemaljskog vladara. **Oni se odnose na nebesko biće u čijem se srcu začeo prvi greh.** To biće bio je heruvim zaklanjač, koji se nalazio u neposrednoj Božjoj blizini. Obdaren je bio mudrošću, lepotom i slavom. Bio je pečat savršenstva. Ime mu je bilo Lucifer ili Svetlonoša. Reč Božja kaže da se njegovo srce **uzoholilo zbog**

---

¹ “King of Tyrus” (Ezekijel 28:12), Seventh-Day Adventist Bible Commentary ed. F.D. Nichol (Washington, D.C.: Review and Herald Pub. Assn., 1953-57), 4:675.

njegove lepote i mudrosti (st. 17).

Oholosti se pridružila zavist. Lucifer je bio stvoreno biće. Kao takav bio je niži od Sina Božjeg.² Hristos je jednak Ocu u prirodi i karakteru, ali je po autoritetu sledeći do Oca. On s Ocem u svemu odlučuje. Lucifer je počeo da zavidi Sinu Božjem na položaju, časti i prednosti da s Ocem učestvuje u svakom savetu.

Oholost i zavist podstakli su Lucifera na akciju, na pobunu. Tu pobunu opisuje prorok Isaija:

„Kako pade s Neba, Svetlonošo, zorin sine! Kako se obori na zemlju, ti što si gazio narode! A govorio si u svom srcu: ‘Do nebesa ću se podići. Iznad Božjih zvezda podići ću svoj presto i sešću na zbornu goru na krajnjem severu. Podići ću se iznad oblaka. Izjednačiću se sa Najvišim.’“ (Isaija 14:12-14)

Ovde je slikom vavilonskog kralja prikazana pobuna i pad Lucifera. Već su crkveni učitelji Tertulijan i Jeronim primenili ovaj opis na Lucifera.

Lucifer je želeo da se izjednači s Bogom po položaju, vlasti i slavi, ali ne i u karakteru.

„Iako je sva njegova slava bila od Boga, ovaj moćni anđeo počeo je da gleda na nju kao na nešto što je njegovo. Nezadovoljan svojim položajem, iako čašću iznad sve vojske nebeske, težio je za čašću koja pripada jedino Stvoritelju. Umesto da uzdiže Boga usmeravajući prema Njemu ljubav i vernost svih stvorenih bića, nastojao je da za sebe pridobije njihovu službu i lojalnost.“³

Podstican zavišću i častoljubljem, Lucifer je počeo da priprema pobunu na Nebu. Sam nezadovoljan svojom čašću i položajem, počeo je da širi nezadovoljstvo među anđelima. Počeo je da kritikuje Božju vlast, samog Boga i Njegov zakon ljubavi.

„Počeo je da seje sumnju prema zakonima koji su vladali

---

² Ellen G. White, *Patriarchs and Prophets* (Mountain View, Cal.: Pacific Press 1958), p. 34.

³ *Ibid.*, p. 35.

nebeskim bićima namećući misao da iako su zakoni možda potrebni stanovnicima svetova, takva ograničenja nisu potrebna anđelima, bićima koja su uzvišenija, jer im je njihova mudrost siguran vodič.“⁴

Savršena harmonija Neba sada je bila narušena, a Lucifer, uzvišeni Svetlonoša, ponižen grehom u đavola, to jest opadača, zbačen s Neba. S njim su zbačeni i anđeli koji su mu se pridružili u pobuni (Otkrivenje 12:7-9).

Izgleda neverovatno da su Lucifer i njegove pristalice mogli biti tako zaslepljeni grehom da nisu mogli da shvate strašne posledice svojih dela. Zato se greh ili bezakonje naziva tajnom (2. Solunjanima 2:7). Greh zaslepljuje i čoveka, tako da u času u kome greši ne uviđa užas greha ni njegove strašne posledice.

Prvi greh naših praroditelja

Zbačen s Neba, Sotona je potražio nove pristalice i njegovo delovanje imalo je uspeha. Naši praroditelji postali su njegove nove žrtve. Kako se to dogodilo?

Adam i Eva bili su stvoreni kao savršena bića po obličju svoga Stvoritelja (1. Mojsijeva 1:26-28), sa vlašću nad Zemljom i nad svim što je na njoj. Kao Božji upravitelji, bili su odgovorni samo Bogu.

Bog je stvorio naše praroditelje kao **slobodna moralna bića** s mogućnošću da odluče hoće li poslušati svoga Stvoritelja ili ne, hoće li Ga voleti ili ne. Time što je stvorio čoveka kao slobodno biće s mogućnošću izbora između dobra i zla, Bog je, zapravo, omogućio čoveku i dragovoljnu poslušnost svome Stvoritelju i pružio mu mogućnost da razvija svoj karakter.

U tom daru slobodne volje krila se za čoveka i opasnost da ga zloupotrebi. Bog je to znao; znao je unapred strašne posledice koje će doneti pogrešan izbor, ali smatrao je da je bolje prihvatiti tu opasnost negoli izjednačiti čoveka sa nižim bićima.

---

⁴ Ibid., p. 37.

Iako stvoreni sa savršenom prirodom i sa sklonošću prema dobru a ne zlu, Adam i Eva ne bi mogli da dokažu svoju ljubav i vernost i da ih razvijaju, lišeni mogućnosti i prilike da biraju između dobra i zla.

Bog im je pružio sve prednosti prepuštajući im Eden u kome im je dopustio da jedu rod svakog drveta, osim s jednog koji Biblija naziva „drvetom spoznaje dobra i zla“. Gospod je uputio čoveka: „Sa svakog jestivog drveta u vrtu jedi. Ali s drveta spoznanja dobra i zla ne jedi, jer onog dana kada budeš jeo s njega, **sigurno ćeš umreti.**“ (1. Mojsijeva 2:16,17) Dar besmrtnosti kojim je Bog želeo da daruje naše praroditelje zavisio je od njihove ljubavi i vernosti Bogu – kretanje u okviru Božjeg poretka = život.

Na žalost, iako upozoreni da će kušač nastojati da ih navede na neposlušnost prema Bogu, Eva se približila zabranjenom drvetu i prva podlegla nagovoru lukavog kušača koji je podsticao njenu „želju tela, želju očiju i ponos života“ (1. Mojsijeva 3:6; 1. Jovanova 2:16). Adam je shvatio da je Eva prestupila Božji uput i prezrela zabranu koju je Bog postavio kao probu njihove ljubavi i vernosti. Ali iz ljubavi prema njoj i on je prestupio Božji uput. Odlučio je da podeli njenu sudbinu; ako ona mora da umre, on je spreman da umre sa njom.

Dok je Bog kazao Adamu: „Ali s drveta spoznanja dobra i zla ne jedi, jer onog dana kada budeš jeo s njega, sigurno ćeš umreti,“ Sotona preko zmije kao medija, rekao je Evi: „Ne, sigurno nećete umreti. Jer Bog zna da će vam se onog dana kada ga budete jeli otvoriti oči i da ćete postati kao bogovi, znajući dobro i zlo...“ (1. Mojsijeva 3:4,5)

U stvari, Sotona je ovom prilikom izgovorio dve laži: prva – nećete umreti, i druga – postaćete kao bogovi. Obe se odnose na čovekovu prirodu i sudbinu. Dok je Bog našim praroditeljima obećao besmrtnost pod uslovom poslušnosti, Sotona im je obećao besmrtnost bez ikakvog uslova. Naši praroditelji poverovali su Sotoninoj prvoj laži izgovorenoj na našoj Zemlji. Zato je Isus s pravom

nazvao Sotonu lažovom i ocem laži (Jovan 8:54), dok ga u Otkrivenju naziva „starom zmijom“ (Otkrivenje 12:9).

Sotonina laž: „Nećete vi umreti“ je zapravo **tvrdnja da čovek (stvorenno biće) poseduje urođenu besmrtnost**. To je početak učenja da čovek ima besmrtnu dušu; da u njemu postoji neko svesno biće koje nadživljuje smrt tela. I to je jedno od najpogubnijih učenja koja su se razvila pod ustanovom papstva kao „tajna bezakonja“, po delovanju prvog pobunjenika – Sotone (2. Solunjanima 2:9). Ovo je u očiglednoj suprotnosti s naukom Božje reči koja izričito naglašava da jedino Bog poseduje besmrtnost (1. Timoteju 6:16; 1:17)

Besmrtnost pripada Bogu

Taj dar čovek je mogao dobiti da je ostao veran i poslušan Bogu. Ali, pošto je prestupio Božji uput osuđen je na smrt (Rimljanima 6:23). Zahvaljujući Isusu Hristu, Sinu Božjem, koji je iz ljubavi prema ljudskom rodu došao na ovaj svet, posrednički uzeo na sebe čovekovu krivicu i umro za čoveka, i mi, pali Adamovi potomci možemo opet dobiti ono što smo grehom prvog čoveka i svojim grehom izgubili – dar besmrtnosti i to samo pod uslovom da smo se verom potpuno predali Hristu. „A u ovome je to svedočanstvo: Bog nam je dao večni život, i taj život je u njegovom Sinu. Ko ima Sina, ima život, a ko nema Sina Božjeg, nema život.“ (1. Jovanova 5:11,12)

RADOSNA VEST – OTPOR SMRTI

Greh naših praroditelja doneo je žalost celom Nebu, a našoj Zemlji i njenim stanovnicima prokletstvo greha, bedu i smrt. Izgledalo je kao da nema izlaza za one koji su prestupili Božji zakon.

Ali, božanska ljubav stvorila je plan po kome će čovek moći da bude spasen. Taj plan načinjen je u savetu Oca i Sina pre postanja sveta. U tom savetu večni Bog Otac i Njegov Sin pripremili su spasenje čoveka u slučaju da čovek prestupi Božji zakon. Prestupljeni

zakon traži smrt prestupnika. Sin Božji je dragovoljno odlučio da bude čovekova Zamena i Jamac. Budući da je Zakon svet kao sam Bog, jedino je Sin Božji mogao zadovoljiti zakonsku pravdu i omogućiti pomirenje – uspostaviti sklad između Boga i čoveka i vratiti čoveku sve ono što je padom u greh izgubio.

Hristos je bio Jagnje zaklano od postanja sveta (Otkrivenje 13:8). Večni Bog Otac nije bez borbe pristao da prepusti svoga Sina smrti za grešni ljudski rod – za svakog Adamovog potomka (Jevrejima 2:9).

„Jer Bog je toliko voleo svet da je dao svog jedinorođenog Sina, da niko ko veruje u njega ne bude uništen, nego da ima večni život.“ (Jovan 3:16)

Prvi nagoveštaj o otkupljenju saopšten je našim praroditeljima u obliku presude izgovorene nad zmijom – Sotonom – u Edenskom vrtu. Gospod je izjavio: „Staviću neprijateljstvo između tebe i žene i između tvog semena i njenog semena. Ono će ti glavu zdrobiti, a ti ćeš ga u petu raniti.“ (1. Mojsijeva 3:15) Ova presuda izgovorena nad zmijom – Sotonom, u prisutnosti naših praroditelja, bila je za njih **obećanje**. Iako je ono proricalo rat između čoveka i Sotone, čoveku je ostavljeno obećanje da će sila velikog protivnika biti konačno slomljena. Ovo obećanje o dolasku Otkupitelja koji će slomiti moć velikog neprijatelja i osloboditi čoveka iz njegovog ropstva – ropstva greha i smrti, svetlelo je od sada našim praroditeljima kao zvezda nade kroz pustinju ovog života. To je za naše praroditelje bilo Jevanđelje, Radosna vest. To je i za nas Radosna vest.

Kako su naši praroditelji postupili kada su prestupili Božji zakon i dopustili da greh uđe u njihov život i zavlada ovom Zemljom? Prva reakcija sastojala se u pokušaju da se sakriju od Boga. Greh je prouzrokovao strah i stid. Dok su u stanju svoje nevinosti bili okruženi svetlošću kao plaštom, ta svetlost ih je sada napustila, tako da su postali svesni svoje golotinje. Biblijski izveštaj kaže: „Tada su im se otvorile oči i shvatili su da su goli. Zato su spleli smokvino lišće i napravili sebi pokrivala za bedra.“ (1. Mojsijeva 3:7). Eto,

grubim pokrivačem od lišća nastojali su da sakriju svoju nedoličnost.

Prirodna je sklonost čovekove grešne prirode, još od prvog pokušaja, da sam otkloni svoj nedostatak, da se sam opravdava, da svojim delima stekne pohvalu. „Isti princip temelj je svake lažne religije, svakog lažnog jevanđelja. Bilo da mnogobožac prinosi hranu nekom idolu, bilo da se pustinjak odvaja od društva i odriče svojih telesnih potreba, ili svetovan čovek našeg stoleća oseća da je sam sebi dovoljan i da mu Bog nije potreban – čovekov prirodni impuls je da traži spasenje na svoj način, svojim naporom, svojim delima.“⁵

Od straha i stida čovek se sakrio pred Bogom, ali Božja ljubav pošla je u potragu za čovekom. Iako su prestupili Božji uput naši praroditelji nisu bili spremni da svoju krivicu priznaju Bogu. Pokušali su da se opravdaju pred Bogom: žena je bacila krivicu na zmiju, a Adam na ženu (1. Mojsijeva 3:12,13). I danas je tako – čovek teško priznaje svoj greh. To je jedna od najizrazitijih osobina čovekove pale prirode.

Pošto je postao zarobljenik greha, čoveku je zabranjen pristup drvetu života koje se nalazilo u raj. Bog nije želeo da čovek večno živi kao grešnik. Odvojen od Izvora života, čovek je postao smrtan. Samo preko obećanog „ženinog potomka“ čoveku će biti povraćena svetost i mogućnost da večno živi.

Da bi poučio naše praroditelje o jedinom pravom putu spasenja, Bog je za naše praroditelje, pre nego što ih je udaljio iz Edena, nešto učinio. „Gospod Bog je načinio Adamu i njegovoj ženi duge haljine od kože i obukao ih.“ (1. Mojsijeva 3:21) Bog ih je još uvek voleo uprkos njihovom prestupu. U ljubavi im je pomagao da uvide svoj greh i priznaju svoju bespomoćnost. Tada je pripremio haljinu od životinjske kože kojom je pokrio njihovu golotinju. Pouka je jasna:

---

⁵ Bob Spangler, *Marked* (Washington, D.C.: Review and Herald Pub. Assn., 1981), p. 33.

čovjek ne može **sam** da pokrije ili okaje svoje grehe; samo Bog može pokriti naše grehe. Jagnje je moralo da umre da bi naši praroditelji mogli ostati u životu i da bi njihova krivica bila pokrivena. Adam je sam svojom rukom morao da zakolje jagnje. Možemo zamisliti kako je to na njega delovalo. Ranije ga je gledao kako radosno skače, a sada kako leži u krvi, nepokretno, hladno. Sigurno je preživljavao užasnu grižu savesti što je oduzeo život nevinoj životinji.

Kakvu je pouku Bog želeo da da Adamu kad mu je naredio da svojom rukom zakolje nevino jagnje?

Adam je odmah shvatio da greh pred Bogom ne može opstati. Greh sa sobom povlači smrt. „Plata za greh je smrt.“ (Rimljanima 6:23) Drugo što je Adam razumeo sastojalo se u činjenici da je on trebalo da umre zbog svog greha, ali Bog je našao **zamenu** – umesto njega umrlo je nevino jagnje. Od kože zaklane žrtve Bog je načinio odeću Adamu i Evi. Ova poklonjena odeća zamenila je pregače od smokova lišća koje je čovek načinio.

Simbolika je potpuno jasna:

1. Greh je u Božjim očima nešto užasno. On traži smrt prestupnika; grešnika lično ili njegove zamene.
2. Da bi čovek bio spasen, Bog je za njega pripremio zamenu; to je smrt Sina Božjeg, predstavljena smrću nevinog jagnjeta (Jovan 1:29; 3:16).
3. Pravednost i večni život mogući su jedino ako ih verom primimo kao **dar**. To je pokazano simbolom odeće koju je Bog načinio od kože žrtvovane životinje i poklonio čoveku. U Bibliji se na više mesta spominje odeća kao simbol Hristove pravednosti. „Jer me je on obukao u haljine spasenja, ogrnuo me je plaštem pravednosti.“ (Isaija 61:10)

Vratimo se još jednom prvoj radosnoj vesti, prvom obećanju koje je Bog dao našim praroditeljima posle pada u greh. Objavio im je neprijateljstvo između zmije i žene. Obećani ženin potomak je Hristos, koji će svojom smrću na krstu izvojevati pobedu nad vekovnim neprijateljem čovekovog spasenja, nad starom zmijom – Sotonom. Razapeti **Hristos je protivotrov** smrtnom „zmijinom

ujedu“, protivotrov smrti. On je „drugo drvo života“, zasađeno na Golgoti. „Koji je sam poneo grehe naše u telu svom na drvo, da bismo prekinuli s gresima i živeli za pravednost. Njegovim se ranama isceliste.“ (1. Petrova 2:24)

U početku je dato neodređeno obećanje o dolasku obećanog Otkupitelja. Otkupitelj će doći kao ženin potomak. Već je Eva mogla pomisliti, kao i kasnije svaka druga pobožna žena, da će možda njoj biti ukazana milost i čast da rodi obećanog Spasitelja. Kasnije je obećanje ponovljeno Abramom, koji je otac izraelskog naroda. Gospod mu je kazao: „I preko tvog potomstva blagosloviće se svi narodi na zemlji zato što si poslušao moj glas.“ (1. Mojsijeva 22:18) Osvrćući se na ovo obećanje, apostol Pavle piše: „A obećanja su bila data Abramom i njegovom potomstvu. Nije rečeno: I potomstvima, kao da se odnosi na mnoga, nego kao na jedno: I tvom potomstvu, koje je Hristos.“ (Galatima 3:16) Obećanje je ovde suženo na **jedan narod i osobu**.

Obećano je da će taj potomak doći iz Judinog plemena, jednog od dvanaest plemena Izraelovih (1. Mojsijeva 49:10) Obećanje je suženo na **jedno pleme**. Preko proroka Natana Gospod je obećao Davidu da će iz njegove porodice doći onaj koji će Gospodu podići duhovni hram i čije kraljevstvo neće nikada prestati (2. Samuelova 7:12-14).

U proročkoj reči opisuju se i pojedinosti iz biografije budućeg Mesije. Unapred su precizno dati mnogi detalji: rodiće ga devojka (Isaija 7:14), rodiće se u Betlehemu Judinom (Mihej 5:2), biće pun Duha Gospodnjeg, mudrosti i sile (Isaija 11:1-5), rodiće se kao dete, ali to će biti Bog u telu (Isaija 9:6), delovaće kao Veliki Učitelj i kao Dobri Pastir, pun ljubavi i saučešća (Isaija 42:1-4; 40:9,11), Njegov javni rad trajaće tri i po godine (Danilo 9:26,27), umreće na krstu razapet između zločinaca, ali ne zbog sebe, već umesto nas i za naše spasenje (Isaija 53:4-9), uskrsnuće slavno iz groba kao pobednik nad smrću i grobom (Psalam 16:10,11). To su samo neki značajniji detalji iz unapred opisane Hristove biografije. Svi su se oni u

Hristovom životu tačno ispunili.

Most našeg spasenja počiva na sedam stubova: Hristovo ute-
lovljenje, Njegov bezgrešni život, Njegovo stradanje i smrt, Nje-
govo slavno uskrsenje, Njegovo posredovanje za nas u nebeskom
Svetilištu i Njegov slavni povratak.

Sin Božji postao je čovek da bi mogao da strada i umre umesto
čoveka (Filipljanima 2:7). Uzeo je na sebe ljudsku prirodu „da kroz
smrt uništi onoga koji ima vladavinu smrti, to jest Đavola...“ (Jevre-
jima 2:14) Bio je u svemu iskušan kao mi, ali nikada nije sagrašio
(Jevrejima 4:15). Samo takav bezgrešni Spasitelj mogao je biti naša
zamena. On je bio nevino Jagnje, koje je uzelo na sebe naše grehe
(Jovan 1:19).

Po proročkoj reči Hristos je u određeni čas umro za nas na krstu.
Tajna našeg pomirenja s Bogom i našeg spasenja izražena je rečima
apostola Pavla: „Onoga koji nije znao greha, učini grehom nas radi,
da mi postanemo pravda Božja u njemu.“ (2. Korinćanima 5:21)
Hristos je preuzeo na sebe naše grehe i našu krivicu, da bi nam o-
mogućio oprostjenje i večni život. Otkupio nas je svojom krvlju, po-
mirio nas svojom smrću, spasao nas svojim životom. On nam je
„mudrost od Boga i pravednost i posvećenje i iskupljenje“ (1. Ko-
rinćanima 1:30), „koji je ukinuo smrt, a obasjao život i neraspadlji-
vost posredstvom dobre vesti“ (2. Timoteju 1:10).

Najvažniji cilj spasenja je promena čovekove prirode, obnov-
ljenje Božje slike u njemu; ne samo promena od greha ka pravedno-
sti, već i od smrtnosti ka besmrtnosti, od sadašnje raspadljivosti ka
večnoj neraspadljivosti.

Spasenje je proces kojim nas Bog priprema za nebesko kraljev-
stvo. Ovo spasenje, koje nam je Hristos omogućio, moramo prihva-
titi verom i pokajanjem. Kao članovi grešne ljudske porodice mo-
ramo biti nanovo rođeni ili preporođeni delovanjem Svetoga Duha
(Jovan 3:3-7), jer ćemo se samo tako pripremiti za večni, besmrtni
život. Spasenje je akt božanske milosti u kome je **Hristos središte**
svega. On preko svog Duha svetoga ostvaruje spasenje u nama, ako

Ga primimo i dopustimo Mu da upravlja našim životom. Kao što je u Hristu **utelovljenjem** bila sjedinjena božanska i ljudska priroda, tako ona mora biti sjedinjena i u nama **preporođenjem**. „Jer i onaj koji posvećuje i oni koje on posvećuje – svi su od istog oca. Zato se on ne stidi da ih zove braćom.“ (Jevrejima 2:11) Posvećeni ili preporođeni su Božja deca, članovi nebeske porodice, Hristova duhovna braća.

Naša priroda koja je ranije bila u neprijateljstvu s Bogom i kršila Njegov Zakon, preporođenjem postaje sjedinjena s životom i prirodom Davaoca i čuvara Zakona. Tako se robovi greha oslobađaju kandži velikog neprijatelja. „Jer zakon Duha koji daje život u Hristu Isusu oslobodio me je zakona greha i smrti. Budući da je Zakon bio nemoćan, jer je zbog tela bio slab, Bog je, poslavši svog Sina u obličju grešnog tela, za greh osudio greh u telu.“ (Rimljanima 8:2,3)

UROĐENA BESMRTNOST NIJE ČOVEKOVA OSOBINA

Uobičajeno verovanje da se u čoveku nalazi besmrtna duša kao posebno i svesno biće, koje napušta čoveka u času smrti, nije u skladu s biblijskim učenjem o čovekovom poreklu i njegovoj prirodi. Čovek nije obdaren urođenom besmrtnošću. Do ovog zaključka dolazimo kad pažljivo razmatramo izraze koje biblijski pisci upotrebljavaju kad govore o strukturi čoveka i o samom čoveku. O tome smo već govorili u ranijem poglavlju, a ovde ćemo se još malo pozabaviti semantikom, tj. značenjem i upotrebom hebrejskih reči *nefeš* (duša), *nešamah* (dah) i *ruah* (duh).

Upotreba i značenje reči *nefeš* (duša)

Izveštaj o stvaranju čoveka glasi: „Gospod Bog je oblikovao čoveka od zemaljskog praha i udahnuo mu u nozdrve **dah života**, i čovek je postao **duša živa**.“ (Postanje 2:7) Čovek je **sinteza praha** zemaljskog i **životnog daha**. On nema „dušu“ kao svoj sastavni

elemenat, već je on **duša** ili **živo biće**.

Reč nefeš (duša) sreće se u jevrejskom Starom savezu 754 puta. U našem jeziku prevodi se najčešće rečju duša, stvorenja, živa bića ili odgovarajućom ličnom zamenicom.

Najčešća značenja reči nefeš (duša) jesu:

1. **Čovek, živo biće, individualizovani život** (1. Mojsijeva 2:7).

Kad kažemo da u nekom mestu ima toliko i toliko duša, uvek pod tim izrazom podrazumevamo osobe, ljude. To je **prvo** značenje reči duša.

2. U dva teksta, u 1. Mojsijevoj 35:18 i u 1. Kraljevima 17:21, reč nefeš (duša) prema duhu originala ima značenje „dah“ ili „život“.

Pristalice nauke o urođenoj besmrtnosti ljudske duše pozivaju se najčešće na ove stihove kao na dokaz da duša u času smrti, kao svesno biće, napušta telo. U prvi mah može se dobiti takav utisak. Zato ćemo razmotriti oba teksta i u drugim prevodima.

„Dok se rastavljala sa životom (duhom), jer je umirala, dala mu je ime Benonija, a njegov otac ga je nazvao Benjamin.“ (1. Mojsijeva 35:18)

Stvar je jednostavna: kada se reč *duša* zameni rečju **život** ili **dah**, to odgovara smislu originala. Napominjemo da je u najnovijem jevrejskom izdanju Petoknjžja (Pet knjiga Mojsijevih) na ovom mestu izostavljena reč duša i zamenjena rečju „dah“, što odgovara smislu originala.

Drugi tekst glasi:

„Gospode, Bože moj, molim te neka se u ovo dete vrati život.’ Gospod je uslišio Ilijin glas tako da se život deteta vratio u njega i on je oživeo.“ (1. Kraljevima 17:21,22)

Očito je i ovde u pitanju pravilan prevod.

Vidimo da u ovom tekstu nema mesta za reč duša. Jedini ispravni izraz je „život“ ili „dah“. Zašto su neki prevodioci upotrebili izraz „duša“? Verovatno su to učinili pod uticajem svoje

teologije, tj. verovanja da u času smrti duša kao svesno biće, napušta telo.

3. Izraz „nefeš“ (duša) označava i čovekovu unutrašnjost – srce, misli, osećanja i volju. Zaključujući ovo razmatranje možemo kazati sledeće:
  - a) Nefeš (duša) nije nezavisno biće, nešto što bi bilo odvojeno od samog čoveka kao ličnosti; nešto što bi se useljavalo u čoveka prilikom rođenja i napuštalo ga u času smrti, i što bi nastavilo život nezavisno od tela posle njegove smrti. Ne postoje dve ličnosti u čoveku. Čovek je jedinstvena celina, jedna osoba.
  - b) Nefeš (duša) je naziv kako za niža stvorenja tako i za čoveka.
  - c) Nefeš (duša) ne označava nešto što bi u čoveku bilo besmrtno ili neuništivo. **Nefeš označava samog čoveka, individualizovanu ličnost.**

Upotreba i značenje reči nešamah (dah)

Hebrejska reč nešamah spominje se u hebrejskom Starom zavazu 24 puta. Ova reč u našoj Bibliji prevodi se rečju „dah“, „duh“, „izdisaj“.

Najčešće se reči dah i duh upotrebljavaju kao sinonimi, naročito u izražajnoj figuri paralelizmu:

„Sve dok je dah (nešamah) još u meni, i duh (ruah) Božji u nozdruvama mojim...“ (Knjiga o Jovu 27:3)

„Mene je Duh Božji stvorio, i dah Svemoćnog me drži u životu.“ (Knjiga o Jovu 33:4)

„Ako bi zadržao k sebi, k srcu svom, duh njegov i dah njegov pribrao, izdahnuo bi svako telo, i čovek zemaljski u prah bi se vratio.“ (O Jovu 34:14,15)

Reč dah i duh upotrebljene u ovom smislu, odnose se na **životno načelo ili životni princip** koji Bog daje svakom novom stvorenju na Zemlji. Isti životni princip je dat i životinjama. Najavljujući potop, Bog je ovako rekao Noju:

„Zbrisaću s lica zemlje ljude koje sam stvorio, i ljude i stoku i sve životinje što se miču i stvorenja koja lete po nebesima, jer sam zažalio što sam ih načinio...“

„Tako je izginulo svako stvorenje koje se micalo po zemlji: stvorenja koja lete, stoka, divlje životinje, mnoštvo drugih stvorenja koja vrve po zemlji, kao i svi ljudi. Sve u čijim je nozdrvama bio **dah života**.“ (Postanje 6:7; 7:21,22)

„Dah“ nije odlučujući činilac prema kome se stvorenja međusobno razlikuju. Bog je stvorio svako stvorenje i svakome dao različitu prirodu i osobine, a čoveka je načinio prema svojoj slici, uzvišenijim od svake životinje.

Upotreba i značenje reči „ruah“ (duh). – Reč „ruah“ (duh) spominje se u jevrejskom Starom savezu 380 puta. U našem prevodu reč *ruah* prevodi se rečima „duh“, „dah“ i „vetar“.

Ova reč u Bibliji ima više značenja: životni princip u čoveku i drugim stvorenjima, čovekov um, prirodu, moralni karakter. Reč „ruah“ primenjuje se i na Boga Oca, Duha svetog, kao i na dobre i zle anđele.

Budući da ovde govorimo o čoveku i njegovoj prirodi, izostavićemo reč „ruah“ uvek kada se svojim značenjem odnosi na Boga i anđele. Ova reč zanimljiva je jedino kada se odnosi na „dah“ kao princip života.

Već smo spomenuli i ovde želimo da ponovimo da se u jevrejskoj biblijskoj poeziji pojavljuje paralelizam kao figura, tj. misao izražena u prvom stihu, ponavlja se i u drugom stihu, ali uobličena nešto drukčijim izrazom (vidi: O Jovu 33:4; 27:3; 34:14,15).

Evo jednog takvog teksta:

„Mene je Duh Božji stvorio, i dah Svemoćnog me drži u životu.“ (O Jovu 33:4) Vidimo da izrazi „duh“ i „dah“ imaju u ovom tekstu isto značenje – označavaju **životno načelo**.

Reč „ruah“ (dah) ne označava neko odvojeno svesno postojanje. Duh ili dah dat je čoveku u trenutku kad postaje živo biće, a napušta ga kad umire. To je dar od Boga koji se vraća Bogu kad

čovjek umre ili izdahne.

„Tada se prah vraća u zemlju, gde je i bio, a duh se vraća Bogu, koji ga je dao.“ (Propovednik 12:7)

Ima još jedan tekst u 4. Mojsijevoj 27:16 koji nas može zbuniti u lošim prevodima, jer kao da sugerira da se u čoveku nalazi duh kao neko posebno svesno biće.

„Neka Gospod, Bog životnog duha u svakom telu, postavi nad ovim zborom čoveka...“ (Brojevi 27:16)

Ovde se ističe „duh“ ili „dah“ kao princip života. To isto značenje ima i gornji stih (Brojevi 27:16).

Odnos „duha“ ili „daha“ prema životu i smrti

„Duh“ ili „dah“ je princip života; on je **uzrok** života. Život je njegova posledica. Zato „duh“ ili „dah“ ne treba poistovećivati sa životom.

„Mene je Duh Božji stvorio, i dah Svemoćnog me drži u životu.“ (O Jovu 33:4) Navedeni tekst jasno ističe uzrok „dah“, i posledicu „život“.

Kad Bog oduzme čoveku dah života, život se gasi:

„Ako bi zadržao k sebi, k srcu svom, duh njegov i dah njegov pribrao, izdahnuo bi svako telo, i čovek zemaljski u prah bi se vratio.“ (O Jovu 34:14,15)

Smrcu se čovekov život gasi, nestaje, ali „duh“ ili „dah života“ ne nestaju. On se vraća Bogu koji ga je dao:

„Tada se prah vraća u zemlju, gde je i bio, a duh se vraća Bogu, koji ga je dao.“ (Propovednik 12:7)

Smrt je prema tome odvajanje „daha života“ od tela. Čovekov sadašnji fizički život, kao i život svakog bića, zavisi od daha. Kad dah nestane, čovek i svako živo stvorenje umire. U tom pogledu čovek nema prednosti (Propovednik 3:19). Kad ih napusti dah života svi jednako umiru.

U čemu je ipak prednost čoveka nad životinjom? U Božjim očima postoji velika razlika između prirode karaktera i vrednosti

čoveka i životinje. **Čovek je stvoren po Božjoj moralnoj slici.**

Svako niže biće se hrani, kreće, ima nagon za samoodržanjem, oseća bol kad je bolesno ili ranjeno; kod nekih životinja govorimo i o inteligenciji; čovek ima sve ovo, ali još i svest o svome postojanju, dar razuma koji obuhvata i moć slobodnog izbora, moralno osećanje ili savest, pamćenje, maštu, osećanja, moć govora i sposobnost za službu Bogu i obožavanje Boga. Čovek ima sposobnost da stalno duhovno napreduje i, jača svoju zajednicu s Bogom. Svega toga nema u životu neme životinje.

Pored toga postoji i osnovna razlika između čoveka i životinje kada su u pitanju Bogom utvrđeni odnosi između čoveka i životinje, kao i između sudbine čoveka i životinje.

Bog je stvorio čoveka da vlada nižim stvorenjima, da „upravlja nad morskim ribama, nad stvorenjima koja lete po nebu, nad stotkom, nad svom zemljom i nad svim drugim životinjama što se miču po zemlji“. (1. Mojsijeva 1:26)

Što se tiče sudbine životinja se smrću zauvek vraća u prah, dok čovek počiva u grobu do časa uskrsenja. Čovek ne prima platu, nagradu ili kaznu, odmah u času smrti. Verni Hristovi sledbenici primiče nagradu, besmrtnost, u dan Hristovog slavnog drugog dolaska (1. Solunjanima 4:14-17) Tada će se zbiti uskrsenje vernih. I nepokajani grešnici uskrsnuće hiljadu godina kasnije, ali za sud. Tu veliku istinu o budućoj sudbini svakog čoveka istakao je Isus ovim rečima:

„Dolazi čas u koji će svi koji su u grobovima čuti njegov glas i izaći će – oni koji su činili dobro u uskrsenje života, a oni koji su činili zlo u uskrsenje osude.“ (Jovan 5:28,29)

„Ostali mrtvi nisu oživelili dok se nije navršilo hiljadu godina. To je prvo uskrsenje. Srećan je i svet svako ko ima udeo u prvom uskrsenju. Nad njima druga smrt nema vlasti.“ (Otkrivenje 20:5,6)

U životu i na ovoj Zemlji opredeljujemo se za večni život ili za drugu, večnu smrt. U dan suda Bog će dati svakome pravednu platu:

„Onima koji ustrajnošću u dobrim delima traže slavu i čast i

neraspadljivost – večni život. A svadljivce i nepokorne istini, a pokorne nepravdi, čeka srdžba i gnev.“ (Rimljanima 2:7,8)

DVE SMRTI – PRIVREMENA (PRVA) I VEČNA (DRUGA) SMRT

Kad je Bog prepustio čoveku Edenski vrt, dao mu je ovaj uput: „Sa svakog jestivog drveta u vrtu jedi. Ali s drveta spoznanja dobra i zla ne jedi, jer onog dana kada budeš jeo s njega, sigurno ćeš umreti.“ (1. Mojsijeva 2:16,17)

Bog je čoveku jasno rekao da će ga za neposlušnost stići kazna – smrt. Naši praroditelji su to dobro shvatili. To se vidi iz razgovora koji je Eva vodila sa kušaćem i kad je kazala da im je Bog zabranio da jedu rod s drveta spoznanja dobra i zla (1. Mojsijeva 3:2,3).

Ipak, smrt nije zadesila naše praroditelje istoga dana kada su sagrešili. Da li je to značilo da je Bog porekao svoju prvobitnu odluku da će neposlušnost kazniti smrću? Nipošto! Bog je samo privremeno **odložio** izvršenje presude. Sa zakonskog gledišta, oni su već toga dana bili mrtvi; postali su smrtni, počeo je proces umiranja.

Pošto je prestupio Božju volju, čovek je udaljen iz Edena čime mu je uskraćen pristup drvetu života (1. Mojsijeva 3:22,23). Bog očito nije želeo da čovek večno živi kao grešnik.

Čovek je bio stvoren s mogućnošću da bude besmrtn, a sada je Bog tu moguću besmrtnost povukao.

Bog je tom prilikom ponovio smrtnu presudu rečima: „Prah si, i u prah ćeš se vratiti!“

Čoveku je produžen život, ali pod osudom. Izvršenje osude je za neko vreme odloženo. Ta milost data čoveku sigurno je posledica činjenice da je već tada, unapred, Hristos kao nevino Jagnje uzeo na sebe krivicu naših praroditelja. U tom smislu Hristos je „jagnje“, „koje je zaklano od postanja sveta“ (Otkrivenje 13:8).

Po Hristu daje se svim ljudima jedno razdoblje milosti kao vreme probe, kao što je to bilo dato i našim praroditeljima. Svima

se pruža mogućnost za oslobođenje od greha, i svako može primiti ili odbaciti spasenje.

Po Adamovom grehu mi smo već osuđeni na smrt. „Zato, kao što je kroz jednog čoveka u svet ušao greh i preko greha smrt, i tako se smrt proširila na sve ljude jer su svi sagrešili.“ (Rimljanima 5:12)

Ipak, Adam nije zauvek izgubio mogućnost da dobije besmrtnost. Da bi dobio večni život, trebalo je da dođe Otkupitelj koji će čoveku dati pomilovanje, a čovek da to pomilovanje prihvati.

Što se tiče smrti na koju je Adam bio osuđen – hoće li ona biti konačna i neopoziva, bez buđenja ili uskrsenja, ili će doći dan uskrsenja u kome će svako primiti svoju nagradu ili kaznu – o tome nije unapred ništa kazano. Bog je odlučio da o tome kasnije obavesti ljude.

Dve smrti – privremena ili prva smrt, i večna ili druga smrt

Čovek je zbog greha bio osuđen na smrt. Da se Bog nije umešao, da nije obećao da će doći Potomak ženin „da kroz smrt uništi onoga koji ima vladavinu smrti, to jest Đavola, i da oslobodi sve koji su zbog straha od smrti ceo život bili podložni ropstvu“ (Jevrejima 2:14,15), čovek bi bio osuđen da se vrati u ništavilo, u nepostojanje, odakle ga je Bog pozvao u život. Ali Hristos je došao i okusio smrt za sve ljude. (Jevrejima 2:9). „A Bog nam je pokazao svoju ljubav tako što je Hristos, dok smo još bili grešnici, umro za nas.“ (Rimljanima 5:8) Svojom smrću i svojim uskrsnjem omogućio je čoveku da povрати izgubljeni život, večni život. On je na sebe uzeo naš greh i našu krivicu, podneo je udarac pravde, da bismo mi bili oslobođeni. On je bio naš Jamac, naša Zamena. On je platio naš dug.

Zahvaljujući Hristovoj pobedi koju je na krstu izvojevao za nas i Njegovom slavnom uskrsenju, smrt koja nas pogađa na kraju našeg ovozemaljskog života nije definitivna ili večna smrt, već privremena; vraćanje u prah ili grob iz koga će svi uskrsnuti. Sam Isus je rekao: „Ne čudite se tome, jer dolazi čas u koji će svi koji su u

grobovima čuti njegov glas i izaći će – oni koji su činili dobro u uskrsenje života, a oni koji su činili zlo u uskrsenje osude.“ (Jovan 5:28,29)

Bog je stavio pečat na jevanđelje o uskrsenju, uskrsnuvši Hrista iz mrtvih. Njegovo uskrsenje je zalog ili garancija našeg uskrsenja. Apostol Pavle ovako svedoči: „Ali činjenica je da je Hristos ustao iz mrtvih, i on je prvina od onih koji su umrli. Jer pošto je smrt došla kroz čoveka, i uskrsenje mrtvih dolazi kroz čoveka. Jer kao što u Adamu svi umiru, tako će i u Hristu svi oživeti. Ali svako u svom redu: Hristos kao prvina, a zatim, za vreme njegovog dolaska, oni koji su Hristovi.“ (1. Korinćanima 15:20-23) Ovo je uskrsenje pravednih, prvo uskrsenje; nepokajani grešnici uskrsnuće hiljadu godina kasnije. To uskrsenje naziva se **drugo uskrsenje**, iza koga sledi sud i kazna nad nepokajanima – a to će biti **druga smrt**. „Ostali mrtvi nisu oživeli dok se nije navršilo hiljadu godina. To je prvo uskrsenje. Srećan je i svet svako ko ima udeo u prvom uskrsenju. Nad njima druga smrt nema vlasti...“ (Otkrivenje 20:5,6) Druga smrt koja će zadesiti nepokajane grešnike, biće smrt duše i tela (Matej 10:28). To će biti konačno, neopozivo uništenje života.

Priroda prve i druge smrti

Prva smrt ili prirodna smrt nije kazna za lične grehe, već posledica Adamovog prestupa. Ona ne označava kraj svega, jer posle nje dolazi buđenje ili uskrsenje. Kazna za lične grehe, nepriznate i nepokajane, biće druga smrt. Ona će značiti konačno i potpuno uništenje Sotone, greha i grešnika.

Šta je Bog mislio kada je kazao „onog dana kada budeš jeo s njega, sigurno ćeš umreti“, i „jer si prah, i u prah ćeš se vratiti“? Šta je mislio kada je upotrebio reč „umreti“? Osnovna pravda zahteva da kazna za neki prekršaj bude izričito utvrđena, tako da je može potpuno shvatiti svako koga se ona tiče. I u ovoj rečenici, kad je reč o smrti kao kazni, izraz „umreti“ znači gubitak života, prestanak postojanja, a ne, kao što su to neki kasnije počeli da tvrde – život u

beskrajnoj besmrtnosti. Da Hristos nije došao kao pobednik smrti i da nam nije omogućio spasenje, smrt koja je pogodila Adama, značila bi potpuno uništenje, potpuni kraj.

Prirodna smrt ili prva smrt ne znači potpuni kraj, jer posle nje sledi uskrsenje. Pojam „smrt“ ne dopušta da shvatimo ili smatramo da to znači večno živeti u bedi i večnim mukama u paklu ili u radostima raja. Ova nauka se najpre pojavila u neznaboštvu, a kasnije je ušla u jevrejstvo i neke delove hrišćanstva.

Božja odluka „u koji dan okusiš s njega, umrećeš“, bila je jasna, svečana i sveobuhvatna (1. Mojsijeva 2:17). To je značilo gubitak života, prestanak postojanja. U Božjoj presudi nema nikakvog nageštaja o razlikama između tela i duše u primeni presude koju je Adam doživeo. Ceo čovek je sagrešio i presuda u nadahnutom izveštaju odnosi se na celog čoveka.

Kao što smo već spomenuli, da Bog nije intervenisao ponudivši čoveku spasenje u Isusu Hristu, Adamova smrt značila bi potpuni prestanak života. Zahvaljujući Hristu, prva ili prirodna smrt ne znači večni prestanak života, jer iza nje sledi buđenje ili uskrsenje. **Prva ili prirodna smrt je privremeni prestanak života, a stanje između smrti i uskrsenja Biblija naziva snom. Međutim, druga smrt, kao kazna za nepokajane grehe, značiće potpuno i definitivno uništenje.**

San – eufemizam za prirodnu smrt

Prva smrt ili prirodna smrt u Bibliji se stalno naziva snom ili počinikom. „Tako i čovek legne, i više ne ustaje. Dok nebesa ne nestane, neće se probuditi, niti će se prenuti iz sna svoga.“ (Knjiga o Jovu 14:12) Psalmista izjavljuje: „Pogledaj me, usliši me, o Gospode, Bože moj. Nek zasijaju oči moje, da ne zaspim smrtnim snom.“ (Psalam 13:3) A prorok Danilo piše: „A mnogi od onih što **spavaju** u prahu zemaljskom probudiće se, jedni za večni život, a drugi za sramotu i večni prezir.“ (Danilo 12:2)

Ovo je nepobitno svedočanstvo Staroga saveza, a Novi savez ni

najmanje ne odstupa od toga. Isus naziva smrt snom. U vezi s Jairovom kćeri, koju je uskrsnuo, čitamo: „Tada je Isus rekao: ‘Ne plaćite, jer nije umrla, nego **spava**.’ A oni su mu se podsmevali jer su znali da je umrla. On ih je sve isterao, uzeo je za ruku i povikao: ‘Devojko, ustani!’ I vratio joj se duh i odmah je ustala, a on je preporučio da joj daju da jede.“ (Luka 8:52-55)

Nagoveštavajući učenicima smrt svoga prijatelja Lazara, Isus je rekao: „Naš prijatelj Lazar je **zaspao**, ali idem da ga probudim.“ (Jovan 11:11) „Na to su mu učenici rekli: ‘Gospode, ako spava, ustaće.’ Ali Isus je govorio o njegovoj smrti, a oni su mislili da govori o spavanju, o snu.“ (Jovan 11:11-13)

Kad govori o mučeničkoj smrti prvog hrišćanskog mučenika Stefana, jevanđelist Luka upotrebljava izraz san: „Dok su ga kameovali, Stefan je rekao: ‘Gospode Isuse, primi moj duh.’ Zatim je kleknuo i iz sveg glasa povikao: ‘Gospode, ne uzmi im ovo za greh!’ Kad je to rekao, izdahnuo [doslovno: zaspao] je.“ (Dela 7:59,60)

U grčkom tekstu Novog saveza sedamdeset puta pojavljuje se izraz „san“ kao sinonim za smrt (Matej 9:24; 27:52; Marko 5:39; Luka 8:52; Jovan 11:11-13; Dela 7:60; 19:36; 1. Korinćanima 7:39; 11:30; 15:6,18,20; 1. Solunjanima 4:13-15; 2. Petrova 3:4).

U Starom savezu glagol „zaspati“ ili „počinuti“ kao sinonim za umreti pojavljuje se 49 puta. Jedan od takvih prvih tekstova je izveštaj o Mojsijevoj smrti: „Gospod je rekao Mojsiju: „Evo, počinućeš [zaspaeš] kod svojih praočeva.“ (5. Mojsijeva 31:16)

San je stanje neaktivnosti i nesvesnog počinjanja. Zato se za mrtve kaže da počinjavu (O Jovu 3:17,18; 17:16; Danilo 12:2; Otkrivenje 14:13). Stanje između smrti i uskrsenja je stanje neaktivnosti, mirovanja i tišine. „Duh njegov izađe iz njega, i on se vraća u zemlju svoju, tog dana propadnu misli njegove.“ „Mrtvi ne hvale Gospoda, niti iko od onih koji u tišinu silaze.“ „Jer mrtvi tebe ne spominju, Ko će te u grobu hvaliti?“ (Psalam 146:4; 115:17; 6:5)

Besvesni i duboki san briše vreme i prostor. Tako i smrt, koja se upoređuje s besvesnim i dubokim snom, briše svako sećanje. To

čini da je Hristov drugi dolazak podjednako blizu svakoj generaciji i svakom pojedincu bez obzira koliko je vremena proveo u grobu. Prvi svesni trenutak koji će se dogoditi pošto je čovek zaspao ili umro, biće dan uskrsenja: spasenje za pravedne, a dan suda i uništenja za nepokajane grešnike (Otkrivenje 20:5,6,14,15; 21:8).

Druga smrt je kazna za neoprostene i nepokajane grehe. Ta smrt se ne sme zameniti s prvom ili prirodnom smrću, koja pogađa sve ljude zbog Adamovog prestupa. Posle prve smrti sledi uskrsenje, a nakon druge smrti, koja je kazna za lične nepokajane i nepriznate grehe nema nikakvog svesnog nastavljanja života. To je prestanak života, vraćanje u ništavilo.

Zato treba praviti razliku između prve i druge smrti. Mnogi to gube iz vida, jer nedovoljno poznaju nauku Svetoga pisma.

Druga smrt znači potpuno uništenje cele čovekove ličnosti. To je kazna za nepokajane i nepriznate grehe:

„A svi prestupnici biće istrebljeni, propašće budućnost onih što su zli.“ (Psalam 37:38)

„Propast buntovnika i grešnika doći će u isti čas, izginuće oni koji Gospoda ostavljaju.“ (Isaija 1:28) Biblija jasno govori o dve smrti i dva uskrsenja. Prva smrt ili prirodna smrt pogađa sve ljude, dobre i zle, kao posledica Adamovog prestupa. Posle prve smrti sledi uskrsenje, i to za dobre i zle, s tom razlikom što će oni koji su umrli u **Hristu** ustati u dan slavnog Hristovog drugog dolaska i primiti nagradu – večni život; a oni koji su umrli u **svojim gresima**, ustaće u drugom uskrsenju, hiljadu godina kasnije, da prime kaznu – večnu pogibao, večnu smrt.

Pred nama se nalaze dva puta: put vere u Hrista i poslušnosti Božjem zakonu, koji vodi u život, i put neverstva i neposlušnosti, koji vodi u smrt. Bog nas poziva da izaberemo život.

Izabrati život znači primiti Hrista kao svoga ličnog Spasitelja i dopustiti Duhu svetome da promeni naš život, da nas duhovno obnovi i preporodi. Isus je kazao Nikodimu, članu jevrejskog Velikog veća:

„Zaista, zaista, kažem ti, ako se neko odozgo ne rodi, ne može videti Božje kraljevstvo.“ (Jovan 3:3) Onaj koji je rođen samo od telesnih roditelja, umreće dva puta, a ko je dvaput rođen, od telesnih roditelja i odozgo, od Duha svetog, umreće jedanput – zaspae u Hristu, posle čega sledi buđenje ili uskrsenje u večni život. Velika je prednost živeti. Zato izaberimo život!

VEČNO UNIŠTENJE – DRUGA SMRT NEPOKAJANIH GREŠNIKA

Biblija jasno uči da će zli biti konačno i potpuno uništeni. Gospod će uništiti „koren“ zla i njegove „grane“ – Sotonu i njegove anđele, zajedno s nepokajanim grešnicima koji su odbili ponuđeni dar spasenja.

„Jer gle, dolazi dan koji gori kao peč, i svi oholi i svi koji zlo čine postaće kao strnjika. I proždreće ih dan koji dolazi, kaže Gospod nad vojskama, i neće im ostaviti **ni korena ni grane.**“ (Malahija 4:1)

Kad govori o konačnoj sudbini grešnika, Biblija obično upotrebljava niz glagola i slikovitih izraza koji znače potpuno uništenje. Najčešće se u tom smislu pojavljuju glagoli: spaliti, uništiti, istrebiti, razbiti, iščupati, proždreti, ugasiti, itd; ili izrazi: „kao posudu grnčarsku smrvieš ih“ (Psalam 2:9); grešnici bivaju „kao pleva koju olujni vetar raznosi“ (O Jovu 21:18); nestaće „kao dim što se rasteruje“ (Psalam 68:2); biće „kao što se vosak topi od lica vatre“ (Psalam 68:2); izgoreće „poput kućine“ (Isaija 1:31).

Tipičan primer za ovo je Psalam 37. u kome se nalazi veći broj takvih glagola i slikovitih izraza. Tu se kaže da će bezbožni i zli **nestati**, da će se **poput dima rasplnuti**, da će biti zauvek **satrti**, da će biti **iskorenjeni** i **istrebljeni** (Psalam 37:2,9,10,20,28,34,36-38).

Na konačno uništenje nepokajanih grešnika naročito se odnose oni biblijski tekstovi u kojima se opisuje smrt ognjem ili spaljivanjem kao način konačne kazne. To potvrđuje Isus sledećim rečima:

„Pa, kao što se kukolj plevi i spaljuje, tako će biti i na kraju ovog doba. Sin čovečiji će poslati svoje anđele i opleviće svoje Kraljevstvo od svih sablazni i od svih koji čine bezakonje, i baciće ih u užarenu peć, gde će biti plač i škrgut zuba.“ (Matej 13:40-42; vidi: Matej 25:41,46)

Rezultat ove kazne biće druga smrt:

„A strašljivci, bezverni, izopačeni, ubice, bludnici, vračari, idolopoklonici i svi lažljivci završiće u jezeru koje gori ognjem i sumporom, koje je **druga smrt**.“ (Otkrivenje 21:8; vidi: Matej 10:28; Otkrivenje 20:14)

Večno mučenje u ognju pakla nije biblijska nauka. Ta je nauka neznabožackog porekla. Ona je posledica Platonovog učenja o urođenoj besmrtnosti ljudske duše. Ova nauka je oko 150. godine pre Hrista prešla od Platona u jevrejstvo, a oko 200. godine posle Hrista u neke delove hrišćanstva.

Ova nauka je u neposrednoj suprotnosti s naukom Svetoga pisma. Sveto pismo uči da je večni život Božji dar pravednima, a da je plata za greh smrt (Rimljanima 6:23). „Život“ i „smrt“ su dva ključna izraza koji nam pomažu da pravilno shvatimo biblijsku nauku o čovekovoju večnoj sudbini. To su dva potpuno suprotna pojma. Umreti znači prestati živeti ili postojati, a ne večno trpeti.

Iako Bog obećava večni život samo pravednima, pristalice teorije o besmrtnosti duše tvrde da je večni život određen svima, pravednima i zlima, samo će jedni taj život provoditi u blaženstvu, a drugi u večnim mukama. Na čemu pristalice večnih muka zlih temelje svoje učenje? Najčešće to učenje oni temelje na pogrešnom shvatanju jevrejskih starosaveznih izraza „šeol“ i „Ge Henom“ (gehena).

Značenje reči „šeol“

Hebrejska reč „šeol“ spominje se u hebrejskom tekstu Staroga saveza šezdeset i pet puta. Može se prevesti rečima: **grob**, **podzemlje**, **carstvo smrti** i **jama** (kao na primer u Postanju 37:35; Psalmu

30:4; Izrekama 1:12).

U prevodu Staroga saveza koji je uradio Đuro Daničić reč „šeol“ prevedena je rečju *grob* ili rečju *pakao* (1. Mojsijeva 37:35; 42:38; Psalam 16:10; 30:3; 31:17).

Reč „šeol“ je najispravnije prevedena rečju *grob* ili *podzemlje*. To je mesto besvesnog počivanja mrtvih do časa uskrsenja.

Daničićev prevod reči „šeol“ rečju „pakao“ je neprikladan. Neprikladan je stoga što popularno shvaćena reč „pakao“ označava mesto ili ognjeno stanje u kome zli već **sada** trpe beskrajne muke. Ovo shvatanje je pogrešno. Ono je preuzeto iz grčkog verovanja o „hadesu“ kao podzemnom boravištu „sen pokojnika“ i o „tartaru“ u kome te sene već podnose teška mučenja.

Kao primer neprikladnosti prevođenja reči „šeol“ rečju „pakao“ navodimo Daničićev tekst iz Psalma 16:10:

„Jer nećeš ostaviti duše moje u paklu, niti ćeš dati da svetac tvoj vidi truhlost.“

Apostol Petar u svojoj propovedi ističe da se ovo proročanstvo odnosi na Hristovo uskrsenje, koje je u Njemu našlo svoje ispunjenje:

„Predvidevši govori za uskrsenje Hristovo da se ne ostavi **duša** njegova u **paklu**, niti telo njegovo vide truhljenja.“ (Dela 2:31) Ovaj tekst prevoda Vuka Karadžića sadrži čak dva neprikladna i neispravna izraza – „pakao“ i „duša“. Izraz „duša“ je nepogodan jer široko rasprostranjeno mišljenje, koje potiče od Platona, a ne iz Biblije, smatra – da u čoveku postoji jedan svestan elemenat – duša, koji u bestelesnom obliku nadživljuje telo. To je pogrešno mišljenje. Po nauci Biblije čovek je jedinstveno, celovito biće, i pojam „duša“ odnosi se na celog čoveka. Hristos je na krstu predao svoj duh Ocu, priklonio glavu i umro ili izdahnuo. Položen je bio mrtav u grob, ali Ga je Otac u treći dan uskrsnuo.

Zabuna koju je u citirani tekst uneo Daničićev i Karadžićev prevod upotrebom reči „pakao“ i „duša“, otklonjena je ispravnim prevodom izvornog teksta:

„Jer nećeš dušu moju ostaviti u grobu, niti ćeš dozvoliti da ljubazni tvoj vidi raspadanje.“ (Psalam 16:10 – Biblija Novi revidirani prevod)

David je u proročkom predviđanju ovako rekao o Mesijinom uskrsenju:

„Jer dušu moju nećeš ostaviti u grobu, niti ćeš dozvoliti da tvoj ljubazni raspadanje vidi.“ (Dela 2:27) To se doslovno ispunilo:

„...on neće biti ostavljen u grobu niti će njegovo telo videti raspadanje.“ (Dela 2:31)

Šeol, grob, ili podzemlje, nije mesto svesnog prebivanja živih mrtvih u obliku bestelesnih duhova, već uistinu prebivanje mrtvih.

Pristalice teorije o urođenoj besmrtnosti duše često navode tekst iz Isaije 14:4-11 da bi dokazali da smrt ne znači prestanak života i da se mrtvi u šeolu sećaju prizora iz zemaljskog života. Spomenuti tekst glasi:

„Izgovorićeš ovu priču o kralju Vavilona: ‘Nema više onoga koji je druge terao da rade, nema više tlačenja! Gospod je slomio štap zlih, vladalačku palicu, onoga koji je bez prestanka u jarosti udarao narode, koji je u gnevu pokoravao narode nemilice ih progoneći.’ Cela je zemlja počivala, smirila se. Ljudi se vesele i kliču od radosti. Stabla smreke i libanonski kedrovi raduju se kad vide šta ti se desilo, i govore: ‘Otkako si pao, drvoseče nas više ne seku. Grob se dole zbog tebe uskolebao, očekujući da u njega dođeš. Zbog tebe je probudio refaime, sve jarčeve na zemlji; kraljeve svih naroda digao je s njihovih prestola. Svi oni progovaraju i govore ti: ‘Zar si i ti postao nemoćan kao i mi? Zar si se izjednačio s nama?’ U grob je bačen tvoj ponos, zvuk tvojih žičanih instrumenata. Ispod tebe su crvi prostrti kao postelja, crvi su ti pokrivač.“

Prorok Isaija kao pesnik u ovoj odi – poruzi unapred opisuje propast oholog vavilonskog vladara koji silazi u šeol, gde ga dočekuju vladari koje je on ranije pokorio i pobio. Pesnik oživljava mrtve vladare da bi preko njih izrekao Božji sud nad surovim vavilonskim kraljem:

„U grob je bačen tvoj ponos, zvuk tvojih žičanih instrumenata. Ispod tebe su crvi prostrti kao postelja, crvi su ti pokrivač.“

Isaija nikada nije želeo da ovom impresivnom porugom opisuje stanje mrtvih. Njegov je cilj bio da unapred prikaže slikovitim pesničkim jezikom, personifikacijom, budući Božji sud nad oholim tlačiteljem Izraela i pokaže da put okrutne slave vodi u propast.

Značenje reči Ge-Henom – gehena

Kao što se često pogrešno tumači reč **šeol**, tako se često pogrešno shvata i značenje reči gehena. Sam Isus spominje ovu reč jedanaest puta (Matej 5:22,29,30; 10:28; 18:9; 23:15,33; Marko 9:43,45,47; Luka 12:5). Pristalice nauke o urođenoj besmrtnosti duše smatraju gehenu mestom sadašnjeg i budućeg večnog mučenja nepokajanih grešnika.

Da bismo pravilno shvatili značenje ove reči, moramo ukratko proučiti njen istorijat, njenu pozadinu. Reč „gehena“ potiče od hebrejske reči „Se-He-nom“, a ova opet od reči „Ge-ben-Henom“, što znači Dolina sinova Henomovih (Jošua 15:8). Nekada je to bila uska dolina koja se prostirala jugozapadno od Jerusalima, natapana potokom Kedronom. Na jugoistočnom rubu doline nalazio se nekada čuveni Solomonov vrt sa svojim Tofetom, to jest s kraljevskim muzičkim gajem i njegovim sviračima.

Rđav judejski kralj Ahaz u doba proroka Isaije uveo je u gaju Tofet u dolini Henom okrutan neznabožački običaj spaljivanja dece u čast bogu Molohu. Nadahnuti iskaz kaže o tom kralju: „Prinosio je kâd u dolini Henomovog sina i spaljivao je svoje sinove u vatri, po odvratnom običaju naroda koje je Gospod oterao pred Izraelovim sinovima.“ (2. Dnevnika 28:3) Ista bezakonja vršio je Ahazov unuk kralj Manasija:

„Ponovo je napravio obredne uzvišice koje je srušio Jezekeja, njegov otac, podigao je oltare likovima Bala, načinio je obredna debbla i klanjao se svoj nebeskoj vojsci i služio joj. Napravio je oltare u Gospodnjem domu, za koji je Gospod rekao: U Jerusalimu će

prebivati moje ime doveka. Napravio je i oltare svoj nebeskoj vojsci u oba dvorišta Gospodnjeg doma.“ (2. Dnevnika 33:3-6) Za otpalim kraljem poveo se čitav narod (Jeremija 32:35).

Pobožni kralj Josija je u sedmom stoleću pre Hrista sproveo u Judinom kraljevstvu versku reformu. Između ostaloga „oskrnavio je i Tofet, u dolini Henomovih sinova, da više niko ne bi svog sina ili svoju kćer spaljivao u čast Molohu.“ (2. kraljevima 23:10) Josija je posekao idolopoklonički gaj i uništio idolopoklonička svetišta. Da bi dolina zauvek ostala nečista, rasuo je po njoj mrtvačke kosti. Tako je ta dolina postala smetlište na koje su dovozili gradski otpad i bacali leševe uginulih životinja i mrtva tela razbojnika koji su bili tako zli da nisu bili dostojni da budu sahranjeni. Ovde su se crvi hranili mesom telesa u raspadanju i tu je goreo večni oganj da bi spalio nečistoću i trulež. Tako je Ge-Henom ili gehena u kojoj je večna vatra spaljivala trulež i u kojoj su se crvi hranili mesom u raspadanju postala **simbol ognja kojim će biti spaljeni nepokajani grešnici u poslednji dan suda i kazne zlih**.

Bog je unapred upozorio svoj narod da će dolina Henom postati „dolina krvna“, gde će se bacati tela mrtvih kao hrana pticama nebeskim i zverima zemaljskim (Jeremija 7:32,33; 19:6)

U svetlosti pravog značenja reči gehena koje smo upravo izneli, valja shvatiti i proročke reči proroka Isaije: „I izlaziće da vide leševe ljudi koji su se bunili protiv mene, jer crv njihov neće umreti i vatra se njihova neće ugasiti, i biće odvratni svakom telu.“ (Isaija 66:24) Neki ovaj tekst navode kao dokaz u prilog tvrdnji da će se zli večno mučiti u neugasivom ognju pakla. Oni koji ovaj tekst primenjuju na kaznu dušama u večnom ognju trebalo bi da zapaze da je u tekstu reč o „**mrtvim telesima**“, a ne o bestelesnim svesnim dušama u mukama pakla. **Mrtva tela** zlih leže u dolini usred jerusalimskog otpada i tu ih proždiru „crvi koji ne umiru i oganj koji se ne gasi“. Crvi proždiru mrtvo telo, što isključuje ideju o sposobnosti opažanja i beskrajnim mukama. Oganj isključuje suparničku prisutnost crva. Oboje predstavljaju potpuno uništenje bića koje je prestalo da živi.

Neugasiv ili večni oganj je oganj koji niko i ništa ne može ugasiti. Međutim, kad proždere materiju kojom se hrani, oganj se sam po sebi gasi. Oganj je večan **ne po svom trajanju već po učinku.**

Nekadašnji oganj gehene nije bio oganj u koji bi se bacali živi da bi se u njemu mučili, već oganj u koji su bila bacana **mrtva tela** da bi bila spaljena. To nije bio oganj koji bi se hranio živim bićima već oganj koji se hranio leševima životinja i mrtvim telima zločinaca, odatle se stalno spominju zajedno oganj i crvi. Ako neki deo mrtvog tela nije uništio oganj, požderali bi ga crvi. Čak ako bi neko bio živ bačen u oganj (kao što će zli biti bačeni u buduću gehenu), njegov bi se život ubrzo ugasio, i njegovi bi životni ostaci bili začas uništeni vatrom i crvima.

Pristalice teorije o besmrtnosti duše često navode Isusove reči iz Jevanđelja po Marku 9:43-48, u kojima citira poslednje dve rečenice iz Isaije 66:24, kao dokaz u prilog svojoj tvrdnji da će zli biti večno mučeni u ognju pakla.

Evo Isusovih reči:

„Ako te tvoja ruka navodi na greh, odseci je. Bolje ti je da sakat dobiješ život nego da s obe ruke odeš u gehenu ognjenu, u vatru koja se ne može ugasiti. Gde crv njihov ne umire i oganj se ne gasi. Ako te tvoja noga navodi na greh, odseci je. Bolje ti je da hrom dobiješ život nego da s obe noge budeš bačen u gehenu ognjenu. Gde crv njihov ne umire i oganj se ne gasi. Ako te tvoje oko navodi na greh, iskopaj ga. Bolje ti je da s jednim okom uđeš u Božje kraljevstvo nego da s oba oka budeš bačen u gehenu, u oganj koji se nikad neće ugasiti, gde crv njihov ne umire i vatra se ne gasi.“ (Marko 9:43-48)

Ovde Isus ništa ne govori o večnom mučenju. On upozorava učenike da je bolje ući **u život** s jednim okom, sakat ili hrom negoli da s oba oka, s obe ruke i s obe noge budu bačeni u neugasiv oganj gehene – jer je bolje da jedan ud propadne negoli da celo telo bude bačeno u gehenu, gde „crv njihov ne umire, i oganj se ne gasi“ (Marko 9:47).

Proučavanjem značenja reči „šeol“ mogli smo se osvedočiti da

je šeol ili grob mesto besvesnog počivanja mrtvih do dana uskrsenja, a proučavanjem reči „Ge-Henom“ ili „gehena“, koju naši prevodioci prevode rečju „pakao“, mogli smo se osvedočiti da „gehena“ ili „pakao“ ne označava ni sadašnje ni buduće trajno mesto mučenja zlih. Gehena je **simbol** buduće kazne nepokajanim grešnicima u ognjenom jezeru, koje će značiti **drugu smrt** ili **potpuno uništenje** (Otkrivenje 21:8).

Od našeg sadašnjeg izbora zavisi naš budući život – večni život ili buduća smrt, druga ili večna smrt.

Svakome od nas upućene su reči:

„Danas za svedoke protiv vas uzimam nebesa i zemlju: stavio sam pred tebe život i smrt, blagoslov i prokletstvo. Zato izaberi život da budeš živ i ti i tvoje potomstvo, tako što ćeš voleti Gospoda, svog Boga, slušati njegov glas i držati se njega.“ (5. Mojsijeva 30:19,20)

„A u ovome je to svedočanstvo: **Bog nam je dao večni život, i taj život je u njegovom Sinu.** Ko ima Sina, ima život, a **ko nema Sina Božjeg, nema život.**“ (1. Jovanova 5:11,12)

HRISTOVO UČENJE O SUDBINI ZLIH

Hristos je sudelovao u stvaranju čoveka i poznaje njegovu građu, zna i čovekovu sudbinu. Njegovo je svedočanstvo o čovekovojoj prirodi i sudbini potpuno pouzdano. Šta je Hristos učio o sudbini zlih?

Na ovo pitanje nalazimo odgovor u mnogim Hristovim pričama i izjavama. Te priče, uzete iz prirode i života, prikazuju konačnu sudbinu grešnika, a to je – njihovo konačno uništenje.

Evo neke od tih priča – poređenja:

„Pa, kao što se kukolj plevi i spaljuje, tako će biti i na kraju ovog doba. Sin čovečiji će poslati svoje anđele i opleviće svoje Kraljevstvo od svih sablazni i od svih koji čine bezakonje, i baciće ih u užarenu peć, gde će biti plač i škrgut zuba.“ (Matej 13:40-42)

„Sekira je već položena na koren drveća i biće posečeno i

bačeno u vatru svako drvo koje ne donosi dobar plod.“ (Matej 3:10)

„Ako neko ne ostane u meni, izbacije se napolje kao grana i osušiće se; i skupiće je, i u oganj baciti, i spaliti.“ (Jovan 15:6)

Ova tri primera jasno prikazuju šta je Isus učio o sudbini nepokajanih grešnika. Kao što se kukolj sabira i spaljuje, kao što se drvo koje ne daje dobrog roda seče, baca u oganj i spaljuje, kao što se nerodna loza odseca i spaljuje, tako će jednoga dana nepokajani grešnici biti potpuno uništeni.

Spomenimo još nekoliko primera koje je Isus uzeo iz života. Šta je gospodar vinograda odlučio da učini s vinogradarima koji su ubili njegovog sina kada je došao da od njih primi plodove?

„Pogubiće zločince bez milosti, a vinograd će iznajmiti drugim vinogradarima, koji će mu dati plodove u sezoni berbe.“ (Matej 21:41)

Drugom prilikom Isus je kazao da nepokajane Jevreje čeka ista sudbina koja je zadesila neke Galilejce čiju je krv Pilat pomešao s njihovim žrtvama; čeka ih uništenje kao što je siloamska kula pod svojim ruševinama uništila osamnaest svojih žrtava (Luka 13:1-5).

Upoređujući prilike u vreme svoga drugog dolaska s prilikama u vreme kada je živio Lot, Isus kaže:

„Isto tako, biće kao i u Lotovim danima: jeli su, pili, kupovali, prodavali, sadili i gradili. Ali onog dana kad je Lot izašao iz Sodomom, s neba su zapljuštali vatra i sumpor i sve ih uništili. Isto će tako biti i onog dana kad se pojavi Sin čovečiji.“ (Luka 17:28-30)

Uništenje neumerenih i nemoralnih Lotovih savremenika ognjem i sumporom slika je uništenja nepokajanih grešnika u dan Hristovog drugog dolaska. Oni će biti kažnjeni večnom propašću (2. Solunjanima 1:9).

Kad Hristos govori o osudi i kazni nad nepokajanim grešnicima, On uvek ističe da će to biti iznenadna, brza i nasilna smrt – druga smrt, a ne život u večnim mukama. Smrt je potpuna suprotnost životu.

Objašnjenje pojma „večni oganj“

Postoji rasprostranjeno verovanje da će zli morati da trpe večne muke u večnom ognju. Ovo verovanje je prirodna posledica prihvatanja Platonovog učenja o urođenoj besmrtnosti ljudske duše. Ono je takođe posledica neshvatanja prave biblijske nauke o čovekovoj prirodi i njegovoj večnoj sudbini.

Hristos često govori o osudi nad zlima kao i o osudi koja obuhvata i nosi nešto „večno“:

„Ali, ko huli na Duha svetog, nema oprostaja doveka, nego zasluđuje **večno** prokletstvo.“ (Marko 3:29)

„Potom će reći onima sleva: ‘Idite od mene, prokleti, u **oganj večni** koji je pripremljen za đavola i njegove anđele!’“ (Matej 25:41)

„Tada će ovi otići u večnu kaznu, a pravednici u večni život.“ (Matej 25:46) Pravi biblijski smisao je večna kazna, a ne večna muka.

U ovim primerima se ne ističe večno trajanje mučenja ili kažnjavanja, već večno trajanje **posledice**. Osuda je večna po svojoj posledici. Ne treba poistovetiti pojam „večna kazna“ s pojmom „večno kažnjavanje“, niti pojam „večna osuda“ s pojmom „večno suđenje“. Kazna je večna po svom **učinku** ili **posledici**, dok je trpljenje privremeno: ono prestaje s potpunim prestankom ili uništenjem grešnikovog života.

Kad govorimo o značenju pojma „večni“, moramo uvek imati na umu sledeće:

Pridev „večan“ može imati dva različita značenja, zavisno od imenice koju određuje. Samo uz imenicu Bog i božanske vrednosti pridev večan izražava večno trajanje, a uz oznaku ljudskog i zemaljskog taj pridev određuje trajanje dok traje sadašnji vek tih osoba ili stvari.

Tako na primer, apostol Pavle moli hrišćanina Filimona da primi svog bivšeg roba Onisima koji mu se sada dragovoljno vraća kao hrišćanin da mu „večno služi“, tj. dok bude živ. „Možda se baš zato nakratko odvojio od tebe da ga **doveka** dobiješ nazad.“

(Poslanica Filimonu 1:15) Pridev „doveka“ znači dok god ta osoba živi.

Bog je večan i njegova je ljubav večna, ali Božje aktivnosti mogu imati svoj početak i kraj. Večno spasenje ne znači večno spavanje; večna kazna ne znači večno kažnjavanje; večni sud ne znači večno suđenje. Izraz večno spasenje označava potpuno i dovršeno delo milosti; večna kazna označava svršen čin s njenom posledicom koja je uništenje ili smrt.

Ključ za razumevanje pojma „večan“ nalazimo u biblijskom primeru kazne koja je stigla Sodom i Gomor:

„Tako i Sodom i Gomor i gradovi oko njih, koji su se isto kao i oni odavali bludu i neprirodnim polnim odnosima, stoje kao upozoravajući primer ognja uništenja za večnost.“ (Judina poslanica 1:7)

Oganj koji je uništio Sodom i Gomor naziva se „večnim ognjem“. Ovaj oganj, iako se naziva večan, davno se ugasio, ali njegov učinak je večan. Na mestu na kome su nekada stajali ti gradovi, sada je Mrtvo more. Oganj nije večan u svom procesu već u svojim rezultatima. „Večan“ oganj ništa ne može ugasiti dok postoji materija kojom se hrani. Kad je ona uništena, tada se i oganj gasi.⁶

Značenje reči gehena – pakao

Isus izgovara teške reči kad govori o kazni koja će stići zle. I-pak, te reči su u skladu s Njegovim karakterom ljubavi. On je rekao da je Bog tako voleo svet da je dao svoga jedinoga Sina da ni jedan koji Ga veruje **ne bude uništen** nego da ima **večni život** (Jovan 3:16). Nagrada onima koji veruju u Hrista – Kanal života koji su u vezi s Izvorom života – je večni život; a one koji su odvojeni od Izvora života čeka pogibao – večna smrt.

Na sedam mesta u Novom savezu Isus upotrebljava izraz gehena kad govori o mestu buduće, konačne kazne zlih (Matej 5:22, 29,30; 10:28; Luka 12:5; Matej 18:8,9; Marko 9:43, 45,47; Matej

---

⁶ “Eternal Fire” (Juda 7), Seventh-Day Adventist Bible Commentary, 7:705.

23:15:33). Jedino drugo mesto na kome se spominje reč pakao nalazi se u Jakovljevoj poslanici 3:6.

Gehena, Ge-Henom ili Dolina Henom, bila je dolina južno od Jerusalima. Prema tradiciji to je bilo mesto na koje se dovozio gradski otpad da bi tu bio spaljen ognjem koji je stalno goreo. Oganj i crvi koji su se hranili mrtvim telima bili su sredstvo za uništenje otpada i svake druge nečistoće. Tu sliku Isus je upotrebio da bi opisao buduće uništenje svega nečistoga na ovome svetu i u svemiru. Gehena ili ognjeni pakao je slika ognjenog jezera koje se spominje u Otkrivenju kao mesto konačnog uništenja Sotone i njegovih sledbenika (Otkrivenje 20:14.15).

Evo šta Isus kaže o ognjenom paklu u Jevanđelju po Mateju 5:22:

„A ja vam kažem da će svaki onaj ko se ljuti na svoga brata bez razloga odgovarati pred sudom. I ko god svome bratu kaže ‘raka’ biće odgovoran Sanhedrinu. I ko god kaže ‘budalo,’ odgovaraće za to u geheni ognjenoj.“

Ovde se ističu tri stupnja krivice. Za prvi stupanj krivice odgovara se pred sudom starešina sinagoge, za drugi stupanj pred skupštinom koja može izreći smrtnu kaznu. Zatim sledi konačna kazna – gehena, u koji su bačena mrtva tela zločinaca da bi ih prožderali crvi ili oganj pretvorio u pepeo. Obična smrtna kazna izvršena mačem ili kamenovanjem mogla je biti pooštrena bacanjem u gehenu. To je bio treći stupanj kazne nad teškim zločincima koji nisu bili dostojni normalne sahrane.

Dalje je Isus kazao:

„Ako te, dakle, tvoje desno oko sablažnjava, iskopaj ga i baci jer je bolje da ti propadne jedan deo tela nego da ti celo telo bude bačeno u gehenu. I ako te tvoja desna ruka sablažnjava, odseci je i baci jer je bolje da ti propadne jedan deo tela nego da ti se celo telo baci u gehenu.“ (st. 29,30)

Tu je naglašeno da je bolje da propadne jedan ud, makar nam bio skupocen i potreban, negoli da celo telo bude bačeno u gehenu.

U Jevanđelju po Mateju 10:28 čitamo:

„Ne bojte se onih što ubijaju telo, a ne mogu da ubiju i dušu. Nego, više se bojte onoga koji može da uništi i dušu i telo u geheni.“

Oni koji ubijaju telo su progonitelji Božje dece. Ovi progonitelji se spominju u stihovima 18,25,36.

Oni nam ne mogu oduzeti spasenje.

Pogubiti dušu i telo znači uništiti celog čoveka. To može učiniti jedino Bog, i to će On učiniti nad nepokajanim grešnicima. Nigde u Svetom pismu, pa ni na ovom mestu, ne spominje se duša kao neko svesno biće koje bi postojalo odvojeno od tela i nadživelo telo. Kazna za nepokajane grehe biće uništenje celog čoveka – duše i tela, u budućoj geheni ili ognjenom jezeru (Otkrivenje 21:8).

Značenje reči „hades“ i „tartaros“

Reč „hades“ (had) spominje se u Novom savezu jedanaest puta; od toga tri puta je upotrebljava Isus, i to u svojoj osudi Kapernauma (Matej 11:23; Luka 10:15); u svom odgovoru Petru na njegovo priznanje vere (Matej 16:18); i u priči o bogatašu i siromašnom Lazaru (Luka 16:23). U svim ovim tekstovima, kao i na drugim mestima gde se u originalu upotrebljava izraz „hades“, Vuk Karadžić, ponesen popularnim i u crkvi raširenim shvatanjem, kao i nemačkim originalom sa koga je prevodio, prevodi tu reč neodgovarajućom rečju „pakao“.

Šta zapravo znači reč hades? U grčkoj mitologiji hades označava podzemno mesto u kome duše kao senke nastavljaju svoj život posle smrti tela. Po toj mitologiji na zapadnom delu tog podzemnog mesta prostiru se Jelisejska polja na kojima pravedne duše uživaju u blaženstvu, a negde u dubini nalazi se Tartar, najmračniji deo tog mračnog carstva u kome grešnici izdržavaju večne kazne.

Ovo neznabožačko verovanje uticalo je na mnoge prevodioce, tako da su oni reč „hades“ preveli rečju pakao. Prema popularnom verovanju, preuzetom iz grčke mitologije, pakao je mesto u kome grešnici već **sada** trpe kaznu.

Pogrešno je reč „hades“ prevoditi rečju „pakao“ koja u sebi nosi neznabožačku ili mitološku obojenost. Reč „hades“ je grčki ekvivalent jevrejske reči „šeol“, koja se 65 puta spominje u Starom savezu, a znači grob ili podzemlje.

Hades, grob ili podzemlje, prema nauci Svetoga pisma, nije mesto u koje bi ulazili bestelesni duhovi ili duše pokojnika da tu nastave život blaženstva ili muke. Hades je mesto tišine u kome **sada u besvesnom stanju počivaju ili spavaju mrtvi, dobri i zli, do časa ponovnog buđenja ili uskrsenja.**

Prema nauci Svetoga pisma, reči „gehena“ i „hades“ nisu sinonimi. Međutim, neki prevodioci obe reči prevode rečju pakao, dajući im tako istovetno značenje. Takvi prevodioci zbunjuju čitaoce.

Reč „gehena“ prevedena rečju pakao predstavlja buduće mesto kazne za nepokajane grešnike. A reč „hades“, koju ne bi trebalo prevesti rečju pakao, već rečju grob – označava **sadašnje** stanje mrtvih, njihovo počivanje u grobu do časa uskrsenja.

Razmotrimo upotrebu reči „hades“ u vezi s polaganjem Hristovog tela u grob. Već je nadahnuti pesnik u Starom savezu prorekao da Bog neće ostaviti Mesiju u šeolu (grob) niti dopustiti da istrune. Apostol Petar potvrđuje ispunjenje ovog proročanstva rečima:

„...da on [Hrist] neće biti ostavljen u grobu niti će njegovo telo videti raspadanje.“ (Dela 2:31)

U ranijim prevodima koji se nalazi u svakodnevnoj upotrebi pogrešno je prevedena hebrejska reč šeol i grčka reč hades rečju pakao. U tim prevodima pogrešno je upotrebljen i izraz „duša“. Ni reč „duša“ ni reč „pakao“ ne spominju se u grčkom originalu, te ih zato Novi revidirani prevod ne spominje.

Hristova smrt bila je identična sa smrću svakog Božjeg deteta. Evanđeoski prikaz Hristove smrti kaže da je Isus viknuo jakim glasom i izdahnuo (Marko 15:39). U čemu je razlika između Hristove smrti i smrti njegovih sledbenika? Razlika je u tome što je Njegova smrt bila tako kratka da Njegovo telo nije istrunulo. I upravo je ta razlika prorečena u Psalmu 16:10. On je bio položen u hades (grob),

i tu je ostao do uskrsenja.

I verni Hristovi sledbenici, koji su umrli pre Hristovog drugog dolaska, ostaće u svojim grobovima do Hristovog dolaska:

„Jer kao što u Adamu svi umiru, tako će i u Hristu svi oživeti. Ali svako u svom redu: Hristos kao prvina, a zatim, za vreme njegovog dolaska, oni koji su Hristovi.“ (1. Korinćanima 15:22,23)

„Jer kad smo zasađeni s njime u obličju njegove smrti, bićemo tako i ustajanjem.“ (Rimljanima 6:5)

Iz ovoga zaključujemo da će u času uskrsenja Hristovi sledbenici izaći iz hadesa (groba), kao što je Hristos izašao iz hadesa (groba) u času svoga uskrsenja. Verni će uskrsnuti za život večni. Smrt i grob biće zauvek pobeđeni. „Tada će se obistiniti reči koje su napisane: Smrt je uništena u pobedi. Smrti, gde je tvoj žalac? Grobe, gde je tvoja pobjeda?“ (1. Korinćanima 15:54,55) Smrt i grob biće zauvek uništeni (Osija 13:14).

Zanimljivo je primetiti da se u Otkrivenju triput spominju zajedno smrt i grob (hades); (Otkrivenje 6:8; 20:13,14).

„I more je predalo mrtvace koji su bili u njemu, i smrt i grob predali su mrtvace koji su bili u njima. I svakome je bilo suđeno prema njegovim delima. A smrt i had bili su bačeni u ognjeno jezero. Ovo je druga smrt.“ (Otkrivenje 20:13,14) To je svedočanstvo Božje reči o konačnoj kazni koju su zaslužili nepokajani grešnici.

Ostaje nam da kažemo još nešto o značenju reči „tartar“. Reč „tartar“ spominje se samo jedanput u Novome savezu, i to u 2. Petrovoj 2:4.

Prema grčkoj mitologiji, kao što smo to već spomenuli, tartar je najdublji i najmračniji deo hadesa u kome veliki grešnici trpe kaznu. Petar ne upotrebljava reč tartar u ovom paganskom smislu, u smislu grčke mitologije, gde bi zli i pali anđeli već sada trpeli kaznu.

Tartar je u tekstu apostola Petra **mesto zadržavanja** zlih duhova ili zlih anđela do suda kada će im biti određena kazna (2. Petrova 2:4,9). Upravo za đavola i njegove anđele pripremljeno je ognjeno jezero (Matej 25:41). Sada je njihovo mesto zadržavanja na

našoj zemlji i u njenoj sferi.

Bilo da je Tartar bukvalni duhovni zatvor za pale anđele ili simboličan način upućivanja na strah Božji koji pali anđeli osećaju i njihovo nepovratno izgubljeno stanje (stanje tame) pred Božji sud koji im dolazi, on ne opisuje pakleno mesto patnje i muke za ljudska bića. Ne postoji nijedan odlomak u Svetom pismu koji kaže da će ljudi biti poslani u Tartar. Stoga, baš kao šeol, ambis, gehena i krajnja tama, reč tartarus ne uči o mestu zvanom „pakao“ gde će ljudi biti poslani da pate i gore zauvek.

Na kraju želimo da ponovimo: izrazi šeol ili hades označavaju grob, u kome mrtvi počinjavaju do uskrsenja; gehena je simbol ognjenog jezera – buduće kazne za zle (Otkrivenje 21:8), a tartar je simboličko mesto zadržavanja palih anđela dok im ne bude izrečen sud. Svoju teologiju ne smemo pozajmljivati iz grčke mitologije. Na žalost to se u velikom delu hrišćanstva dogodilo.

Bog će jednog dana učiniti kraj grehu i svakom zlu. Hristos se ne miri s borbom večnog dualizma. Kad budu stvorena nova nebesa i nova Zemlja, tada će Bog sa svog prestola objavit:

„I smrti više neće biti, ni tuge, ni jauka, ni bola više neće biti, jer prošlo je ono što je nekad bilo.“ (Otkrivenje 21:4)

„Kao poslednji neprijatelj biće uništena smrt.“ (1. Korinćanima 15:26) Smrt zajedno s hadesom ili grobom koji je prati biće bačeni u ognjeno jezero, što označava njihov potpuni kraj. Ni ognjeno jezero neće beskrajno goreti s đavolom i njegovim anđelima koji bi se u njemu večno živi mučili. Đavo kao koren i njegovi sledbenici kao grane biće uništeni večnim ognjem (Malahija 4:1). To je nepogrešivo svedočanstvo Božje reči.

ZNAČENJE REČI „DUŠA“ I „DUH“ U NOVOME SAVEZU

U Hristovo vreme i u vreme apostola u grčkim školama mnogo se raspravljalo o besmrtnosti duše. Uticaj grčkog filozofa Platona, najvećeg zastupnika ideje o urođenoj besmrtnosti ljudske duše,

počeo se širiti i među Jevrejima, naročito među onima u Aleksandriji, među kojima je delovao čuveni jevrejski filozof Filon, poznati pristalica Platona.

Neznabožačko učenje o urođenoj besmrtnosti ljudske duše, koje se u Hristovo vreme sve više širilo, u suprotnosti je s Hristovom naukom i naukom apostola. Platonovo učenje o duši, hrišćani su poricali. Izrazi „duša“ i „duh“ imaju kod Platona značenje nekog svešnjog bića u čoveku, koje ne umire sa smrću tela, već nastavlja dalje da živi. Pisци Novoga saveza, pišući grčkim jezikom, upotrebljavaju iste grčke izraze „psihe“ (duša) i „pneuma“ (duh), ali im daju drukčiji smisao, onaj koji te reči imaju u hebrejskim izrazima Staroga saveza – „nefeš“ (duša) i „ruah“ (duh).

Kada raspravljamo o značenju spomenutih grčkih reči u Novome savezu, moramo imati na umu da Hristos i Njegovi učenici nisu obično razgovarali na grčkom jeziku za vreme događaja o kojima nas izveštavaju Jevanđelja, već na hebrejskom i aramejskom. Njihovo celo kulturno i versko nasleđe bilo je jevrejsko, i njihovi teološki koncepti temeljili su se na Starome savezu. Istina je da su živeli u helenističkom svetu, u svetu u kome je preovladavala helenistička kultura i civilizacija, ali kad su upotrebljavali grčke reči, ekvivalente hebrejskom, oni su tim rečima davali ista značenja koja su navikli da im daju u svom maternjem, hebrejskom ili aramejskom jeziku.

Kad je neki hrišćanin prve apostolske zajednice upotrebio reč duša (psihe) ili ju je pročitao u Novome savezu, on je uvek toj reči davao značenje koje ona ima u hebrejskom jeziku Staroga saveza. Međutim, Jevreji koji su u to vreme pali pod uticaj grčke filozofije, kao što se to dogodilo s nekim hrišćanskim piscima krajem drugog i početkom trećeg veka, prihvatili su nauku o besmrtnosti ljudske duše, pa su pojmu duša pridavali značenje koje su primili prihvatanjem grčke filozofije. Platonov nazor o duši kao o nekom biću koje svesno živi u čoveku, kao nešto odvojeno od tela, i napušta čoveka u času smrti, i danas je prisutan u verovanju mnogih hrišćana.

Značajno je da se u Bibliji nigde ne nalazi izraz besmrtna duša. U Bibliji se ističe činjenica da je samo Bog besmrtnan (1. Timoteju 6:16).

Razmotrimo sada upotrebu i značenje reči „psihe“ (duša) u Novome savezu. U Novom savezu reč „psihe“ ima četiri glavna značenja:

1. **Živi organizam, kako niže stvorenje** (Otkrivenje 16:3), tako i čovek (1. Korinćanima 15:45). Prvi čovek se naziva „duša živa“.
2. **Osoba, ličnost, ljudi.** Često se reč duša u ovim slučajevima zamenjuje ličnom zamenicom (Dela 2:43; 3:23).

Kao potvrdu ovome, navodimo ovde ove stihove:

„Strah je obuzeo svaku dušu...“ (Dela 2:43)

„A svaka duša koja ne posluša tog proroka biće istrebljena iz naroda.“ (Dela 3:23)

Iz upoređenja jasno se vidi da reč „duša“ ima značenje **osoba**.

To se vidi i iz sledećeg primera:

„Jer dušu moju nećeš ostaviti u grobu, niti ćeš dozvoliti da tvoj ljubazni raspadanje vidi.“ (Dela 2:27)

Novi revidirani prevod je ovde veran smislu koji reči „duša“ i „šeol“ imaju u jevrejskom jeziku, a ne u grčkoj filozofiji.

3. **Čovekov fizički život** (Luka 12:16-20).

Navodimo kao primer Hristovu priču o lakomom i nerazumnom bogatašu koji unapred za mnoge godine pravi planove kao da je gospodar svoga života.

„Jednom bogatom čoveku zemlja je dobro rodila, pa je razmišljao u sebi: ‘Šta da radim? Nemam gde da skupim svoju letinu.’ I rekao je: ‘Ovako ću učiniti: Srušiću svoje žitnice i sagrađiću veće, pa ću tamo skupiti sve svoje žito i sva svoja dobra. I reći ću sebi: ‘Imaš mnogo dobara na zalihama za mnogo godina. Počivaj, jedi, pij, uživaj.’ Ali Bog mu reče: ‘Bezumniče, ove noći tražiće se tvoja duša od tebe. Ko će onda imati ono što si skupio?’“ (Luka 12:16-20)

Pravi smisao reči „duša“ u ovom tekstu je „život“.

4. Reč duša ima i značenje „unutrašnji čovek“. To metafizičko značenje reči duša imamo u tekstovima 1. Petrova 1:22 i Marko 14:34.

„Sada, kada ste poslušnošću istini kroz Duha očistili svoje duše...“ (1. Petrova 1:22)

Izraz „duša“ u ovom tekstu znači „unutrašnje ja“, tj. misli, volju i želje.

U času svoje samrtne borbe, Isus je rekao svojim učenicima: „Duša mi je nasmrt žalosna.“ (Matej 26:38)

Često grčka reč „psiha“ označava „unutrašnjeg čoveka“, srce kao sedište osećanja, i um kao sedište misli i volje.

Postoji jedan tekst koji podvlači razliku između duše i tela u odnosu na smrt i čovekovu večnu sudbinu:

„Ne bojte se onih što ubijaju telo, a ne mogu da ubiju i dušu. Nego, više se bojte onoga koji može da uništi i dušu i telo u geheni.“ (Matej 10:28)

Neki pokušavaju da upotrebe ovaj tekst kao dokaz da čovek ima besmrtnu dušu, koja nadživljuje telo. Ovaj tekst dokazuje upravo suprotno, jer ističe da i „duša“ i „telo“ mogu biti uništeni u ognju gehene, tj. u ognjenom jezeru.

Isus je takođe rekao: „Šta vredi čoveku ako dobije ceo svet, a svojoj duši naudi? Šta čovek može dati u zamenu za svoju dušu?“ (Matej 16:26)

Isus naglašava važnost spasenja koje moramo ceniti više od svega blaga pa i od samog ovozemaljskog života.

Kao što smo ovde pokazali, grčka reč „psihe“ (duša) može imati različita značenja, i zato se u Novom savezu prevodi različitim izrazima. Može označavati **živi organizam, osobu ili ljude, život; može se odnositi na unutrašnjeg čoveka, tj. na čovekove prirodne želje** (Otkrivenje 18:14), na **čovekova osećanja** (Marko 14:34) **na um i na srce** (Dela 14:2; Efescima 6:6).

Na osnovu značenja i upotrebe reči „duša“ u Bibliji, vidimo da Biblija ne govori o duši kao o nekom svesnom biću u čoveku, koje

nadživljuje telo.

Upotreba i značenje reči „pneuma“ u Novome savezu

U grčkom prevodu Biblije, u Septuaginti, hebrejska reč „ruah“ prevedena je rečju „pneuma“, i ima isto značenje kao njen hebrejski ekvivalent. U grčkom tekstu Novog saveza reč „pneuma“ javlja se 385 puta, a u našem jeziku prevedena je rečima duh, Duh, život i vetar. Pisana velikim slovima odnosi se na Duha Božjeg, a označava i anđele – dobre i zle.

Kad se primenjuje na čoveka, reč duh je upotrebljena kao sinegdoha, to jest kao deo koji označava celinu:

„I duh moj kliče Bogu, Spasitelju mom.“ (Luka 1:47) Ovo ima isto značenje kao i: „Ja kličem od radosti.“ Reč „pneuma“ označava život ili dah, kao npr. u tekstu Luka 8:55:

„Vratio joj se duh i odmah je ustala...“ (Luka 8:55)

Reč duh označava i karakter, kao nešto nevidljivo, što se pokazuje samo delima:

„Jer Bog nam nije dao duh straha, već snage, ljubavi i razboritosti.“ (2. Timoteju 1:7)

Reč „pneuma“ (duh) označava i druge nevidljive karakteristike kao što je htenje, osećanja i želje.

„Duh je, doduše, voljan, ali je telo slabo.“ (Matej 26:41)

Reč „pneuma“ označava takođe novu prirodu Božje dece, koja su rođena odozgo, tj. od Duha svetoga:

„Što je rođeno od tela, telo je, a što je rođeno od Duha, duh je.“ (Jovan 3:6)

„Onaj koji je rođen od Duha je **nanovo rođen čovek**“. To je smisao reči duh u gornjem tekstu. Rečju duh označava se i proslavljeno uskrslo telo vernih (1. Korinćanima 15:45)

„Pneuma“ (duh) je oživljujući princip života, koji nam se daje od Boga prilikom rođenja, i koji se vraća Bogu u času smrti. To je dah ili disanje kao obeležje živog bića.

Opisujući akt umiranja, novosavezni pisci upotrebljavaju

različite izraze, kao npr.:

„A Isus opet iz sveg glasa povika i ispusti duh.“ (Matej 27:50)

Neki prevodi ovde zamenjuju reč „duh“ (dah) rečju duša, jer su pod uticajem vlastite crkvene teologije.

Ni u jednom drugom tekstu u kome se govori o Isusovom umiranju (Marko 15:37,38; Luka 23:46; Jovan 19:30), ne upotrebljava se izraz „duša“, već stoji da je Isus predao duh ili izdahnuo, na primer:

„Isus je zavapio iz sveg glasa i izdahnuo.“ (Marko 15:37)

Isti grčki izraz „ekpsuho“ (izdahnu) nalazi se u opisu umiranja Ananije, Safire i Heroda (Dela 5:5; 5:10; 12:23).

Različiti načini kojima je opisan čin umiranja pokazuju šta se dešava u času smrti. **Tada telo ne napušta neka duša ili duh kao bestelesno biće, već čovek fizički umire, tj. napušta ga životni dah – prestaje disati.**

Kad je Isus podigao iz mrtvih Jairovu kćer, izveštaj kaže: „I vratio joj se duh i odmah je ustala.“ (Luka 8:55) Izraz „duh“ ovde je upotrebljen u značenju „dah“.

U času svoje smrti Isus je rekao: „Oče, u tvoje ruke predajem svoj duh.“ (Luka 23:46) Iste reči u času svoje mučeničke smrti izgovorio je đakon Stefan (Dela 7:59). On nije rekao: „**Gospode Isuse, primi mene!**“ već „primi duh (pneuma) moj“. „Kad je to rekao, izdahnuo je.“ (Dela 7:59,60) Zaspao je ili umro u čvrstoj nadi da će mu prilikom uskrsenja opet biti vraćen dah. Tako i u toj nadi umiru svi verni Hristovi sledbenici (1. Solunjanima 4:14-17).

Prema tome iz navedenih primera možemo se osvedočiti da izrazi „duh“ i „duša“ označavaju katkada jedan isti ili sličan pojam, a katkada dva potpuno različita pojma. Ovo poslednje naročito važi kada govorimo o sastavnim delovima čoveka: prah zemaljski plus „nešamah“ (dah) daju „nefeš haja“, tj. živu dušu.

Slično značenje imaju reči duh i duša kad se upotrebljavaju kao oznaka čovekove ličnosti.

Isus je rekao:

„Voli Gospoda, svog Boga, svim svojim srcem i svom svojom dušom i svom svojom snagom i svim svojim umom.“ (Luka 10:27)

„Izraz „snaga“ označava čovekov telesni život, izraz „misao“ ili „um“ označava čovekov duhovni život, a „duša“ i „srce“ čovekov osećajni i psihički život.

Govoreći o odlikama svetog hrišćanskog života, apostol Pavle piše Solunjanima:

„Neka vas sam Bog mira potpuno posveti. I neka sav vaš duh i duša i telo budu sačuvani besprekornima do vremena dolaska našeg Gospoda Isusa Hrist.“ (1. Solunjanima 5:23)

Bog traži od nas posvećenje celog bića. To je lepo istakao psalmista David:

„Gospoda uvek imam pred sobom. On mi je s desne strane, neću posrnuti. Zato se raduje srce moje i veseli duša moja. Telo će moje spokojno počivati.“ (Psalam 16:8,9)

Na kraju ponavljamo da izrazi duh i duša imaju različito značenje kad je reč o sastavu ili strukturi čoveka (1. Mojsijeva 2:7), a slično kad je reč o čoveku kao celini. Takođe smo se mogli osvedočiti da Biblija nigde ne govori o duši kao bestelesnom biću koje bi u času smrti napustilo telo. Biblija govori o duhu ili dahu koji se vraća Bogu u času smrti, da bi nam opet bio vraćen u dan uskrsenja.

Obećanje Božje reči Hristovim sledbenicima glasi:

„A ako Duh onoga koji je Isusa podigao iz mrtvih prebiva u vama, onaj koji je Hrista Isusa podigao iz mrtvih oživeće i vaša smrtna tela svojim Duhom koji prebiva u vama.“ (Rimljanima 8:11)

BESMRTNOST SAMO PO HRISTU (prvi deo)

Duboko u ljudskoj duši usađena je težnja za večnim ili besmrtnim životom. Tu težnju sam Bog stavio je u ljudsko srce. Propovednik kaže da je Bog stavio u nas „misao o večnosti“ (Propovednik 3:11).

Težiti za besmrtnošću i posedovati već sad besmrtnost nije isto.

Neki ipak tvrde, verovatno iz želje za večnošću, da već poseduju u sebi jedan besmrtni element – besmrtnu dušu. U Svetom pismu nigde se ne spominje izraz „besmrtna duša“, ali se izričito spominje da je **jedino** Bog besmrtnan. Kao potvrdu ovome navodimo reči apostola Pavla. On kaže da je Bog „Kralj nad kraljevima i Gospodar nad gospodarima, jedini koji ima besmrtnost, koji prebiva u nedostupnoj svetlosti, koga niko od ljudi nije video niti ga može videti...“ (1. Timoteju 6:15,16). Prvi čovek bio je stvoren s mogućnošću da postane besmrtnan pod uslovom da ostane poslušan Bogu. Ali pošto je prestupio Božji izričiti uput, izgubio je prednost da jede rod s „drveta života“ i udaljen je bio iz Edenskog vrta (1. Mojsijeva 3:22-24). Prekinuvši nepoverenjem i neposlušnošću vezu sa Bogom, Izvorom života, čovek je postao smrtnan. „Zato, kao što je kroz jednog čoveka u svet ušao greh i preko greha smrt, i tako se smrt proširila na sve ljude jer su svi sagrešili.“ (Rimljanima 5:12)

U svojoj neizmernoj ljubavi prema čoveku Bog je od večnih vremena načinio plan za spasenje čoveka i ponovno vraćanje svih prednosti čoveku koje je grehom izgubio.

Realizator tog plana dragovoljno je postao Hristos, Sin Božji, koji je uzeo na sebe ljudsku prirodu, postao naša Zamena, uzeo na sebe naše grehe, da bi svi koji Ga verom prihvate kao svoga Spasiatelja imali u Njemu oprostjenje greha, duhovno obnavljanje i dar večnog života.

Prema izveštaju Božje reči, svrha Hristovog dolaska na ovaj svet bila je mnogostruka;

1. Da svetu otkrije Boga (Jovan 1:14,18; 17:6,26; 1. Timoteju 3:16).
2. Da otkupi čoveka, uzimajući na sebe njegove grehe (Jovan 1:29; Jevrejima 9:28; 1. Petrova 2:24).
3. Da sjedini Boga i čoveka (Matej 1:23; Jovan 1:51; 1. Petrova 3:18).
4. Da opet vrati večni život smrtnom čoveku (Jovan 3:15,16; 4:14; 5:24; 10:28; 11:25,26; 14:19; 17:3).

5. Da uništi đavola i razori njegova dela (Jovan 12:31; 16:33; Jevrejima 2:14; 1. Jovanova 3:8; Rimljanima 8:1-3)

Ovde ćemo se naročito zadržati na četvrtoj svrsi Hristovog dolaska na ovaj svet: On je došao da opet vrati večni život smrtnom čoveku.

Sam Isus svedoči o sebi kao Darodavcu večnog života. Za nas je vrlo važno da čujemo šta sam Hristos svedoči o sebi. On je najviši autoritet poslat od Boga i Njegovo je svedočanstvo nepogrešivo.

Voljeni Isusov učenik Jovan nam je u svom Jevanđelju verno sačuvao Hristova svedočanstva o samome sebi.

Zanimljivo je da apostol Jovan u svom Jevanđelju često upotrebljava u vezi s Isusom tri ključne reči: život, ljubav i svetlost. Reč „život“ (zoe) pojavljuje se u Jovanovim spisima 36 puta; glagol „ljubit“ (agapao) 37 puta, a imenica „svetlost“ (fos) 23 puta.

Isusovo svedočanstvo Nikodimu o večnom životu

U svom noćnom razgovoru sa jevrejskim učiteljem Nikodimom Isus je otkrio dve naročito važne istine koje se tiču našeg večnog spasenja: potrebu lične vere u podignutog ili razapetog Hrista zbog naših greha i potrebu ličnog iskustva novorođenja. Isus je rekao Nikodimu:

„I kao što je Mojsije u pustinji podigao zmiju, tako i Sin čovečiji mora biti podignut, da niko ko veruje u njega ne pogine, već da ima večni život.“ (Jovan 3:14,15)

Isus je podsetio Nikodima na jedan događaj iz istorije Izraela, koji mu je bio dobro poznat. Kad su Jevreji na svom putovanju kroz pustinju iz Egipta u Obećanu zemlju počeli da gundaju na Mojsija i izražavaju neverstvo i neposlušnost prema Bogu, Gospod je povukao od njih svoju zaštitu. Tada su se u velikom broju pojavile otrovne zmije od čijeg su ujeda mnogi pomrli. Kad je narod u svojoj velikoj nevolji zavapio Bogu za pomoć, priznajući svoje grehe, i kad se i Mojsije usrdnom molitvom obratio Bogu, Gospod mu je rekao:

„Napravi zmiju ognjenu i stavi je na stub, pa kad nekoga ujede

zmija, neka pogleda u nju i ostaće živ. Mojsije je odmah načinio bakarnu zmiju i stavio je na stub. I ako bi nekog čoveka ujela zmija i on bi pogledao bakarnu zmiju, ostao bi živ.“ (4. Mojsijeva 21:8,9) Narod je znao da zmija nema u sebi moć da im pomogne. To je bio samo simbol koji je ukazivao na Hrista koji je došao u „obličju tela grešnoga“ i koga je Bog „učini grehom nas radi, da mi postanemo pravda Božja u njemu“ (2. Korinćanima 5:21).

Pogled vere u Onoga koga je simbol predstavljao donosio je ljudima ozdravljenje. Kad je kasnije video Isusa razapetog na podignutom krstu, Nikodim se setio Isusovih reči da će biti „podignut“ kao što je Mojsije nekada podigao bakrenu zmiju u pustinji. To je Nikodima uverilo u božanstvo Božjeg Sina, i on Ga je prihvatio verom kao svog ličnog Spasitelja.

Pogled vere u Onoga koji je bio „ranjen da bismo se mi njegovim ranama iscelili“ (Isaija 53:5) donosi nam duhovno ozdravljenje i život večni.

Isusovo svedočanstvo Samarićanki

Na putu u Galileju Isus je seo kod Jakovljevog izvora da se odmori i tu je zatražio uslugu od žene Samarićanke koja je došla da zahvati vodu. Stupio je u razgovor s njom da bi joj posvedočio o sebi kao kanalu večnog života.

„Isus joj je rekao: ‘Daj mi da pijem.’... Isus joj odgovori: ‘Kad bi poznavala Božji dar i ko je onaj koji ti kaže: Daj mi da pijem, ti bi ga zamolila i on bi ti dao živu vodu.’... Na to joj Isus reče: ‘Svako ko pije od ove vode opet će ožedneti. A ko bude pio od vode koju ću mu ja dati, nikada neće ožedneti, nego će voda koju ću mu ja dati postati u njemu izvor vode koja teče u večni život.’“ (Jovan 4:7-14)

„Dar Božji“ je sam Isus Hristos i večni život koji Bog daje svima koji Ga verom prihvataju kao svog ličnog Spasitelja. Žena Samarićanka nije bila u početku spremna da prihvati „Božji dar“, tu ponuđenu „vodu života“, niti je pravilno shvatila o čemu Isus govori. Tek u toku daljeg razgovora, kad joj je otkrio tajne njenog

života i otvoreno kazao ko je On, priznala je da je On obećani Mesija. Uvidela je da je velika grešnica i donela odluku da uz Božju pomoć napusti stari grešni način života.

Da bismo primili 'živu vodu', prvo mora da bude otklonjena „ustajala voda greha“. Stari život greha treba da umre, da bi otpočeo novi život.

U raspravi sa Jevrejima Isus svedoči o sebi kao davaocu života i o budućem uskrsenju

Prilikom prisustvovanja jednom prazniku u Jerusalimu u proleće 29. godine Isus je izlečio uzetoga u banji Betezdi. Posle toga raspravljao je s Jevrejima koji su Ga optuživali da je bolesnoga izlečio u Subotu. Jevreji su smatrali da se samo akutnom bolesniku može pomoći u Subotu, a ne i hroničnom.

Tom prilikom Isus je izgovorio sledeće veoma značajne reči:

„Jer kao što Otac podiže mrtve i oživljava ih, tako i Sin oživljava one koje hoće.“ (Jovan 5:21)

„Zaista, zaista, kažem vam, ko sluša moju reč i veruje onome koji me je poslao, ima večni život i ne dolazi na sud, nego je prešao iz smrti u život.“ (Jovan 5:24)

„Jer kao što Otac ima život u sebi, tako daje i Sinu da ima život u sebi.“ (Jovan 5:26)

Isus ima vlast da oživljuje ili uskrsava, kako u duhovni život, tako i u besmrtni život u dan svog drugog dolaska.

Uslov za primanje večnog života je slušanje i izvršavanje Hristovih reči. Reč Božja verom primljena u srce predstavlja u nama početak večnog života. Ona našem životu daje nov kvalitet.

To su bile Isusove smeće tvrdnje pred Jevrejima. Ali Jevreji su u to vreme već bili prožeti grčkom filozofijom i više su verovali grčkoj filozofiji negoli Hristu. Dar večnog života o kome im je Isus govorio nisu mogli shvatiti, jer im je um bio obuzet Platonovom naukom o urođenoj besmrtnosti duše. Jevreji su bili uvređeni Isusovom tvrdnjom da se u Njemu nalazi život i da On može oživeti ili

uskrsnuti koga hoće.

Isus je nastavio:

„Ne čudite se tome, jer dolazi čas u koji će svi koji su u grobovima čuti njegov glas i izaći će – oni koji su činili dobro u uskrsenje života, a oni koji su činili zlo u uskrsenje osude.“ (Jovan 5:28,29)

Isus ovde otvoreno govori o uskrsenju. Svi će uskrsnuti: dobri i zli. Jedni na život večni, a drugi na pogibao ili propast večnu. Apostol Pavle kaže da će pravedni uskrsnuti u dan Hristovog drugog dolaska (1. Korinćanima 15:23). To je prvo uskrsenje. Nepokajani grešnici uskrsnuće hiljadu godina kasnije. To je drugo uskrsenje. Božja reč kaže:

„Ostali mrtvi nisu oživali dok se nije navršilo hiljadu godina. To je prvo uskrsenje. Srećan je i svet svako ko ima udeo u prvom uskrsenju. Nad njima druga smrt nema vlasti, nego će biti Božji i Hristovi sveštenici i vladace s njim hiljadu godina.“ (Otkrivenje 20:5,6)

Nekadašnji i sadašnji hilijasti veruju da će to vladanje s Hristom biti na ovoj Zemlji, ali Božja reč to ne uči. Ona uči da će to vladanje biti na Nebu, a tek posle hiljadu godina Božji presto biće uspostavljen na obnovljenoj Zemlji (Otkrivenje 21:1-8).

Za nas je važno da shvatimo ko će imati udela u prvom uskrsenju, uskrsenju u život večni. U njemu će imati udela samo oni koji su verom primili Hrista za svog ličnog Spasitelja i Duhom Božjim i Njegovom rečju doživeli novorođenje. Novorođenje je napuštanje greha uz Božju pomoć i stalno potčinjavanje ličnog života vođstvu svetoga Duha. „A ako Duh onoga koji je Isusa podigao iz mrtvih prebiva u vama, onaj koji je Hrista Isusa podigao iz mrtvih oživeće i vaša smrtna tela svojim Duhom koji prebiva u vama.“ (Rimljanima 8:11)

Isusovo svedočanstvo u Kapernaumu o sebi kao hlebu sa Neba koji daje večni život

U proleće tridesete godine Isus se nalazio u Galileji gde je s pet

hlebova i dve ribe nahranio pet hiljada ljudi. Posle tog velikog čuda narod je stalno tražio Isusa očekujući od Njega da zadovolji njihove potrebe za telesnom hranom.

Kad se Isus ponovno sreo s tim ljudima u Kapernaumu, rekao im je:

„Zaista, zaista, kažem vam, vi me ne tražite zato što ste videli čuda, nego zato što ste jeli onaj hleb i nasitili se. Nemojte raditi za hranu koja propada, nego za hranu koja ostaje za večni život, koju će vam dati Sin čovečiji, jer je njega Otac, Bog, za to ovlastio.“ (Jovan 6:26,27)

Dalje u razgovoru Isus im je otvoreno kazao:

„Ja sam hleb života: koji meni dolazi neće ogladneti, i koji mene veruje neće nikad ožedneti.“ (Jovan 6:35)

„Jer je volja mog Oca da svako ko vidi Sina i veruje u njega ima večni život, i ja ću ga uskrsnuti u poslednji dan.“ (st. 40)

„Zaista, zaista, kažem vam, onaj ko veruje u mene ima večni život. Ja sam hleb života. Vaši su praočevi jeli mannu u pustinji, a ipak su umrli. Ovo je hleb koji silazi s neba, da čovek jede od njega i da ne umre.“ (st. 47-51)

Isus je ovim naglasio da običan hleb privremeno zadovoljava našu potrebu za hranom, a obična voda privremeno gasi našu telesnu žeđ, ali On je „hleb“ koji je sišao s Neba i „voda života“ koji zadovoljava glad i žeđ duše za **večnim životom**.

Da bismo imali život večni, moramo se hraniti Hristom:

„Zaista, zaista, kažem vam, ako ne jedete telo Sina čovečijeg i ne pijete njegovu krv, nemate života u sebi. Ko se hrani mojim telom i pije moju krv, ima večni život, i ja ću ga uskrsnuti u poslednji dan.“ (st. 53,54)

„Kao što je mene poslao živi Otac pa ja živim zbog Oca, tako će i onaj ko se hrani mnome živeti zbog mene. Ovo je hleb koji je sišao s neba. To nije kao kad su vaši praočevi jeli, a ipak su umrli. Ko se hrani ovim hlebom, živeće uvek.“ (st. 57,58)

„Duh je taj koji daje život, telo ne koristi ništa. Reči koje sam

vam govorio Duh su i život su.“ (st. 63)

Hraniti se Hristom, jesti Njegovo telo i piti Njegovu krv, znači verom prisvojiti Njegov život. To znači primiti Njega kao svog ličnog Spasitelja, verujući da nam On prašta grehe i da po Njemu naš život dobija nov kvalitet. Zato što je Isus dao svoj život za nas, možemo imati udela u Njegovom životu.

Hraniti se Hristom znači verom stalno prisvajati istine Božje reči kao pravilo svoga života. Reč Božja primljena verom u naša srca početak je večnog života u nama. Isus je rekao: „Telo ne koristi ništa. Reči koje sam vam govorio Duh su i život su.“ (Jovan 6:63)

Mnogi su slušajući Isusove reči o Njemu kao hlebu, koji je sišao s Neba i kojim treba da se hrane da bi imali život večni, doživeli sablazan i zauvek Ga napustili. Oni su teško shvatili i teško primali Hristove reči, jer im je um bio zaslepljen lažnom naukom o urođenoj besmrtnosti duše.

Ovde ćemo iz Jovanovog jevanđelja navesti još nekoliko značajnih Hristovih izjava o sebi kao izvoru i putu večnog života.

Evo Hristovog svedočanstva izgovorenog prilikom praznika Senica:

„Poslednjeg i najvažnijeg dana praznika, Isus je ustao i povikao: ‘Ako je neko žedan, neka dođe k meni i pije! Ko bude verovao u mene, kao što je rečeno u Pismu, iz njegovog tela poteći će reke žive vode.’ A rekao je to za Duh koji je trebalo da prime oni koji veruju u njega.“ (Jovan 7:37-39)

Isus je izvor vode koja donosi novi život onima koji piju, i čini da takvi postanu izvor osveženja za druge.

Istom prilikom u predvorju hrama Isus je izgovorio sledeće reči:

„Ja sam videlo svetu; ko ide za mnom neće hoditi po tami, nego će imati videlo života.“ (Jovan 8:12) Ono što je Sunce za našu planetu, to je Hristos za naš duhovni život. On je ne samo svetlost, već i život.

Ko ima Hrista, ima život.

Isus upoređuje sebe služeći se slikom vrata i pastira:

„Ja sam vrata. Ko uđe kroz mene, biće spasen.“ (Jovan 10:9)

„Ja sam dobri pastir. Dobri pastir polaže svoju dušu za ovce.“
(Jovan 10:11)

Isus je vrata koja vode u večni život. On je nevin uzeo na sebe naše grehe i umro umesto nas da bismo verom u Njega dobili oprostjenje i večni život.

Suočen sa smrću svog prijatelja Lazara, Isus je ovako tešio Lazarevu sestru Martu:

„Ja sam uskrsenje i život. Ko veruje u mene, ako i umre, živeće.“ (Jovan 11:25)

Isus je dokazao istinitost ovih reči pozivajući Lazara u život: „Rekavši to, povikao je na sav glas: ‘Lazare, izađi napolje!’ I umrli je izašao.“ (Jovan 11:43,44)

Isus je pozvao Lazara **iz groba**, a nije kazao: „Dušo Lazareva, siđi iz raja ili čistilišta gde se nalaziš i vrati se u telo!“ Uskrsnuvši iz mrtvih, Lazar nije imao šta da priča o zagrobnom životu, jer je smrt samo **besvestan san**.

Isus je dalje kazao o sebi:

„Ja sam put i istina i život. Niko ne dolazi k Ocu osim kroz mene.“ (Jovan 14:6)

Isus nam je svojom žrtvom otvorio put u Nebo; On nam je otkrio večne Božje istine jer je bio i jeste utelovljena istina. On je Sin Boga koji je Izvor života, i ko prima Njega, prima život u obilju, večni život (Jovan 10:10).

Uoči svoga stradanja Isus je u svojoj prvosveštenskoj molitvi izgovorio sledeće značajne reči:

„A ovo je život večni: da upoznaju tebe jedinog istinitog Boga i Isusa Hrista koga si poslao.“ (Jovan 17:3)

Ovde je u prvom redu reč o iskustvenom poznavanju Boga i Hrista koje proističe iz stalnog zajedništva i nastojanja da svoj život i karakter sve više dovodimo u sklad s Božjom voljom.

„Onaj ko kaže: ‘Ja ga poznajem,’ a ne drži njegova uputstva,

lažljivac je i istina nije u njemu.“ (1. Jovanova 2:4)

Apostol Jovan, omiljeni Hristov učenik ovako svedoči u skladu sa svojim ličnim poznavanjem Boga Oca i Isusa Hrista:

„A u ovome je to svedočanstvo: Bog nam je dao večni život, i taj život je u njegovom Sinu. Ko ima Sina, ima život, a ko nema Sina Božjeg, nema život.“ (1. Jovanova 5:11,12)

Večni život je dar. Svaki dragoceni dar daje se uvek prikladno pripremljen i lepo umotan. U Hristu se nalazi dar večnog života, i ko prima Hrista, prima s Njime i dar večnog života.

Kako možemo primiti taj dragoceni dar? Njega možemo dobiti verom u Hrista kao svog ličnog Spasitelja i novorođenjem.

Isus je kazao Nikodimu: „Zaista, zaista, kažem ti, ako se neko ne rodi od vode i od Duha, ne može ući u Božje kraljevstvo. Što je rođeno od tela, telo je, a što je rođeno od Duha, duh je.“ (Jovan 3:5,6)

Novorođenje možemo doživeti jedino ako dopustimo da Božja reč i Duh sveti promene naš život.

Od Adama, našeg praoca, prirodnim rođenjem, primamo samo kratkotrajni, prolazni život. Ali od našeg duhovnog Roditelja, Svetog Duha, novorođenjem možemo primiti duhovni i večni život.

Bog nam **danas** nudi svoj dragoceni dar – večni život u Isusu Hristu. Ne oklevajmo da ga primimo dok nam ga Bog milostivo nudi i dok za nas traje vreme milosti.

BESMRTNOST SAMO PO HRISTU (drugi deo)

U pređašnjem poglavlju govorili smo o Hristu koji se otkrio svojim slušaocima kao Onaj u kome se nalazi život, večni život. On je sebe nazvao „vodom života“, „hlebom života“, „vratima“ koja vode u život i Putem Života. On je došao na ovaj svet da oni koji su Njegovi „imaju život, da ga imaju u izobilju.“ (Jovan 10:10). Došao je da bi „ukinuo smrt, a obasjao život i neraspadljivost posredstvom dobre vesti“ (2. Timoteju 1:10).

Primanjem Duha svetoga na Pedesetnici apostoli su potpunije shvatili da je večni život jedino u Hristu, i to odsada postaje središnja tema njihovog propovedanja. Suština njihove poruke je bila – u Hristu imamo spasenje i večni život zahvaljujući Njegovom životu, Njegovoj žrtvi, uskrsenju, posredničkoj službi na Nebu i Njegovom slavnom drugom dolasku.

Vest o Hristu kao jedinom Putu Života apostoli su najpre propovedali Jevrejima (Dela 5:20), a kad su je oni prezreli, obratili su se svojim propovedima neznabošcima.

Pavle i Barnaba kazali su Jevrejima u Antiohiji:

„Trebalo je najpre vi da čujete Božju reč. Ali pošto je vi odbacujete i ne smatrate sebe vrednim večnog života, zato odlazimo neznabošcima.“ (Dela 13:46)

Mnogima je apostolska poruka da se spasenje i dar večnog života nalaze jedino u Hristu bila neshvatljiva i zato su odbili da prihvate. Zašto su je odbili? Pavle daje objašnjenje:

„Mi propovedamo Hrista raspetog, koji je Judejcima kamen spoticanja, a neznabošcima ludost.“ (1. Korinćanima 1:23) Dalje dodaje: „A telesni čovek ne prihvata ono što je od Božjeg Duha, jer je to za njega ludost, i ne može to spoznati, jer to treba da se prosuđuje na duhovan način. Ali duhovni čovek pravilno prosuđuje sve, a njega niko ne može pravilno prosuditi.“ (1. Korinćanima 2:14,15)

Šta je bilo to o šta su se u apostolskom propovedanju spotali mnogi Jevreji i neznabošci? Spotali su se o evanđeosku poruku da naše spasenje i večni život zavise od Hristove smrti i uskrsenja. Spotali su se o tvrdnju apostola da čovek sam po sebi nema privilegije besmrtnosti, da sam nema neki besmrtni element, besmrtnu dušu, već da večni život može jedino da primi kao dar u Hristu, verom u Hrista kao svog ličnog Spasitelja i novorođenjem od Duha svetoga.

Nasuprot široko prihvaćenog verovanja da čovek ima besmrtnu dušu – što je Platonovo učenje – apostoli su isticali da jedino Bog ima besmrtnost. Ovo je jedna od temeljnih istina Svetoga pisma. Govoreći o Bogu apostol Pavle ističe: „Jedini koji ima besmrtnost,

koji prebiva u nedostupnoj svetlosti, koga niko od ljudi nije video niti ga može videti. Njemu neka je čast i vlast večna. Amin.“ (1. Timoteju 6:16)

Ovu istinu da je Bog **jedini** besmrtnan treba posebno naglasiti, jer je i danas veoma rašireno Platonovo učenje o besmrtnosti duše.

Napominjemo da se grčka reč „psihe“ (duša) spominje u Novom savezu 105 puta, a reč „pneuma“ (duh) 385 puta. Obe reči zajedno spominju se dakle 490 puta. Međutim, nijedanput se uz ove reči ne nalazi atribut „besmrtnan“.

U Starom savezu jevrejska reč „nefeš“ (duša) spominje se 754 puta, a reč „ruah“ (duh) 380 puta – svega 1134 puta! Nigde uz te reči ne stoji izraz „besmrtnan“. Taj atribut stoji samo uz jedno Biće - Boga.

Besmrtnost je dar koji će verni primiti od Hrista na dan Njegovog slavnog dolaska.

To je bila lična vera apostola Pavla koji je pred kraj svoga života ovako pisao mladom saradniku Timoteju:

„Dobro sam se borio, trku sam do kraja istrčao, veru sam sačuvaao. Od sada se za mene čuva venac pravednosti, kojim će me Gospod, pravedni sudija, nagraditi u onaj dan – i ne samo mene nego i sve koji željno čekaju da se on pojavi.“ (2. Timoteju 4:7,8)

Naša nada u budućnost

Postoji smrt, ali i nada u večni život, u besmrtnost. Vrata u taj život je za umrle verne – uskrsenje, a za žive pravedne – preobraženje na dan Hristovog slavnog drugog dolaska. Kad Sveto pismo govori o uskrsenju, **ono ne govori o „uskrsenju tela“, već o „uskrsenju mrtvih“**. Hristov glas budi **mrtve**, i oni Mu se odazivaju. Isus je nada naše slavne budućnosti. On je rekao: „A volja onoga koji me je poslao jeste da ne izgubim nikoga od onih koje mi je dao, nego da ih uskrsnem **u poslednji dan**. Jer je volja mog Oca da svako ko vidi Sina i veruje u njega ima večni život, i ja ću ga uskrsnuti **u poslednji dan**... Niko ne može doći k meni ako ga ne privuče Otac,

koji me je poslao. I ja ću ga uskrsnuti **u poslednji dan**... Ko se hrani mojim telom i pije moju krv, ima večni život, i ja ću ga uskrsnuti **u poslednji dan**." (Jovan 6:39,40,44,54)

Isus je zalag naše slavne budućnosti. On uskrsava one koji veruju Njega i s Njime se sve više ujedinjuju, hraneći se Njegovom rečju (Jovan 6:63).

Apostol Pavle čitavo petnaesto poglavlje svoje Prve poslanice Korinćanima posvetio je pitanju uskrsenja. O uskrsenju vernih piše i u 1. Solunjanima 4:13-18. On ističe sledeće činjenice:

1. Ako nema uskrsenja, uzalud je naša vera i naše propovedanje.

„A onda smo i lažni svedoci Božji, jer smo svedočili protiv Boga da je uskrsnuo Hrista, koga nije uskrsnuo ako mrtvi zaista ne uskrsavaju. Jer ako mrtvi ne uskrsavaju, ni Hristos nije uskrsnuo. A ako Hristos nije uskrsnuo, vaša vera je uzaludna – još ste u svojim gresima. Onda su propali i oni koji su umrli u Hristu. Ako se samo u ovom životu uzdamo u Hrista, od svih ljudi nas treba najviše žaliti.“ (1. Korinćanima 15:13-19)

2. Hristovo uskrsenje je garancija našeg uskrsenja:

„Ali činjenica je da je Hristos ustao iz mrtvih, i on je prvina od onih koji su umrli. Jer pošto je smrt došla kroz čoveka, i uskrsenje mrtvih dolazi kroz čoveka.“ (1. Korinćanima 15:20,21)

3. Uskrsenje pravednih i preobraženje živih pravednih dogodiće se u „poslednji dan“, u dan Hristovog drugog dolaska:

„Jer će sam Gospod sići s neba sa zapovedničkim pozivom, s glasom arhanđela i s Božjom trubom, i mrtvi u Hristu ustaće prvi. Zatim ćemo mi živi, koji ostanemo, biti zajedno s njima odneseni u oblacima da se sretnemo s Gospodom u zraku. I tako ćemo uvek biti s Gospodom.“ (1. Solunjanima 4:16,17)

„Jer kao što u Adamu svi umiru, tako će i u Hristu svi oživeti. Ali svako u svom redu: Hristos kao prvina, a zatim, za vreme njegovog dolaska, oni koji su Hristovi.“ (1. Korinćanima 15:22,23)

„Evo, govorim vam tajnu: Nećemo svi zaspati smrtnim snom,

ali svi ćemo se preobraziti, u jednom trenutku, u tren oka, na zvuk poslednje trube. Jer truba će zatrubiti i mrtvi će uskrsnuti neraspadljivo, i mi ćemo se preobraziti. Jer ovo raspadljivo mora da se obuče u neraspadljivost i ovo smrtno mora da se obuče u besmrtnost. A kad se ovo raspadljivo obuče u neraspadljivost i ovo smrtno obuče u besmrtnost, tada će se obistiniti reči koje su napisane: Smrt je uništena u pobedi.“ (1. Korinćanima 15:51-54)

Svi ljudi su podložni smrti zbog Adamovog greha i zbog svojih vlastitih greha, ali samo oni koji su umrli „u Hristu“, tj. koji su živeli u zajednici sa Hristom, imajuće udela u uskrsenju pravednih prilikom Hristovog drugog dolaska. Verni koje će Hristos zateći žive prilikom svog dolaska biće u tren oka **preobraženi**.

Šta će se dogoditi sa zlima koje Hristov drugi dolazak bude zatekao žive?

Njih će obuzeti strah i trepet. Neće moći podneti svetlost i sjaj Njegovog dolaska. Govoriće gorama i pećinama:

„Govorili su gorama i stenama: ‘Padnite na nas i sakrijte nas od lica Onoga koji sedi na prestolu i Jagnjetovog gneva!’“ (Otkrivenje 6:16)

„...koji će biti osuđeni na večno uništenje od lica Gospodnjeg i od slave njegove moći.“ (2. Solunjanima 1:9) I mrtvi zli će uskrsnuti, ali ne u isto vreme kada i mrtvi pravedni.

Isus govori o dve grupe uskrsnutih. On je rekao:

„Ne čudite se tome, jer dolazi čas u koji će svi koji su u grobovima čuti njegov glas i izaći će – oni koji su činili dobro u **uskrsenje života**, a oni koji su činili zlo u **uskrsenje osude**.“ (Jovan 5:28,29)

I apostol Pavle ističe da će uskrsnuti pravedni i nepravedni (Dela 24:15). Dok će pravedni uskrsnuti prilikom Hristovog drugog dolaska, **nepravedni će uskrsnuti u drugom uskrsenju posle hiljadu godina**. O tome piše apostol Jovan: „Ostali mrtvi nisu oživeli dok se nije navršilo hiljadu godina. To je prvo uskrsenje. Srećan je i svet svako ko ima udeo u prvom uskrsenju. Nad njima druga smrt nema vlasti.“ (Otkrivenje 20:5,6) Nepokajane grešnike čeka osuda i

druga smrt (Otkrivenje 20:12-15). „Jer je plata za greh smrt, a dar Božji je život večni u Hristu Isusu.“ (Rimljanima 6:23)

U kakvom će telu mrtvi uskrsnuti?

Biblija uči da će pravedni uskrsnuti u preobraženom, duhovnom, neraspadljivom, besmrtnom telu. Govoreći o uskrsenju pravednih, apostol Pavle piše:

„Ali neko će reći: ‘Kako će mrtvi uskrsnuti? I kakvo će telo imati?’ Bezumnice! Ono što seješ neće oživeti ako najpre ne umre. I kad seješ, ne seješ onakvo telo kakvo će se pojaviti, nego golo zrno, na primer, pšenice ili nečeg drugog. A Bog mu daje telo kakvo hoće, i to svakom semenu njegovo telo. Nije svako telo isto telo: drugačije je čovečije telo, a drugačije telo stoke, drugačije je telo ptica, a drugačije riba. I ima nebeskih tela i zemaljskih tela, ali drugačija je slava nebeskih, a drugačija slava zemaljskih. Drugačija je slava sunca, drugačija slava meseca, a drugačija slava zvezda. A i zvezda se od zvezde razlikuje po slavi. Tako je i uskrsenje mrtvih. Seje se u raspadljivosti, a uskrsava u neraspadljivosti. Seje se u sramoti, a uskrsava u slavi. Seje se u slabosti, a uskrsava u sili. Seje se telesno telo, a uskrsava duhovno telo. Postoji zemaljsko telo, a postoji i duhovno telo.“ (1. Korinćanima 15:35-44)

Pavle primenjuje paralelizam da bi istakao razliku između tela u kome pravedni umiru i onoga u kome uskrsavaju: raspadljivost – neraspadljivost; sramota —slava; telo zemaljsko – telo duhovno.

U istom poglavlju apostol Pavle dodaje:

„Ali ovo kažem, braćo: Telo i krv ne mogu naslediti Božje kraljevstvo, niti raspadljivost nasleđuje neraspadljivost.“ (1. Korinćanima 15:50)

Da li izraz „neraspadljivot“ znači da uskrsli pravedni neće imati tela i krvi? Nipošto! Izraz „telo i krv“ znači telo u sadašnjem obliku, sklono grehu i raspadljivosti. Izraz „telo i krv“ pojavljuje se u Novom savezu kao pesnička figura u značenju „telesan čovek“, čovek sklon grehu.

Biblija ističe da će tela uskrslih pravednika biti slična Hristovom slavnom telu posle uskrsenja.

Hristos će „naše poniženo telo preoblikovati da bude poput njegovog slavnog tela, silom kojom može sve da pokori sebi“ (Filipijanima 3:21).

Hristovo slavno telo nije bilo bestelesno. Kad se javio posle uskrsenja učenicima, rekao im je: „Zašto ste se prepali? Zašto se sumnje javljaju u vašim srcima? Pogledajte moje ruke i moje noge. To sam ja. Opipajte me i videćete, jer duh nema meso i kosti kao što vidite da ja imam.“ (Luka 24:38,39)

Duhovno telo pravednih neće biti neko bestelesno, nevidljivo, astralno ili eterično telo. To će biti pravo telo, telo od mesa, krvi i kostiju, ali od uzvišenije materije od ove od koje je danas sagrađeno naše telo.

E.G. Vajt, istaknuti biblijski tumač, piše: „Bog će u svoje vreme pozvati mrtve, daće im opet dah životni i oživeće mrtve kosti. Ustaće u istom telesnom obliku, ali oslobođeni od bolesti i svakog nedostatka. Imaće iste lične crte, tako da će prijatelj prepoznati prijatelja... Bog će mrtvim pravednima dati telo koje bude hteo. Ono će biti sastavljeno od mnogo finije materije, jer je to novo stvaranje, novo rađanje. ‘Seje se telo telesno, a ustaće telo duhovno.’“⁷

Uskrsli neće biti nevidljivi duhovi koji bi lebdeli svirajući na nevidljivim harfama. Oni će i posle uskrsenja biti ljudska bića, a njihov život biće nalik na Adamov život pre pada u greh (Mihej 4:8).

Duh ili karakter uskrsnutih

Prilikom smrti telo se vraća u prah, a duh se vraća Bogu koji ga je dao (Propovednik 12:7). Ovde reč „duh“ znači više nego dah života, princip života, životna energija. Ovde reč „duh“ ima i značenje karakter. Svakoj osobi prilikom rođenja na ovoj Zemlji Bog u

---

⁷ “Personality Preserved in a New Body” (1. Cor 15:42-52), Seventh-day Adventist Bible Commentary, 6:1093.

početku daje dah života, životnu energiju. Ali ta osoba se razvija, razvija svoju ličnost i karakter po čemu se razlikuje od drugih osoba. Upravo karakter je ono što čini identitet jedne osobe. Da li se pri kraju života naš život sastoji samo od tela i daha životnog? Ne, mi smo razvili i sopstveni karakter, svoj identitet. Zato kad se prilikom smrti naš duh vrati Bogu, taj duh je više nego životna energija ili dah života. To je naš karakter i naša dela koji su kao kompjuterski program pohranjeni na nebu.

„Naš lični identitet biće prilikom uskrsenja sačuvan, ali ne i iste materijalne čestice, koje su bile položene u grob. Neobična Božja dela tajna su za čoveka. Duh, čovekov karakter, vraća se Bogu, da tu bude sačuvan. Prilikom uskrsenja svakom čoveku biće vraćen njegov karakter.“⁸

Ove misli treba da nas podstaknu da više pažnje u ovom životu posvetimo izgradnji karaktera po uzoru na Hrista. Večni život obećan je onima koji „ustrajnošću u dobrim delima traže slavu i čast i neraspadljivost – večni život“ (Rimljanima 2:7). **Preobraženje karaktera u ovom životu uslov je da doživimo „preobraženje našeg poniženog tela“ u dan Hristovog slavnog dolaska.** „A ako Duh onoga koji je Isusa podigao iz mrtvih prebiva u vama, onaj koji je Hrista Isusa podigao iz mrtvih oživeće i vaša smrtna tela svojim Duhom koji prebiva u vama.“ (Rimljanima 8:11)

BOGATAŠ I SIROMAŠNI LAZAR – PRIČA O IZGUBLJENOJ PRILICI

Poznata Isusova priča o Bogatašu i siromašnom Lazaru često se navodi kao dokaz u prilog učenju da čovek posle smrti odmah odlazi u raj ili pakao gde počinje da uživa u blaženstvu ili trpi u mukama za dobro ili zlo učinjeno u ovom životu. Ovakvo učenje u suprotnosti je s jasnim biblijskim učenjem da je **smrt samo san** i da će mrtvi

---

⁸ Ibid.

tek posle uskrsenja primiti svoju platu.

Kako treba shvatiti Isusovu priču o Bogatašu i siromašnom Lazaru? Da li je u njoj data slika stvarnosti, kako to tvrde neki teolozi, ili se Isus samo poslužio narodnim verovanjem svoga vremena da bi izneo jednu važnu pouku?

Priča glasi:

„Bio je jedan bogat čovek, koji se oblačio u purpur i lan i svaki dan je uživao u raskoši. A pred njegova vrata su donosili jednog prosjaka koji se zvao Lazar. On je bio pun čireva i želeo je da se nasiti onim što je padalo s bogataševog stola. Čak su i psi dolazili i lizali mu čireve. Jednog dana prosjak je umro i anđeli su ga odneli u Abramovo naručje. A umro je i bogataš i bio je sahranjen. Dok je u hadu bio u mukama, podigao je oči i u daljini video Abrama i odmah do njega Lazara. Tada je povikao: ‘Oče Abrame, smiluj mi se i pošalji Lazara da umoči vrh svog prsta u vodu i rashladi mi jezik, jer se mučim u ovom plamenu.’ Ali Abram je rekao: ‘Sine, seti se da si za života primio svoje dobro, dok je Lazar primio zlo. A sada se on ovde teši, a ti se mučiš. Pored svega toga, između nas i vas je velika provalija, tako da oni koji žele da odavde pređu k vama, ne mogu, a ni oni odande ne mogu da pređu k nama.’ On mu je tada rekao: ‘Molim te onda, oče, pošalji ga u kuću mog oca, jer imam petoro braće, pa neka im o svemu posvedoči da ne bi i oni došli na ovo mesto muka.’ Ali Abram je rekao: ‘Imaju Mojsija i Proroke, neka njih slušaju.’ A on mu je rekao: ‘Ne, oče Abrame, nego ako neko iz mrtvih dođe k njima, pokajaće se.’ On mu je na to rekao: ‘Ako ne slušaju Mojsija i Proroke, neće poverovati ni ako neko ustane iz mrtvih.’“ (Luka 16:19-31)

Ova se priča sastoji iz dva suprotna prizora: jedan koji se odigrava na ovoj Zemlji (st. 19-22), i drugi koji se odigrava s onu stranu groba, u nevidljivom svetu (st. 23-31).

Bogataš se odevao u skerlet i skupoceno platno. Njegov ogrtač bio je od skupocenog skerleta, a donje ruho od finog platna. Osim bogatog odela, bogataš je imao i bogat sto. S vremena na vreme

priredivao je gozbe za svoje prijatelje. Na tim gozbama zvanice su uživale u najboljim istočnjačkim jelima.

Pred vratima tog bogataša sedeo je jedan prosjak u odelu koje je bilo sve u ritama, čekajući na mrvice sa bogataševa stola. Taj prosjak zvao se Lazar, što znači: Bog pomaže.

Lazarevu bedu povećavala je i njegova strašna bolest. Njegovo telo bilo je prekriveno čirevima, koji su se mogli videti naročito na kolenima i otkrivenim nogama. Psi su dolazili i lizali ih. Da li su oni to činili iz saučešća prema jadniku? Verovatno ne! Stalno su dolazili k njemu, ali on nije imao snage da ih otera. Toliko su se osmelili da su mu čak rane lizali, što mu je još više povećavalo bol.

Ovim prizorom završava se prvi deo priče.

Drugi deo odigrava se u „hadu“ ili oblasti mrtvih, u kojoj su se ove dve ličnosti našle posle smrti. „Jednog dana prosjak je umro i anđeli su ga odneli u Abramovo naručje. A umro je i bogataš i bio je sahranjen. Dok je u hadu bio u mukama, podigao je oči i u daljini video Abrama i odmah do njega Lazara.“ (stih 22-23)

Sad su njihovi položaji postali potpuno suprotni – bogataš se nalazi u velikim mukama, a siromah uživa neiskazano blaženstvo. Bogataš nije osuđen zato što je bio bogat, već zato što je bio sebičan i što je poverena sredstva trošio samo za sebe. Isto tako ni Lazar nije nagrađen samo zato što je bio siromašan. Naša večna sudbina ne zavisi od onoga što posedujemo, već od naše vere u Hrista, od našeg karaktera i naše poslušnosti Božjim uputima.

Priča kaže da su „anđeli odneli Lazara u krilo Abramovo“, a bogataš sahranjen i u „podzemlju“ ili „hadu“ počeo je da trpi strašne muke u ognju.

Kad je usred strašnih muka, podigao oči i izdaleka spazio Abrama i u njegovom krilu Lazara, povikao je: „Oče Abrame, smiluj mi se i pošalji Lazara da umoči vrh svog prsta u vodu i rashladi mi jezik, jer se mučim u ovom plamenu.“ (stih 23,24)

Bogataš zamišlja Abrama kao domaćina, koji dočekuje verne u raj, isto kao što neki hrišćani tu ulogu pripisuju svetom Petru. On,

koji je ceo svoj život proveo u svesti o ličnoj društvenoj nadmoći, poneo je i u had pojam o socijalnoj nejednakosti. On smatra Abrama, a ne Boga, Gospodarem nad vernima. Uzda se u Abrama, a ne u Boga, kao u Onoga koji ga može spasiti. Upućuje molbu Abramamu, ali njegova molba nije uslišena.

Abram mu odgovara učtivo, ali odlučno, i taj odgovor je negativan: „Ali Abram je rekao: ‘Sine, seti se da si za života primio svoje dobro, dok je Lazar primio zlo. A sada se on ovde teši, a ti se mučiš. Pored svega toga, između nas i vas je velika provalija, tako da oni koji žele da odavde pređu k vama, ne mogu, a ni oni odande ne mogu da pređu k nama.’“ (st. 25,26)

Bogataš je tvrdio da je sin Abramov, ali je bio odvojen od Abrama nepremostivim ponorom – pogrešno razvijenim karakterom i neposlušnošću prema Božjim uputima.

Sledeća bogataševa molba je bila: „Molim te onda, oče, pošalji ga u kuću mog oca, jer imam petoro braće, pa neka im o svemu posvedoči da ne bi i oni došli na ovo mesto muka.“ (st. 27,28)

Kao što na ovoj Zemlji u bogataševom srcu nisu bila ugušena sva plemenita osećanja, tako, prema narodnom verovanju, bogataš je i u hadu sačuvao nešto od tih pozitivnih ljudskih osećanja – hteo je da od svoje braće udalji nesreću koja im je pretila.

Abram mu je odgovorio: „Imaju Mojsija i Proroke, neka njih slušaju!“

Izraz „Mojsije i Proroci“ označava Sveto pismo Staroga saveza. Isus je uvek upućivao svoje slušaoce na spise Staroga saveza kao na pravilo vere i života, i preporučivao ih kao siguran i pouzdan putokaz spasenja (Matej 5:17-19; Luka 24:25-27; Jovan 5:39, 45-47).

Bogataš je ponovo molio: „Ne, oče Abrame, nego ako neko iz mrtvih dođe k njima, pokajaće se.“ (stih 30)

Abram odgovara poslednji put, i njegov glas zvuči kao poslednji udarac posmrtnog zvona: „Ako ne slušaju Mojsija i Proroke, neće poverovati ni ako neko ustane iz mrtvih.“ (stih 31)

Šta je pravi smisao ove Isusove priče upućene najpre farisejima?

S kojom namerom ju je Isus ispričao? Pre svega moramo naglasiti da se ovde ne radi o autentičnoj biografskoj crtici, već o izmišljenoj fabuli, uzetoj iz narodnog folklora, iz narodnog verovanja. Isus se približio svojim slušaocima prelazeći na njihov teren, služeći se narodnim verovanjem kao i ilustracijom da bi izneo osnovno i najvažnije načelo, a to je: **da se naša večna sudbina određuje u ovome životu; da nam se posle smrti ne pruža druga prilika da izmenimo svoju budućnost.**

Pristalice verovanja u urođenu besmrtnost ljudske duše i u večnu nagradu ili večnu kaznu koja sledi odmah posle čovekove smrti pozivaju se na ovu Isusovu priču da bi dokazali opravdanost svoga verovanja. Napominjemo da je ova priča samo **ilustracija** za pouku koju je Isus želeo da iznese. **Priča nije izneta sa ciljem da bi nam iznela istinu o čovekovom stanju posle smrti, već da nas upozori na mogućnost da ne izgubimo prednost prilike koja nam se pruža u ovom životu. Poenta priče je GREH NEVER-STVA.** Istinu o čovekovom stanju posle smrti Isus je izneo jasno i otvoreno u drugim prilikama, i ono što je o tome kazao u suprotnosti je s doslovnim tumačenjem ove priče s tumačenjem da duše umrlih odmah posle smrti primaju nagradu ili kaznu.

Razmotrimo ukratko šta je Isus učio o čovekovom stanju posle smrti i o čovekovoј večnoj sudbini. Isus upoređuje stanje smrti s **besvesnim snom** iza koga dolazi buđenje ili **uskrsenje**. Nagoveštavajući svojim učenicima Lazarevu smrt, Isus je rekao: „Naš prijatelj Lazar je zaspao, ali idem da ga probudim.’ Na to su mu učenici rekli: ‘Gospode, ako spava, ustaće.’ Ali Isus je govorio o njegovoj smrti, a oni su mislili da govori o spavanju, o snu. Tada im je Isus otvoreno rekao: ‘Lazar je umro.’“ (Jovan 11:11-14; vidi: Luka 8:48-55)

Umrli ne primaju nagradu ili kaznu odmah posle smrti, već je primaju u času uskrsenja. O tome Isus jasno kaže:

„Ne čudite se tome, jer dolazi čas u koji će svi koji su u grobovima čuti njegov glas i izaći će – oni koji su činili dobro u uskrsenje

života, a oni koji su činili zlo u uskrsenje osude.“ (Jovan 5:28,29)

Drugom prilikom Isus je rekao: „Kad priređuješ ručak ili večeru, ne zovi svoje prijatelje ni svoju braću ni svoje rođake ni bogate susede. Možda će i oni tebe nekada pozvati i tako će ti uzvratiti. Nego kad priređuješ gozbu, pozovi siromašne, sakate, hrome i slepe. Bićeš srećan, jer oni nemaju čime da ti uzvrate. **Uzvrat će ti se o uskrsenju pravednih.**“ (Luka 14:12-14)

Ovde je jasno naglašeno da pravedni ne primaju platu odmah posle smrti, već će je primiti u času uskrsenja pravednih, koje će se ostvariti u dan slavnog Hristovog drugog dolaska. Hristos će tada verne uvesti u nebeske stanove koje im je pripremio, i tada će se ispuniti obećanje koje je dao svojim učenicima pre odlaska na nebo:

„Neka se vaše srce ne uznemiruje. Verujte u Boga, i u mene verujte. U kući mog Oca ima mnogo stanova. Da nije tako, rekao bih vam. A sada idem da vam priprelim mesto. I kad odem i priprelim vam mesto, **ponovo ću doći i uzeću vas k sebi, da i vi budete tamo gde sam ja.**“ (Jovan 14:1-3)

Mrtvi primaju platu tek **u času uskrsenja**, a ne primaju je odmah u času smrti, kako je to izneto u priči o **Bogatašu i siromašnom Lazaru**. Jedno od najosnovnijih pravila tumačenja Biblije je da se **iz fiktivne priče ne formiraju biblijske istine**, doktrine koje odražavaju realnost. Ali fiktivna priča može poslužiti za **pouku**, baš kao što je to Isus uradio!

Šta Biblija uči o **mestu** prebivanja mrtvih od časa smrti do uskrsenja? Mesto prebivanja mrtvih u Starom savezu na hebrejskom jeziku naziva se „š^ool“, a prevodi se rečju **grob** ili podzemlje. Grob ili podzemlje je **mesto tišine, mraka i neaktivnosti**. Za mrtve se kaže da u grobu počivaju ili spavaju. „Jer mrtvi tebe ne spominju, Ko će te u grobu hvaliti?“ (Psalam 6:5) „Mrtvi ne hvale Gospoda, niti iko od onih koji u tišinu silaze.“ (Psalam 115:17)

U Novom savezu mesto prebivanja mrtvih označava se grčkom rečju „**hades**“. Hades znači isto što i hebrejska reč „š^ool“, tj. grob ili podzemlje. Moramo naglasiti da biblijski novosavezni pojam

„had“, u značenju grob ili podzemlje, gde mrtvi počivaju ili spavaju besvesnim snom, ne smemo zameniti s grčkim, mitološkim pojmom „had“. Na žalost, to mnogi teolozi čine. Takođe i mnogi prevodioci novosaveznu grčku reč „hades“ prevode rečju „pakao“, što je pogrešno. Jedini ispravni prevod reči „had“ je grob ili podzemlje. **Ovde želimo da naročito podvučemo razliku između biblijskog pojma šeol i had, kao mesta u kome počivaju mrtvi, kao mesta tišine, mraka i neaktivnosti, i grčkog, mitološkog pojma „had“, kao mesta prebivanja bestelesnih duša, u kome one već primaju nagradu ili trpe kaznu. Ovi pojmovi međusobno se isključuju.**

Pristalice nauke o urođenoj besmrtnosti ljudske duše i verovanja da duše primaju nagradu ili kaznu odmah posle smrti tela tumače priču o **Bogatašu i siromašnom Lazaru** literarno ili doslovno, i zato tu priču navode kao dokaz u prilog svom verovanju. Oni pri tome, slobodno možemo reći, poklanjaju više vere grčkom, mitološkom pojmu o „hadu“, negoli biblijskom učenju o čovekovom stanju posle smrti. Više veruju Platonu nego Hristu, mitologiji negoli Bibliji.

Pozadina priče o Bogatašu i Lazaru je grčki, mitološki pojam o hadu, a ne biblijski pojam o hadu. Za pravilno tumačenje i razumevanje priče o **Bogatašu i siromašnom Lazaru** potrebno je da znamo šta grčka mitologija uči o hadu.

Jevrejski istoričar Josif Flavije (umro oko 100. godine n.e.) u svom delu **Rasprava s Grcima o hadu** govori o grčkom shvatanju pojma had. Evo nekoliko pogleda iz tog dela.

Josif Flavije objašnjava da je had podzemni predeo, u kome se jednako čuvaju duše dobrih i zlih.

To je mesto tame; tu duše počinju da trpe vremensku kaznu. U jednom delu hada nalazi se „jezero neugasivog ognja“. U taj oganj još niko nije bačen, ističe Josif Flavije. Taj oganj je unapred određen za dan kada Bog bude izrekao pravednu osudu svima. Tada će nepravedni i neposlušni biti bačeni u to ognjeno jezero, a pravedni će naslediti nepropadljivo kraljevstvo. Sada se obe grupe, dobri i zli,

nalaze u hadu, ali u **posebnim predelima**. To je grčki pojam o hadu. Grčki pojam o hadu prihvatili su velikim delom i Jevreji u toku dva stoleća pre Hrista, i to u nešto izmenjenom obliku.

O tom jevrejskom izmenjenom pojmu hada Josif Flavije ovako piše:

„Postoji ulaz u ovaj podzemni predeo na čijim vratima stoji jedan arhanđeo s četom anđela. Sve koji ovuda prolaze vode anđeli određeni nad dušama. Pravedni su odvojeni na **desnu ruku**, gde je svetao predeo s izgledom na dobro koje će doći. **Ovde oni čekaju na večni život na nebu. Ovo mesto mi nazivamo krilo Abramovo.** Nepravedne anđeli vuku na **levu ruku**. Ti anđeli im prete i guraju ih sve dublje. Zapravo, anđeli ih vuku u blizinu samog pakla (gehene), gde slušaju njegovu buku i osećaju njegovu vruću paru. Ovde oni posmatraju taj užasan prizor i već strahuju od budućeg suda, tako na neki način već unapred trpe kaznu.

Oni takođe **gledaju mesto na kome se nalaze očevi i pravedni**, što je takođe za njih kazna. Između njih i pravednih nalazi se **dubok ponor**, tako da niko ne može preći na drugu stranu.“⁹

Josif Flavije kaže da je to had u koji su smeštene duše do određenog časa koji je Bog unapred odredio.

Tada će On uskrsnuti sve ljude; podići će opet ista tela koja Grci pogrešno smatraju zauvek raspalim.

Josif Flavije još dodaje da Platon uči da je samo duša besmrtna, ali Bog je kadar da učini i telo besmrtim. Zatim kaže da Jevreji veruju da će „tela opet uskrsnuti“, i, premda su se raspala, nisu uništena. Svakome telu biće vraćena njegova duša.

Na osnovu ovoga što je Josif Flavije izneo o verovanju Grka u had i priče o **Bogatašu i siromašnom Lazaru**, koja izražava verovanje mnogih Jevreja Hristovog vremena, zaključujemo da među njima postoji veliki stupanj podudaranja: jedni i drugi veruju u

---

⁹ Josephus Flavius, The Complete Works or Flavius Josephus (Philadelphia: John C. Winston), p. 901.

besmrtnost duša i njihovo zadržavanje, do konačnog suda, u hadu, gde već uživaju delimično blaženstvo ili trpe privremenu kaznu. Razlika je jedina u tome što Jevreji veruju i u uskrsenje tela, dok Grci to odbacuju.

Iz **rasprave** Josifa Flavija o hadu jasno je da su Jevreji svoj koncept o hadu uzeli od Grka. **Biblijsku nauku o uslovnoj besmrtnosti zamenili su Platonovim učenjem o besmrtnosti duše i o seljenju duše nakon smrti tela u had u kome nastavljaju život u blaženstvu ili bedi.** Ova promena nastala je u toku dva stoleća pre Hrista. Platonizam je ušao u hebrejske apokrifne i pseudoepigrafske spise koji su nastali u to vreme, a preko njih u narodno verovanje. U tim apokrifnim spisima pojavljuje se učenje o hadu s **dva odeljenja** – za pravedne i nepravedne (1. Enohova 22:9-13). Tu se takođe spominje da **Abram, Isak i Jakov pozdravljaju** dobrodošlicom pravedne (4. O Makabejcima 13:17). I, konačno, ističe se da pravedni imaju prednost da sede **u krilu Abramovom.**

Ovo je pozadina priče o **Bogatašu i siromašnom Lazaru.** Isus se približio Jevrejima uzimajući ilustraciju iz njihovog verovanja ne zato da bi podupro to verovanje, već da bi izneo određenu moralnu pouku – **valja paziti da ne izgubimo prednosti koje nam se pružaju dok smo živi.** U ovom životu određuje se naša večna budućnost. Nema druge prilike.

Pristalice urođene besmrtnosti ljudske duše i večnih muka zlih u ognjenom paklu pozivaju se na ovu priču, koju doslovno tumače i shvataju, kao na dokaz u prilog svom verovanju. Besmislenost takvog doslovnog tumačenja jasno proizlazi iz sledećih pojedinosti same priče:

1) Priča kaže da je Lazar umro i da su ga anđeli odneli u krilo Abramovo. Koliko veliko krilo bi morao imati Abram da bi svi pravedni mogli sedeti u njegovom krilu?! Ako treba izraz „krilo Abramovo“ shvatiti figurativno, zašto bi se ime Abram shvatalo u doslovnom smislu?! Što se tiče Abrama, Sveto pismo kaže da je on umro i da su ga njegovi sinovi pokopali (1. Mojsijeva 25:8,9). U

Bibliji nema izveštaja da je on uskrsnuo, kao što je to slučaj s Mojsijem (5. Mojsijeva 34:5,6; Juda 1:9; Matej 17:3). Prema poslanici Jevrejima 11:8-19, Abram, kao i svi patrijarsi, nije primio obećanje, već očekuje ono „bolje uskrsenje“ prilikom drugog Hristovog dolaska (Jevrejima 11:35,39,40)

2) Pristalice učenja o besmrtnosti ljudske duše veruju da duše kao bestelesni duhovi primaju nagradu ili kaznu odmah posle smrti i zato se pozivaju na ovu priču kao na dokaz u prilog svom verovanju. Umesno je postaviti pitanje: kako bestelesne duše mogu imati telesne organe: prst, jezik, oči, koji se u priči spominju?! Bogataš iz hada moli: „Oče Abrame, smiluj mi se i pošalji Lazara da **umoči vrh svog prsta u vodu i rashladi mi jezik**, jer se mučim u ovom plamenu!“

3) U priči se spominje ponor koji deli pravedne od nepravednih. Može li za bestelesne duše postojati i nešto neprekoračivo? Smatra se da bestelesne duše mogu svuda prodreti.

4) Pravedne od nepravednih deli samo jedna provalija, tako da oni mogu jedni druge gledati i međusobno razgovarati. Zamislimo da se među pravednima nalazi jedna majka, a preko provalije u „paklu“ njen sin, i ona mu ne može pomoći. Kakvo bi bilo „blaženstvo“ te majke i drugih pravednika kad bi stalno morali da gledaju muke svojih dragih ili svojih poznanika i prijatelja koji se nalaze u paklu?! Sve ovo je besmislenost, pa ipak neki uzimaju ovu priču doslovno i na njoj temelje svoju nauku o besmrtnosti duše.

Takav had kakav je opisan u ovoj priči Biblija ne poznaje. U biblijskom **hadu**, koji je zapravo **grob, nema ni govora, ni gledanja, ni muka**. To je mesto počivanja ili besvesnog sna do buđenja ili uskrsenja, i to pravednih u život večni, a nepravednih za propast ili smrt večnu (Jovan 5:28,29).

Naš Gospod Isus nije imao nameru da ovom pričom potvrdi grčko ili jevrejsko verovanje o hadu, jer bi to bilo u suprotnosti sa celim Svetim pismom i s izričitim njegovim izjavama o stanju mrtvih.

Priča o Bogatašu i siromašnom Lazaru je samo priča – poređenje, a ne realnost. To je isto tako poređenje kao i ono u Starom savezu o drvetima koja sebi biraju kralja (Sudije 9:8-16; 2. kraljevima 14:9), ili priča o silasku vavilonskog kralja u šeoL, gde ga očekuju knezovi i kraljevi koje je on pogubio i koji ustaju sa svojih prestolja i pozdravljaju ga podrugljivim rečima: „Zar si i ti postao nemoćan kao i mi? Zar si se izjednačio s nama?“ (Isaija 14:4-11)

Isusov cilj, dakle, nije bio da nas ovom pričom pouči o stanju mrtvih posle smrti, već da nam preko nje da važne moralne pouke, i to:

1) Da bogatstvo nije pravo i trajno dobro, jer se završava grobom, i da su bogati odgovorni za to kako upotrebljavaju svoje bogatstvo;

2) Da Bog ne pripisuje nikakvu važnost telesnom poreklu. Bogataš se smatrao sinom Abramovim, ali mu to nije ništa pomoglo, jer nije imao veru i dela Abramova;

3) Da je sadašnji život jedina prilika koja nam je data da se pripremimo za budućnost;

4) Da nam je Bog dao svoju reč, Bibliju, kao najbolje merilo vere i života. Ona nam otkriva put u večni život.

Postavimo sebi pitanje: kako koristim prednost koju mi pruža ovaj život da se pripremim za večni život? Dopuštam li da Duh sveti obnovi u meni Božju sliku. Nastojim li da pomoću Božje reči i Božje milosti izgrađujem sve **uzvišeniji karakter prema Hristovom** uzoru?

„BIĆEŠ SA MNOM U RAJU“

U ovom poglavlju bavićemo se tekstom iz Jevanđelja po Luki 23:43 na koji se zagovornici verovanja u urođenu besmrtnost duše najčešće pozivaju kao na pozitivni dokaz u prilog nauci o besmrtnosti duše.

Isus se nalazio na krstu u samrtnoj agoniji. S Njim su bila

razapeta i dva razbojnika, jedan s leve, a drugi sa desne strane. Jedan razbojnik rugao se Hristu rečima: „Zar nisi ti Hristos? Spasi sebe i nas.“ Drugi razapeti razbojnik ukoravao ga je rečima: „Zar se ne bojiš Boga, a kažnjen si istom kaznom? Mi smo pravedno osuđeni, i primamo ono što smo svojim delima zaslužili, ali on nije učinio nikakvo zlo.“ Zatim je, okrenuvši se Hristu u pokajanju, dodao: „I-suse, Gospode, seti me se kad dođeš u svoje kraljevstvo!“

Isus mu je odgovorio:

„Zaista, kažem ti danas, bićeš sa mnom u raju!“ (Luka 23:43) Međutim, u većini prevoda pod kontrolom crkava ovaj biblijski stih se prevodi tako da ima značenje „danas ćeš biti sa mnom u raju“.

Navedeni tekst sadrži u sebi problem. Pitanje je da li je Isus kazao:

„Zaista ti kažem, danas ćeš biti sa mnom u raju!“ Ili: „Zaista, kažem ti danas, bićeš sa mnom u raju!“ Od mesta na kome se nalazi zarez u ovoj rečenici, da li ispred ili iza priloga danas, zavisi njen smisao. Drugi je smisao ako je Isus rekao: „Danas ćeš biti sa mnom u raju!“, a opet sasvim drukčiji ako je kazao: „Kažem ti danas, bićeš sa mnom u raju!“

Napominjemo da u grčkom izvornom tekstu nije bilo nikakve interpunkcije. Interpunkciju su kasnije unosili prepisivači i prevodioci i oni su je stavljali prema svom shvatanju teksta.

Prema grčkoj upotrebi reči, a to вреди i za našu sintaksu, prilog **danas** u citiranom tekstu može bliže određivati glagol **kazati**, a može takođe bliže označavati i glagol **biti**. U sintaksičkom smislu podjednako je ispravno staviti zarez ispred ili iza priloga danas. Ali tada smisao rečenice nije isti, već se menja. Drugi je smisao rečenice: „Zaista ti kažem: danas ćeš biti sa mnom u raju!“, a opet sasvim drugi: „Zaista ti kažem danas: bićeš sa mnom u raju!“

Pitanje je: Šta je zapravo Isus rekao? Koji od dva moguća teksta izražava Njegove misli?

Jedini način da saznamo šta je Isus mislio je da otkrijemo šta Biblija uči o pitanjima koja su u vezi sa navedenim tekstom:

1. Šta je raj?
2. Da li je Isus otišao u raj na dan svoga raspeća?
3. Šta je Isus učio o vremenu u kome će verni primiti svoju nagradu u raj?

Šta je raj?

Reč „raj“ spominje se u Bibliji samo triput, i to u Luka 23:43; u 2. Korinćanima 12:2-4; i u Otkrivenju 2:7.

U 2. Korinćanima 12:2-4 se kaže da je Pavle u viđenju bio prenet u treće nebo, a to jest raj. Prema ovom tekstu raj se nalazi u trećem nebu.

Šta je treće nebo? „Prvo nebo je naša atmosfera; drugo je zvezdano nebo, a treće je mesto Božjeg prebivanja i prebivanja nebeskih bića.“¹⁰

Tekst iz Otkrivenja 2:7 sadrži Hristovo obećanje pobedniku:

„Onome ko pobedi daću da jede s drveta života, koje je u Božjem raj.“ Ovaj tekst kaže da je raj tamo gde je i drvo života.

U početku raj je bio Eden, jer se u njemu nalazilo drvo života (1. Mojsijeva 2:9), sa koga su naši praroditelji mogli jesti rod, dok nisu pogrešili. Posle pada u greh bili su udaljeni iz raja da ne bi jeli plod sa drveta života i živeli kao večni grešnici. Pre potopa Edenski raj iščezao je sa naše zemlje, uzet je na nebo. Ali kada Bog bude obnovio ovu Zemlju, na njoj će opet biti raj s drvetom života. Apostol Jovan gleda u viđenju taj raj i opisuje ga rečima:

„I pokazao mi je reku vode života, bistru kao kristal, kako teče iz Božjeg i Jagnjetovog prestola posred glavne gradske ulice. A s jedne i s druge strane reke nalazilo se drveće života koje je godišnje donosilo dvanaest rodova – svakog meseca davalo je plod. Lišće tog drveća bilo je za lečenje naroda. I više neće biti nikakvog prokletstva. Božji i Jagnjetov presto biće u gradu i Bogu će služiti njegove sluge.“ (Otkrivenje 22:1-4)

---

¹⁰ “Third Heaven” (2. Cor. 12:2), Seventh-Day Adventis Bible Commentary, 6:920.

I apostol Petar govori o novom nebu i novoj Zemlji kao budućem raju. On kaže da su prva nebesa i Zemlja koje je Bog u početku stvorio nestali potopom (2. Petrova 3:5,6), a „sadašnja nebesa i zemlja čuvaju se za vatru u dan suda i uništenja bezbožnih ljudi“. (2. Petrova 3:7,8) Dalje dodaje: „Ali po njegovom obećanju očekujemo nova nebesa i novu zemlju u kojima će pravednost prebivati.“ (2. Petrova 3:13)

Zanimljivo je da Petar spominje tri neba i zemlje: prvo nebo i zemlju sa rajem na njoj; sadašnja nebesa i zemlju bez raja na njoj, i buduće ili treće nebo i zemlju, novo nebo i novu zemlju, gde će opet biti raj s drvetom života.

Danas se raj nalazi na nebu, gde je i Božji presto, a u budućnosti, kada Bog bude stvorio novo nebo i novu Zemlju, raj će biti na obnovljenoj Zemlji. Raj se ne nalazi u hadu, niti u nekom delu hada, kako su to verovali Grci i Jevreji Hristovog vremena, i kako to i danas veruju pojedini hrišćani.

Da li je Isus otišao u raj na dan raspeća?

Čak tri dana kasnije, nakon uskrsenja Isus je rekao Mariji: „Nemoj me doticati, jer još nisam uzašao k Ocu mom.“ (Jovan 20:17) Očigledno je, dakle, da Isus nije na dan svoga raspeća bio u raju. Prema tome ni razbojnik nije mogao biti s Njim u raju.

Sveto pismo izričito spominje da je Isus posle smrti na krstu bio položen u grob i da je u grobu ostao do časa uskrsenja. Božji Duh preko Davida prorekao je o Mesiji da ga Bog neće ostaviti u šeolu (grobu), niti će dopustiti da istrune (Psalam 16:10). Govoreći o ispunjenju toga proročanstva, apostol Petar kaže:

„Tog Isusa Bog je uskrsnuo, čemu smo svi mi svedoci.“ (Dela 2:32)

Biblija izričito uči da se mrtvi do časa uskrsenja nalaze u grobu u kome „nema rada ni mišljenja, ni znanja, ni mudrosti“. (Propovednik 9:10) U času smrti propadaju sve čovekove misli (Psalam 146:4). Šeol, had, podzemlje ili grob je mesto tišine, mraka i

neaktivnosti, a ne mesto života, aktivnosti, radosti ili trpljenja kako je to zamišljala grčka mitologija. Prema tome, biblijski šeol ili had (grob, podzemlje) nije mogao biti raj u kome bi se razbojnik radovao sa svojim Spasiteljem.

Jasno je da Božji raj, sa svojim drvetom života, nije u grobu (hadu), već na nebu, i da se u taj raj može ući jedino uskrsnjem.

Pristalice nauke o besmrtnosti duše zamenjuju biblijski had (grob) s mitološkim hadom. Prema grčkoj mitologiji, had je podzemni predeo sa dva zasebna odeljenja, sa jednim svetlim, nazvanim Jelisejska polja, u kome borave bestelesni duhovi ili duše pravednih, i jednim mračnim delom u kome borave duše zlih. Jevreji su svetliji deo hada nazvali „kriilo Abramovo“ ili „raj“. Ovo grčko i jevrejsko verovanje o hadu je u suprotnosti s biblijskim učenjem o hadu (grobu). Grčki ili mitološki had je mesto gde se živi, radi, raduje ili pati, a biblijski had je mesto mrtvih, u kome nema života, u kome vlada tišina, mrak i neaktivnost.

Isus posle raspeća nije otišao u nebeski raj, već je bio u grobu kao što je prorekao o sebi:

„Jer, kao što je Jona tri dana i tri noći bio u utrobi morske nemani, tako će i Sin čovečiji tri dana i tri noći biti u srcu zemlje.“ (Matej 12:40)

Tek četrdeset dana posle uskrsenja Isus je otišao na Nebo, u nebeski raj (Dela 1:1-3).

Iz ovoga zaključujemo da ni Isus niti razbojnik, koji se na krstu pokajao, nisu bili na dan Hristovog raspeća u raj. Oni su bili mrtvi, u grobu.

Kada će verni biti u raj?

Nagrada vernima nije vezana za čas njihove smrti, već za čas njihovog uskrsenja, a ono će se zbiti na dan Hristovog drugog dolaska.

Uoči svog odlaska na nebo, Isus je svojim učenicima dao svečano obećanje:

„Neka se vaše srce ne uznemiruje. Verujte u Boga, i u mene verujte. U kući mog Oca ima mnogo stanova. Da nije tako, rekao bih vam. A sada idem da vam priprelim mesto. I kad odem i priprelim vam mesto, ponovo ću doći i uzeću vas k sebi, da i vi budete tamo gde sam ja.“ (Jovan 14:1-3) Kad Isus bude po drugi put došao, tada će verni uskrsnuti i primiti večnu nagradu.

Hristovo uskrsenje je garancija našeg uskrsenja: „Jer kao što u Adamu svi umiru, tako će i u Hristu svi oživeti. Ali svako u svom redu: Hristos kao prvina, a zatim, **za vreme njegovog dolaska, oni koji su Hristovi.**“ (1. Korinćanima 15:22,23)

Da će verni primiti nagradu tek u času uskrsenja, pokazuju i sledeće Isusove reči:

„Kad priređuješ ručak ili večeru, ne zovi svoje prijatelje ni svoju braću ni svoje rođake ni bogate susede. Možda će i oni tebe nekada pozvati i tako će ti uzvratiti. Nego kad priređuješ gozbu, pozovi siromašne, sakate, hrome i slepe. Bićeš srećan, jer oni nemaju čime da ti uzvrate. **Uzvatiće ti se o uskrsenju pravednih.**“ (Luka 14:12-14)

Pomilovani grešnici ući će u blaženstvo, u raj, tek u dan Hristovog drugog dolaska, u dan uskrsenja vernih. Iz ovoga zaključujemo da ni razbojnik koji se pokajao na krstu nije ušao u raj u času svoje smrti, već da će s ostalim vernima ući u život blaženstva ili raj tek u času Hristovog drugog dolaska, u času uskrsenja vernih.

Interpunkcija – odlučujući činilac u određivanju značenja teksta u Luki 23:43

Već smo spomenuli da u izvornom grčkom tekstu Novog saveza nije bilo nikakve interpunkcije. Interpunkcija je delo novijeg vremena. Ona nije plod nadahnuća. Nju su počeli postepeno unositi prepisivači i prevodioci počevši od devetog stoleća. Oni su to činili prema svom shvatanju i iskustvu, ali su katkada u tome poslu bili pod uticajem svog teološkog shvatanja, što ih je zvodilo pa su zarez često stavljali na pogrešno mesto i tako iskrivljavali značenje teksta,

značenje originala. Upravo to se dogodilo sa zapisanim rečima koje je Isus izgovorio razbojniku koji se pokajao na krstu. Na osnovu svega što smo ranije izložili i dokazali, nema sumnje da je Isusovo obećanje glasilo: „Zaista, kažem ti danas: bićeš sa mnom u raju.“

Hristos nije obećao razbojniku da će **toga dana** biti s Njime u raju, jer sam tada još nije otišao u raj, već tek četrdeset i tri dana kasnije. Ali **obećanje** je dato u **času raspeća**, u času prividnog poraza i tame, kad se gomila rugala Isusu i kad su Ga čak učenici ostavili. Taj dan, taj čas prividnog poraza, bio je, zapravo dan pobeđe nad silama tame, kada je Isus izvojevao spasenje za sve koji se kaju za svoje grehe i priznaju Ga za svoga Spasitelja, kako je to u poslednji čas učinio ovaj razbojnik.

Ovaj razbojnik verovatno je još ranije slušao o Hristu i Njegovoj nauci; možda je bio i prijateljski naklonjen Hristu, ali zaveden rđavim društvom pošao je stranputicom, i sada je snosio posledice svojih nedela. Dok se nalazio na krstu, sećao se svega što je čuo o Hristu, naročito kako On prašta grehe i isceljuje bolesti. „Sveti Duh rasvetlio je njegov razum i malo-pomalo dokazi su se spojili. U Isusu, ranjenom, ismevanom i razapetom video je Božje Jagnje koje je uzelo grehe sveta. U njegovom glasu bila je pomešana nada sa bolom kada se ova bespomoćna, umiruća duša predala Spasitelju koji je umirao.

‘Opomeni me se’, povikao je, ‘Gospode! kad dođeš u kraljevstvo svoje.’ Odgovor je došao odmah. To je bio odgovor pun ljubavi, saučešća i sile:

‘Zaista ti kažem danas: bićeš sa mnom u raju!’

Mnogi su bili spremni da Ga nazovu Gospodom dok je činio čuda i pošto je ustao iz groba, ali niko, osim razbojnika koji se pokajao i bio spasen u jedanaesti čas, nije Ga priznavao dok je visio i umirao na krstu.

Šta je bilo važno za ovog razbojnika koji je poverovao i koji se pokajao u poslednji čas? Za njega nije bilo toliko važno **kada** će biti u raju; koliko: **hoće li biti u raju?**

U razmatranom tekstu Luka 23:43. prilog „danas“ treba da bude povezan sa ‘kažem ti’, da bi naglasio svečanost **prilike**, a ne sa ‘bićeš’. Na taj način Isus obećava razbojniku ne samo da će ga se setiti kada bude došao u raj, već mu obećava, zajamčuje prisutnost i sudelovanje s Njim samim u raju.⁴ Zaista, Hristova smrt koja se približavala – čas otkupljenja, bio je taj „danas“, koji je osigurao razbojnikovu nadu i koji omogućuje i ostvarenje naše nade.

Za upotrebu priloga „danas“ u tekstu Luka 23:43 možemo kazati da se slaže s mnogim tekstovima u Starom savezu.

Tako, na primer, preko Mojsija je Gospod kazao:

„Ako budeš slušao uputstva Gospoda, svog Boga, koja ti **danas** dajem... Ali ako ti srce zastrani i ne poslušаш, nego budeš zaveden i počneš da se klanjaš drugim bogovima i da im služiš, **danis vam kažem** da ćete zaista propasti.“ (5. Mojsijeva 30:16-18)

Mojsije nije mislio da će oni poginuti toga dana, već da će sigurno poginuti ako se odvrte od Gospoda.

Rešenje značenja razmatranog teksta je, kao što smo dokazali, u stavljanju zareza ili dveju tačaka na pravo mesto, koje je **iza** priloga danas. Pravi smisao Isusovih reči je: „Zaista, kažem ti danas: bićeš sa mnom u raju!“

Oni koji odbijaju ovo rešenje, prihvataju Sotoninu prvu laž. Još u raju Sotona je rekao našim praroditeljima: „Nećete vi umreti!“ (1. Mojsijeva 3:4). Sotona je taj koji tvrdi da smrt nije smrt, već neka vrsta drugog života u hadu.

U obraćenom zločincu na krstu, koji je na neki način simbol mnogih, koji će uzverovati u poslednji čas ljudske istorije (Matej 20:6-16), Isus je video „trud svoje duše“ (Isaija 53:11). Bio je utešen verom zločinca koji se pokajao i uzverovao u Njega. Isus je tom paćeniku s Golgote obećao da će biti s Njime u obnovljenom raju, i to zauvek. To obećanje vredi i za nas i ono će se i ostvariti na nama ako **danis** ne odbijemo Božji poziv:

„Danis, ako čujete njegov glas, nemojte da vam srce otvrdne...!“ (Jevrejima 3:7)

„PREOBUČENI“ U NEBESKOM DOMU – NAJVEĆA ŽELJA VERNIH

Apostol Petar kaže da u Pavlovim poslanicama ima nekih „stvari koje je teško shvatiti, a koje neupućeni i nepostojani izvrću, kao i ostala Pisma, na sopstvenu propast“. (2. Petrova 3:16) Jedno od takvih težih mesta je Pavlov iskaz u 2. Korinćanima 5:1-9. Na ovaj tekst pozivaju se zagovornici verovanja u urođenu besmrtnost ljudske duše kao na neosporni dokaz da verni odmah u času smrti primaju svoju nagradu – odlaze u raj. Naročito se pozivaju na sledeće Pavlove reči: „Ali puni smo pouzdanja i više bismo voleli da nismo u telu i da živimo kod Gospoda. Zato se i trudimo da mu budemo po volji gde god da živimo – ili kod njega ili u telu.“ (2. Korinćanima 5:8,9)

Izrazi „nismo u telu“ i „živimo kod Gospoda“ navode neupućenog čitaoca na misao da duša, kao bestelesni duh, odmah u času smrti napušta telo i vraća se Bogu. U starijim prevodima, dodatno je pospešeno takvo verovanje. Malo kasnije vratićemo se na ove ključne izraze i pokušati da objasnimo njihovo značenje.

Rekli smo da se pristalice verovanja u besmrtnost duše najčešće pozivaju upravo na ovaj tekst kao na dokaz u prilog svojoj tvrdnji da verni već u času smrti primaju svoju nagradu. Prema njihovom učenju, smrt je samo prelaz iz vidljivog sveta u nevidljivi u kome duša nastavlja život.

Može li se ovo učenje opravdati Biblijom? Napominjemo da je nelogično graditi neku dogmu ili verovanje na temelju jednog izdvojenog biblijskog stiha ne vodeći računa o celokupnom učenju Biblije o određenoj istini. I u ovom slučaju moramo postaviti pitanje: Šta uči Biblija o čovekovoju večnoj sudbini? Šta uči Biblija o času u kome verni primaju ili će primiti svoju nagradu? Da li je to uistinu čas smrti kako tvrde pristalice verovanja u besmrtnost duše?

Navešćemo dva opširna teksta iz kojih će se jasno videti šta o tom pitanju uči veliki Hristov apostol Pavle.

On piše vernima u Solunu:

„Jer ovo vam govorimo po Gospodnjoj reči: mi živi, koji ostanemo do dolaska Gospoda, nećemo preteći one koji su umrli, jer će sam Gospod sići s neba sa zapovedničkim pozivom, s glasom arhanđela i s Božjom trubom, i mrtvi u Hristu ustaće prvi. Zatim ćemo mi živi, koji ostanemo, biti zajedno s njima odneseni u oblacima da se sretnemo s Gospodom u zraku. I tako ćemo uvek biti s Gospodom.“ (1. Solunjanima 4:15-17)

Korintskoj skupštini pisao je sledeće:

„Ali činjenica je da je Hristos ustao iz mrtvih, i on je prvina od onih koji su umrli. Jer pošto je smrt došla kroz čoveka, i uskrsenje mrtvih dolazi kroz čoveka. Jer kao što u Adamu svi umiru, tako će i u Hristu svi oživeti. Ali svako u svom redu: Hristos kao prvina, a zatim, za vreme njegovog dolaska, oni koji su Hristovi... Evo, govorim vam tajnu: Nećemo svi zaspati smrtnim snom, ali svi ćemo se preobraziti, u jednom trenutku, u tren oka, na zvuk poslednje trube. Jer truba će zatrubiti i mrtvi će uskrsnuti neraspadljivi, i mi ćemo se preobraziti. Jer ovo raspadljivo mora da se obuče u neraspadljivost i ovo smrtno mora da se obuče u besmrtnost. A kad se ovo raspadljivo obuče u neraspadljivost i ovo smrtno obuče u besmrtnost, tada će se obistiniti reči koje su napisane: Smrt je uništena u pobedi.“ (1. Korinćanima 15:20-23, 51-54)

U oba teksta ističe se činjenica da će verni primiti svoju nagradu – besmrtnost – u času Hristovog drugog dolaska, i to kolektivno: mrtvi neće preteći žive, ni živi umrle, **nego će svi primiti nagradu u istom času**. U času Hristovog drugog dolaska, na glas Božje trube, mrtvi verni ustaće neraspadljivi, a živi verni u tren oka biće preobraženi, pa će zajedno biti uzeti na nebo.

Tu misao da verni ne primaju svoju nagradu odmah u času smrti nego da će je primiti tek u času Hristovog drugog dolaska ističe apostol Pavle i u poslanici Jevrejima gde spominje heroje vere za koje kaže da još nisu primili ostvarenje obećanja večnog života jer „I svi su oni kroz veru dobili svedočanstvo, **ne primivši obećanje**,

jer je Bog za nas predvideo nešto bolje, **da oni bez nas ne dostignu savršenstvo.**“ (Jevrejima 11:39,40)

Biblija spominje samo tri osobe koje su pojedinačno već primile nagradu večnog života: Enoh i Ilija, koji su bili živi uzeti na nebo i Mojsije, koga je Bog uskrsnuo (1. Mojsijeva 5:24; Matej 17:3)

Čas smrti nije istovetan sa časom primanja večnog života. Između časa smrti i časa primanja besmrtnosti kao nagrade vernima, postoji jedan vremenski razmak. To razdoblje umrli provode u grobu u besvesnom stanju, koje Biblija upoređuje sa snom (Jovan 11:11-15,25). **Biblija nigde ne spominje da u času smrti duša kao bestelesni duh odlazi u nebo.** Biblija ističe da će u dan Hristovog drugog dolaska Bog podići **mrtve** (ne samo njihova tela) iz grobova.

Učenje da verni odmah u času smrti odlaze u raj nije biblijska nauka. To je Platonovo učenje i paganizam. To učenje prvi hrišćanski pisci, apostolski oci i apologete Justin Mučenik i Irinej smatrali su krivoverjem. Tu nauku je malo kasnije, ipak, prihvatila Rimaska crkva i proglasila dogmom.

Kada govorimo o času primanja nagrade namenjene vernima, moramo uvek imati na umu tri čovekova stanja: **čas smrti, stanje provedeno u grobu i čas uskrsenja.** Tek u času uskrsenja verni umrli primaju dar večnog života. O tim trima stanjima upravo govori apostol Pavle u 2. Korinćanima 5:1-9. Evo tog teksta u celini:

„Jer znamo da ako se ova naša zemaljska kuća, ovaj šator, raspadne, imamo građevinu koja je od Boga, kuću koja nije načinjena rukama, večnu na nebesima. Jer u ovoj zaista uzdišemo, i čeznemo da obučemo naše nebesko prebivalište, da se, kad ga obučemo, ne nađemo goli. Naime, mi koji smo u ovom šatoru uzdišemo opterećeni, ne zato što želimo da svučemo ovaj, nego da obučemo drugi, da život proguta ono što je smrtno. A to je za nas pripremio Bog, koji nam je dao Duh kao zalog. Zato smo uvek puni pouzdanja znajući da dok stanujemo u telu, nismo kod Gospoda, jer hodimo po veri, a ne po onom što se vidi. Ali puni smo pouzdanja i više bismo

voleli da nismo u telu i da živimo kod Gospoda. Zato se i trudimo da mu budemo po volji gde god da živimo – ili kod njega ili u telu.“ (2. Korinćanima 5:19)

Ceo ovaj tekst je teži tekst, koji neupućeni mogu pogrešno shvatiti, i zaista ga pogrešno shvataju.

Da bismo pravilno shvatali ovaj Pavlov iskaz, moramo se najpre zadržati na semantici, tj. na značenju pojedinih ključnih reči i izraza koji se nalaze u ovom tekstu. Poći ćemo redom po stihovima; spomenućemo te ključne reči i njihovo značenje:

1. stih:

„naša kuća“ i „šator“: zemaljsko telo, **privremeni boravak u telu.**

„raspadne“: vraća u prah, **raspada.**

„građevina“: trajna kuća; **ново proslavljeno telo;**

„večna kuća“: proslavljeno, **besmrtno telo.**

2. stih:

„uzdisati“: **gorljivo želeti.**

„obući se“: **obući besmrtno telo. „nebeski stan“**: **uskršlo telo.**

3. stih:

„obučeni“: život u telu ili **besmrtni život u telu.**

„goli“: **stanje za vreme smrti.**

4. stih:

„svući“: **umreti**

„preobući“: **obući se u besmrtno telo.**

5. stih:

„zalog“: kapara, **jamstvo primanja punog nasledstva.**

6. stih:

„u telu“: daleko od Gospoda; **ne još u Njegovoj prisutnosti.**

8. stih:

„otići od tela“ ili „odsutni od tela“: **počivati u grobu oslobođeni od bolesti i stradanja.**

„živeti kod Gospoda“ ili **„prisutni s Bogom“**: **biti sjedinjeni s**

Hristom uskrsnjem ili preobraženjem.

9. stih:

„biti u telu“: sadašnje življenje u telu „odlaziti“ ili „daleko od tela“: buduće življenje na nebu s Gospodom.

Razmotrimo sada analitički smisao navedenog problemskog teksta.

Pavle govori o našoj zemaljskoj „šatoru – kući“. Šator i naše zemaljsko telo imaju u više pogleda sličnosti: oboje su sagrađeni od zemaljskog trošnog materijala i oboje označavaju mesto privremenog stanovanja. I apostol Petar govori o našem telu kao šatoru (2. Petrova 1:13).

Naša „kuća se raspada“, naše telo je raspadljivo. Nakon razdoblja besvesnog sna, verne čeka uskrsenje. Tada će dobiti „građevinu od Boga“, to jest primiće od Boga duhovno, besmrtno telo.

Pavle baca pogled preko mračnog razdoblja koje se proteže od časa smrti do uskrsenja i upoređuje ga sa čežnjom na večno stanje, stanje besmrtnosti. Njegova vera preskače ponor groba i unapred gleda nevidljivo ali večno stanje blaženstva kome se nada (2. Korinćanima 4:18).

Dok živimo na zemlji „obučeni smo“ našim smrtnim telom. **U času smrti postajemo „neobučeni“ ili „goli“.** Pavle ne bi želeo da ga zatekne to stanje. On bi više želeo da živ dočeka Hristov drugi dolazak, tako da doživi preobraženje a ne uskrsenje. Ta želja Pavlu se nije ispunila. Većina vernih uskrsnjem će naslediti besmrtnost. Manji broj vernih dočekaće živi Hrista. Ali utešno je to da ćemo se svi „preobučiti“ bilo uskrsnjem ili preobraženjem i to u slavni dan Hristovog drugog dolaska. Tada ćemo dobiti slavna besmrtna tela. Tela uskrslih vernih biće slična Hristovom uskrsnom telu (Filipićanima 3:21).

„Biti go“ ili biti „neobučeni“ označava stanje smrti, stanje u grobu. Pavle gleda iza groba; on čezne za stanjem besmrtnosti. Na taj način Pavle isključuje mogućnost da „duše kao bestelesni

duhovi“ već u času smrti primaju nagradu blaženstva. Kad bi u času smrti verni primali nagradu, onda bi Pavle pozdravljao čas smrti i ne bi sa čežnjom gledao preko groba na dan Hristovog slavnog dolaska.

Stanje za vreme smrti je stanje besvesnog sna. Ako taj san ne bi bio prekinut pozivom Darodavca života, to bi onda bio večni san – večna smrt. Sam Isus kaže da će se jednog dana probuditi svi koji spavaju u grobovima – jedni na život večni, a jedni na osudu i propast večnu (Jovan 5:28,29).

Pavle kaže da nam je Bog dao „zalog“ Duha. Duh Božji u našem srcu je zalog ili jamstvo da će nam Bog dati dar večnog života za kojim težimo. „A ako Duh onoga koji je Isusa podigao iz mrtvih prebiva u vama, onaj koji je Hrista Isusa podigao iz mrtvih oživeće i vaša smrtna tela svojim Duhom koji prebiva u vama.“ (Rimljanima 8:11)

Pavle dalje kaže da sada dok smo u smrtnom telu živimo verom, tj. nadamo se budućem uskrsenju. U budućem životu gledaćemo Hrista onakvog kakav jeste, jer ćemo i mi biti slični Njemu (1. Jovanova 3:2,3).

Izraz „otići od tela“ ili „**biti odsutan od tela**“ ne znači neku sreću u bestelesnom stanju, već **period odmora ili počivanja u grobu do časa uskrsenja**.

„Ići ka Gospodu“ ili „**biti prisutan s Gospodom**“ znači **biti uskrsenjem sjedinjen s Hristom**. To sjedinjenje s Gospodom nije u času smrti, već posle razdoblja počivanja u grobu, posle „odsutnosti od tela“. Očekujući taj dan apostol Pavle, kao Hristov saradnik, teži da u svemu bude ugodan Bogu, da odsjajuje Hristov lik.

Na osnovu svestranog razmatranja Pavlovog iskaza u 2. Korinćanima 5:1-9 proizlazi zaključak:

Pavle ne govori o primanju nagrade odmah u času smrti, kako to neki žele da dokažu na osnovu tih stihova. Biblija ističe da će svi verni zajedno primiti besmrtnost u dan Hristovog dolaska.

U spomenutom tekstu Pavle ističe tri čovekova stanja: 1.

sadašnje smrtno stanje; 2. međustanje ili srednje stanje od smrti do uskrsenja, i 3. buduće besmrtno stanje otkupljenih.

Dok smo u prvom stanju čeznemo za nebeskom „kućom“. Drugo stanje prikazano je izrazima „svučeni“, „goli“, „odsutni od tela“. Pavle bi želeo da izbegne to stanje, jer smrt nije nikome mila. Treće stanje je alternativa prvom stanju. Ono je predstavljeno izrazom „preobučeni“ ili „prisutni s Gospodom“.

Biti s Gospodom, „preobučeni“ u nebeskom domu – to je naš ideal. Da bismo taj ideal postigli, naš se „unutrašnji čovek“ pod uticajem Božjeg Duha i Božje reči mora obnavljati svaki dan i naš pogled moramo više usmeravati nebeskoj stvarnosti, „na ono što je na nebu, a ne na ono što je na zemlji,“ ne „na ono što se vidi, nego na ono što se ne vidi“ (Kološanima 3:2; 2. Korinćanima 4:16-18). „I dok otkrivenih lica poput ogledala odražavamo Gospodnju slavu, svi se mi preobražavamo u isto obličje, iz slave u slavu, kao od Gospodnjeg Duha.“ (2. Korinćanima 3:18)

PROPOVEDANJE „DUHOVIMA U TAMNICI“

Među teže razumljiva mesta spadaju i sledeći tekstovi: 1. Petrova 3:18-20; 4:6 i 2. Petrova 2:4. Ovi tekstovi biće predmet našeg proučavanja u ovom poglavlju. „Pa i Hristos je jednom zauvek umro za grehe, pravednik za nepravednike, da bi vas doveo k Bogu, on koji je ubijen u telu, ali je oživljen Duhom, kojim je išao i propovedao duhovima u tamnici, koji su bili neposlušni, kad je Bog strpljivo čekao u Nojevim danima, dok se gradila barka, u kojoj se svega nekoliko ljudi, to jest osam duša, spaslo od vode.“ (1. Pet. 3:18-20)

Pristalice nauke o urođenoj besmrtnosti pozivaju se na ovaj tekst kao dokaz u prilog svojoj tvrdnji da je čovek obdaren prirodnom ili urođenom besmrtnom dušom. Oni veruju da je Hristos kao svestan duh u intervalu između svoje smrti na krstu i uskrsenja sišao u had, figurativni predeo mrtvih, gde je propovedao bestelesnim duhovima koji su tu čamili. Ovim duhovima je na taj način bila data

nova prilika da se obrate i izbegnu čistilište ili pakao.

Da bismo ispravno shvatili neki teži biblijski tekst, moramo ga uvek razmatrati u vezi s drugim biblijskim tekstovima koji govore o istom predmetu, a nikad izdvojeno. U ovom slučaju dobro je da u vezi sa navedenim tekstom postavimo neka pitanja i da na njih potražimo jasan biblijski odgovor.

Postavljamo sledeća pitanja: Kuda je Hristos otišao posle smrti na krstu? Da li je Hristos umro samo telom, a duhom ostao živ? Ko je propovedao „duhovima u tamnici“ i kada? Ko su bili ti duhovi „u tamnici“?

Kuda je Hristos otišao posle raspeća?

Posle raspeća na krstu Hristos nije nikuda otišao; bio je mrtav i kao takav položen u grob (grčki izraz „had“). U času umiranja svoj duh predao je Ocu: „Oče, u tvoje ruke predajem svoj duh!“ Kad je to rekao, izdahnuo je.“ (Luka 23:46)

O Hristovom boravku u grobu i o Njegovom uskrsenju iz groba prorokovao je psalmista David:

„Jer nećeš dušu moju ostaviti u grobu, niti ćeš dozvoliti da ljubazni tvoj vidi raspadanje.“ (Psalam 16:10) Reč „duša“ označava **celu osobu**. „Nećeš mene ostaviti u grobu.“

U svom govoru na dan Duhova apostol Petar posvedočio je ispunjenje ovog proročanstva navodeći spomenuti psalam:

„Jer dušu moju nećeš ostaviti u grobu, niti ćeš dozvoliti da tvoj ljubazni raspadanje vidi.“ (Dela 2:27)

Iz ovoga sledi da je **ceo** Isus, a ne samo jedan Njegov deo, počivao u grobu. Za vreme svoga boravka u hadu ili grobu nikome nije propovedao, jer je bio mrtav, a mrtvi su u besvesnom stanju. Grob je mesto tišine, mraka i neaktivnosti (Psalam 146:4; Propovednik 12:7; 9:10).

Da li je Hristos umro samo telom, a duhom ostao živ?

Tekst kaže da je „bio ubijen u telu“, a „oživeo Duhom“. Ubijen

je „u telu“, to jest kao Sin Čovečiji. Isus je upravo zato postao čovek da bi mogao da umre za nas, kao naš Posrednik, i da bismo, zahvaljujući Njegovoj smrti, imali otkupljenje, oprostjenje, pomirenje i večno spasenje (Matej 20:28; 26:28; Rimljanima 3:25; 5:10; Jevrejima 2:14,15) **U času umiranja svoj „duh“ predao je Ocu, a nije s njime sišao u grob ili had** (Luka 23:46).

Pošto je bio mrtav, a ne živ, **treći dan je „Duhom oživeo“**. Većina prevodilaca pišu reč „duh“ u spomenutom tekstu velikim slovom, što znači da reč Duh označava **Božjeg Duha**.

Božji Duh ili Sveti Duh je Hrista oživeo ili uskrsnuo:

„A ako Duh onoga koji je Isusa podigao iz mrtvih prebiva u vama, onaj koji je Hrista Isusa podigao iz mrtvih oživeće i vaša smrtna tela svojim Duhom koji prebiva u vama.“ (Rimljanima 8:11)

Hristova smrt i uskrsenje su stožer našeg spasenja (Rimljanima 5:8-11).

Ko je propovedao „duhovima u tamnici“ i kada?

Tekst kaže da je Hristos oživevši Duhom, kojim je sišao i propovedao „duhovima u tamnici“. (1. Petrova 3:19)

„Kojim“ se odnosi na Duha. Duh Božji ili Hristov Duh je propovedao „duhovima u tamnici“. Reč „tamnica“ se često u Bibliji upotrebljava u prenesenom smislu i označava **duhovno stanje grešnih ljudi**, Sotoninih robova (Isaija 42:7; 61:1; Luka 4:18). Hristov Duh je preko Noja, propovednika pravde, propovedao prepotopnom naraštaju. Kako su čvrsto bili čuvani u tamnici greha stanovnici prepotopnog sveta očito je iz činjenice da se samo osam duša spasilo od potopa (1. Mojsijeva 6:5-13; 1. Petrova 3:20).

Besmisleno je i nelogično verovati da je Hristov Duh nakon raspeća sišao u tobožnji had, gde su čuvani kao u tamnici „bestelesni duhovi“ prepotopnog sveta, pa im propovedao ponovno Radosnu vest. To bi značilo da je Hristos prema tome prepotopnom svetu pokazao poseban obzir, i da mu je pružio još jednu priliku za spasenje. Mogli bismo s tim u vezi postaviti pitanje: zar Hristos ne bi bio

pristrasan ako bi prema pretpotopnom svetu pokazao takav obzir, dok bi prema drugim naraštajima bio ravnodušan?

Biblija uči da Bog nije pristrasan; ona takođe uči da je ovaj naš zemaljski život vreme u kome treba da se pokajemo i verom primimo od Hrista dar večnog života, sa smrću se završava naše vreme probe ili milosti (Matej 16:27; Luka 16:26-31; Rimljanima 2:6; Ezekijel 18:24). Biblija takođe uči da se mrtvi nalaze u besvesnom stanju. Oni ne mogu ni čuti ni pokajati se (Propovednik 9:5,6). Prema tome, u suprotnosti je sa celom naukom Svetoga pisma smatrati duhove koje spominje navedeni tekst kao „bestelesna, svesna bića“, koja slušaju i prihvataju Jevanđelje. Reč „duhovima“, kao i reč „tamnica“, upotrebljena je u prenesenom ili figurativnom smislu i označava ljude.

Grešnici Nojevog vremena imali su dovoljno vremena da na osnovu Nojevog propovedanja donesu razumnu odluku, i nije im bila data nikakva druga prilika. Zapravo, bili su toliko grešni da ih Bog nije mogao duže trpeti (1. Mojsijeva 6:5-13). Ipak, Božja strpljivost je čekala 120 godina da se pokaju, ali su propustili tu jedinu priliku.

Bog je i sa nama strpljiv, ali nemojmo propustiti da dok traje naše vreme milosti, osiguramo svoje večno spasenje, predanjem i poslušnošću Hristu:

„Zato, kao što Duh sveti kaže: ‘Danas, ako čujete njegov glas, nemojte da vam srce otvrdne!’“ (Jevrejima 3:7).

Drugi, teži Petrov tekst

„Iz tog razloga dobra vest je objavljena i onima koji su mrtvi, da bi im se moglo suditi po čoveku u telu, ali i kao živima po Bogu u duhu.“

Propovedanje o kome je ovde reč ostvarilo se pre nego što je Petar ovo napisao. Propovedalo se živima koji su sada mrtvi, jer će se svakome suditi na temelju njegovog ličnog odziva istini koja je doprla do njega. Onima koji su umrli sudiće se na temelju onoga

kako su živeli u ovom životu. Sudiće im se kao i živima.

Izraz „po čoveku u telu“ znači kao živa ljudska bića. A „po Bogu u duhu“, „da žive kao Bog s obzirom na duh“ znači da žive kao Bog besmrtnim životom u duhovnom telu.

Očigledno je da Petar ovde misli na hrišćane koji su zaspali u Hristu s nadom u uskrsenje kada Isus bude došao i kada smrtnost bude zamenjena besmrtnošću.

Sledeći teži tekst odnosi se na pale anđele čuvane u tartaru. Tekst glasi:

„Zaista, Bog nije poštedeo anđele koji su sagrešili, nego ih je bacio u jame Tartarusa i predao u okove tame da ih sačuva za sud.“
(2. Petrova 2:4)

Moramo napomenuti da se reč „pakao“ ne nalazi u izvornom grčkom tekstu, kako stoji u mnogim prevodima. U grčkom tekstu upotrebljena je reč „tartarus“.

Reč „tartar“ uzeta je iz grčke mitologije. Prema grčkoj mitologiji tartar je najdublje odeljenje hada ili podzemlja u koje je Zevs bacio titane koji su se pobunili protiv njega.

„Tartar“ u Petrovoj poslanici **nije identičan s grčkim mitološkim tartarom**. „Tartar“, kako ga Petar upotrebljava, predstavlja **mesto zadržavanja ili čuvanja demona i zlih anđela; to je mračni bezdan ili prostor oko naše planete, u kome su zli duhovi zadržavani za sud**, kada će biti osuđeni i uništeni u ognjenom jezeru. Posebno naglašavamo da izraz „tartar“ ne smemo poistovetiti s mestom u kome se **sada** nalaze umrli zli, a to je „had“ ili grob; niti s mestom u kome će zli biti uništeni ognjem, a to je „gehena“ ili ognjeno jezero (pakao).

Moramo sa sažaljenjem ustanoviti da prevodioci često prevode rečju „pakao“ tri izraza koji nemaju isto značenje: šeol ili had, gehena i tartar. **Šeol** ili **had** je **grob** u kome mrtvi poživaju do uskrsenja; **gehena** je mesto u kome će grešnici i demoni biti kažnjeni nakon suda. To je jezero ognjeno ili pakao. A **tartar** je mesto privremenog zadržavanja demona do dana suda, kada će biti uništeni u

ognjenom jezeru. Tartar nije mesto mučenja, već figurativno mesto zadržavanja. Biblijski tartar nema ništa zajedničko s grčkim mitološkim tartarom.

Tvrditi da su pali anđeli i grešnici već **sada** bačeni u pakao ili gehenu znači optužiti Boga da je nepravedan, jer kažnjava pre suda. Biblija nas uči da će sud nad zlima i demonima i potom kazna tek doći (1. Korinćanima 6:2,3; Danilo 7:26,27; Otkrivenje 20:10-14).

PUTEM VIZIJE „NA TREĆEM NEBU“

Jedan od tekstova apostola Pavla koji pristalice teorije o urođenoj besmrtnosti duše često citiraju u prilog svojoj tvrdnji da je duša besmrtna ili neumrla je tekst u 2. Korinćanima 12:1-4, koji glasi:

„Ako bi se tražilo od mene da se hvalim, od čega, doduše, nema koristi, prešao bih, pak, na vizije i otkrivenja od Gospoda. Znam čoveka u Hristu, koji je pre četrnaest godina – da li u telu ili izvan tela, ne znam, Bog zna – bio odnesen do trećeg neba. Da, znam da je taj čovek – da li u telu ili izvan tela, ne znam, Bog zna – bio odnesen u raj i čuo neizrecive reči, koje čoveku nije dopušteno da govori.“

Pristalice verovanja u urođenu besmrtnost tvrde da Pavle ovde govori o nekom čoveku čija je „duša“ ili „duh“ kao svesno biće napustila telo i bila prenesena u raj gde je čula neizrecive reči i zatim se opet vratila u svoj stan u telu.

Da bismo shvatili ovaj tekst, moramo ga razmotriti u vezi s njegovim kontekstom, s onim što je izneto u prethodnom poglavlju. U prethodnom poglavlju apostol Pavle govori o sebi, iznoseći dokaze u prilog svom apostolstvu – svoj život, svoje vladanje i svoja stradanja za Hrista (2. Korinćanima 11:24-32). Sada, u početku dvanaestog poglavlja navodi novi dokaz svog apostolstva – svoju neposrednu i ličnu vezu s uskrslim Gospodom putem vizije. O tome dokazu svog apostolstva on sam kaže: „Ako bi se tražilo od mene da se hvalim, od čega, doduše, nema koristi, **prešao bih, pak, na vizije**

i otkrivenja od Gospoda.“

O kojim vizijama je ovde reč? Reč je o vizijama i objavama koje su mu bile date, a jedna od njih je upravo ova o kojoj je ovde reč. Apostol je kazao: „Ali sada ću govoriti o vizijama i otkrivenjima koja su mi data od Gospoda.“ (2. Korinćanima 12:1) Prema tome, u citiranom tekstu nije reč o nekom nepoznatom čoveku, već o samom apostolu Pavlu; takođe nije reč o napuštanju tela od strane duše i o njenom ponovnom vraćanju u telo posle posete nebu, već je reč o jednoj Pavlovoj viziji.

Ono što neke zbunjuje je Pavlov govor u trećem licu: „Znam čoveka u Hristu.“ I drugi biblijski pisci, kao npr. apostol Jovan, upotrebljavaju katkada treće lice iz skromnosti i poniznosti ne želeći da budu poznati (Jovan 13:23; 19:26; 21:20). Pavle izbegava upotrebu prvog lica da ne bi izgledalo kao da želi da se hvali.

Da se ovde govori upravo o Pavlu, a ne o nekom nepoznatom čoveku, zaključujemo iz dva sledeća razloga: 1) što se ovde spominju vizija i objave u vezi s Pavlovim drugim dokazima u prilog njegovom apostolstvu i 2) što se u sedmom stihu neposredno spominju objave date Pavlu.

Dakle u tekstu koji je predmet našeg proučavanja govori se o Pavlovom viđenju, a ne o nekoj „duši“ koja bi nezavisno od tela odlazila u raj i opet se vraćala u telo kao svoj stan.

Vizije su deo proročke uloge. Putem vizija Bog je najčešće otkrivao prorocima svoju volju. Gospod je kazao Mojsiju: „Da se među vama pojavio Gospodnji prorok, ja bih mu se javio u viziji. U snu bih mu govorio.“ (4. Mojsijeva 12:6)

Prorok prima viđenje pod delovanjem svetoga Duha. Za vreme viđenja je u budnom stanju ili u snu, i potpuno je nesvestan ili neosetljiv za sve što se zbiva oko njega. Njegove duhovne oči i uši primaju poruke koje mu Gospod daje, da bi ih kasnije, usmeno ili pismeno, preneo svojim savremenici.

Pavle je za vreme svoje službe primio od Gospoda veći broj vizija i objava (Dela 9:4-6; 16:9; 18:9; 22:17,28; 23:11; 27:23,24;

Galatima 2:2) Njegove vizije možemo uporediti s vizijama nekih starosaveznih i novosaveznih proroka.

Tako, na primer, imamo izveštaj o proroku Ezekijelu: „On je ispružio nešto nalik ruci i uhvatio me je za pramen kose na glavi. Tada me je Duh poneo između zemlje i neba, i u božanskim vizijama odneo me u Jerusalim...“ (Ezekijel 8:3)

„A mene je Duh, u viziji koju sam dobio po Božjem Duhu, podigao i odneo kod izgnanika u Haldeju. I nestala je vizija koju sam imao.“ (Ezekijel 11:24)

Ovde nam se odmah nameće pitanje: nije li na isti način Duh Božji preneo u viziji Pavla u treće nebo?

Takođe o apostolu Jovanu čitamo:

„Tada me je u duhu odneo u pustinju.“ (Otkrivenje 17:3)

Ova iskustva imali su ovi proroci za vreme dok su bili živi i aktivni, u budnom stanju, ali su bili i izvan sebe, a njihov je um za to vreme bio pod kontrolom svetoga Duha.

Za vreme viđenja njihova „duša“ ili „bestelesni duh“ nije napuštao telo, kako to veruju pristalice nauke o urođenoj besmrtnosti, jer bi u tom slučaju takvi ljudi bili mrtvi dok se ne bi duša opet vratila u telo.

Pristalice teorije o urođenoj besmrtnosti duše teško shvataju pravi smisao Pavlovog izraza „u telu ili izvan tela“.

Pavlov izraz „u telu ili izvan tela“ može se uistinu zameniti izrazom „stvarno ili u viziji“.

Šta dakle znači izraz „u telu ili izvan tela“? Onaj izraz jednostavno znači da je Pavle pod uticajem svetoga Duha posmatrao nebesku stvarnost i da mu je ono što je gledao bilo tako stvarno da mu se činilo kao da je lično prisutan i da gleda stvarne prizore i sluša jasno izgovorene reči.

Ponavljamo: navedeni Pavlov tekst tiče se „vizija i otkrivenja“ koje je on primio od Gospoda. Ova vizija o kojoj je ovde reč bila je izuzetna značajna, jer je Pavlu bilo omogućeno da baci pogled na raj u „trećem nebu“. Ovo viđenje bilo je tako živo, tako stvarno da

Pavle nije mogao reći da li je on bio stvarno, telesno, prenet u raj, ili je to bilo samo viđenje, koje je Duh sveti otkrio njegovom umu.

Kao što je proroku Isaiji bio pokazan Gospod kako sedi na prestolu visokom i uzvišenom (Isaija 6:1); kao što je Danilo posmatrao Najvišega na nebeskom prestolu i prizor budućeg suda (Danilo 7:9,10,13,14); kao što je apostol Jovan na Patmosu gledao u viziji novi Jerusolim, novo Nebo, novu Zemlju, reku života i drvo života u Božjem raju, tako je i Pavle bio u viziji prenet u nebeski raj, gde je video i čuo ono što se ne može ni opisati ni iskazati.

U tekstu se spominje „treće nebo“. U jednom opštem smislu smatramo da prvo nebo označava atmosferu; drugo naše zvezdano nebo, a treće stan Božji i nebeskih bića.

„Treće nebo“ i raj ovde znače isto. Raj je tamo gde je drvo života (Otkrivenje 2:7; 22:1-2). Pavle je bio prenet u viziji u raj, kao što je bio kasnije prenet i apostol Jovan.

Vizije proroka o nebeskoj stvarnosti omogućuju i nama da svojim pogledom vere pogledamo svoje buduće slavno nasledstvo za koje apostol Pavle kaže:

„Što oko nije videlo i uho nije čulo i što u srce čovečije nije došlo, to je Bog pripremio za one koji ga vole.“ (1. Korinćanima 2:9)

Pripremajući se za to nepropadljivo nasledstvo, Božja reč nas poziva da „mislimo na ono što je na Nebu“ i da se ne vezujemo za ovo zemaljsko, jer je „vidljivo prolazno, a nevidljivo je večno“ (Kološanima 3:2; 2. Korinćanima 4:18).

PREVARENI SAUL

Biblijska epizoda o kralju Saulu i vračari u Endoru često se navodi kao dokaz o pojavljivanju i materijalizaciji besmrtnosti duše proroka Samuela. Ta epizoda navodi se kao primer u prilog verovanju u besmrtnost duše.

Saul je bio prvi izraelski vladar. U početku je sarađivao s

prorokom Samuelom koji ga je pomazao za kralja, ali kasnije se uzoholio, odbacio prorokove savete, prognao iz ljubomore i zavisti Davida, Božjeg izabranika, i pogubio sveštenike Gospodnje. Kad su Filisteji ponovo objavili rat Izraelu, Saul se veoma uplašio i osetio je potrebu za savetom. Tražio je izbavljanje od neprijatelja, **ali nije tražio i oprostjenje greha**. Zato mu Bog nije odgovarao „ni u snu, ni po Urimu, ni preko proroka“. (1. Samuelova 28:6)

Tada je odlučio da se obrati nekoj vračari. Evo izveštaja o tome: „Na kraju je Saul rekao svojim slugama: ‘Potražite mi ženu koja zna da priziva duhove da odem kod nje i da je pitam za savet.’ A sluge su mu rekle: ‘U En-Doru ima jedna žena koja zna da priziva duhove.’ Tada se Saul prerušio, obukao druge haljine i otišao s dva čoveka. Kad su noću stigli kod te žene, on je rekao: ‘Molim te, gataj mi pomoću gatarskog duha i dozovi mi onog kog ti kažem.’ Ali žena mu reče: ‘Pa ti dobro znaš šta je učinio Saul, i kako je istrebio iz zemlje one koji prizivaju duhove i proriču budućnost. Zašto onda postavljaš zamku mojoj duši i hoćeš da me pogubiš?’ Tada joj se Saul zakle Gospodom: ‘Tako živ bio Gospod, neće ti biti ništa za to što radiš!’“ (1. Samuelova 28:7-10)

Vračara je posumnjala u gosta koji ju je posetio u pratnji dvojice momaka pa mu je napomenula Saulov stav prema onima koji pozivaju duhove i vračevima: „Pa ti dobro znaš šta je učinio Saul, i kako je istrebio iz zemlje one koji prizivaju duhove i proriču budućnost.“

Saul je zaista, dok je još sarađivao s prorokom Samuelom, izdao naredbu protiv ljudi koji se bave takvim poslom. Sigurno je to učinio pod uticajem Samuela koji je dobro poznao Božji stav prema onima koji pozivaju duhove i vračarima. Božji stav u tom pogledu je jasan i određen. Bog najstrože zabranjuje vršenje okultnih radnji kojima se bave ovakvi ljudi.

„Ne obraćajte se onima koji prizivaju duhove i ne pitajte za savet vračare da zbog njih ne postanete nečisti. Ja sam Gospod, vaš Bog.“ (3. Mojsijeva 19:31)

„Ako se neka duša obrati onima koji prizivaju poznate duhove i onima koji vračaju, čineći blud za njima, ja ću okrenuti svoje lice protiv te duše i istrebiću je iz njenog naroda.“ (3. Mojsijeva 20:6)

„Čovek ili žena koji bi prizivali duhove ili bi gatali neka se pogube. Neka ih zaspu kamenjem tako da umru. Neka njihova krv padne na njih.“ (3. Mojsijeva 20:27)

„Neka se kod tebe ne nađe niko ko bi svog sina ili svoju kćer provodio kroz vatru, ni koji gata, ni koji se bavi magijom, ni koji proriče po zvezdama, ni vračar, ni koji baca čini, ni koji priziva poznate duhove, ni opsenar, ni koji pita mrtve.“ (5. Mojsijeva 18:10,11)

„Ako vam kažu: ‘Obratite se onima koji prizivaju duhove ili onima koji gataju, koji šapuću i mrmljaju’ – zar narod ne treba da se obraća svom Bogu? Zar da se mrtvima obraća umesto živima?’“ (Isaija 8:19)

Nekadašnje vračarstvo i pozivanje duhova koje Biblija tako strogo zabranjuje isto je što i današnji spiritizam.

Ko su duhovi koji se javljaju na poziv vračara i pozivača duhova? **To su ili obične prevare ili zli anđeli koji su uzeli izgled nekog pokojnika i tako obmanjuju ljude.** U pustinji kušanja Sotona je prišao Hristu u obliku svetlog anđela (Matej 4:1-11). Sam Sotona se katkada pretvara u anđela svetlosti, i zato nije ništa neobično ako se pretvori i u oblik nekog čoveka (2. Korićanima 11:14).

Oni koji se bave vračarstvom, pozivanjem duhova pokojnika i traženjem saveta od mrtvih stavljaju se u službu demonskih sila koje stoje iza okultnih obreda. Oni postaju Sotonini robovi.

Vratimo se vračari u Endoru i njenom posetiocu Saulu i pratimo njihov razgovor:

„Onda je žena upitala: ‘Koga da ti dozovem?’ A on odgovori: ‘Dozovi mi Samuela!’“

„Kad je žena ugledala ‘Samuela,’ povika na sav glas, a onda reče Saulu: ‘Zašto si me prevario? Pa ti si Saul!’ Kralj joj odgovori: ‘Ne boj se, već reci šta si videla?’ A žena reče Saulu: ‘Vidim jednog boga kako izlazi iz zemlje.’ Saul je upita: ‘Kako izgleda?’ A ona

odgovori: 'Izlazi jedan starac ogrnut ogrtačem.' Tada je Saul zaključio da je to Samuel, pa se poklonio i pao ničice, licem do zemlje.“ (1. Samuelova 28:11-14)

Zatim sledi razgovor između „Samuela“ i Saula:

„Onda je 'Samuel' upitao Saula: 'Zašto si me uznemirio doživljujući me?' Tada Saul reče: 'U velikoj sam nevolji jer su Filisteji zaratili sa mnom, a Bog je odstupio od mene i više mi ne odgovara ni preko proroka ni u snovima. Zato sam zvao tebe da mi kažeš šta da radim.'

'Samuel' mu reče: 'Zašto mene pitaš za savet kad je Gospod odstupio od tebe i postao ti protivnik? Gospod će učiniti kako ti je rekao preko mene. Istrgnuće Gospod kraljevstvo iz tvoje ruke i daće ga tvom bližnjem, Davidu. Zato što nisi poslušao Gospodnji glas i nisi učinio da Amalik oseti njegov žestoki gnev, Gospod će ti danas ovako učiniti. Gospod će zajedno s tobom i Izrael predati u ruke Filistejima. Sutra ćete ti i tvoji sinovi biti ovde gde i ja, a izraelski logor Gospod će predati u ruke Filistejima.'“ (1. Sam. 28:15-19)

Ko je zapravo, „Samuel“ koji se javlja na poziv vračare? Da li je to uistinu duša pokojnog Samuela, kako to tvrde pristalice verovanja u urođenu besmrtnost duše i u svesni nastavak života duše posle smrti tela? Šta možemo zaključiti iz detaljnije analize samog teksta?

Kada se nakon vraćanja ženi prikazao materijalizovani duh koji joj se predstavio kao Samuel, ona se veoma uplašila jer je postala svesna ko je njen preruseni gost. **Duh joj je otkrio prerusenog gosta upozorivši je na taj način da bude oprezna.** Duh pokazuje dobru volju saradnje. Zar bi pravi Samuel to učinio i zatim nastavio da joj pomaže u njenom nesvetom poslu? Zar bi Samuel, koji je kao Božji prorok za života bio **protiv vračara, sada kao duh saradivao s vračarom?** Sigurno da ne bi!

Umirivši prestrašenu ženu, Saul ju je zapitao: „Šta vidiš?“ Ona mu je odgovorila: „Vidim jednog boga kako izlazi iz zemlje.“

„Kako izgleda?“, upitao je Saul.

„Izlazi jedan starac ogrnut ogrtačem,“ odvrća žena. Tekst dalje kaže: „Tada je Saul zaključio da je to Samuel.“

Zatim tobožnji „Samuel“ pita Saula: „Zašto si me uznemirio dozivajući me?“

Prvo što zaključujemo iz ovog teksta je da žena nije **videla** Samuela. Ona je samo **pretpostavljala** da vidi Samuela. Duh joj se nije predstavio. Na Saulovo pitanje šta vidi, ona je odgovorila: „Vidim jednog boga kako izlazi iz zemlje.“

Ni Saul nije **video** Samuela. Na osnovu ženinog opisa da vidi starca gde izlazi ogrnut plaštem, Saul je pretpostavljao da je to Samuel. Tekst kaže: „Tada je Saul zaključio da je to Samuel.“ Činjenica koja proizlazi iz analize samog teksta potvrđuje da ni žena ni Saul nisu videli Samuela. Oboje su samo pretpostavljali da je duh koji se javio Samuel.

Obratimo pažnju i na pitanje koje tobožnji „Samuel“ postavlja Saulu: „Zašto si me uznemirio dozivajući me?“

Pravi Samuel je bio Božji prorok. Ako bi on imao besmrtnu dušu, kako to veruju pristalice urođene besmrtnosti, sigurno bi se nalazio **u raju**. Onda bi morao sići **dole**, a ne izaći iz zemlje **gore**. Napustiti raj ili nebo mogao bi samo uz Božje dopuštenje. **Zar bi Bog koji je izdao tako stroge zabrane protiv vraćanja, uslišio vračarin zahtev i dopustio Samuelu da se pojavi na zemlji kao odziv na vraćanje?** Izvesno je da ne bi!

Gde se nalazi prorok Samuel posle svoje smrti? On se ne nalazi ni kao neumrla duša u raju ni kao neki **svesni** duh ili **sena** u hadu, tj. u nekom podzemnom odeljenju, kako su to verovali stari Grci i drugi narodi, pa i neki Jevreji. Samuel se nalazi u grobu, a grob je mesto tišine, mraka i neaktivnosti. „Živi znaju da će umreti, a mrtvi ne znaju ništa,“ kaže Božja reč (Propovednik 9:5). U grobu nema ni rada ni mišljenja (Psalam 146:4; 6:5). Mrtvi počinjavaju u besvesnom snu. Između smrti i uskrsenja nema svesnog života. **Prema tome duh koji se javio na poziv vračare nije bio pravi Samuel, već materijalizovani duh nekog demona ili samog Sotone koji je**

dobio lik starog Samuela.

Šta je tobožnji „Samuel“ kazao Saulu na njegovu molbu da ga pouči šta da čini u ovom času duboke krize. „Samuel“ mu je odgovorio: „Zašto mene pitaš za savet kad je Gospod odstupio od tebe i postao ti protivnik? ... Gospod će zajedno s tobom i Izrael predati u ruke Filistejima. Sutra ćete ti i tvoji sinovi biti ovde gde i ja, a izraelski logor Gospod će predati u ruke Filistejima.“ (1. Samuelova 28:16-19)

Sotona u obliku starog Samuela prikazuje Saulu Boga ne kao Boga ljubavi koji je spreman da oprostí grešniku koji se kaje i da ga primi kao svog sina, već kao nemilosrdnog osvjetnika koji uživa u kažnjavanju. Zatim proriče Saulu da će sutra poginuti. Ove Sotonine reči upućene Saulu preko vračare bacile su ga u očajanje. Nije imao snage da ohrabri vojsku i sutradan kad se zametnula borba između njegove vojske i Filisteja, Izrael je doživeo težak poraz, a sam Saul bacio se na svoj mač i tako izvršio samoubistvo. Izveštaj o Saulovoj pogibiji kaže:

„Tako je Saul poginuo zbog svojeg prestupa kojim se ogrešio o Gospoda zato što nije držao Gospodnju reč i zato što je tražio savet od medijuma.“ (1. Dnevnika 10:13)

Proričući Saulovu propast preko vračare u Endoru, Sotona je to i postigao svojom porukom koja nije bila poziv na pokajanje i reformu već podsticanje na razočaranje i propast.

„Sotona podstiče ljude da traže savet od onih koji pozivaju duhove. Otkrivanjem nekih pojedinosti iz njihove prošlosti nadahnjuju ih poverenjem u njegovu moć da može otkriti i budućnost.

Iskustvom stečenim u toku dugih stoleća Sotona može zaključivati od uzroka do posledice i često proreći, sa izvesnim stepenom sigurnosti, neke događaje u čovekovom budućem životu. Tako može prevariti jadne duše i učiniti ih svojim robovima.“¹¹

---

¹¹ Ellen G. White, Patriarchs and Prophets (Mountain View, Pacific Press, Cal. 1958), p. 687.

Epizoda o Saulu i vračari iz Endora je velika Sotonina prevara. **Sotona je prevario Saula uzevši obličje Samuela i igrajući njegovu ulogu.**

„Moderni spiritizam, počivajući na istim temeljima, nije drugo nego oživljavanje u novom obliku nekadašnjeg vračarstva i kulta demona.“¹² U Svetom pismu je prorečeno da će neki „otpasti od vere, slušajući zavodljive duhove i nauke demonske“ (1. Timoteju 4:1). A apostol Pavle kaže da će pre Hristovog drugog dolaska Sotona naročito otkrivati svoju moć sa „svakom silom i znacima i lažnim čudima, i svakim zavodjenjem u nepravdi među onima koji propadaju zato što nisu prihvatili ljubav prema istini da bi bili spaseni.“ (2. Solunjanima 2:9,10)

Neprijatelj naših duša je uvek budan i uvek nastoji da nas uhvati u svoju zamku da bi nas upropastio. Zato reči Gospodnje upućene nekadašnjem Izraelu, upućene su i nama danas: „Ne obraćajte se onima koji prizivaju duhove i ne pitajte za savet vračare da zbog njih ne postanete nečisti. Ja sam Gospod, vaš Bog.“ (3. Mojsijeva 19:31)

„IMAM ŽELJU OTIĆI I BITI S HRISTOM“

Apostol Pavle, veliki apostol neznabožaca, pisao je iz Rima u oči svog suđenja vernima u Filipi:

„I željno iščekujem i nadam se da se ni zbog čega neću postideti, nego da će se, zbog velike odvažnosti kojom propovedam, Hristos i sada, kao i uvek do sada, veličati mojim telom, bilo mojim životom bilo mojom smrću. Jer za mene je živeti Hristos, a umreti dobitak. A ako i dalje budem živeo u telu, moći ću i dalje da donosim plod u svojoj službi – ali ne znam šta bih odabrao. Pritiska me to dvoje, imajući želju otići i s Hristom biti, koje bi mnogo bolje bilo. Ali zbog vas je potrebnije da ostanem u telu.“ (Filipljanima 1:20-24)

---

¹² Ibid., p. 686.

Pristalice verovanja u urođenu besmrtnost duše smatraju ovaj tekst najjačim dokazom u prilog urođene ili prirodne besmrtnosti. Naročito se pozivaju na rečenicu: „Imam želju otići i s Hristom biti.“ (Filipljanima 1:23) Napominjemo da mnogi drugi prevodioci ne upotrebljavaju na ovom mestu glagol „otići“ – što je bliže originalnom tekstu – već „**umreti**“. Glagoli „umreti“, i „otići“ ili „otputovati“ nemaju u ovoj Pavlovoj izjavi, kao što ćemo to malo kasnije videti, isto značenje. Pristalice verovanja u urođenu besmrtnost duše tvrde da duša živi u svesnom stanju, odvojeno od tela, posle smrti fizičkog organizma, i da je Pavle očekivao da neposredno posle smrti, kao besmrtna duša ili bestelesni duh, ode u Božju prisutnost.

Nigde Pavle ne kaže da će njegova „duša“ ili „duh“ otići u času smrti pred Boga. Reč „duša“ ili „duh“ u tekstu se ne spominju. Njegov odlazak na nebo odnosi se na **celu osobu**.

Mogli bismo dopustiti da se izraz „umreti i biti s Hristom“ ili „otići i biti s Hristom“ – kad bi stajao sam – shvati kao da verni već u času smrti odlaze pred Božje lice. Ali ovaj izraz ne stoji sam. Ne smemo graditi neku dogmu na jednom izolovanom iskazu u Bibliji, već uvek moramo razmotriti šta cela Biblija uči o nekom predmetu vere. U ovom slučaju moramo razmotriti šta apostol Pavle i drugi biblijski pisci uče o smrti i o času sastanka s Hristom.

Pre nego što pređemo na detaljniju analizu spornog teksta, moramo nešto reći o samoj pozadini teksta.

Prošlo je deset godina otkako je Pavle propovedao Jevanđelje u Filipi. Na kraju svog trećeg misionarskog putovanja bio je u Jerusallimu napadnut od Jevreja koji su hteli da ga ubiju, ali ga je spasao rimski zapovednik sa svojom četom. Kad su mu Jevreji i dalje pretili smrću, zapovednik ga je prebacio u zatvor u Cezareju, gde je ostao dve godine. Odavde ga je namesnik Fest, nakon suđenja, na njegov zahtev, poslao u Rim na viši sud. U Rimu je Pavle bio čuvan u zatvoru odakle je napisao poslanice Efescima, Filipljanima i Kološanima. Što se čas suđenja više približavao, stroži su postajali uslovi u zatvoru. Ali Pavle nije klonuo duhom. Upravo iz zatvora pisao je

Filipljanima: „Uvek se radujte u Gospodu. I opet kažem: Radujte se!“ Ta radost prožima poslanicu Filipljanima. Iz ovog prvog zatočeništva u Rimu Pavle je bio oslobođen.

Pređimo sada na analizu teksta.

Apostol Pavle kaže da će se Hristos proslaviti u njegovom **telu** bilo da živi, bilo da umre (Filipljanima 1:20). Život i smrt su ovde, po Pavlu, vezani uz njegovo telo, a ne **prvenstveno** uz dušu ili duh. U celom tekstu Pavle nigde ne spominje „odvojenu dušu“ ili „beselesni duh“. Ako bi Pavle mislio da je njegovo pravo „unutrašnje ja“ neka svesna besmrtna duša, koja prilikom smrti ostavlja telo i odlazi Bogu, on bi to kazao negde u svojim mnogobrojnim poslanicama. Međutim, on izričito kaže da nije „izostavio da pokaže volju Božju“ (Dela 20:27). Međutim, činjenica je da on nije nigde spomenuo da čovek ima „besmrtnu dušu“ ili „beselesni duh“. Prema tome, takva ideja nije deo „Božje vere“. Vera u besmrtnu dušu nije biblijska nauka već grčko filozofsko učenje.

Pavle kaže da je za njega „život Hristos, a umreti dobitak“. U prethodnom stihu on je kazao da će se Hristos proslaviti u njegovom telu bilo da živi ili umre. Ako bude živeo, Hristos će biti proslavljen, a Skupština će od toga imati koristi. Ako bude umro, Hristos će opet biti proslavljen, i to će biti dobitak za Hrista i za njega. U kom smislu smrt će biti dobitak za Pavla? Poznato je koliko je stradanja Pavle podneo kao Hristov Svedok. U 2. Korinćanima 11:23-27 on sam piše o tome:

„Jesu li Hristove sluge? Ne odgovaram kao mudar: ja sam to još i više – više sam se naprezao, više sam bio u zatvorima, preko svake mere sam dobijao udarce, često sam bio u smrtnoj opasnosti. Od Judejaca sam pet puta dobio četrdeset udaraca manje jedan, triput sam bio išiban, jednom kamenovan, triput sam doživeo brodolom, noć i dan proveo sam u dubokom moru. Često sam putovao, bio sam u opasnostima od reka, u opasnostima od razbojnika, u opasnostima od sunarodnika, u opasnostima od neznabožaca, u opasnostima u gradu, u opasnostima u pustinji, u opasnostima na moru,

u opasnostima među lažnom braćom, u teškom i napornom radu, u mnogim neprospavanim noćima, u gladi i žeđi, često sam se uzdržavao od hrane, bio sam u hladnoći i golotinji.“ Smrću bi se završila njegova teška životna borba. Smrt bi za njega bila dobitak, jer bi tada imao svoj počinak. Za Pavla smrt je značila prednost ili dobitak – oslobođenje od životne borbe i sastanak s Hristom posle kratkog besvesnog sna ili počivanja u grobu. Za onoga koji počiva u grobu u besvesnom stanju, razdoblje između časa smrti i časa uskrsenja nije ništa drugo do tren oka. Za mrtvoga taj vremenski interval, ma kako bio dug, ne znači ništa. Istog časa kada bude čuo poziv Darodavca života, biće u Hristovoj prisutnosti. Tako, u stvari, on ne čeka svesno ni jedan trenutak, jer oni koji su umrli, koji spavaju smrtnim snom, nisu svesni proticanja vremena. U tom smislu smrt je za Pavla značila dobitak.

Smrt nije trenutak u kome bi se „duša“ pokojnikova ili njegov „bestelesni duh“ sjedinjavao s Hristom, kako to uče pristalice verovanja u besmrtnost duše. Smrt je besvesni san posle koga će, prilikom Hristovog drugog dolaska, verni uskrsnuti, a živi pravednici će se u trenutku oka preobraziti.

Tada će verni biti zauvek s Hristom. O tome apostol Pavle piše sledeće:

„Jer će sam Gospod sići s neba sa zapovedničkim pozivom, s glasom arhandela i s Božjom trubom, i mrtvi u Hristu ustaće prvi. Zatim ćemo mi živeti, koji ostanemo, biti zajedno s njima odneseni u oblacima da se sretne s Gospodom u zraku. I tako ćemo uvek biti s Gospodom.“ (1. Solunjanima 4:16,17)

„Jer kao što u Adamu svi umiru, tako će i u Hristu svi oživeti. Ali svako u svom redu: Hristos kao prvina, a zatim, za vreme njegovog dolaska, oni koji su Hristovi... Jer ovo raspadljivo mora da se obuče u neraspadljivost i ovo smrtno mora da se obuče u besmrtnost. A kad se ovo raspadljivo obuče u neraspadljivost i ovo smrtno obuče u besmrtnost, tada će se obistinuti reči koje su napisane: Smrt je uništena u pobedi.“ (1. Korinćanima 15:22-23, 51-54)

Jedini put i način kako možemo doći pred Hristovo lice i zauvek biti s njime je **uskršenjem** ili **preobraženjem**, koje će se zbiti u **dan Hristovog drugog dolaska**.

Učenje da se sjedinjujemo s Hristom u času umiranja putem besmrtno duše u suprotnosti je s jasnim učenjem Božje reči da se zauvek sjedinjujemo s Hristom jedino uskršenjem ili preobraženjem.

Kad bi verni odmah u času smrti išli u nebo, to bi značilo negaciju jedne od osnovnih biblijskih istina, a to je istina o besvesnom stanju ili snu umrlih u grobu, koji je mesto tišine, mraka i neaktivnosti (Propovednik 9:5,6,10; Jovan 11:11). Ako bi umrli već bili s Hristom u slavi, kako bi onda trebalo shvatiti reči apostola Jovana:

„Ljubazni, sada smo deca Božja, ali se još nije pokazalo šta ćemo biti. Znamo da ćemo, kad se on pokaže, biti poput njega, jer ćemo ga videti upravo onakvog kakav jeste.“ (1.Jovanova 3:2) Tek kad Isus bude došao u slavi, bićemo kao on, a ne ranije.

To je bila i Pavlova lična nada:

„Od sada se za mene čuva venac pravednosti, kojim će me Gospod, pravedni sudija, nagraditi u onaj dan – i ne samo mene nego i sve koji željno čekaju da se on pojavi.“ (2. Timoteju 4:8)

Svi verni očekivali su i očekuju ispunjenje svoje nade u **dan Hristovog drugog dolaska**. Izuzetak su Enoh i Ilija, koji su živi, preobraženjem, uzeti na nebo, i Mojsije, koga je Gospod već uskrsnuo (Jevrejima 11:5; Matej 17:3). **Za sve druge umrle jedina nada je uskršenje**. To naglašava i apostol Pavle rečima: „Jer ako mrtvi ne uskrsavaju, ni Hristos nije uskrsnuo. A ako Hristos nije uskrsnuo, vaša vera je uzaludna – još ste u svojim gresima.“ (1. Korinćanima 15:16,17) Svedočanstvo je Pisma da je sam Hristos bio u grobu, da je treći dan uskrsnuo i da se posle četrdeset dana uzašao na nebo, gde sada posreduje za nas u Očevoj prisutnosti (Jevrejima 7:23-27). Hristovo uskršenje je garancija našeg uskršenja. Do časa uskršenja, koje će se zbiti u dan Hristovog drugog dolaska, verni počivaju u svojim grobovima.

Pavlov treći izbor – preobraženje

Pavle je bio u dilemi što se tiče izbora: živeti ili umreti. On piše: „Jer za mene je živeti Hristos, a umreti dobitak. A ako i dalje budem živeo u telu, moći ću i dalje da donosim plod u svojoj službi – ali ne znam šta bih odabrao. Pritiska me to dvoje.“ Pavle je bio pritisnut kao da se nalazi u tesnacu sa zidovima s obe strane, bez mogućnosti skretanja u desno ili u levo. Sada se pred njim otvara **treća mogućnost: on bi želeo** „otići“, ne umreti, **i biti s Hristom**. On bi želeo živ dočekati Hrista; želeo bi da bude podignut sa Zemlje u susret Hristu na oblacima; želeo bi putem preobraženja, a ne putem uskrsenja da primi besmrtnost.

To bi bilo najbolje. Upravo to izražavaju njegove reči: „Imam želju otići i s Hristom biti, koje bi mnogo bolje bilo...“ (Filipljanima 1:23)

Pavle je dobro znao da verni mogu biti s Hristom samo na dva načina – uskrsnjem ili preobraženjem.

Njegova je želja bila da ne umre, već da živ dočeka Hrista, i da putem preobraženja primi besmrtnost.

U navedenom tekstu upotrebljen je grčki glagol „analuó“, što znači „odrešiti“, „odvezati“, kao što se odvezuje brod da bi otputo-vao iz luke. Pavlova želja nije bila da postane bestelesni duh, kako su neki shvatili ovaj tekst, već da živ bude odnesen na oblacima u susret Hristu (1. Solunjanima 4:17).

On nije živ dočekao ispunjenje ove nade, jer je stradao mučeničkom smrću. Ali on je umro u veri, očekujući venac pravde, koji će mu dati Gospod, pravedni sudija, u onaj dan, i ne samo njemu, već svima koji očekuju u Hristov dolazak (2. Timoteju 4:8).

Za sve verne koji su umrli, kao i za apostola Pavla, ispunjenje njihove nade zbiće se uskrsnjem u dan slavnog Hristovog dolaska. Oni se sada odmaraju u grobu od svoga truda i životne borbe, bez svesti o proticanju vremena. Jutro uskrsenja njima će se činiti kao da se zbililo neposredno iza njihove smrti. Umreti i biti s Hristom činiće im se kao jedan trenutak, jer vreme provedeno u grobu za njih

neće značiti ništa.

Na osnovu svega što smo izneli zaključujemo da je apostolu Pavlu bila strana nauka da se čovekova duša ili bestelesni duh u času smrti sjedinjuje s Hristom. Biblija odbacuje to učenje. **Uskrsenje ili preobraženje jedini su način sjedinjenja s Hristom, i to sjedinjenje zbiće se u dan Hristovog drugog dolaska.** Vreme koje mrtvi moraju provesti u grobu može se potpuno zanemariti. Ono za njih ne postoji, tako da se može reći da je za verne mrtve smrt samo kratak san iza kojega dolazi jutro uskrsenja.

Pavlove reči: „Uistinu, meni je život Hristos, a smrt dobitak!“ otkrivaju nam karakter velikog Hristovog apostola. Njegovi planovi, njegove nade i sve njegove težnje bili su usredsrećeni Hristu. On je za sebe mogao da kaže: „Sa Hristom se razapeh. Ne živim više ja, nego Hristos živi u meni.“ (Galatima 2:20)

Kolike li razlike između njega i ostalih ljudi koji se sebično grabe za bogatstvom ovoga sveta i telesnim uživanjima – i boje smrti!

IZRAZI VEK I VEČAN U VEZI S ČOVEKOVOM VEČNOM SUDBINOM

Izrazi „vek“ i „večan“, kao i „doveka“, „zauvek“, „u vek vekova“ često se pojavljuju u Svetome pismu.

Potrebno je da damo objašnjenje ovih izraza, jer u Bibliji oni nemaju uvek isto značenje.

Izraz „vek“ (grčki „aion“) može se definisati kao životni vek, a katkada može značiti neograničeni period ili beskrajnu večnost. Katkada, međutim, može značiti period neodređene dužine, kao naš izraz „vek“ ili „doba“.

Pridev „večan“ (grčki „aionios“, što pripada veku ne znači uvek trajati kroz večnost. Izraz „večan“ u Bibliji ne znači isto što i „beskonačan“.

Pravilo razlikovanja

Da bismo pravilno razumeli značenje prideva „večan“, moramo ga uvek posmatrati u vezi s imenicom kojoj je dodat. Njegovo značenje zavisi od imenice koju bliže označava.

U kojim slučajevima pridev „večan“ označava beskonačno trajanje ili beskonačno stanje, a u kojim privremeno trajanje?

Kad pridev večan stoji uz imenicu koja znači božansko Biće, kad označava novi život vernih primljen novorođenjem od svetoga Duha, kad se odnosi na domovinu spasenih i na samu spasenu Božju decu – u tim slučajevima pridev večan označava večno ili beskonačno trajanje.

Bog je večan, jedini besmrtn:

„Jedini koji ima besmrtnost, koji prebiva u nedostupnoj svetlosti, koga niko od ljudi nije video niti ga može videti. Njemu neka je čast i vlast večna.“ (1. Timoteju 6:16)

Isus obećava svojim vernim sledbenicima večni život:

„Zaista, zaista, kažem vam, ko sluša moju reč i veruje onome koji me je poslao, ima večni život i ne dolazi na sud, nego je prešao iz smrti u život.“ (Jovan 5:24)

„Ko se hrani mojim telom i pije moju krv, ima večni život, i ja ću ga uskrsnuti u poslednji dan.“ (Jovan 6:54)

„Duh je taj koji daje život, telo ne koristi ništa. Reči koje sam vam govorio Duh su i život su.“ (Jovan 6:63)

Večni život primamo već sada verom u Hrista kao svog Spasitelja i novorođenjem od svetoga Duha, a besmrtnost ili neraspadljivost primićemo u času uskrsenja prilikom Hristovog drugog dolaska (1. Korinćanima 15:51-55).

Večni život nije urođeno svojstvo prirodnog čoveka. Po našem praocu Adamu svi smo nasledili grešnu i smrtnu prirodu. Samo onima koji su rođeni nanovo od nebeskog Roditelja i od svetoga Duha, obećan je večni život (Jovan 3:3,5; Rimljanima 8:11).

Bog daje čoveku život. Taj život zavisi od Boga koji je izvor života. On ne može biti nezavisan. Večni život, koji je Bog obećao

svima koji su sjedinjeni s Njime, je **večan samo zato što su takva bića u stalnoj zajednici s Njime**. Takav život nije apsolutan, već uslovan. Otkupljeni će biti besmrtni, jer će ih Bog stalno držati u životu.

Biblija dalje ističe da je Božje kraljevstvo večno (2. Petrova 1:11) i da je savez Božji večan (Jevrejima 13:20).

Pridev „večan“ nalazi se i uz neke Božje radnje i aktivnosti. Tako Biblija spominje večni Božji sud, večnu kaznu, večno uništenje, večno spasenje. **U ovim primerima pridev „večan“ mora se shvatiti u smislu rezultata ili posledice, a ne kao večni proces.**

Večni (budući) sud, koji se spominje u Jevrejima 6:2, nije večan po trajanju, već po presudi koja je trajna i nepromenljiva.

Večna kazna, koja se spominje u Jevanđelju po Mateju 25:46, je večna po presudi koju je Bog doneo za nepokajane grešnike a to je smrt (Rimljanima 6:23), a ne večno kažnjavanje.

Večnom propašću biće pogođeni nepokajani grešnici u dan Hristovog dolaska (2. Solunjanima 1:9).

Ni tu nije reč o procesu kažnjavanja, već o posledici – a to je propast ili uništenje koje je večno.

Večno spasenje biće nasledstvo vernih (Jevrejima 9:12). I tu mislimo na posledicu, tj. na dar večnog života i besmrtnosti koju će jednom zauvek primiti oni koji su u ovom životu poverovali u Hrista, doživeli novorođenje i ostali verni Bogu do kraja svoga života. **Večno spasenje nije večni proces, već večni rezultat Hristove otkupiteljske žrtve prinete za čoveka.**

Sada ćemo navesti nekoliko primera u kojima pridev večan ima vremensko ili privremeno značenje. Aronu je Bog dodelio **večno sveštenstvo** (1. Dnevnika 23:13). „Doveka“ ovde znači dok bude trajala Aronova loza ili dok god bude potrebe za takvom službom.

Ako je u staro vreme neki rob dragovoljno odlučio da ostane u kući svoga gospodara, iako je mogao da ga napusti, on je time izrazio ljubav prema svom gospodaru i ostao **večni rob**. (2. Mojsijeva 21:6). **Večni rob** ili rob **doveka** znači dok bude živ.

Na Elišinog slugu Gehazija i na njegovo potomstvo prešla je **doveka** Namanova guba, zato što se polakomio za darovima zapovednika Namana i slagao proroka (2. kraljevima 5:27).

„Zauvek“ ili „doveka“ ovde znači da će bolest guba trajati tako dugo dok bude postojao Gehazije i njegovo potomstvo.

Isus je prokleo nerodnu smokvu rekavši da na njoj ne bude roda **doveka** (Matej 21:19). **Doveka** znači u ostatku njenog postojanja, a ne za svu večnost.

Pokvarene gradove Sodom i Gomor Bog je kaznio **večnim ognjem** (Juda 1:7, u nekim prevodima). Večni oganj je takav oganj koji ništa ne može ugасiti dok ne proguta materiju kojom se hrani. Tada se oganj sam gasi. Tamo gde su nekada postojali gradovi Sodom i Gomor danas je Mrtvo more, a večni oganj je davno prestao da gori.

Iz navedenih primera zaključujemo da značenje prideva večan ne treba tražiti u samom pridevu „večan“ (aionios), već u **imenici** kojoj je pridev dodat. Ako imenica označava nešto što je po suštini večno, onda i pridev večan uz takvu imenicu znači neprekidno trajanje – večnost. Ali ako je pridev večan upotrebljen uz nešto što je vremensko, što ima svoj kraj, tada pridev večan znači trajanje u okviru prirodnih, značenjskih granica imenice, privremeno trajanje.

Nepokajane grešnike čeka druga smrt

Božja reč jasno uči da je „plata za greh smrt, a dar Božji je život večni u Hristu Isusu, Gospodu našem“ (Rimljanima 6:23). To je biblijska istina.

Uz život (zoe), koji je rezultat zajednice s Bogom, uvek se nalazi pridev večan. Vernim Hristovim sledbenicima obećan je **večni život**.

Nasuprot nagradi vernima, koja je večni život, Biblija spominje i platu zlima, a to je smrt.

Tradicionalno verovanje uči da zle čeka večno mučenje u paklu. Koliko je biblijska istina o smrti kao kazni koja čeka zle logičnija i

moralnija!

Odakle potiče učenje o večnim mukama zlih u paklu? Šta je temelj tom učenju? Poreklo i temelj tome učenju je grčka i paganska filozofija o besmrtnosti duše.

Važno je napomenuti da se reč „duša“ spominje u Starom savezu 754 puta, a u Novom savezu 105 puta, ali se nikada uz tu reč ne nalazi pridev „večan“. **Pojam „besmrtna duša“ nije biblijski pojam. Njega je stvorila grčka mitologija.** Da čovekova duša nije besmrtna, jasno pokazuje Hristova izjava:

„Ne bojte se onih što ubijaju telo, a ne mogu da ubiju i dušu. Nego, više se bojte onoga koji može da **uništi i dušu i telo u geheni.**“ (Matej 10:28)

Uzrok veoma proširenom verovanju da duše zlih ispaštaju za svoje grehe u večnim mukama „pakla“ velikim delom potiče iz pogrešnog tumačenja pojedinih biblijskih tekstova koji govore o kazni namenjenoj zlima. Ovde ćemo se osvrnuti na nekoliko takvih tekstova.

Govoreći o delima dobročinstva koja su neki učinili Njemu, u ličnosti siromaha, a drugi propustili da to učine, i zatim o nagradi i kazni koja će takve stići, Isus je izjavio: „Tada će ovi otići u večnu kaznu, a pravednici u večni život.“ (Matej 25:46)

Neki prevodi koriste izraz „**muku večnu**“, međutim, izvorni grčki tekst upotrebljava izraz „kolasin aionion“, što u prevodu znači „kaznu večnu“. Prevodioci zamenjuju izraz kazna s izrazom muka pod uticajem svoje teologije. Kazna i kažnjavanje nije isto: jedno je svršena radnja, a drugo trajna.

„Kazna“ u navedenom tekstu je suprotna nagradi, koja je život, samo onda ako je ta kazna smrt. Biblija zaista izričito kaže da je „plata za greh smrt“ (Rimljanima 6:23). Večni rezultat je isti u oba slučaja: za pravedne – život; a za nepravedne – smrt.

I sam Isus suprotstavlja nagradu vernima kazni koja čeka zle:

„Ne čudite se tome, jer dolazi čas u koji će svi koji su u grobovima čuti njegov glas i izaći će – oni koji su činili dobro u uskrsenje

života, a oni koji su činili zlo u **uskršenje osude.**“ (Jovan 5:28,29)

Dok verne čeka večni život, nepokajane grešnike čeka smrt ili propast. To je Isusovo učenje. Biblija ne govori o večnom kažnjavanju ili o večnoj muci, već o večnoj kazni, koja je smrt ili uništenje.

Uzmimo sada u razmatranje dva malo teža teksta iz Otkrivenja 20:10 i 14:9. Prvi tekst glasi:

„A Đavo, koji ih je zavodio, bio je bačen u ognjeno i sumporno jezero, gde se već nalaze i zver i lažni prorok. I biće mučeni dan i noć, u vekove vekova.“ (Otkrivenje 20:10)

Prvo što zapažamo jeste da se ovaj tekst ne odnosi na sve zle, već govori o đavolu, o simboličkoj zveri i lažnom proroku. I Isus je kazao da je večni oganj pripremljen prvenstveno đavolu i njegovim anđelima (Matej 25:41). „Oganj večni“ ili „ognjeno jezero“ spominje se u Otkrivenju 20:14:

„A smrt i had bili su bačeni u ognjeno jezero. Ovo je druga smrt.“

Tekst kaže „da su smrt i podzemni svet (hades – grob)“ bačeni u „jezero ognjeno“, simbol potpunog i konačnog uništenja, nakon čega sledi izjava: „I smrti više neće biti.“ (Otkrivenje 21:4) Ko god bude bačen u „jezero ognjeno“, biće uništen – neće više postojati. Druga smrt je kazna određena nepokajanim grešnicima. „Srećan je i svet svako ko ima udeo u prvom uskrsenju. Nad njima **druga smrt** nema vlasti.“ (Otkrivenje 20:6)

Izraz „i dim mučenja njihova dizaće se u vekove vekova“ spominje se i u tekstu iz Otkrivenja 14:9-11 pa ćemo ga u vezi s tim tekstom objasniti.

Ovaj tekst glasi:

„Ako se ko pokloni zveri i njenom liku i primi žig na čelo ili na ruku, on će takođe piti vino Božjeg gneva koje je nerazvodnjeno natočeno u čašu gneva njegovog, i biće mu suđeno vatrom i sumporom pred svetim anđelima i pred Jagnjetom. I dim mučenja njihova dizaće se u vekove vekova. Ni danju ni noću nemaju počinka oni koji se klanjaju zveri i njenom liku, i svi koji primaju žig njenog

imena.“ (Otkrivenje 14:9-11)

Simboli „zver“, „lik zverin“ i „žig zverin“ takođe ukazuju na činjenicu da se ovde radi o naročitoj grupi Božjih neprijatelja, koje čeka najstrašnija kazna.

Zadržimo se na izrazu „i dim mučenja njihova dizaće se u vekove vekova“. Da li ovaj tekst uistinu govori o večnim mukama u paklu kako to tvrde pristalice nauke o urođenoj besmrtnosti duše? Razmotrimo поближе ovaj izraz.

Izraz „dim mučenja“ je pesnička figura koja se spominje i u Isaiji 34:10. Tu prorok Isaija proriče sudbinu Edoma, neprijatelja Božjeg naroda, i kaže:

„Ni noću ni danju neće se gasiti, doveka će se dizati dim sa njenog zgarišta. Iz naraštaja u naraštaj ostaće spaljena, nikada više niko neće njome prolaziti.“ (Isaija 34:10)

Prorok nije prorekao beskrajni oganj i večni dim. To se vidi iz činjenice što posle požara o kome se kaže da će se njegov dim dizati doveka, zemlja je ostala pusta, ali ipak nastanjena nekim životinjama i pticama. Izraz „dim će se dizati doveka“ je pesnička figura – hiperbola.

O onima koji će biti kažnjeni smrću u „jezeru ognjenom“ kaže se da neće imati mira „ni dan ni noć“. Značenje ovoga izraza je da za vreme podnošenja kazne, koja će trajati dok ne nastupi smrt, neće biti odmora od kazne. I ovaj izraz označava ograničeni period koji će imati svoj kraj.¹³

Nelogično je na simboličkim i pesničkim izrazima kao što su „dim mučenja njihova dizaće se u vekove vekova“ i „neće imati mira ni dan ni noć“ graditi nauku koja je suprotna jasnom učenju Božje reči o kazni koja će stići Sotonu i njegove sledbenike. Kazna će biti primerena počiniteljima zla. Prorok Malahija kaže da će u dan Božjeg suda večna kazna ognjem stići „koren“ i „grane“ –

---

¹³ “Day nor night” (Rev. 14;11), Seventh-Day Adventist Bible Commentary, 7:832.

začetnika zla, đavola, predstavljenog „korenom“, i njegove sledbenike – predstavljenje „granama“. „Koren“ će duže goreti od „grana“. Kad oganj bude progutao „koren“ i „grane“, sam će se ugasiti. **Večni oganj je takav oganj koji ništa ne može ugasiti dok ne proguta materiju kojom se hrani.**

Biblijska nauka je zdrava i razumna. Večni život je Božji dar u Isusu Hristu. Ko ima Hrista, ima život, a ko nema Hrista, neće imati večni život. Njega čeka druga ili večna smrt.

Život ili smrt je izbor o kome svako od nas mora doneti odluku. Bog nam pruža mogućnost izbora jer nas je stvorio kao slobodna moralna bića, pokazuje nam u svojoj Reči put kojim treba da idemo i obećava nam svoju pomoć koja je kadra da nas osposobi da činimo Božju volju. Na nama je da se opredelimo:

„I Duh i nevesta govore: ‘Dođi!’ I ko god čuje, neka kaže: ‘Dođi!’ I ko je god žedan, neka dođe! Ko god želi, neka uzme vodu života besplatno!“ (Otkrivenje 22:17)

„DUŠE POD OLTAROM“

U viđenju apostola Jovana o sedam pečata pojavljuje se izraz **„duše pod oltarom“**. „Kad je Jagnje otvorilo peti pečat, video sam u podnožju oltara duše pobijenih zbog reči Božje i za svedočanstvo koje su imali.“ (Otkrivenje 6:9)

Često se ovaj tekst navodi kao dokaz u prilog tvrdnji da se na Nebu nalaze žive duše onih koji su ubijeni zbog Božje reči.

Šta znači izraz „duše pod oltarom – žrtvenikom“? Kako treba shvatiti ovu sintagmu? Da bismo pravilno razumeli ovaj izraz, dobro je da ga razmotrimo u njegovom kontekstu.

Viđenje o otvaranju sedam pečata obuhvata ceo period postojanja hrišćanske zajednice od Hristovog uznesenja do Njegovog ponovnog dolaska. Sedam pisma (Otkrivenje 2:1 – 3:22) upućenih skupštinama u Maloj Aziji predstavljaju pravu Hristovu zajednicu u pojedinim periodima hrišćanske istorije. Organizovana hrišćanska

crkva se sve više udaljava od prvobitne čistote nauke i morala.

Promene u nauci se već u ranom periodu počinju uvlačiti u hrišćanstvo. Uvodi se Platonovo učenje o besmrtnosti duše i s tim u vezi učenje da čovekova duša odmah posle smrti tela prima nagradu ili kaznu, život u blaženstvu raja ili večne muke u ognjenom paklu. Takođe, postepeno se napušta biblijski dan odmora – Subota, a umesto njega uvodi „dies solis“, Sunčev dan ili nedelja, kao navodno novi dan hrišćanskog bogoslužjenja.

Izvan Zajednice pojavljuju se krvava progonstva, a unutar nemiri i borbe zbog uvlačenja lažnih nauka. U tom periodu postojao je još veliki broj onih koji su sačinjavali pravu Hristovu zajednicu i koji su usred progonstva ostali verni Bogu do same smrti (Otkrivenje 2:8-10). Hrišćanska zajednica posle progonstva i njenog sjedinjenja sa državom polako se pretvara u „crkvu“ pod državnim patronatom gde se prepliću obostrani interesi.

Ovo doba bilo je vreme strašne krize u hrišćanstvu. Većina je izabrala lakši put, put kompromisa s neznaboštvom. Odbačen je Božji zakon i Subota, odbačena je Božja reč kao pravilo vere i života, a prihvaćene su čudne teorije, gruba praznoverja, paganski običaji i lažni dan odmora – nedelja. U istom paketu uvedena je i dogma o Trojstvu. U toj krizi mali broj vernih odlučio je da ostane uz Boga. Ovi hrišćani su odsada bili progonjeni od državne Rimske crkve i morali su da traže utočište u pustim mestima i nepristupačnim gorskim stenama.

Stari obožavaoci idola, koji su samo po imenu postali hrišćani, uneli su u Zajednicu svoje stare običaje. Hramovi su bili ukrašavani slikama, a kasnije kipovima, koji su postali predmeti obožavanja, a u bogoslužjenju su se uvukli neznabožački elementi.

U mračnom srednjem veku u crkvu ulazi nauka o čistilištu. Po toj nauci duše koje nisu sasvim čiste provode vreme čekanja do ulaska u nebo u čistilištu, i od sveštenika zavisi da li će se neko pre ili kasnije osloboditi muka u čistilištu. Dušama u čistilištu može se pomoći plaćanjem mise za pokojnika, molitvama za pokojne i

kupovanjem oprostajnica za duše u čistilištu.

Crkva u srednjem veku umesto da donosi život donosi smrt. Rimski carevi su zločince pribijali na krst; Rimaska crkva je takozvane jeretike žive spaljivala, samo zato što su čitali Bibliju. Protiv takozvanih jeretika vođeni su krvavi krstaški ratovi. Inkvizicija je osnovana sa ciljem da se iskoreni tobožnje krivoverje. Inkvizicija je sigurno najgnusnije delo koje poznaje istorija čovečanstva. Crkva se brani da nije nikoga osuđivala na smrt, jer ona ne voli krv. Ali kad je takozvane jeretike predavala svetovnim vlastima, znala je dobro kakva ih sudbina čeka.

Kako, dakle, treba shvatiti izraz „duše pod oltarom – žrtvenikom“? Na nebu nema žrtvenika. Isus, Jagnje Božje, prineo je sebe na žrtvu **na ovoj Zemlji**. Tu su poubijani ili žrtvovani mnogi verni Hristovi sledbenici. Zemlja je primila krv mučenika („duša tela je u krvi“ – 3. Mojsijeva 17:11). I **krv mučenika vapi Bogu za pravednom kaznom**, kao što „krv tvog brata viče k meni sa zemlje.“ (1. Mojsijeva 4:10). U pitanju je simboličko izražavanje. „Duše“ su ispod žrtvenika jer su nevine izgubile život, i to je figurativno mesto gde čekaju pravedni sud Božji.

Mučenici su često pre spaljivanja na lomači bili lišeni svoje odeće i ogrnuti plaštem na kome su bili naslikani đavoli, dok im je na glavu bila stavljena visoka kapa sa naslikanim đavolima. Ove haljine pogrde i sramote Hristos zamenjuje haljinama dostojanstva i časti: „I svaki od njih je dobio dugu belu haljinu i rečeno im je da još malo čekaju, dok se ne popuni broj ostalih slugu, njihovih drugova i njihove braće, koji treba da budu ubijeni kao i oni.“ (Otkrivenje 6:11)

Ovim rečima najavljeno je da se progonstva ne završavaju s Reformacijom koja je povratila čast i dostojanstvo – bele haljine – ozloglašanim jericima ranijih vekova. Vreme nevolje i progonstva za Božji narod i dalje će potrajati, ali za kratko. Bog će uskoro „odbraniti izabrane svoje koji ga mole dan i noć“. (Luka 18:7)

ŠTA UČI OTKRIVENJE O KONAČNOJ SUDBINI PRAVEDNIH I ZLIH?

Otkrivenje je knjiga o životu i smrti. U njoj je opisana nagrada za verne – večni život, i kazna zlih – večna ili druga smrt.

Kazna koja će stići nepokajane grešnike u dan Gospodnji ili u „dan Božjeg gneva“ biće večna ili druga smrt. Već je u Starom savezu preko proroka Jeremije, Gospod objavio da će doći dan kada će zli primiti svoju zasluženu platu – **„doveka zaspati snom iz kog se neće probuditi“**. (Jeremija 51:57) O toj kazni govori i Hristos u Jevanđeljima i naročito u Otkrivenju preko apostola Jovana.

Dan kazne nad zlima naziva se u Božjoj reči „danom Gospodnjim“ i „danom Božjeg gneva“. Evo kako je u Otkrivenju Jovanom opisan taj dan:

„I video sam kad je Jagnje otvorilo šesti pečat. Bio je jak zemljotres i Sunce je postalo crno kao kostret, ceo Mesec je postao kao krv, a nebeske zvezde su popadale na zemlju, kao što nezrele smokve padaju sa stabla kad ga snažan vetar potrese. I nebo je iščezlo kao svitak kad se smota. Svaka gora i svako ostrvo pomakli su se sa svog mesta. Kraljevi zemaljski, velikaši, vojni zapovednici, bogataši, moćnici i svaki rob i svaki slobodnjak sakrili su se u pećine i među gorske stene. Govorili su gorama i stenama: ‘Padnite na nas i sakrijte nas od lica Onoga koji sedi na prestolu i Jagnjetovog gneva! Jer došao je veliki dan njegovog gneva i ko može opstati?’“ (Otkrivenje 6:12-17)

Prilike na Zemlji uoči „dana Gospodnjeg“ i sam „dan Božjeg gneva“ opisuje i sledeći tekst:

„Ali narodi su se razbesneli i došao je tvoj gnev i vreme da se sudi mrtvima, i da se da nagrada tvojim slugama prorocima i svetima i onima koji se boje tvog imena, malima i velikima, i da se unište oni koji zemlju uništavaju!“ (Otkrivenje 11:18)

Ovde je očigledno reč o Hristovom drugom dolasku. U dan Hristovog drugog dolaska mrtvi verni uskrsnuće u neraspadljivom ili

besmrtnom telu; živi verni u tren oka biće preobraženi u besmrtno telo, i zajedno s uskrsnulima biće uzeti na nebo.

„Jer kao što u Adamu svi umiru, tako će i u Hristu svi oživeti. Ali svako u svom redu: Hristos kao prvina, a zatim, za vreme njegovog dolaska, oni koji su Hristovi.“ (1. Korinćanima 15:22,23)

„Evo, govorim vam tajnu: Nećemo svi zaspati smrtnim snom, ali svi ćemo se preobraziti, u jednom trenutku, u tren oka, na zvuk poslednje trube. Jer truba će zatrubiti i mrtvi će uskrsnuti neraspadljivi, i mi ćemo se preobraziti. Jer ovo raspadljivo mora da se obuče u neraspadljivost i ovo smrtno mora da se obuče u besmrtnost. A kad se ovo raspadljivo obuče u neraspadljivost i ovo smrtno obuče u besmrtnost, tada će se obistinuti reči koje su napisane: Smrt je uništena u pobedi.“ (Korinćanima 15:51-54)

Šta će biti sa živim zlima kada Hristos bude došao?

Izveštaj iz Božje reči kaže da će tada nepokajani grešnici biti uništeni slavom Hristovog drugog dolaska:

„Koji će biti osuđeni na večno uništenje od lica Gospodnjeg i od slave njegove moći.“ (2. Solunjanima 1:9)

Kazna koju će živi zli primiti u dan Hristovog drugog dolaska nije njihova konačna kazna. Konačnu kaznu primiće hiljadu godina kasnije posle oslobođenja Sotone iz hiljadugodišnjih „okova“ (boravak na opustošenoj zemlji) kao i uskrsenja zlih koji će pod Sotoninim vođstvom pokušati da zauzmu novi Jerusalim, koji će u međuvremenu biti spušten s neba na Zemlju.

Nadahnuti iskaz o tome kaže sledeće:

„I video sam jednog anđela kako silazi s neba s ključem od bezdana i velikim lancem u ruci. Uhvatio je aždaju, staru zmiju, koja je Đavo i Sotona, i svezao je na hiljadu godina. Bacio ju je u bezdan, koji je nad njom zaključao i zapečatio, da više ne zavodi narode dok se ne navrši hiljadu godina. Posle toga treba da bude nakratko odvezana. I video sam prestole. Onima što su seli na njih dato je da sude. Video sam duše onih koji su pogubljeni za svedočanstvo Isusovo i za Reč Božju, onih koji se nisu poklonili ni zveri ni njenom liku i

koji nisu primili žig na čelo ni na ruku. Oni su oživali i vladali s Hristom hiljadu godina. Ostali mrtvi nisu oživali dok se nije navršilo hiljadu godina. To je prvo uskrsenje. Srećan je i svet svako ko ima udeo u prvom uskrsenju. Nad njima druga smrt nema vlasti, nego će biti Božji i Hristovi sveštenici i vladace s njim hiljadu godina. A kad se navrší hiljadu godina, Sotona će biti pušten iz svoje tamnice, pa će izaći da zavodi narode na četiri kraja zemlje, Goga i Magoga, da ih sakupi za rat. A biće ih kao morskog peska. I video sam kako su napredovali širom zemlje i okružili logor svetih i voljeni grad. Ali vatra je sišla od Boga s neba i pojela ih. A Đavo, koji ih je zavodio, bio je bačen u ognjeno i sumporno jezero, gde se već nalaze i zver i lažni prorok. I biće mučeni dan i noć, u vekove vekova.“ (Otkrivenje 20:1-10)

Postoje dva „dana gneva“ Gospodnjeg u odnosu na zle. Prvi je kad Hristos bude došao po drugi put kao Sudija svetu (Otkrivenje 19:17-21), a drugi će biti hiljadu godina kasnije, kad uskrsnu svi zli; a Sotona oslobođen iz svojih „okova“ i kada će konačno biti uništen sa svojim sledbenicima i zlim anđelima (Otkrivenje 20:9,10).

Ognjeno jezero takođe se spominje dvaput. Prvi put u vezi s drugim Hristovim dolaskom:

„I video sam zver i kraljeve zemaljske i njihove vojske sakupljene da vode rat s onim koji sedi na konju i s njegovom vojskom. I zver je bila uhvaćena, a s njom i lažni prorok koji je pred njom činio čudesne znakove, kojima je zavodio one što su primili žig zveri i one što su se klanjali njenom liku. Oboje su bili živi bačeni u **ognjeno jezero** koje gori sumporom. A ostali su bili pobijeni mačem što je izlazio iz usta onoga koji sedi na konju. I sve su se ptice nasitile njihovog mesa.“ (Otkrivenje 19:19-21)

Drugi put ognjeno jezero spominje se u vezi s događajima koji se zbivaju hiljadu godina kasnije:

„A kad se navrší hiljadu godina, Sotona će biti pušten iz svoje tamnice, pa će izaći da zavodi narode na četiri kraja zemlje, Goga i Magoga, da ih sakupi za rat. A biće ih kao morskog peska. I video

sam kako su napredovali širom zemlje i okružili logor svetih i voljeni grad. Ali vatra je sišla od Boga s neba i pojela ih. A Đavo, koji ih je zavodio, bio je bačen u **ognjeno i sumporno jezero**, gde se već nalaze i zver i lažni prorok. I biće mučeni dan i noć, u vekove vekova.“ (Otkrivenje 20:7-10)

Zanimljivo je upozoriti na činjenicu da tekst ističe razliku u kazni. O kazni grešnika stoji napisano: „Ali vatra je sišla od Boga s neba i pojela ih.“ A o đavolu se kaže: „**A Đavo, koji ih je zavodio, bio je bačen u ognjeno i sumporno jezero, gde se već nalaze i zver i lažni prorok. I biće mučeni dan i noć, u vekove vekova.**“ (Otkrivenje 20:9,10) Sam Isus je rekao da je oganj večni pripremljen „đavolu i anđelima njegovim“. (Matej 25:41)

O izrazima „u vekove vekova“ i „večni oganj“

Pristalice teorije o večnim mukama zlih u paklu pozivaju se najčešće na tekst iz Otkrivenja 14:9-11. kao na dokaz u prilog istinitosti svoga stanovišta. Taj tekst glasi:

„Za njima je išao treći anđeo, koji je govorio jakim glasom: Ako se ko pokloni zveri i njenom liku i primi žig na čelo ili na ruku, on će takođe piti vino Božjeg gneva koje je nerazvodnjeno natočeno u čašu gneva njegovog, i biće mu suđeno vatrom i sumporom pred svetim anđelima i pred Jagnjetom. I dim mučenja njihova dizaće se u vekove vekova. Ni danju ni noću nemaju počinka oni koji se klanjaju zveri i njenom liku, i svi koji primaju žig njenog imena.“ (Otkrivenje 14:9-11)

O kome govori ovaj tekst i o kakvoj je kazni ovde reč? Šta treba imati na umu da bismo pravilno shvatili ovu strašnu pretnju?

Prvo što moramo imati na umu sastoji se u činjenici da se ovde radi o posebnoj grupi prestupnika – o onima koji su se „poklonili zveri i njenom liku i primili žig na čelo ili na ruku“. **Drugo**, period **trajanja** kazne ne spominje se nigde gde se spominje jezero ognjeno (Otkrivenje 14:10; 20:15; 21:8). **Treće**, izraz „dim mučenja njihova“ ima svakako **simboličko značenje**. „Dim“ je bezobličan

ostatak nečega što je izgorelo. Opisujući sudbinu bezbožnika, psalmista David kaže:

„Jer će zli propasti, neprijatelji Gospodnji biće prolazni kao lepota pašnjaka, proći će. **U dimu će nestati.**“ (Psalam 37:20)

U Isaijinom opisu sudbine Edoma dolazi najbolje do izražaja simboličko značenje izraza „dim“. O sudbini Edoma prorok kaže:

„Jer je to dan Gospodnje osvete, godina odmazde za nepravdu učinjenu Cionu. Potoci Bosre pretvoriće se u smolu, njena prašina u sumpor, a njena zemlja biće kao smola u plamenu. Ni noću ni danju neće se gasiti, doveka će se dizati dim sa njenog zgarišta. Iz naraštaja u naraštaj ostaće spaljena, nikada više niko neće njome prolaziti.“ (Isaija 34:8-10)

Jasno je iz gornjeg teksta da je „dim“ simbol opustošenja, većnog uništenja, večne smrti.

„Večni oganj“ je oganj koji ništa ne može ugасiti, dok ima materije kojom se hrani. Kad oganj proždere materiju, onda se sam od sebe gasi. Oganj kojim je Bog kaznio gradove Sodom i Gomor naziva se u Bibliji „večnim ognjem“. Taj oganj davno je prestao da gori jer je izvršio svoju namenu. (Juda 1:7).

Kad bi se zli u ognjenom jezeru morali večno mučiti, Bog bi im posle uskrsenja morao stvoriti naročito telo koje bi moglo da podnosi večno stradanje u ognju. To Bog ne čini.

Biblija odbacuje učenje o večnim mukama zlih u ognjenom paklu iz sledećih razloga:

1) Večni život ili besmrtnost je Božji dar vernima. Nepokajani grešnici ne poseduju taj dar (Rimljanima 6:23).

2) Večno mučenje ovekovečilo bi greh, stradanje i žalost, a Božja reč jasno uči da svega toga na novoj Zemlji više neće biti (Otkrivenje 21:4).

3) Večni pakao predstavljao bi u svemiru jednu mrlju tokom sve večnosti, pa bi izgledalo kao da je samome Bogu nemoguće da otkloni tu mrlju. Štaviše, to bi se moglo smatrati kao podela teritorije između Boga i Sotone, gde svako ima vlastite ingerencije. Zar

je to ishod Plana spasenja? Ne! Zlu će jednom doći kraj. Bog će zauvek otkloniti iz svemira zlo i uzročnika svakog zla.

4) Ideja o večnom paklu nepomirljiva je s Božjom ljubavi. Ta ideja prikazuje Boga kao večnog osvetnika čiji se gnev ne može stišati. Biblija ne poznaje takvoga Boga. Ona prikazuje Boga kao Boga ljubavi, milosti, istine i pravde. Ljudska krivica nije beskonačna; zašto bi onda kažnjavanje bilo beskonačno?

Nagrada pravednima – nova Zemlja i večni život

Nova Zemlja s novim nebeskim Jerusalimom kao prestonicom, i dar večnog života biće nagrada vernima. Kao što su sadašnja nebesa i Zemlja stvarni, tako će i nova Zemlja i nova nebesa koja će Bog stvoriti posle perioda „dana Gospodnjeg“ s njegovim hiljadugodišnjim događajima biti stvarnost.

Tada će se ostvariti davno objavljeno proročanstvo:

„Jer, evo, ja stvaram nova nebesa i novu zemlju. Ono što je pre bilo neće se u sećanje vraćati niti će se u srcu javljati.“ (Isaija 65:17)

„Jer kao što nova nebesa i nova zemlja koje stvaram stoje preda mnom, govori Gospod, tako će stajati i vaše potomstvo i vaše ime.“ (Isaija 66:22)

Nova Zemlja biće, zapravo, obnovljeni raj. Slika o novoj Zemlji i novom Jerusalimu, koju nam prikazuje Otkrivenje, nije mašta već realnost.

Evo kako apostol Jovan opisuje tu realnost:

„I video sam novo nebo i novu zemlju, jer su prethodno nebo i prethodna zemlja prošli, a ni mora više nije bilo. I ja Jovan videh sveti grad, Novi Jerusalim, kako silazi s neba od Boga, pripremljen kao nevesta ukrašena za svog muža. Tada sam začuo snažan glas sa Neba kako govori: ‘Evo Božjeg šatora među ljudima! Bog će prebivati među njima i oni će biti njegov narod i sam Bog biće s njima, [i biti] njihov Bog. On će obrisati svaku suzu s njihovih očiju i smrti više neće biti, ni tuge, ni jauka, ni bola više neće biti, jer prošlo je ono što je nekad bilo.’ I onaj koji sedi na prestolu rekao je: ‘Gle, sve

činim novo!’ Još je rekao: ‘Piši, jer su ove reči verodostojne i istinite.’ I rekao mi je: ‘Izvršeno je! Ja sam Alfa i Omega, početak i svršetak. Onome ko je žedan daću da besplatno pije s izvora vode života. Ko pobedi, naslediće te blagoslove. Ja ću mu biti Bog, a on će mi biti sin.’“ (Otkrivenje 21:1-7)

„I pokazao mi je reku vode života, bistru kao kristal, kako teče iz Božjeg i Jagnjetovog prestola posred glavne gradske ulice. A s jedne i s druge strane reke nalazilo se drveće života koje je godišnje donosilo dvanaest rodova – svakog meseca davalo je plod. Lišće tog drveća bilo je za lečenje naroda. I više neće biti nikakvog prokletstva. Božji i Jagnjetov presto biće u gradu i Bogu će služiti njegove sluge. Oni će videti njegovo lice i njegovo će ime biti na njihovim čelima.“ (Otkrivenje 22:1-4)

Božja prvobitna namera u pogledu Edena biće sada ostvarena. Cela Zemlja biće raj nastanjen svetim i srećnim bićima.

Apostol Jovan i viđenju gledao je veliko mnoštvo kako „stoje pred prestolom i pred Jagnjetom, obučeni u duge bele haljine, s palmnim granama u rukama. Uzvikivali su jakim glasom: ‘Spasenje (dugujemo) našem Bogu, koji sedi na prestolu, i Jagnjetu!’“ (Otkrivenje 7:9,10)

„Oni više neće gladovati ni žedneti, neće ih sunce pržiti, niti bilo kakva žega, jer će ih Jagnje, koje je nasred prestola, pasti i voditi na izvore voda života. I Bog će obrisati svaku suzu s njihovih očiju.“ (Otkrivenje 7:16,17)

Dar Božji vernima na obnovljenoj Zemlji biće večni život.

Zanimljivo je napomenuti da se život, kao Božji dar vernima, spominje **petnaest puta** u Otkrivenju.² Verni će na obnovljenoj Zemlji biti ovenčani nevelim „**vencem života**“ (Otkrivenje 2:10); ješće rod od „**drveta života**“ (Otkrivenje 2:7); piće vodu iz izvora „**vode života**“ (Otkrivenje 21:6).

Beskonačni, večni, besmrtni život poklanja Bog svojoj deci darovima večnosti – **drvetom života, vodom života i vencem života**. Kakvog li divnog plana spasenja! Božja večna namera sa čovekom,

epizodom greha za neko vreme odgođena, uskoro će biti ostvarena. Greha i smrti više neće biti. Verni će večno živeti u Božjoj prisutnosti.

Božja reč nas poziva da se za to nepropadljivo nasledstvo revno pripremamo:

„Zato, voljeni moji, budući da to očekujete, nastojte da vas on nađe čiste, besprekorne i u miru.“ (2. Petrova 3:14)

„I svako ko polaže ovu nadu u njega, čisti se kao što je on čist.“ (1. Jovanova 3:3)

2. Poreklo nauke o besmrtnosti duše

POREKLO VEROVANJA U BESMRTNOST DUŠE

Ideja o urođenoj besmrtnosti duše starija je od Platona. Mogli bismo reći da je ona stara koliko je star i naš svet.

Biblija uči da Bog nije stvorio čoveka ni smrtnim ni besmrtnim, već s mogućnošću da postane jedno ili drugo. Besmrtnost kao Božji dar bila je prvom čoveku obećana pod uslovom poslušnosti. S druge strane, Bog je čoveku otvoreno rekao da ga čeka smrt ako prestupi određeni uput. Božji uput je glasilo:

„Ali s drveta spoznanja dobra i zla ne jedi, jer onog dana kada budeš jeo s njega, sigurno ćeš umreti.“ (1. Mojsijeva 2:17)

Ova zabrana bila je proba čovekovog poverenja, ljubavi i poslušnosti Bogu. Na žalost, naši praroditelji prestupili su ovaj izričiti Božji uput. Poverovali su kušaču, đavolu, koji im je preko zmije kao svog medija rekao: „Ne, sigurno nećete umreti. Jer Bog zna da će vam se onog dana kada ga budete jeli otvoriti oči i da ćete postati kao bogovi, znajući dobro i zlo.“ (1. Mojsijeva 3:4,5)

Ova Sotonina laž – nećete vi umreti – postala je već od toga časa lažna nada svih onih koji su prekinuli zajednicu s Bogom, živeli odvojeno od Njega i bez neposrednih Božjih otkrivenja. Vera u urođenu besmrtnost duše temelji se, možemo reći, na rečima velikog varalice, a ne na Božjim rečima, na Božjem obećanju.

Ideja o besmrtnosti duše je obeležje stare egipatske religije. Prema svedočanstvu grčkog istoričara Herodota, vera u besmrtnost duše je iz Egipta prenetu u Grčku.

Homer, veliki grčki pesnik, u svojim epovima Ilijadi i Odiseji priča o podzemlju ili hadu kao mestu u kome se skupljaju duše pokojnika kao neke sene, ali zanimljivo je istaći, on nikada ne upotrebljava izraz „besmrtna duša“.

Glavni nosioci ideje o besmrtnosti ljudske duše pre grčkog filozofa Platona bili su sveštenici i vernici tajnih grčkih religioznih kultova, takozvanih misterija – Dionisovih i orfičkih; filozof Pitagora i njegovi sledbenici.

U pozadini verovanja u besmrtnost duše je persijski zoroastriizam, čije je glavno obeležje dualizam, to jest borba dvaju suprotnih principa – dobra i zla, svetlosti i tame. Po tom učenju svemir je pozornica kosmičke drame od koje zavisi i čovekova sudbina. Ova drama nastala je u sukobu koji se vodi između Ormuzda, principa dobra i svetlosti, i Ahrimana, principa zla i tame. Ormuzd je smatran bogom stvoriteljem: nebeski svet je njegovo carstvo. Ahriman je smatran zlim duhom, koji razara i uništava. Njegovo prebivalište je svet ispod Meseca, podvrgnut propadanju.

Ljudska tragedija je u tome što se čovek nalazi u procesu između ovih dvaju svetova. Po svojoj duši, koja je iskra istrgnuta iz nebeske vatre, on pripada gornjem svetu, a po svom telu pripada nižem svetu tame. Spasenje se sastoji u tome da se čovekova duša oslobodi veza vidljivoga sveta, da napusti svoj telesni zatvor i obredima očišćenja, spoznajom, askezom i ekstazom osigura sebi povratak u nebesku domovinu. To je persijski dualizam sjedinjen s verom u besmrtnost duše kao svojom posledicom.

Dualizam i vera u besmrtnost duše nalazi se i u mitu o Dionisu-Zagreju (rastrganom), iz koga vode svoje poreklo i spomenute misterije – Dionisove i orfičke.

O Dionisu – Zagreju postoji više mitova, ali se najpoznatiji svodi na dualizam dvaju principa, što je sastavni deo persijske mitologije. Titani, nosioci zla, napadnu Dionisa i ubiju ga. Pošto su rastrgli njegovo božansko telo, pojedu ga. Zevs, otac bogova, da bi osvetio svoga sina Dionisa, spali Titane ognjem munje. Njihov pepeo je rasejan po Zemlji, i iz njega su se rodili ljudi. Ovaj mit objašnjava mešavinu iz koje se sastoji čovek – u njemu je **nešto od Dionisa, a nešto od Titana**. On treba da se oslobodi titanskih elemenata i da se čist vrati k bogu od koga se jedan deo nalazi u njemu.

„Dionisov kult je kod Grka prvi posejao seme verovanja u besmrtnost duše. Dionisov kult veselja i orgijanja, tračanskog porekla, nastojao je da izazove kod onih koji su u njemu sudelovali natprirodno uzbuđenje, neku vrstu transa ili ekstaze. Ova ekstaza imala je religiozni karakter – dovodila ih je u vezu ‘s bićima višeg sveta’. Ovim neobičnim orgijama duša je imala utisak da se oslobađa tela kako bi se sjedinila s božanstvom. Oni koji su na ovaj način bili obuzeti ‘ovim svetim ludilom’ osećali su se kraj boga i u bogu. Iako još u svom ograničenom telu, njihove duše su uživale punoću jednog beskrajnog života. Upravo u ovoj težnji da se sjedine s bogom, da se stope s božanstvom, nalazi se klica verovanja u besmrtnost duše. Tu će grčka filozofija crpsti potrebne ideje da bi sagradila metafizičku nauku o božanskoj duši koja je obdarena večnim životom.“¹⁴

U orfičkom kultu, izvedenom iz Dionisovog, nalazimo prvi razvijeniji oblik verovanja u besmrtnost duše. Orfici su prinostili žrtve ispaštanja, vršili obredna pranja da bi se očistili od telesne nečistote kako bi se duša mogla osloboditi svih telesnih prepreka i živeti božanskim životom. Ovaj kult smatrao je zaprekom i kaznom za dušu što je sjedinjena e telom i učestvuje u njegovim instinktima. Pristaice ovog kulta bili su prvi koji su telo nazivali zatvorom duše.¹⁵

Pod uticajem orfičkog kulta i Pitagora prihvata učenje o duši kao pravoj besmrtnoj supstanci u čoveku.

„Pitagorejci kao etičari u traganju za savršenstvom prihvatili su u svoje nazore orfički uticaj, da je ono pravo u čoveku samo duša, koja je okovana u telu, pa odatle treba da se što pre oslobodi. Ona će dugim seljenjem kroz razna tela ljudi i životinja to ostvariti i biće ponovo na svojoj prvobitnoj visini.“¹⁶

Prema Hipolitu, Pitagora je učio da su duše mrtve dok su u telu,

---

¹⁴ Jean R. Zurcher, *The Nature and Destiny of Man* (New York: Philosophical Library, 1969), pp. 7-8.

¹⁵ *Ibid.*, pp. 15-18.

¹⁶ Branko Bošnjak, *Grčka Filozofija* (Zagreb: Matica Hrvatska, 1978) str. 38.

zatvorene u njemu kao u grobu, ali uskrsavaju i postaju besmrtni kad se čovek oslobodi tela.¹⁷

Pitagora uči o zvezdama kao božanstvima i o srodnosti duša i zvezda. „Dok je monistička koncepcija sveta vodila prve grčke filozofe da poriču da su zvezde božanstva i da je duša besmrtna, dualistička teorija, naprotiv, vodila je pitagorejce da na osnovu verovanja u božanstvo zvezda izvedu i verovanje u besmrtnost duše dokazujući srodstvo duše sa zvezdama sličnošću njihovog kretanja. Racionalna duša u nama, tvrde pitagorejci, jeste „božanski duh“, jer je ona oživljena istim pokretima kao i večne zvezde, i zato je besmrtna.“¹⁸

Pitagorino učenje o besmrtnosti duše, o srodstvu duše sa zvezdama, kao i o seljenju duše naći će svog vatrenog pobornika u Platonu, u njegovim filozofskim razmišljanjima i postulatima.

PLATON – GLAVNI POBORNİK IDEJE O BESMRTNOSTI DUŠE

Platon (427-347. pre n.e) smatra se jednim od najvećih antičkih mislilaca. U mlađim godinama oduševljavao se poezijom i zanimao za državničke poslove, ali pod uticajem svoga učitelja Sokrata, naročito pod utiskom njegove tragične smrti, posvetio se isključivo filozofiji sa ciljem da svoja razmišljanja u pisanom obliku ostavi kao baštinu budućim pokolenjima.

Platon je napisao dvadeset i četiri dela. Veći deo njegovih spisa napisan je u obliku dijaloga (35 dijaloga i 13 pisama), što je tada u Atini bio uobičajeni način raspravljanja. Naučnici nisu ni danas sasvim sigurni koliko ti dijalozi odražavaju Sokratovo verovanje i verovanje njegovih sagovornika, a koliko su uistinu izraz Platonovog verovanja. Većina smatra da ovi dijalozi predstavljaju Platonove lične poglede.

---

¹⁷ Hypolit, Ref. VI, p. 25.

¹⁸ Jean R. Zurcher, The Nature and Destiny of Man, p. 9.

O besmrtnosti duše, o njenoj preegzistenciji, o sećanju duše, o jedinstvu duše i tela i o njihovom međusobnom uticaju, kao i o delovima duše Platon najviše govori u dijalozima svog zrelog i kasnog životnog doba, u koje se ubrajaju **Fedon, Država, Fedar i Timej**.

Platonov učitelj Sokrat nije verovao u besmrtnost duše. Čak i Platon u početku svoga rada dok je posmatrao svet sa Sokratovog gledišta ne govori nigde o besmrtnosti duše. Besmrtnost duše bila je za Sokrata, pa i za Platona, pre lepa nada negoli dokazana istina.¹⁹

Sokratov savet „poznaj samoga sebe“ pokrenuo je Platona na razmišljanje o svojoj unutrašnjoj aktivnosti i da na osnovu tog razmišljanja ustanovi prirodu duše i njena svojstva. Unutrašnje posmatranje, posmatranje samoga sebe je polazna tačka Platonove misli. Ta misao mu otkriva da u njemu postoji jedna duša koja je znanjem i ljubavlju povezana s večnom stvarnošću.

Sada Platon preuzima antičku teoriju orfika i pitagorejaca i odlučno izjavljuje da je duša besmrtna i da ona treba da se oslobodi telesnih veza. Ovo verovanje nameće se Platonu s tolikom očevidnošću da od njega čini kamen temeljac čitave svoje filozofije, osnovu svoje antropološke koncepcije i s time u vezi određuje pravila po kojima se duša mora vladati da bi se oslobodila svoga zatvora i vratila Bogu.

Platon svoju veru u besmrtnost duše temelji na veri teologa i mistika iz ranijih epoha. Od njih preuzima tu veru kao svoj kredo, svoj postulat.

U Platonovom dijalogu **Fedon** pojavljuje se **prvi put** izraz „**besmrtna duša**“. Pored izraza „besmrtn“, koji se u ovom kratkom spisu spominje sedamnaest puta, spominje se i više oblika tog pojma kao „nepropadljiv“, „nerazoriv“, „nepromenjiv“ i „božanski“.

Platon veruje u preegzistenciju duše i u njenu sposobnost da se seća onoga što je gledala u svom ranijem postojanju, u onom višem,

---

¹⁹ E. Rohde, *Psyche* (New York: Bruce and Cortip., 1925), pp. 479-482.

božanskom svetu. Platonova koncepcija o čovekovoju duši i o njenom sećanju temelji se ne njegovoj teoriji o Idejama, koja povlači radikalnu razliku između vidljivog, čulnog sveta, i nevidljivog, razumskog sveta. Prema toj teoriji, pravu realnost i objektivnost predstavljaju Ideje, a materijalni svet je sekundaran, izveden tek iz tih Ideja. Na tom razlikovanju temelji se i razlikovanje koje postoji u samom čoveku, koji se takođe sastoji od dva dela potpuno suprotnih: iz duše i tela. Isti razlozi koji su navodili Platona da veruje u dualitet sveta, vodili su ga, takođe, da veruje u dualitet čoveka. Dva principa svemira su i dva principa koji sačinjavaju ljudsko biće.

Tako, iako nije Ideja, ljudska duša je slična besmrtnim Idejama, dok je telo slično smrtnim stvarima. Budući da je duša od večnosti kao Ideja, ona je starija od tela s kojim se sjedinjuje. Dok je telo sastavljeno od delova, i zato podvrgnuto raspadanju, duša je neraspadljiva jer je jednostavna, nesložena, kao što su Ideje jednostavne. Ukratko, dok je telo u svemu slično čulnim stvarima, koje se rađaju i umiru, duša je slična svetu ideja, odakle potiče i kuda teži da se vrati. Zato čovek po prirodi svoje duše teži višem svetu, svetu večnih realnosti, dok je po svom telu neprekidno vučen ovom čulnom svetu.²⁰

Znanje je sećanje duše na ono što je videla i doživela u drugim telima – „znanje pre našeg rođenja“. To sećanje je dokaz njene besmrtnosti i preegzistencije.

Platon razmišlja i o postanku ljudske duše. Šta on o tome kaže?

Demijurg (vrhovni razum) stvorio je dušu, i to najpre „svetsku dušu“, a ljudske duše nisu ništa drugo nego delovi te „svetske duše“. Glavno obeležje duše je da se kreće i živi, i ona je slika večnih bogova. Duša je početak i prvi princip života.

U svom spisu **Država** Platon kaže da se duša sastoji iz jednog božanskog dela; to je razum, i dva „smrtna dela“, a to su apetit i hrabrost. U dijalogu **Timej** opisuje kako je besmrtni deo duše -

---

²⁰ Fedon, 79b – 80b

razum – načinio sam Demijurg, i to od istih elemenata od kojih je načinio i „svetsku dušu“, a stvorenim bogovima, kao svojim oruđima, Demijurg je poverio zadatak da stvore **smrtno delove duše, želju i hrabrost, i telo, u kome ti delovi prebivaju. Sedište božanskog dela duše je u glavi, a smrtnih delova u grudima i trbuhu.**

Da bi ovo trihotomijsko tumačenje duše učinio jasnijim, Platon je u svojoj **Državi** uporedio podelu duše sa podelom države, koja je, kaže on, povećana slika čoveka. Tako, kao što u državi postoje tri klase: upravljači, vojnici, radnici i zanatlije, tako i u duši postoje tri dela: razum, koji vlada; hrabrost i snaga koji izvršavaju naredbe razuma, i želje. Ove poslednje, protiveći se stalno razumu, dokazuju da u duši postoje dva suprotna principa. Ali zahvaljujući hrabrosti, čija je uloga da se poštuju naredbe razuma, želje mogu biti pobedene.²¹

U dijalogu **Fedar** Platon upoređuje dušu sa zapregom dvaju konja kojima upravlja kočijaš. Kočijaš je **razum**. Dva konja su dva dela **niže duše – hrabrost i želja**. Hrabrost dopušta da njome upravlja razum, ali želja mu se stalno protivi. Jedan „konj“ vuče napred, a drugi natrag, zato je „kočijašu“ teško njima upravljati.²² To je Platonov čovek (Homo Platonicus).

Šta govori Platon o sudbini duše?

U dijalogu **Fedon** opisuje se sudbina duše. Posle smrti tela, sve duše idu na sud. Čiste duše dobiće kao nagradu nebo, a zle tartar. Nepopravljivi grešnici bačeni su u tartar – večni zatvor, a i ostali grešnici su bačeni u tartar, ali za ograničeno vreme. Kad se pokaju i okaju svoje grehe, bivaju oslobođeni iz muka koje postoje u tartaru.

Platon govori i o drugoj inkarnaciji ljudske duše. Duša može ući u život životinje. Prema Platonu, neke životinje su degradirane ljudske duše. Duše filozofa imaju prednost da se vinu na nebo, jer

---

²¹ Država, 434d – 441d

²² Fedar, 246 a-b. 253 c-e.

se filozof odvoja od zemaljskih interesa i približava božanskome.

Platon kaže da broj duša odgovara broju zvezda; svaka duša pripada jednoj zvezdi. Ona duša koja čestito živi za vreme svoje prve inkarnacije, vratiće se posle smrti tela svojoj rođenoj zvezdi. Ali ako nije čestito živela, moraće se opet inkarnirati, i to čak u životinju koja joj je bila nalik u rđavoj prirodi. Proces uzastopnog inkarniranja trajaće dok se duša ne očisti i vrati u oblik prvog i boljeg stanja.

To je u glavnim crtama Platonova nauka o čoveku, njegovoj prirodi i sudbini. „Niko nije, zaista, više doprineo, i trajnije od Platona, pobedi dualističke antropologije. On je u srce filozofije usadio **teološku ideju o ličnoj besmrtnosti duše**. On, pošto je s njome upoznao filozofe, oživeo je i opet predao teolozima kojima se ona do danas nameće.“²³

Platonovi spisi izvršili su ogroman uticaj ne samo na Aristotela, Cicerona, Filona i neoplatoniste, već i na rane crkvene oce, posebno na Origena. Oni su takođe izvršili dubok uticaj na Avgustina i preko njega na skolastičare srednjeg veka, osobito na one iz prvog perioda skolastike. Platonov postulat – besmrtnost duše – Katolička crkva proglasila je dogmom 1513. godine.

ARISTOTELOVO UČENJE O DUŠI I „AKTIVNOM UMU“

Aristotel (384-322. pre n.e) spada među najblistavije umove kojima se ponosi antička Grčka. Proveo je dvadeset godina u Platonovoj Akademiji u Atini. Posle Platonove smrti dobio je poziv od Filipa Makedonskog da odgaja njegovog sina Aleksandra. Kad je Aleksandar krenuo na osvajački pohod u Aziju, Aristotel se vratio u Atinu i osnovao svoju filozofsku školu.

Svoja glavna dela napisao je u poslednjem periodu svoga života od osnivanja svoje Peripatetske škole 335. godine do svoje smrti

---

²³ Jean R. Zurcher, *The Nature and Destiny of Man*. pp. 13-22.

322. godine.

On je osnivač mnogih naučnih disciplina: logike, fizike, prirodnih nauka, psihologije, poetike, retorike, i dr.

U početku svoga rada Aristotel je Platonov prijatelj i sledbenik. Kasnije postaje njegov kritičar, jer se držao načela da iznad svega treba stajati uz istinu. Čuvena je njegova izreka: „Amicus Plato, sed magis arnica veritas“ (Platon mi je prijatelj, ali veći prijatelj mi je istina).

Aristotel je odbacio Platonovu nauku o Idejama, tvrdeći da Ideje nisu realnosti već mentalne apstrakcije. Ideja postoji u stvari, a ne odvojeno od nje.

„Svoj filozofski sistem izgrađuje Aristotel na osnovu problema odnosa materija i forme. Nasuprot Platonovoj ontologiji objektivnog idealizma, on zastupa jedinstvo forme i materije. Dakle, suština stvari – ne može biti izvan pojedinačnog predmeta, nego je ona uvek data u vezi s njim. Pojedinačni predmet kao supstancija uvek je jedinstvo materije i forme, jer materija bez ikakve forme uopšte ne postoji.“²⁴

Ovo učenje moramo imati u vidu kada govorimo o Aristotelovom sjedinjenju duše i tela. „Aristotelova psihologija je u vezi s njegovim sistemom materije i forme, te je duša forma tela, a telo materija koju duša kreće i oblikuje. Kao što forma ne egzistira bez materije, tako ni duša bez tela, iako duša nije telo, nego samo određenje tela.“²⁵

„Aristotel definiše dušu kao prvu entelehiju (životnu snagu) života tela, tj. duša je aktivni princip tela, koje je kao materija samo pasivnost.“²⁶

Ovo shvatanje o duši kao oživljavajućoj energiji tela, kao o principu koji daje oblik, pokret i razvitak telu prožimajući ga kao princip života – u suprotnosti je s Platonovom teorijom o besmrtnosti

---

²⁴ Branko Bošnjak, Grčka Filozofija, str. 124.

²⁵ Ibid., str. 132.

²⁶ Ibid.

duše, o njenoj preegzistenciji i o seljenju duše.

Telo nije ništa samo po sebi ako nije posrednik preko koga se duša realizuje.²⁷

Duša se ne može zamisliti bez tela, a ni telo bez duše. Ali treba istaći da Aristotel deli dušu na tri dela: deo koji se hrani, deo koji oseća i deo koji misli (nous). Što je Bog u svemiru, to je „nous“ u duši.

„U prvoj knjizi ‘O duši’ (De anima) Aristotel izlaže učenje svojih prethodnika o duši, njenom sastavu i delovanju, ali nijedno rešenje ga potpuno ne zadovoljava. Budući da je duša delatna sila, ona mora imati i svoje stupnjeve razvoja, prema tome u kojem živom biću se nalazi da li npr. u životinji ili pak u čoveku. Taj proces prelaženja lakše je pratiti od nižeg stupnja prema višem, zbog čega redosled ispitivanja ide od biljaka prema životinji do čoveka, a sposobnosti nižeg stupnja uvek su sadržane u višem.

Aristotel kaže da se život manifestira hranjenjem, rastom (kretanjem), percipiranjem i mišljenjem. Dosledno tome i biljke žive, i moć njihove duše je samo u hranjenju; one provode samo vegetativni život. Duša životinja ima pored sposobnosti hranjenja i osetilni život, a čovečja duša pored vegetativnog i osetilnog života ima i razumnu moć, i razum je ono čime duša razmišlja i shvata.“ (de An. III, 7).

„Prema Aristotelu postoje dva uma: pasivni i aktivni um. Pasivni um uvek je u vezi s materijalnim. On je prazna ploča (tabula rasa) na koju osetila upisuju ono što primaju i duša bez njega uopšte ne može misliti. On je prolazan kao i individuum, a u sebi sadrži sve samo kao potencijalno. Za razliku od njega aktivni um je božanskog porijekla. On ulazi u čoveka izvana, odvojen je od svega materijalnog, nepromenjiv je i po svojoj suštini je čista aktualnost.“ (de An, III, 5).²⁸

---

²⁷ Ibid., str. 131.

²⁸ Ibid., str. 134.

Taj aktivni um sređuje i misaono oblikuje ono što se na pasivnom umu ispisuje, a kad telo umre, on izlazi iz njega jer je besmrtnan. On je zajednički svim ljudima, i kao što je ruka oruđe svih oruđa, tj. ruka može napraviti razna oruđa, tako je i taj aktivni um forma svih formi, jer je nepostao i večan. Ovde Aristotel napušta tlo empiričara i vraća se ponovo Platonu.

„Aristotel mnogo ne govori o odnosu ta dva uma, pa je teže odrediti što je on mogao o tome misliti.

Ipak Aristotel ističe da pasivni um nastaje i propada zajedno s telom, te se uopće ne može govoriti o individualnoj besmrtnosti kod Aristotela, jer je aktivni um opšti i svima ljudima zajednički, a nije pojedinačna, individualna oznaka duše. Duša je pak samo forma tela, i prestaje postojati kad telo nestane.“²⁹

Prema Aristotelu, posle smrti ne postoji nikakva individualna besmrtnost. Evo kako J. Delinger objašnjava Aristotelov stav: „Samo božanski um je besmrtnan, ali kako pamćenje pripada senzitivnoj duši, i individualno mišljenje zavisi samo od pasivnog uma, sva lična svest mora prestati sa smrću.“³⁰

Ervin Rohde takođe ističe da je Aristotelov stav da posle smrti ne postoji nikakva individualna duša.

„Kad živo biće umre, materija od koje je ono sastavljeno gubi adaptacije svojstvene živom organizmu, i te adaptacije su bile život tela. Bez toga ne može biti nezavisne supstancije. Njegov oblik, funkcionalna energija ranije živog organizma, njegova duša, nema više nikakvog nezavisnog postojanja.“³¹

Duša se ne može posmatrati odvojeno od tela, niti može postojati odvojeno od tela, kao što vid ili gledanje ne postoji odvojeno od oka.

Eduard Zeler daje sličnu analizu Aristotelovog stava:

---

²⁹ Ibid., str. 134-135.

³⁰ J. Döllinger, *The Gentile and the Jew* 1:339.

³¹ E. Rohde, *Psyche*, p. 512.

„U svojim ranijim spisima Aristotel podržava Platonove teorije o preegzistenciji duše, o telu kao zatvoru duše i o njenom vraćanju posle smrti u neko više postojanje. Smatrao je da posle smrti postoji svest o daljem individualnom postojanju. Ali pošto je razvio svoj vlastiti sistem, Aristotel je počeo da sumnja u spomenute teorije. Smatrao je ljudsku dušu kao ‘entelehiju’ tela, u čijoj službi je celo telo. Aristotel izričito odbacuje besmrtnost duše. On je jedino učio da je **aktivni um besmrtn, ali mu je poricao atribut** ličnosti.“³²

Po učenju da je aktivni um božanskog porekla, da ima svoju preegzistenciju, da rađanjem ulazi u čoveka, a smrću da izlazi iz njega kao neka božanska sila. Aristotel je u izvesnoj meri ostao pristalica Platonove nauke.

Aristotelova nauka o aktivnom umu, koji je Dematerijalan i božanski, koji se pridružuje ljudskoj duši „spolja“, a da se s njome ne stapa nije rezultat Aristotelove logike. To je verovatno **mitološki** ostatak ili adaptivna verzija Platonove dogmatike.³³

---

³² E. Zeller, Aristotel and Earlier Peripatetics (London: 1897), p. 130.

³³ Jean R. Zurcher, The Nature and Destiny of Man. p. 32.

3. Od uslovne besmrtnosti ka verovanju u urođenu besmrtnost

OD BIBLIJSKE NAUKE O USLOVNOJ BESMRTNOSTI KA IDEJI O UROĐENOJ BESMRTNOSTI

Razmak između poslednje knjige Staroga saveza i prve knjige Novoga saveza često se pogrešno shvata kao period tišine u kome nije bilo nikakve literarne delatnosti. To mišljenje daleko je od istine. Naprotiv, u periodu nastalom posle završetka kanona Staroga saveza oko 420. godine pre Hrista, javljaju se apokrifne jevrejske knjige, mnoštvo apokaliptičkih i pseudoepigrafskih spisa. Pisci ovih spisa, da bi u svoje vreme pojačali uticaj svojih poruka, služe se proročkim jezikom i stilom, a svoje reči stavljaju u usta nekog biblijskog heroja. Tako su nastali spisi pod nazivom Enohova knjiga, Enohove tajne, Testament dvanaest patrijaraha, Mojsijevo uzačašće, Baruhova apokalipsa, itd. Ovi spisi nisu se sačuvali na svom originalnom jeziku koji je u najviše slučajeva bio hebrejski ili aramejski, već su sačuvani u grčkom ili etiopskom prevodu.

Zašto je potrebno obratiti pažnju na ove apokrifne i pseudoepigrafske spise? To činimo zato što nam ova dela pružaju uvid u jedan period u kome nastaju promene u jevrejskom načinu mišljenja, u period kada se formiraju novi koncepti. Ove koncepte mlada hrišćanska crkva delimično je prihvatila, a delimično odbacila, i ti koncepti sve do danas obuzimaju misli teologa.

Jedan od najvatrenije razmatranih problema bila je eshatologija, to jest pitanje stanja mrtvih, uskrsenje, večna sudbina pravednih i nepravednih, ili, ukratko, nauka o poslednjim stvarima.

Biblija jasno uči da je Bog stvorio čoveka od praha zemaljskoga i da mu je udahnuo **dah života** (neumrlu dušu), i tako je čovek postao živo biće ili živa duša (1. Mojsijeva 2:7). Prilikom smrti „dah

života“ ili „duh“ vraća se Bogu koji ga je dao, a telo se vraća u prah od kojega je načinjeno (Propovednik 12:7). Za vreme smrti do uskrsenja svi ljudi, dobri i zli, nalaze se u besvesnom stanju. Grob je mesto tišine, mraka i neaktivnosti (Psalam 146:5; Propovednik 9:5,6). Čoveka ne nadživljuje neka bestelesna duša ili duh; vrata u budući život je uskrsenje. Bog će uskrsnuti sve ljude; pravedni će primiti nagradu – večni život ili besmrtnost, a zli kaznu, a to će biti večno uništenje ili druga smrt (Jovan 5:25-29). Besmrtnost je Hristov dar vernima. To je biblijska nauka o uslovnoj besmrtnosti.

Nasuprot ovoj nauci, pod stranim uticajem, naročito pod uticajem grčke filozofije, kojoj su Jevreji bili izloženi za vreme Aleksandra Velikog i njegovih naslednika, u jevrejstvo počinje da prodire nauka o urođenoj besmrtnosti duše i iskrivljena nauka o večnoj čovekovoju sudbini, koja se ne temelji na Božjem otkrivenju, već na ljudskim spekulacijama. Ta, Bibliji strana nauka, koja potiče od Platona, prešla je u jevrejstvo preko jevrejske apokrifne i pseudoepigrafske literature, nastale nakon formiranja kanona Staroga saveza, a preko ove literature prešla je kasnije i u veliki deo hrišćanske crkve.

Pre nego što ćemo govoriti o novom konceptu koji se odnosi na čovekovu prirodu i sudbinu, koji se javlja u tim spisima, potrebno je da kažemo nešto o tim spisima.

Apokrifni spisi (apocrypha, od grčke reči „sakriven“) su spisi nastali počevši od godine 190. pre Hrista, koje jevrejska crkva **nije priznavala kanonskim**, to jest pravilom vere. Ti spisi prvi put se pojavljuju u prevodu Biblije Staroga saveza na grčki jezik sredinom drugog stoleća pre Hrista. To je takozvani prevod Septuaginta ili prevod **Sedamdesetorice**. Apokrifi su, dakle, bili **dotati** prizatom kanonu Staroga saveza iako je bio završen oko 420. godine pre Hrista. Veliki crkveni učitelj Jeronim preveo je Septuagintu na latinski jezik. Njegov prevod poznat je pod imenom **Vulgata**. Prema tome, i u Vulgati se nalaze apokrifi koji su ušli u Septuagintu, ali Jeronim im ne pridaje kanonsku vrednost, i zato ih naziva **deuterokanonskim**

spisima za razliku od pravih kanonskih. Katolička crkva na saboru u Trentu 1546. proglasila je Vulgatu svojom verodostojnom Biblijom priznavši i apokrifima kanonsku vrednost.³⁴ Zašto je ona to učinila? To je učinila zato jer jedino pomoću tih apokrifnih spisa može odbraniti novotarije koje su se uvukle u hrišćansku crkvu iz neznaboštva. Napominjemo da Hristos i apostoli ne priznaju kanonsku vrednost tim spisima, to zaključujemo na osnovu činjenice što oni te spise nikada ne navode.

Apokrifne spise možemo podeliti na dva dela: na starije, u kojima je još zastupljena nauka o uslovnoj besmrtnosti, i na mlađe, u koje su ušle ideje iz grčke filozofije. U starije apokrifne spadaju **Tobija** i **Sirahova knjiga**, nastale oko 190-180. pre Hrista. U mlađe apokrifne ubrajamo **Knjige o Makabejcima**, **Knjigu o Juditi**, **Knjigu Jubileja** i **Solomonove Mudrosti**.

Koji su to starosavezni apokrifi i drugi pseudoepigrafski spisi u kojima nalazimo elemente strane učenju kanonskih knjiga?

Tu su najpre četiri **Knjige o Makabejcima**, od kojih su prve dve uključene u kanon Rimske crkve. Knjige o **Makabejcima** nazvane su prema jevrejskom heroju Judi Makabejcu (umro 161. pre Hrista). Prva knjiga o Makabejcima opisuje istoriju Jevreja od dolaska na vlast Antioha Epifana IV, velikog neprijatelja Jevreja, do smrti Simona Makabejca (135. god. pre Hrista). Druga knjiga o Makabejcima opisuje isto razdoblje. Ona opisuje strahote makabejskih ratova od smrti sirijskog kralja Seleuka IV (176. pre Hrista) do pobeđe Makabejaca nad Nikanorom (umro 161. pre Hrista).

U **Drugoj knjizi o Makabejcima** nalazimo učenje o vrednosti molitava i žrtava za umrle, zatim učenje o posredovanju umrlih svetih. Pisac Druge knjige o Makabejcima smatra da Bog ne zapečaćava sudbinu ljudi odmah u času njihove smrti, već se na Njega može uticati u prilog mrtvima molitvama i žrtvama nadživelih pokojnikovih prijatelja. U toj knjizi čitamo o sledećem postupku: „Tu

---

³⁴ „Vulgate”, Modern Catholic Dictionary (London: Robert Hale, 1981), p. 566.

su pod odećom svakog mrtvaca našli predmete posvećene jamnij-
skim idolima, što Zakon Jevrejima zabranjuje. Tako je svima
postalo jasno da je to uzrok njihove smrti. Zato su svi stali blagosil-
ljati Gospoda, pravednog sudiju koji otkriva ono što je sakriveno.
Zatim se pomoliše da bi se učinjeni greh svima oprostio. Plemeniti
Juda opomenu vojnike da se čuvaju čisti od greha, jer sad vide što
je zadesilo zbog greha one koji su pali. Na to je sabrao oko dve hi-
ljade srebrnih drahmi i poslao u Jerusalem da se **prinese žrtva o-
kajnica** za greh. Učinio je to vrlo lepo i plemenito delo, jer je mislio
na uskrsnuće. Jer da nije mislio da će pali vojnici uskrsnuti, bilo bi
suvišno i ludo moliti za mrtve. K tome je imao pred ovima najlepšu
nagradu koja čeka one koji usnu pobožno. Svakako, sveta i pobožna
misao. Zato je **za pokojnike prineo žrtvu naknadnicu**, da im se
oprote gresi.“ (2. O Makabejcima 12:40-45; Biblija u izdanju kuće
„Stvarnost“)

Katolička crkva oslanja se na ovaj tekst kao na dokaz smatrajući
da se molitvama i žrtvom mise može pomoći dušama u čistilištu.

Pisac **2. knjige o Makabejcima** govori i o posredovanju sve-
taca: „Pošto je tako svakoga od njih (Juda) naoružao manje pouzda-
njem u štitove i koplja, a više smelošću i pobudnim rečima, ispriča
im verodostojan san, viđenje, a oni mu se svi obradovaše. Evo što
je video: bivši veliki sveštenik Onija, čovek dobar i čestit, skroman
u ophođenju, blage ćudi, otmen u govoru, od detinjstva vičan svakoj
kreposti, podigao ruke i molio za svu jevrejsku zajednicu. Zatim se
Judi prikazao i čovek vremešan i častan, čudesna i veličanstvena
dostojanstva. Tada Onija progovori: ‘Ovo je ljubitelj svoje braće,
koji se mnogo moli za narod i za sav Sveti grad – Božji prorok Je-
remija.’ Na to Jeremija pruži desnicu i Judi preda zlatan mač. Pre-
dajući mu ga, reče: ‘Prihvati ovaj sveti mač. Božji je dar, njime ćeš
slomiti neprijatelje!’“ (2. O Makabejcima 15:11-16)

Ovde je reč o posredovanju umrlog velikog sveštenika Onije i
proroka Jeremije za Izrael.

I ovo je tekst kojim Rimaska crkva brani svoju nauku o

posredovanju svetaca koja je u suprotnosti s jasnim učenjem Novoga saveza u kome se naglašava da postoji samo jedan posrednik između Boga i ljudi – čovek Hristos Isus (1. Timoteju 2:5).

U **Knjizi o Juditi**, nastaloj između 153-105. godine pre Hrista, nalazi se ideja o večnom mučenju zlih. Pisac kaže: „Jao narodima koji ustanu na narod moj! Bog Svevladar kazniće ih na dan Suda: poslaće oganj i crve u meso njihovo, a oni će u boli jaukati zauvek.“ (Judita 16:17)

U **4. knjizi o Makabejcima** pisac izjavljuje da pravedni posle smrti odmah dolaze na nebo gde uživaju blaženstva, a grešnike čekaju večne muke. „Poslije smrti“, kaže on, „Abram, Isak i Jakov će nas primiti, i svi naši praoci će nas hvaliti.“ (4. O Makabejcima 13:17) Prema ovom piscu, sedam sinova mučenika pobožne Salomone se već nalaze pred Božjim prestolom (4. O Makabejcima 17:18).

Zli trpe mučenje bez kraja. Okrutnom krvniku upućene su sledeće reči: „Ali ti ćeš trpeti zbog naše okrutne smrti od ruku božanske pravde dovoljno mučenje ognjem zauvek.“ (4. O Makabejcima 9:9)

Apokrif **Knjiga Mudrosti** sadrži mešavinu istina i zabluda. Tu se naglašava da pravedni odmah posle smrti primaju nagradu, ali zli će zauvek biti uništeni.

„Jer je Bog stvorio čoveka za neraspadljivost, i učinio ga na sliku svoje besmrtnosti. A đavolovom je zavišću došla smrt u svet, i nju će iskusiti oni koji njemu pripadaju. A duše su pravednika u ruci Božjoj, i njih se ne dotiče muka nikakva. Očima se bezbožničkim čini da oni umiru, i njihov odlazak s ovog sveta kao nesreća; i to što nas napuštaju kao propast, ali oni su u miru. Ako su, u očima ljudskim, bili kažnjeni, nada im je puna besmrtnost.“ (Knjiga Mudrosti 2:23 – 3:1-4; Biblija u izdanju kuće „Stvarnost“)

Zle čeka potpuno uništenje: „Ubrzo će oni biti trupla prezrena i ruglo među mrtvima dovek, jer će ih Gospod strmoglaviti bez glasa, otrgnuće ih od temelja njihova, sasvim ih opustošiti; na mukama će oni biti i spomen će im propasti.“ (Knjiga Mudrosti 4:19)

Neobično je učenje Knjige Mudrosti o preegzistenciji ljudske duše. Pisac ove knjige piše: „Ja bejah mladić sretne naravi, i imao sam dobru dušu, ili bolje: jer bijah dobar, ušao sam u telo bez ljage.“ (Knjiga Mudrosti 8:19,20) Duša se useljava u telo kao u svoj privremeni stan. To je Platonovo učenje, koje je ušlo u ovaj spis.

Osvrnimo se ukratko i na dve apokaliptičke Enohove knjige. To su pseudoepigrafski spisi. Pisac se služi imenom nekadašnjeg heroja vere da bi privukao pažnju čitalaca.

Prva Enohova knjiga, nazvana još Etiopski Enoh, nastala je oko 150-60. godine pre Hrista. U njoj se može razabrati više slojeva, nastalih u različitim vremenskim razdobljima.

O pitanju smrti, uskrsenja i stanja između smrti i uskrsenja postoje katkada protivrečni iskazi. To nas ne čudi jer je u sastavljanju knjige sudelovalo više autora, i ona je pisana u toku dužeg perioda. U svom starijem delu je više u skladu s naukom Staroga saveza o čovekovoj prirodi i sudbini. Tu se izričito iznosi nauka o uskrsenju, o nagradi pravednih i o potpunom uništenju zlih. Tu se opisuju i opšti Sud. „Večni Sud će biti održan, i hulnici će biti svuda uništeni.“ (Enohova knjiga 92:16)

No u ovoj **Enohovoj knjizi** ima i čudnih novotarija. U ove spada opis muka prokletih u podzemlju ili šeolu. Za ovaj opis mogli bismo reći da je preteča Danteove *Božanstvene komedije*, njegovog opisa pakla.

Anđeo vodi „Enoha“ po Nebu i Podzemlju. Tu vidi zatvor anđela i mesto muka palih anđela (Enohova knjiga 21:7-10).

Za vreme putovanja dolazi u šeol ili podzemlje. Tu vidi rupe, duboke, mračne i široke, za „duhove duša mrtvih“, za „duše sinova ljudskih“, koje se tu skupljaju. Čuje ih kako vape Bogu, nebeskom sudiji. Šeol u ovom slučaju nije mesto gde su mrtvi u besvesnom stanju. Pisac ih prikazuje kao svesne, koji viču i traže milost. Ovde nepravedni trpe veliku muku, i bivaju šibani svi koji su zauvek prokleti (Enohova knjiga 22:9-12).

Ova nova i pogrešna shvatanja bez sumnje su položila temelj za

odstupanja od biblijskog učenja koja su se kasnije počela uvlačiti u crkvu i na kraju postala službeno učenje Rimske crkve.

Druga knjiga Enohova ili **Enohove tajne** je pseudoepigraf nešto različit od Prve Enohove knjige, iako obe raspravljaju o istom predmetu.

Ovde je „Enoh“ vođen kroz deset Neba (poglavlje 2-22). Bog prebiva u desetom Nebu. Raj se nalazi u trećem Nebu, „između propadljivosti i nepropadljivosti“. Usred raja je drvo života. Tu su i dva izvora iz kojih teče mleko i med, i ulje i vino (Enohove tajne 8:3—6). Tu je večno nasleđstvo pravednih (9:1).

Zle čekaju strašne muke. Na severnom kraju trećeg Neba je pakao, mesto užasne tame, kroz koju probija samo tanak zračak ognja (10:1-6). Svuda je oganj i svuda je mrak. U najnižem paklu zli zatvorenici trpe muke, očekujući bezgraničnu osudu (40:12,13). Strašne muke su večno nasleđstvo zlih. Za ove nema izbavljenja ni pokajanja. Okrutni anđeli primenjuju užasna mučenja nad ovim osuđenima zbog njihovih greha protiv Boga i ljudi. Čuvari pakla su živo opisani. „Video sam čuvaru ključeva pakla gde stoje pred vratima pakla kao velike zmije. Njihova su lica bila kao ugašene svetiljke, oči kao mračni plamenovi, a njihovi zubi ogoleli do prsiju.“ (42:1).

U **2. Enohovo** **knjizi** izneta je prvi put i teorija o trajanju sveta šest hiljada godina, i to na osnovu pretpostavke da svaki dan stvaranja predstavlja hiljadu godina ljudske istorije, sa sedmom hiljadom kao hiljadom godina odmora. Ova teorija igraće ulogu u prihvatanju nauke o hilijazmu (hiljadugodišnjem carstvu mira) u ranoj hrišćanskoj crkvi (Irinej) i u nekim novijim verskim zajednicama.

Ovo je kratak prikaz iskrivljenog učenja ove jevrejske apokrifne i pseudoepigrafske literature nadomak pojavljivanja hrišćanske ere i hrišćanske crkve. Nauka o svesnom stanju mrtvih između smrti i uskrsenja, kao i nauka o večnom mučenju zlih je sada prihvaćena i preko ove literature prenetu u učenje hrišćanske crkve od početka trećeg stoleća. Toj promeni mnogo je doprineo i jak uticaj istoričara

Josipa Flavija i filozofa Filona, koji su takođe prihvatili to učenje.

USLOVNA BESMRTNOST U SPISIMA RANIH CRKVENIH OTACA

Ranim „crkvenim ocima“ nazivaju se istaknute crkvene ličnosti sa početka drugog stoleća od kojih su neki navodno neposredno poznavali apostole. Među ove ubrajamo Klementa Rimskog, Ignacija Antiohijskog, Polikarpa iz Smirne, Papija iz Hijerapolisa, anonimnog pisca spisa Didahe (otkrivene 1873.), Barnabine poslanice, Herminog Pastira i poslanice Diogenetu.

Kako se većina ovih spisa opravdano može smatrati pseudoepigrafima, navešćemo spisak onih koji imaju takav status:

- Poslanica Barnabina
- Prva i Druga Klementova poslanica Korinćanima
- Pismo iz Smirne (takođe poznato kao Mučeništvo Polikarpa)
- Pastir Herma
- Enohova knjiga
- Jevanđelje po Judi (130-170 n.e.)
- Jevanđelje po Tomi (140-170 n.e.)
- Psalmi Solomonovi
- Oda Solomonova
- Testamenti dvanaest patrijarha
- Druga Baruhova
- Knjige o Adamu i Evi
- Dela Filipova
- Petrova Apokalipsa
- Jevanđelje o rođenju Marije
- Jevanđelje po Nikodimu
- Jevanđelje o Spasiteljevom detinjstvu
- Istorija Josifa drvodelje
- Dela Pavlova (uključuju Pavla i Teklu)

- Sedam Ignjacijevih poslanica
- Polikarpova poslanica Filipljanima

Euzebij (oko 324.) spominje Didahu kao Učenje apostola zajedno s drugim knjigama koje je smatrao nekanonskim: „Neka se među lažna dela stave Dela Pavlova, takozvani Pastir i Petrova Apokalipsa, a osim njih Barnabina poslanica i ono što se naziva Učenjem apostola (Didaha), a takođe i Apokalipsa Jovanova.“ (Historia Ecclesiastica III, 25.) Atanasije (367) i Rufin (oko 380) navode Didaha među apokrifima. Odbacuje ih i Nifikor (oko 810).

Ipak, vredno je pomena da se u ovim spisima ne zagovara urođena besmrtnost duše. Klement Rimski nigde ne govori o besmrtnosti duše niti o večnom kažnjavanju. On nije verovao da zli po prirodi poseduju besmrtnost niti da će je ikada dobiti. I kad Klement raspravlja o smrti, što je konačna sudbina zlih, on jasno ističe da će **zli biti lišeni svakog postojanja**. Klement smatra da će **samo otkupljeni naslediti besmrtnost**. Sve druge nakon uskrsenja čeka sud i osuda – druga smrt, prestanak postojanja zauvek.³⁵

Ignacije Antiohijski, poznat po nadimku Teofor, piše da je Hristos umro za nas da bismo verom u Njega mogli izbeći smrt. U svojim poslanicama Ignacije nigde ne spominje pojam besmrtna duša ili nešto slično. On govori o daru večnog života ili besmrtnosti za spasene u Hristu i o prestanku postojanja ili propasti onih koji su bez Hrista.

Prema **Polikarpovom** mišljenju uskrsenje je stožer čovekove budućnosti. On nigde ne govori o večnim mukama zlih u paklu.

Didaha se završavaju nagoveštavanjem skorog Hristovog dolaska. Spis odražava učenje apostola – život samo u Hristu za pravedne, a večna smrt za zle.

Hermin Pastir naglašava nagradu vernima – večni život, nasuprot kazne zlima – uništenju. Pravedni imaju život; zli nemaju života.

---

³⁵ Clement, 1. Epist. to Corinthians ch. 38 (ANF, 1:15).

U čitavoj literaturi ranih crkvenih otaca nigde se ne spominje da bi duša odmah posle smrti išla u nebo ili pakao. Mrtvi do časa uskrsenja spavaju smrtnim snom. Nigde se ne spominje besmrtna duša ili besmrtni duh koji bi nadživeo smrt tela. Rani crkveni oci veruju da je čovek smrtan, da mrtvi do uskrsenja spavaju, da je besmrtnost Božji dar vernima, a da nepokajane grešnike čeka potpuno, konačno i neopozivo uništenje.

IRINEJ – ISTAKNUTI POBORNİK USLOVNE BESMRTNOSTI I VELIKI NEPRIJATELJ KRIVOVERJA

Pri kraju drugog stoleća i u prvoj polovini trećeg, u hrišćanskoj crkvi koja se sve više širi, počinju se primećivati sve značajnije promene u njenom karakteru i položaju.

Crkvi prete velike opasnosti spolja i iznutra. Spolja su to progonstva od strane rimskih careva, a iznutra različita krivoverja. Pored toga, u crkvu se počinje uvlačiti, preko filozofa koji su postali hrišćani, Platonovo učenje, o urođenoj besmrtnosti duše, nasuprot biblijskom učenju o uslovnoj besmrtnosti.

U to vreme pojavljuje se Irinej, istaknuti zastupnik biblijske nauke o uslovnoj besmrtnosti i doživotni neprijatelj svih krivoverja, od kojih je najopasniji bio gnosticizam.

Irinej (130-202. n.e) rođen je u Maloj Aziji. Bio je učenik Polikarpa iz Smirne, a kasnije biskup lionski i čitave Galije. On spada u red najobrazovanijih i najuticajnijih prenikejskih otaca.

Irinej je napisao na grčkom jeziku svoje čuveno delo u pet knjiga pod naslovom **Protiv krivoverja** (Adversus Heereses). U prve dve knjige dat je detaljni opis kobnog učenja krivovernih sekta sa pobijanjem njihovih apsurdnosti. U ostale tri knjige izneta je prava hrišćanska nauka kao pravilo vere i života, ali još uvek sa osvrtom na suprotna učenja gnosticizma.

Irinej se borio protiv gnosticizma kao što se lekar bori protiv bolesti. Pokazao je da su i Stari i Novi savez protiv gnosticizma.

Takođe je pokazao razliku između apokrifnih i kanonskih spisa. Budući da se u to vreme gnosticizam širio kao kuga po crkvama, Irinej se trudio da omogući svakome da uvidi razliku između pravog hrišćanstva i gnosticizma, koji je on ne samo raskrinkao već mu je zadao i smrtonosan udarac.

Irinej je svojim učenjem podigao bedem protiv nauke o urođenoj besmrtnosti duše. Odbacivši na osnovu Svetoga pisma paganski postulat o besmrtnosti duše, što je u stvari Platonovo učenje, koje u ovo vreme počinje da se uvlači u crkvu preko Atenagore, Tertulijana i Origena. Irinej je naglašavao da je besmrtnost dar Božje milosti, a ne nešto što bi nam bilo urođeno. Bog je onaj koji poslušnim i vernim daje dar besmrtnosti ili večni život.

Kao rezultat prihvatanja Platonovog učenja o besmrtnosti duše, u crkvu se počinju uvlačiti dva potpuno suprotna gledišta o sudbini nepokajanih grešnika. Prema Tertulijanovom učenju, o kojem ćemo kasnije više govoriti, zle čeka večno mučenje u ognjenom paklu; a prema Origenovom učenju, „tajanstveni oganj“ će i zle očistiti, tako da će na kraju i oni doći u Nebo.

Nasuprot ovim gledištima, Irinej iznosi biblijsko učenje: nepokajane grešnike čeka druga smrt ili večno uništenje.

Irinej upotrebljava različite sinonime da bi što bolje istakao sudbinu zlih kao onih koji neće dobiti besmrtnost. Zlima je određena večna kazna (ne večno kažnjavanje) koja se, prema Irineju, završava potpunim prestankom postojanja, a time će u svemiru prestati sve zlo. Kazna zlih biće večna po efektu ili posledici. Irinejevi argumenti su sledeći: biti lišen blagodat postojanja je najveća kazna, a biti lišen te blagodati zauvek znači pretrpeti „večnu kaznu“.

Irinej je odbacio princip zajednički platonizmu i gnosticizmu koji veliča dušu, a potcenjuje telo. Irinej ističe čoveka kao jedinstveno biće, kao jednu celinu, i naglašava uskrsenje tela i spasenje celog čoveka. On je protiv nauke gnostika i Platona da će se samo duša spasiti, i da se ona spasava oslobađajući se od tela i seleći se na putu čišćenja u druga tela.

Sušтина Irinejevog učenja može se sažeti u sledećem: Isus je drugi Adam. Prvi Adam je pao putem neposlušnosti i postao smrtna. Isus, kao drugi Adam, pobedio je putem poslušnosti da bi nam dao besmrtnost. S tog stanovišta Irinej napada gnostike. Gnosticima kažu da je telo delo Demijurga (nižeg boga), i zato na njega ne treba obraćati pažnju, i da je čovek po svojoj prirodi besmrtna. Irinej, nasuprot tome, ističe da je telo delo istinskog Boga i vitalni čovekov deo i zato i ono mora biti otkupljeno. Stoga je Hristos došao u pravom telu da bi u telu putem poslušnosti povratio ono što je Adam u telu izgubio putem neposlušnosti.

Irinej u prvoj knjizi svog dela *Adversus Haereses* (Protiv krivo-verja) iznosi svoje lično „vjeruju“, koje je tada bilo i „vjeruju“ cele crkve. Svojim drugim dolaskom Hristos će izvršiti sud nad svima.

Ovo je bilo verovanje većine Crkve u vreme kada će se tok reke hrišćanstva početi računati u dva kraka: jedan krak će predstavljati Atenagora i Tertulijan s naukom o urođenoj besmrtnosti ljudske duše i večnim mukama zlih u ognjenom paklu, a drugi, Origen, s naukom o opštoj obnovi svega i spasenju svih, pa i Sotone. Tako će se reka hrišćanstva početi udaljavati od svog glavnog korita izvornog toka i teći u sasvim novim tokovima.

Irinej je bio istaknuti pristalica uslovne besmrtnosti, kao što su to bili pre njega svi rani crkveni oci, i apologete – **Justin Martir, Tacijan, Teofil Antiohijski, Mileto Sardski i Polikrat Efeski**. Irinej je verovao da je besmrtnost dar Božje milosti. Besmrtnost će Bog dati vernima prilikom uskrsenja u dan slavnog Hristovog drugog dolaska. Irinej ne veruje u večno mučenje zlih u ognju pakla, već u njihovo konačno uništenje, koje Biblija naziva drugom smrću. O ovom njegovom verovanju nalazimo mnogo nedvosmislenih izjava u njegovom spomenutom delu.

Irinej je smatrao da je čovek u Edenu, dok još nije sagrešio, mogao postići nešto što u početku nije posedovao. Ali kad je sagrešio, ako odbije da primi Hrista kao svoga Spasitelja i oslobodioca od greha, lišava sebe dara besmrtnosti. Irinej tvrdi da je čovek

svojom neposlušnošću izgubio besmrtnost, i da besmrtnost ne može biti unutrašnje posedovanje neposlušnih. Neposlušnošću je čovek prekinuo kontakt s Izvorom života, i tako se lišio besmrtnosti. Pali čovek je izgubio pristup drvetu života i zato je postao smrtan (1. Mojsijeva 3:22,23).

Čovek može ponovo dobiti besmrtnost kao dar od Boga jedino u vezi s Hristom. „Ko ima Sina, ima život, a ko nema Sina Božjeg, nema život.“ (1. Jovanova 5:12) Jedinstvo s Hristom je jedino sredstvo kojim nam se daje besmrtnost. Besmrtnost možemo dobiti jedino ako smo sjedinjeni s neraspadljivim i besmrtnim Hristom.

Besmrtnost se vernima daje prilikom uskrsenja u dan slavnog Hristovog drugog dolaska. Verni će ustati u neraspadljivom ili besmrtnom telu, a neverni u raspadljivom ili smrtnom. Prve čeka nagrada, večni život, a druge sud i večna kazna, a to je uništenje ili druga smrt.

Što se tiče nauke o sudbini nepokajanih grešnika, Irinejevo učenje je biblijsko učenje. To učenje je potpuno suprotno Tertulijanovom i Avgustinovom, koje će postati služben stav Rimske crkve. Tertulijan i Avgustin, budući da veruju da čovek ima urođenu besmrtnost, i da i grešni uskrsavaju u besmrtnom telu, dosuđuju im večno mučenje u paklu, dok Irinej, nasuprot tome, ističe da samo pravedni ustaju besmrtni, dok grešnike čeka druga smrt.

Šta Irinej misli kad upotrebljava izraz „druga smrt“? On taj izraz poistovećuje s izrazom „pakao“, „jezero ognjeno“, „večni oganj“.

Izraz „večni (aionion) oganj“, „jezero ognjeno“ ili „pakao“ znače isto, i ova su mesta pripremljena za sve otpale – za demone i nepokajane grešnike. „A smrt i had bili su bačeni u ognjeno jezero. Ovo je druga smrt.“ (Otkrivenje 20:14)

Neki su tvrdili da Irinej kad spominje izraz „večni (aionion) oganj“ misli na večno mučenje, a ne na uništenje. Irinej sistematski podvlači, što mnogi ne uviđaju ili ne žele da shvate, da večna kazna ne znači isto što i večno kažnjavanje. Prva smrt, posledica Adamovog

prestupa, lišila je čoveka života za izvesno vreme, jer svi moramo umreti. Međutim, druga smrt lišava grešnika večnog života, i zato je to večna smrt. Grešnici će jednom zajedno sa svojim gresima biti uništeni, neće više postojati. Svemir će opet biti čist. Neće postojati dualizam – dobro i zlo.

Irinejevo učenje je suprotno i Origenovom učenju. Origen je pretvorio pakao u „veliko čistilište“ u kome će se sve duše očistiti i zatim doći u Nebo. Irinej ne smatra oganj pakla sredstvom očišćenja već sredstvom kazne, sa večnom posledicom, a to je smrt, propast, uništenje, prestanak postojanja. Irinej smatra da će večni oganj spaliti grešnike kao što su nekada bili spaljeni Nadav i Abihud, Aronovi sinovi.

Na osnovu iznetoga zaključujemo da je Irinej bio najodlučniji pobornik nauke o uslovnoj besmrtnosti. On se dosledno držao biblijskog učenja o čoveku, o njegovom poreklu, prirodi i sudbini. Smatrao je da je večni život Hristov dar vernima, jer su oni u stalnoj vezi s Njime, koji je Izvor života. Verni će primiti besmrtnost u dan uskrsenja.

Što se tiče večne sudbine nepokajanih, Irinej ne veruje i ne uči da će se oni večno mučiti u ognju pakla, niti da će se u ognju pakla očistiti i na kraju spasiti. On uči da nepokajane grešnike čeka večna kazna, a to je druga smrt.

ATENAGORA – PRVI ZASTUPNIK UČENJA O BESMRTNOSTI DUŠE MEĐU HRIŠĆANSKIM APOLOGETIMA

Počevši s **Atenagorom** (127-190. n.e) pojavljuje se među hrišćanskim apologetima novi pogled na čovekovu prirodu i sudbinu – učenje o urođenoj besmrtnosti duše. To učenje naročito će razviti Tertulijan iz Kartage (umro oko 240.), koji će ga povezati s naukom o beskrajnom mučenju zlih u ognjenom paklu.

Među predstavnicima hrišćanske misli iz početka trećeg stoleća možemo razabrati **tri različita pogleda** na čovekovu prirodu i

sudbinu. Tu su na prvom mestu, kao najstariji pravac, zastupnici nauke o uslovnoj besmrtnosti. Ovde spadaju **Justin Martir, Tacijan, Teofil Antiohijski, Melito Sardski, Polikrat Efeski i Irinej** i hrišćanski pisci **Novacijan i Arnob**.

Zastupnici drugog pravca ili druge škole su **Atenagora i Tertulijan**. Oni uče da čovek poseduje neumrlu dušu, i da će se grešnici zbog svojih greha mučiti u večnom paklu. Ovaj pogled odraz je Platonovog učenja i on će postati dominantni stav crkve, potiskujući sve više biblijsku nauku o uslovnoj besmrtnosti.

U treći pravac ili u treću školu spadaju oni koji zastupaju nauku o univerzalnoj restauraciji ili obnovi. Oni uče da će se na kraju, nakon što budu očišćeni „tajanstvenim ognjem“, svi spasiti, pa i sam đavo. Začetnik ovog učenja je Origen, a njegovi sledbenici su **Euzebij Cezarejski, Bazil Cezarejski, Grigorije iz Nise** (jedan od „Tri Kapadokijca“, apologeta Trojstva), i drugi.

U ovom i u sledećem poglavlju pozabavićemo se glavnim predstavnicima drugog teološkog pravca, a zatim ćemo govoriti o Origenu kao glavnom predstavniku učenja o sveopštoj restauraciji ili sveopštem spasenju.

Atenagora se rodio u Atini. Dobro je poznavao grčku nauku, a osobito Platonovu filozofiju. Prihativši hrišćansku veru, postao je učitelj vere, katiheta, u Aleksandriji.

Atenagora je napisao dva dela: **Apologiju** ili **Odbranu** (oko 177) i traktat **O uskrsenju** (oko 187).

U svojoj Apologiji, upućenoj caru Marku Aureliju i njegovom sinu Komodu, odbacuje tri lažne optužbe neznabožaca protiv hrišćana: da su hrišćani kanibali (da na svojim sastancima jedu decu i piju njihovu krv), da su ateisti i nemoralni. Atenagora je ne samo pobijao ove optužbe već je nastojao da pokaže da su hrišćanstvo i platonizam u osnovi saglasni i da je hrišćanstvo već prihvatilo najvažnije elemente Platonove filozofije.

Atenagora sebe smatra hrišćaninom i filozofom. U svojoj Apologiji (Odbrani) još otvoreno ne zastupa koncept o urođenoj

besmrtnosti. No u trideset i prvom poglavlju njegove Odbrane nalazi se njegova prva izjava o životu posle smrti onih koji teže Bogu i koji nastoje da budu bez mane i besprekorni. Pošto je izjavio da je Bogu sve poznato, dodaje. „Uvereni smo kada budemo oslobođeni sadašnjeg života, da ćemo živeti boljim životom, boljim od sadašnjega života, nebeskim, a ne zemaljskim, budući da ćemo biti blizu Boga, s Bogom, oslobođeni svih promena ili stradanja u duši.“

Govoreći o sudbini grešnika, Atenagora kaže da grešnike čeka ogranj. Zatim dodaje: „Jer nas Bog nije načinio kao ovce ili stoku, kao neki nusprodukt, da bismo morali poginuti ili biti uništeni.“³⁶ Sudbina grešnika je gora od uništenja.

U trideset i šestom poglavlju svoje Odbrane izjavljuje da će naša tela prilikom uskrsenja biti opet rekonstruisana. Nasuprot onima koji tvrde da sa raspadanjem tela propada i duša, i da nema uskrsenja, Atenagora veruje u uskrsenje tela i izjavljuje da će telo biti kažnjeno zajedno s dušom.

Pitanje čovekove prirode i sudbine, dotaknuto u Odbrani, Atenagora je opširnije izneo u svom spisu **Uskrsenje mrtvih**.

Njegova je teza da je Bog stvorio čoveka da živi. Božji je cilj bio, tvrdi Atenagora, da čovek živi, a Božja vrhovna namera se ne može osujetiti. Nemoguće je, uporno nastoji Atenagora, da čovek ne živi. Zato svi ljudi moraju **živeti večno**, dobri i zli, srećni i bedni.

Atenagorina tvrdnja da će svi ljudi večno živeti počiva **na pretpostavki** da je Bog stvorio čoveka **besmrtnim**. Za tu tvrdnju ne navodi nikakav biblijski dokaz, čak ne spominje ni Hristovo uskrsenje kao jamstvo našeg uskrsenja.

Čovek se, prema Atenagorinom učenju sastoji od duše i tela. Oboje moraju biti sjedinjeni da bi čovek živeo. Prilikom smrti telo se raspada. Stanje između smrti i uskrsenja slično je besvesnom stanju čoveka za vreme spavanja. Tek se uskrsenjem nastavlja život.

O uskrsenju ovako piše: „Ista sila može ponovo ujediniti ono

---

³⁶ Athenagoras, A Plea for the Christian ch. 31 (ANF, 2:146).

što je razjedinjeno, podići ono što je oboreno, obnoviti i pozvati mrtve u život, a raspadljivo preobraziti u neraspadljivo.“

Atenagora upoređuje stanje mrtvih sa snom, nazivajući besvestan san „bratom smrti“.

„Oni koji su mrtvi i koji spavaju podvrgnuti su sličnom stanju, barem što se tiče tišine i odsutnosti svesti o prošleme i sadašnjem, ili o samom postojanju i svom životu.“³⁷

Uskrsenje je potrebno da bi čovek primio nagradu ili kaznu za život koji je vodio u zemaljskom životu. Ako bi se sa smrću sve ugasilo, logični rezultat takvog učenja vodio bi ateizmu; i ako bi samo duša bila besmrtna, tada sud ne bi bio pravedan.

Atenagora pripisuje besmrtnost i dobrima i zlima, i jedni i drugi će se uskrsenjem odenuti neraspadljivošću, što je u suprotnosti s učenjem apostola Pavla koji kaže da će samo mrtvi pravedni ustati u novom, neraspadljivom telu (1. Korinćanima 15:42-44; Rimljanima 2:6-8).

Platon smatra telo zaprekom, zatvorom i prokletstvom za dušu. On odbacuje telo kad duša umre. Ali Atenagora kao hrišćanin u svom razmišljanju dodaje nešto novo. Za njega je telo zaista važan čovekov deo. Telo, prvobitno stvoreno da bude besmrtno, postalo je Adamovim grehom smrtno. Ali Atenagora smatra da će prilikom uskrsenja sva tela – zlih i pravednih – primiti svoju prvobitnu besmrtnost. Pavlov opis uskrsenja pravednih, slavna promena i besmrtnost koja se daje pravednima da bi ih osposobila za večni život, primenjuje se sada, po Atenagori, da opiše i uskrsenje nepravednih.

„Smrtno telo“, piše Atenagora, „mora se odenuti besmrtnošću i neraspadljivošću da bi moglo podneti večni bol.“

Atenagora ne govori o večnim mukama zlih u ognjenom paklu. O tome će učiti Tertulijan i kasnije Avgustin. On takođe ne uči da će zli kad okaju svoje grehe i kad se očiste biti spaseni i uživati večno blaženstvo s pravednima. Tu će nauku zastupati Origen i kasnije

---

³⁷ Athenagoras, The Resurrection of the Dead ch. 3 (ANF, 2:150).

njegovi sledbenici: Euzebije Cezarejski, Bazil Cezarejski i dr.

Atenagora je Platonov sledbenik što se tiče nauke o besmrtnosti duše s tom razlikom što Platon smatra dušu zarobljenom od strane tela, koje smrću propada, dok duša dalje živi. Atenagora, međutim, smatra da čovek, kao Božje stvorenje, postoji samo dok su duša i telo sjedinjeni. Pošto je Bog stvorio čoveka da živi, onda mora i telo da uskrsne, i tako opet dođe do sjedinjenja duše i tela. To je glavno Atenagorino učenje.

TERTULIJAN – PROPOVEDNIK NAUKE O VEČNIM MUKAMA ZLIH

U trećem stoleću Kartaga postaje centar hrišćana severne Afrike. Tu je najverovatnije prevedena i prva Biblija na latinski jezik – *Vetus Latina* (stari latinski prevod). Ovde je nastala prva hrišćanska literatura na latinskom jeziku. Tu je najpre grčki jezik bio zamenjen latinskim.

Tertulijan i **Kiprijan** su najistaknutiji predstavnici severne Afrike u trećem stoleću. Oni su ujedno prvi veliki hrišćanski pisci koji su pisali latinskim jezikom.

Tertulijan (160-240), obdaren sjajnim umom, rodio se u Kartagi od neznabožačkih roditelja. Svršio je prava u Rimu. Vrativši se u Kartagu kad mu je bilo oko 40 godina, prihvatio je hrišćansku veru, privučen hrabrošću mučenika i svetim životom hrišćana.

Tertulijan je bio prvo veroučitelj, zatim sveštenik i najzad biskup crkve u Kartagi. Bio je najplodniji pisac svoga vremena i smatra se osnivačem i ocem latinske teologije.

Tertulijan je autor većeg broja apologetskih, teoloških, polemičkih i asketskih dela, pisanih većim delom na latinskom jeziku. Bio je borac protiv neznaboštva, jevrejstva i jeretika.

Nekoliko godina pošto je postao sveštenik, Tertulijan je prišao montanističkom pokretu. To je učinio zbog labavosti discipline u Rimskoj crkvi. Montanisti su nastojali da obnove apostolsko

hrišćanstvo. Osuđivali su pijanstvo, žderanje i razvrat. Preporučivali su celibat kao reformu i reakciju na nemoral u velikoj crkvi. Očekivali su izlivanje Svetoga Duha i skori kraj sveta.

U svom delu **Apologetika** (Odbrana vere), napisanom oko 197. godine i upućenom rimskim vlastima, on tvrdi da su hrišćani dobri građani, koji odbijaju da obožavaju cara zato što su monoteisti. U polemičkom spisu *De preasciptione hereticorum* (Protiv krivoveraca) ističe katolički princip o tradiciji i autoritetu crkve, poriče je- reticima pravo da tumače Pismo smatrajući da je Pismo vlasništvo crkve i da ga samo ona može i ispravno tumačiti.

Razmotrimo malo bliže dva njegova učenja koja se odnose na čovekovu prirodu i večnu sudbinu – učenje o duši i o večnim mukama zlih.

Tertulijan je izgleda prvi formulisao nauku o „tradicijanizmu“ – učenje da duša deteta, prilikom rođenja, proističe iz duše očeve, a da se ne stvara tek pri rođenju tela. Za njega je duša izrazito različita od tela, i ona je besmrtna. Tertulijan je prvi tvrdio da će mučenje zlih biti večno, kao što će i sreća spasenih biti večna.

U svome delu *De Anima* (O duši) iznosi svoje poglede o poreklu, prirodi i sudbini ljudske duše. Uči da duša ima neku vrstu tela, ne pokušavajući da to Pismom dokaže. Delo *De Resurrectione Carne* (O uskrsenju tela) pisano je protiv jeretika koji su proricali uskrsenje tela. U tom delu najsnažnije se izražava Tertulijanovo shvatanje o besmrtnosti duše i o večnim mukama zlih. Tu on nastavlja misao Platona i svog prethodnika apologete Atenagore.

Na čemu temelji Tertulijan svoje učenje o besmrtnosti duše i večnim mukama zlih?

Tertulijan se pre svega poziva na Platona, a ne na Bibliju. „Nešto je poznato samo po sebi. Mnogi, na primer, veruju u besmrtnost duše, svi veruju da ima Boga. Ja, dakle, mogu upotrebiti Platono- novo mišljenje. On kaže: ‘Sve su duše besmrtne.’“³⁸

---

³⁸ Tertullian, On the Resurrection ch. 3 (ANF, 3:547).

Ipak Tertulijan odbacuje Platonovo učenje o preegzistenciji duše – to jest učenje da su duše nerođene i nestvorene, i da prema tome postoje od večnosti.

Tertulijan uči da su duše stvorene supstance koje imaju početak u vremenu. „Jer kad mi priznajemo da je duša proizašla iz Božjeg duha, time joj pripisujemo početak. To Platon ne priznaje duši, jer on kaže da je duša nerođena i nenačinjena.“³⁹

Pošto je duša jednom rođena i stvorena, ona sada poseduje život koga više ne može biti lišena, uči Tertulijan. Duša više ne može umreti ili ne postojati. To važi za duše pravedne i zle, spasene i osuđene.

Tertulijan se poziva na 1. Mojsijevu 2:7 kao na dokaz o besmrtnosti duše. Tertulijan misli da se iza izraza „živa duša“ krije besmrtnost, ali ne primećuje da Biblija izraz „živa duša“ primenjuje i na niža stvorenja (1. Mojsijeva 1:20,21).

Govoreći o duši, Tertulijan daje o njoj sledeću neobičnu definiciju: „Mi dakle smatramo da duša proističe iz Božjeg daha, da je besmrtna, da ima telo, oblik, da je jednostavna po supstanci, da je po svojoj prirodi razumna, da može razvijati svoje moći na različite načine, da je slobodna u svom odlučivanju, podložna promenama, obdarena instinktom predosećanja i da se razvila iz jedne prvobitno stvorene duše.“⁴⁰

Napor da sjedini ljudsku filozofiju s božanskom istinom odveo je Tertulijana u beznadnu zbrku. Po njemu, duša je nalik na Boga, ali je u isto vreme podložna promenama kao i svako drugo vremensko stvorenje. Ipak, čovek ima besmrtnost nalik na Boga i u neku ruku je i sam deo božanske supstance, tvrdi Tertulijan.⁴¹

Da bi dokazao da je duša besmrtna i telesna, Tertulijan se poziva i na svedočanstvo jedne montanističke proročice čiju viziju

---

³⁹ Tertullian, A Treatise on the Soul ch. 4 (ANF, 3:184).

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Tertullian, Against Marcion, 2.5 (ANF, 3:801).

doslovno citira. O toj viziji ovako piše: „Pošto se narod posle svete službe razišao, ona nam je pričala šta joj je bilo pokazano u viđenju. ‘Između ostaloga’, rekla je ona, ‘pokazana mi je duša u telesnom obliku, i u onome što mi je bilo pokazano, bio je duh. To nije bilo nešto prazno, već nešto što bi se rukom moglo uhvatiti, nešto prozirno i eteričke boje; nešto potpuno nalik na ljudsko biće.’“⁴²

To je Tertulijanovo shvatanje o duši i temelji na kojima počiva to shvatanje.

Tertulijanovo učenje o večnim mukama grešnika u paklu temelji se na dvema filozofskim pretpostavkama: na Platonovoj ideji o besmrtnosti duše i na paganskoj ideji o takozvanom „tajnom“ ili „božanskom“ ognju, ognju koji večno gori, ali ne spaljuje svoje žrtve, već ih obnavlja.

Ovim dvema pretpostavkama Tertulijan dodaje i neke biblijske tekstove kojima izvrće smisao da bi podupro svoje gledište.

Tako, na primer, govori o **nepropadljivosti** zlih u paklu. Međutim, Biblija izraz „neraspadljivost“ ili „nepropadljivost“ upotrebljava samo u vezi sa spasenima. Apostol Pavle upotrebljava taj izraz kad govori o uskrsenju pravednih (1. Korinćanima 15:42-44,50,52, 53-54) i kad duhovnu trku hrišćanina upoređuje s trkom olimpijskih trkača:

Tertulijan takođe pogrešno primenjuje izraz „**besmrtan**“ na zle, dok Biblija taj izraz upotrebljava **jedino** u vezi s Bogom (1. Timoteju 6:16) i sa **svetima** koji će se **prilikom uskrsenja „obučiti“** u **besmrtnost**, tj. koji će tek prilikom uskrsenja primiti besmrtnost (1. Korinćanima 15:53).

Tertulijan takođe citira Isusove reči: „Ne bojte se onih što ubijaju telo, a ne mogu da ubiju i dušu. Nego, više se bojte onoga koji može da uništi i dušu i telo u geheni.“ (Matej 10:28)

Ovaj tekst jasno uči da će telo i duša zlih biti uništeni i da će prestati da postoje. Tertulijan ne prihvata ovo gledište. On uči da

---

⁴² Tertullian, A Treatise on the Soul ch. 9 (ANF, 3:888).

„ubiti“, „pogubiti“ u paklu nije kazna i zato smatra da ovi izrazi znače nešto drugo: „smrt“ znači „večna beda“, a „ubiti“ ili „uništiti“, „večno ubijanje“ i „večno mučenje“.

Tertulijan je razmišljao na sledeći način: Prestanak života za onoga koji bi mogao večno postojati **nije** kazna! Tertulijan razlikuje „uništenje“ od „kazne“, smatrajući da uništenje nije kazna. On smatra da „biti ubijen“, „biti uništen“, „biti spaljen“ **nije** kazna. Biti lišen večnog života Tertulijan ne smatra kaznom, zato je bio primoran da menja jasni smisao Pisma – smrt je proglasio „životom u večnoj bedi“, a uništenje „večnim mučenjem, večnim ubijanjem.“

Tertulijan je znao da pojedine reči u Bibliji koje prikazuju kaznu grešnika imaju određeno i doslovno značenje. Ali zbog svoje teorije o večnom mučenju zlih Tertulijan te reči nije mogao da upotrebi u doslovnom, pravom značenju. Zato im je promenio smisao da bi poduprle njegov pogled. Ali, naravno, svaka teorija koja iziskuje takvo menjanje jezika i smisla Biblije očigledno je nebiblijska.

Kazali smo da se Tertulijanova koncepcija o večnim mukama zlih temelji na dva shvatanja: na Platonovoj ideji o besmrtnosti duše i na neznabožačkoj ideji o „tajnom“ ili „božanskom ognju“, koji, iako sažiže, ne spaljuje, već „obnavlja“, nanovo stvara.

Tertulijan piše da su zli „određeni na kaznu večnog ognja, koji po samoj svojoj prirodi neposredno služi njihovoj neraspadljivosti. Filozofi su upoznati, kao i mi, o razlici koja postoji između običnog ognja i tajnog ognja. Običan oganj po svojoj nameni veoma se razlikuje od ognja primenjenog u božanskoj kazni, jer taj „tajni oganj ne spaljuje ono što sažiže, već dok sažiže, u isto vreme i obnavlja“.⁴³

Tertulijan opisuje večne muke osuđenih u svom spisu *De Spectaculis* (Prizor).⁴⁴ Taj opis nadmašuje opis pakla svih njegovih prethodnika. On ne pokazuje nimalo sažaljenja prema patnicima koji se muče milionima godina, a da se nimalo ne približavaju kraju

---

⁴³ Tertullian, Apology ch. 48 (ANF, 3:54).

⁴⁴ Tertullian, The Schows ch. 30 (ANF, 3:91).

svoje agonije. Najgore je to što on čini Boga autorom tih patnji. Ovo užasno shvatanje pretvara Boga ljubavi u okrutnog mučitelja koga će večno proklinjati njegove bezbrojne žrtve. To nije drugo nego manihejski dualizam – večna koegzistencija dobra i zla. Ako bi to bila istina, onda bi sažaljenje, užas, strah i bol isključivali svako nebesko biće, jer bi greh bio ovekovečen.

Biblija jasno uči da je „**plata za greh smrt, a dar Božji je život večni u Hristu Isusu**“ (Rimljanima 6:23). Tertulijanovo učenje o večnim mukama zlih u paklu pored sve svoje okrutnosti i nelogičnosti, prokrcilo je sebi put u Katoličku crkvu i do danas se kao dogma održalo u njoj, te se odatle baštini i među protestantima.

KLEMENT ALEKSANDRIJSKI I ORIGEN – ZASTUPNICI NAUKE O OPŠTOJ OBNOVI

Klement Aleksandrijski (150-220) rođen je od nehrišćanskih roditelja, verovatno u Atini ili Aleksandriji. Postavši hrišćanin, Klement je putovao po Grčkoj, Italiji, Palestini, Egiptu i Istoku tražeći istinu kod najslavnijih učitelja svoga vremena.

Vrativši se u Egipat, u Aleksandriju, došao je pod uticaj Pantena, učitelja katihetske škole u tom gradu. Tu je Klement postavljen za prezvitera i zatim je nasledio Pantena kao direktor katihetske škole (oko 190). U Aleksandriji je Klement napisao svoja glavna dela po kojima je postao slavan, a to su: **Saveti neznabošcima** (Protrepticus), **Instruktor** (Paedagogus) i **Stromata** ili *Miscellanies* (grčka reč koja znači ćilim ili skup raznolikih stvari).

Što se tiče učenja o čovekovoj prirodi i sudbini napominjemo da u svojim ranijim delima Klement ne govori o duši kao besmrtnom delu čoveka. To je u to vreme bilo gnostičko i platonističko gledište. Ali u svojim poslednjim spisima, naročito u Stromatama, uči da je duša besmrtna i čak priprema put Origenovom restitucionizmu, učenju da će na kraju sve duše biti spasene, čak i demoni.

Klement Aleksandrijski je prvi učio da je sve kažnjavanje

namenjeno duši kao lek s ciljem da se obnovi i ozdravi. Bog ga upotrebljava, kaže on, da reformiše i očisti ljude posle smrti kad duša, odvojena od tela, nije više sprečavana telom. Kao potvrdu za to navodi Klement Petrov izveštaj da je Hristos otišao i doslovno propovedao duhovima u tamnici (1. Petrova 3:19,20). Tako je koncept o paklu promenjen u ogromno čistilište, u kome zlo biva uništeno, a grešnik očišćen i obnovljen. Greh je izbrisan, ali grešnik sačuvan. To čišćenje duše vrši takozvani „ignis sapiens“ (mudri oganj). O tom ognju Klement piše: „Mi kažemo da oganj ne posvećuje telo, već grešne duše; ne mislimo na običan oganj koji sve proždire, već na **oganj mudrosti**, koji prožima dušu koja prolazi kroz oganj.“⁴⁵

Klement je shvatio da će zlo jednom biti uništeno, ali nije shvatio da Biblija uči da će i nepokajani grešnici zajedno sa Sotonom kao uzročnikom zla biti jednog dana uništeni. O uništenju Sotone govori prorok Ezekijel: „Zato ću posred tebe pustiti vatru koja će te proždreti. **Pretvoriću te u pepeo na zemlji** pred očima svih koji te gledaju. Svi koji te poznaju među narodima zaprepašćeno će te gledati. **Snaći će te propast koju ne očekuješ i nikada te više neće biti.**“ (Ezekijel 28:18,19)

Posle suda nepokajani grešni biće bačeni u jezero ognjeno gde ih čeka druga smrt. „I more je predalo mrtvace koji su bili u njemu, i smrt i grob predali su mrtvace koji su bili u njima. I svakome je bilo suđeno prema njegovim delima. A smrt i had bili su bačeni u ognjeno jezero. Ovo je druga smrt. I ko se god nije našao zapisan u Knjizi života, bio je bačen u ognjeno jezero.“ (Otkrivenje 20:13-15)

Nasuprot ovoj jasnoj biblijskoj nauci da će jednom biti uništeno zlo i nepokajani grešnici, Klement uči da će zlo biti uništeno, ali grešnici spaseni. To učenje naziva se restauracijizam ili opšta obnova, a u grčkom jeziku se za ovaj pojam upotrebljava izraz „apocatastasis“. Započeto u Klementovim delima, ovo učenje dalje je razvio **Origen**.

---

⁴⁵ Clement, Stromata 7.6 (ANF, 2:532).

Prema Harnaku, Klement je izvršio ogroman uticaj na hrišćansku crkvu svoga vremena. On je u svoja učenja uvodio sve više elemenata iz Platonove filozofije, koji su bili suprotni biblijskoj nauci, ali koji su postepeno postali sastavni deo crkvenog učenja.

Origen (185-254), učenik i naslednik Klementov, bio je bez sumnje najveći pisac stare crkve.

Filozof, teolog, apologeta, moralist, sjedinio je u svojoj ličnosti sve talente uma, srca i duše, Origen je najplodniji hrišćanski pisac. Njegovo najznamenitije delo je **Heksapla**. To je kritički tekst Staroga saveza poredan u šest kolona. U prvoj koloni je jevrejski tekst pisan jevrejskim pismom. U drugoj jevrejski tekst pisan grčkim pismom, u trećoj se nalazi Akvilin grčki prevod, u četvrtoj Simahov grčki prevod, u petoj tekst Septuaginta, a u šestoj Teodocionov grčki prevod. Od ostalih dela veoma su značajna *De Principiis* (O principima) i apologetski spis *Contra Celsum* (Protiv Celza).

Dva osnovna učenja Origenova bila su učenje o preegzistenciji duše i o univerzalnom spasenju svih duša.

Origen uči o preegzistenciji duše i grehom učinjenim u jednom ranijem životu objašnjava zla kojima su ljudi podvrgnuti.

On odbacuje učenje o večnim mukama zlih u paklu koje se preko Tertulijana počelo uvlačiti u crkvu. Po njegovom učenju kažnjavanje se sastoji u tome što će oganj gehene (tajni oganj, griža savesti) očistiti dušu od greha i pripremiti je za večno blaženstvo. On uči o opštoj restituciji ili obnovi; uči da će se spasiti sve duše, pa i demoni.

Zadržimo se malo bliže na ovom njegovom učenju, ali pre da napomenemo da je Origen poznat i po tome što je primenio alegoričku metodu u tumačenju Biblije. Prema Origenu, Bibliju možemo tumačiti na tri načina, budući da ona može imati tri smisla: doslovni, moralni i duhovni. Po njegovom mišljenju, doslovni smisao nije pravi ili istinski. Moralni ili dublji smisao, mistički smisao, odnosi se na moralnu materiju i verski život na ovoj Zemlji. Duhovni smisao tiče se nebeskog života, života u svetu koji treba tek da dođe.

Origen nije poricao da Pismo uči o uskrsenju, o ličnom drugom Hristovom dolasku i milenijumu, ako se ono uzme doslovno. Ali, prema Origenu, ovo nije pravi, unutrašnji smisao Biblije. Sve ovo treba shvatiti u prenesenom smislu, duhovno. Tako je Origen mogao dati preneseni smisao svakom tekstu i lišiti Bibliju sve njene sile i važnosti.

Kazali smo da su dva glavna Origenova učenja bila učenje o preegzistenciji duše i učenje o opštoj obnovi.

Bez preegzistencije duše Origen nije mogao objasniti i odbraniti sadašnje stanje u svetu i dovesti to stanje u sklad sa svojim shvaćanjem Božje pravde. A bez opšte restauracije nije mogao naći rešenje za svoj sistem koji je smatrao da je u skladu s Božjom pravdom i milošću.

Evo šta Origen uči o duši i njenoj preegzistenciji. Origen određuje ljude kao „duše koje su zatvorene u tela“. Po Origenu duša je stvorena da živi i ne može prestati da postoji. Duša je „besmrtna“ i „nepropadljiva“ ili „neuništiva“. Ona je božanske prirode.

„Duša nad kojom Bog vodi providencijalnu brigu je besmrtna; i, budući da je besmrtna i večna, nije zauvek isključena iz spasenja, iako se to prividno čini. Ovo spasenje je odloženo za pogodnije vreme.“

„Jer Bog postupa sa dušama ne samo imajući u vidu ovaj kratki sadašnji život, koji obuhvata šezdeset ili više godina, već u odnosu na večni period, na vreme koje neće prestati. On se brine nad dušama koje su besmrtne, kao što je sam večan i besmrtan. Jer on je stvorio čovekovu razumnu prirodu, koju je načinio po svom obličju, nepropadljivu; i zato duša koja je besmrtna, nije isključena kratkoćom sadašnjega života od božanskog leka i ozdravljenja.“⁴⁶

Insistirajući da je duša večna i besmrtna kao i sam Bog, Origen ne navodi u prilog ovoj tvrdnji ni jedan biblijski tekst. To nije ni mogao, jer Biblija uči suprotno. Ona uči da je jedino Bog besmrtan

---

⁴⁶ Origen, De Principiis 1.6 (ANF, 4:262).

i večan (1. Timoteju 1:17; 6:15,16).

Svoju nauku o preegzistenciji i besmrtnosti duše uzeo je Origen od filozofa Platona.

Od Platona je Origen uzeo i ideju o obnovi ili restauraciji grešnih duša. Kod Platona je i Tertulijan našao i prihvatio ideju o večnim mukama zlih u paklu. Platon je zastupao oba pogleda. U svom Tartaru Platon je dao prototip Tertulijanovog pakla. Ali Platon je ograničio svoju beskrajnu muku zlih samo na „nekolicinu“ „neizlečivih“ grešnika. On je smatrao da je većina „popravljivih“, „izlečivih“. Za tu većinu pripremljeno je čistilište, jezero bede, u koje će ići većina duša i iz kojega će posle perioda stradanja biti oslobođene i obnovljene. Čak u tartaru, koji je predviđen za neizlečive, neki će se očistiti i izići iz njega kada budu potpuno očišćeni.

Na taj način Platonova filozofija nametnula je dve ideje: Tertulijanovo učenje o večnom mučenju zlih u paklu i Origenovo učenje o konačnom spasenju svih grešnika, uključujući i Sotonu.

Oba ova zastranjivanja proistekla su iz odbacivanja jasnih biblijskih istina. Oba su rezultat uticaja neznabožačke filozofije.

Zgražavajuća slika o Bogu koju je nacrtao Tertulijan sa svojim postulatima o večnom mučenju zlih, stvorila je razumljivo osećanje odbijanja. Kao rezultat ove reakcije, četvrt stoleća kasnije javlja se Origen da to učenje suzbije sa svojom protivteorijom o sveopštoj restauraciji ili obnovi. Dok je Tertulijan odredio nepokajanom grešniku večno mučenje u paklu, Origen je sada pakao pretvorio u ogromno čistilište u kome će se grešnici očistiti, pa i demoni, i na kraju će svi biti spaseni i uživati večnu radost u Božjoj prisutnosti.

Kako je Origen došao do ideje o večnom spasenju svih grešnika? On je tvrdio da mali broj „neizlečivih“ ili „nepopravljivih“ kojima Platon dosuđuje večne muke u tartaru, nisu, u stvari, „neizlečivi“ i „nepopravljivi“. Tako je neznabožačka filozofija zapravo snabdela Origena idejom o opštoj obnovi ili spasenju svih grešnika. Ali kao hrišćanski učitelj morao je da dokaže da je to i biblijska nauka. Međutim, Biblija jasno uči da će zli biti uništeni, njih čeka

druga smrt; samo pravedni će naslediti besmrtnost (Ezekijel 18:21-23,30-32; Otkrivenje 20:12-15). Da bi jasno otklonio značenje biblijskih izraza „umreti“, „uništiti“, kojima Biblija opisuje sudbinu nepokajanih grešnika, Origen tim izrazima daje preneseno, alegorijsko značenje. Kao što smo već ranije spomenuli, Origen je smatrao da doslovno tumačenje Biblije nije ispravno, već da je ispravno jedino alegorijsko ili mistično tumačenje. Kad Biblija spominje da će grešnik biti uništen ili da će zbog greha umreti, Origen izvrće biblijski smisao tvrdeći da se ova opomena odnosi na grešnikov greh.

Cilj vatre pakla, smatrao je Origen, je da uništi zlo. Zlo je gorivo za pakao. Gnev Božje osvete, učio je Origen, je za očišćenje duše. On se primenjuje vatrom sa ciljem „isceljenja“. Pakao gori dok zlo ne izgori. Proces koji uništava zlo je proces „čišćenja“ grešnika koji u toku njegovog trajanja postaje sve sličniji Bogu po čijem je obličju bio u početku stvoren, ali je to obličje bilo izbrisano. Kad je proces dovršen, on zauzima svoje mesto u večnoj slavi.

Origenovo učenje vodi čudnim i neobičnim zaključcima. Sudbina grešnika u Bibliji upoređena je s plevom koju raznosi vetar; s kukoljem koji se sažiže; s nerodnom lozom koja se odseca i spaljuje; s bezvrednim ribama koje se odbacuju; s kućom koja je sazidana na pesku i koja će sigurno pasti. Prema Origenu, oganj neće spaliti kukolj, već će ga na neki tajanstveni način pretvoriti u pšenicu; nerodna loza biće tajanstvenim ognjem pretvorena u rodnu; bezvredne ribe postaće vredne, a kuća koja se porušila jer je bila sazidana na pesku, opet će se podići iz svojih ruševina i stajaće zauvek. To su apsurdni zaključci koji se mogu izvesti iz Origenovog učenja o tajanstvenom ognju koji spaljuje zlo, a grešnika pretvara u sveca.

I Tertulijanov pakao i Origenov „tajanstveni oganj“ su podjednako lažni, fantastični i kobni za pravu hrišćansku veru, iako na suprotan način. Jedan preti onim što Bog nije nikada dosudio; drugi obećava ono što Bog nije nikada potvrdio. Oboje je podjednako lažno.

Origen je smelo učio o duhovnom očišćenju svih grešnika,

čišćenje ognjem lične savesti. Tako je ostavio po strani Hrista i Njegovu ulogu u spasenju čoveka. Origenovo očišćenje je proces samo-očišćenja, spasenja svojim ispaštanjem, a ne očišćenje Hristovom krvlju, Njegovom žrtvom i posredovanjem za nas u nebeskom Svetištu.

Origen je ne samo pogrešno prikazao čoveka i njegovu sudbinu, već je svojim alegorijskim i mističnim tumačenjem izvrnuo pravi smisao svih važnih biblijskih istina. Tako, npr., Biblija uči da će Hristos po drugi put doći u sili i slavi, vidljiv svakom oku, na nebeskim oblacima. Origen uči da Hristos „svaki dan“ dolazi na „proročkom oblaku“ svakom verniku. On upoređuje s decom one koji naivno smatraju da će Hristos doći lično i vidljivo.

Tako je Origen lokalizovao i individualizovao i biblijsku nauku o kraju sveta. Po Origenu kad Hristos uđe u dušu, tada za nju nastaje svršetak sveta, jer je svet izgubio vlast nad dušom.

Origen je odbacio i doslovno uskrsenje vernih tvrdeći da čovek uskrsava kad ga Hristov Duh podigne u novi život.

Nema takoreći nijedne biblijske istine kojoj Origen nije promenio smisao svojim fantastičnim i alegorijskim tumačenjem. Zato istoričar Milner s pravom kaže: „Ni jedan čovek nije naneo Hristovoj crkvi više štete od Origena koji je uveo svoj složeni sistem fantastičnog tumačenja kojim je kroz mnoga stoleća zamračio svetlost Biblije.“⁴⁷

Origenova nauka o opštoj restauraciji i spasenju svih grešnika zadobila je znatan broj pristalica, naročito na istoku. Među ove spadaju Grigorije Taumaturg, biskup u Novoj Cezareji, istoričar Euzebije Cezarejski, Bazil Cezarejski, Grigorije iz Nise, Diodor Tarski, Teodor iz Mopsuestije, i dr.

Međutim, Tertulijanovo učenje o večnim mukama zlih u paklu, poduprto naročito Avgustinovim učenjem i njegovim uticajem,

---

⁴⁷ Joseph Milner, *The History of the Church of Christ* (Philadelphia: Hogan and Thompson, 1835), 1:221.

postalo je u srednjem veku dominantno. Tek u vreme reformacije i kasnije počinju se opet javljati zastupnici istinske biblijske nauke o uslovljenoj besmrtnosti.

AVGUSTINOV UTICAJ OSIGURAVA PREVLAST NAUKE O UROĐENOJ BESMRTNOSTI LJUDSKE DUŠE

U istoriji afričke crkve, gde u trećem stoleću zauzimaju vidno mesto Tertulijan i Kiprijan, u četvrtom stoleću se ovde pojavljuje najslavniji učitelj latinske crkve – **Avgustin**.

Avgustin (Aurelisu Augustinus, 354-430) rodio se u Tagasti, kraj Kartage. Otac mu je bio neznabožac, a majka pobožna hrišćanka. Ona se trudila da svog sina vaspita u veri, ali u početku nije videla od svog truda mnogo uspeha. Završivši školovanje u Madauri i Kartagi, postao je profesor retorike. Predavao je u Kartagi, Rimu i Milanu. U Milanu je prihvatio hrišćansku veru i doživeo obraćenje zahvaljujući propovedima milanskog biskupa Ambrozija. Ovo iskustvo je promenilo tok njegovog života – od svetovnog čoveka postao je sveštenik, a 395. godine izabran za biskupa grada Hipona. Tu službu vršio je trideset i pet godina.

Avgustin je živio u veoma burnom vremenu kada su Zapadni Goti pod Alarikom 410. godine zauzeli i opljačkali Rim. Mnogi hrišćani tada su mislili da je došao kraj sveta. Međutim, neznabošci su smatrali pad Rima kao kaznu bogova, koji se osvećuju zato što je Rim napustio neznaboštvo. Da bi utešio hrišćane i suzbio glasove neznabožaca, Avgustin je napisao svoje najslavnije delo *De Civitate Dei* (Božji grad).

De Civitate Dei – Božji grad – je najrazrađenija i najsmelija filozofija istorije koja je ikada napisana. Za Avgustina istorija je sukob između zemaljskog „grada“ ili carstva i „Božjeg grada“ ili carstva – Crkve. To je veličanstvena drama koja se završava konačnim trijumfom Crkve.

Avgustin je verovao u nepogrešivi sistem nauke, koji se temelji

na autoritetu. To ga je podstaklo da sam od filozofa postane teolog. Kao teolog prihvatio je alegorijsku metodu tumačenja Biblije što ga je odvelo u mnoge zablude.

Što se tiče tumačenja proročanstava, on napušta ranija crkvena tumačenja. Preterano uzvisuje Crkvu kao ispunjenje obećanog Božjeg carstva. Sadašnja crkva je Hristovo carstvo, uči Avgustin.

Hiljadugodišnje carstvo – milenijum – o kome govori Otkrivenje 20. poglavlje, počinje, po Avgustinovom tumačenju, sa prvim Hristovim dolaskom i traje sve do drugog Hristovog dolaska. Sotona je već svezan, i sveti su već preuzeli carstvo i vladaju s Hristom za vreme ovih „hiljadu godina“.

Prvo uskrsenje, o kome je reč u istom poglavlju Jovanovog Otkrivenja, znači „duhovno uskrsenje“, dok će se „telesno uskrsenje“ zbiti na kraju milenijuma.

Danilovo proročanstvo o kamenu koji će udariti u lik u satrti ga i posle će od njega postati gora (Danilo 2:34.35), koja će ispuniti svu Zemlju znači – po Avgustinovom tumačenju – pojavljivanje hrišćanske crkve i njeno širenje po celome svetu, a ne drugi Hristov dolazak i uspostavljanje Hristovog večnog carstva. Crkva će dovesti sve ljude u pokornost Hristu. To je borbeni koncept, koji će prominiti čitav tok teološke misli.

Što se tiče čovekove prirode i sudbine, Avgustin je bio najmoćniji i najuticajniji eksponent opšte urođene besmrtnosti ljudske duše i njene neuništivosti. On nastavlja Tertulijanovo učenje o večnim mukama zlih u paklu. Njegov pogled se temelji na kontradikciji da „smrt“ znači beskrajni život. On je pobrkao „večni gubitak života“ sa „večnim životom gubitka“.

Avgustinova je zabluda u tome što nije pravio razliku o „zlu za vreme“ od „zla za večnost“. Zlo je privremeno, prolazno, dok Avgustin uči da će zlo, pored dobra, večno trajati. To nije ništa drugo nego persijski dualizam.

Vreme je relativno kratak period između dve večnosti – večnosti prošlosti i večnosti koja će tek doći, s pobedom dobra kao

konačnog kraja i cilja svemu. U toj budućoj večnosti koja neće imati kraja, neće biti nepokajanih grešnika. Origen je učio da će se i oni „očistiti“ tajanstvenim ognjem i na kraju spasiti, dok ih Tertulijan i Avgustin drže u večnom paklu. Tertulijanovo i Avgustinovo gledište preovladavalo je u srednjem veku.

Odakle Avgustinu nauka o urođenoj besmrtnosti ljudske duše i o logičnoj posledici tog učenja – večnom mučenju zlih u ognju pakla?

Ovo učenje je Avgustin doneo sa sobom iz spekulacija grčke filozofije, koje je prihvatio dok još nije bio hrišćanin. Još pre svoga obraćenja Avgustin je pisao o urođenoj besmrtnosti ljudske duše, što potvrđuje da je prihvatio taj Platonov postulat kao svoj kredo.

U petom stoleću Avgustinov je uticaj bio tako moćan da je osigurao za sva kasnija stoleća, naročito na zapadu, prevlast nauke o urođenoj besmrtnosti duše, a s time i večni život grešnika u beskrajnim mukama pakla. U toku stotina godina javljaće se samo sporadični glasovi neslaganja s tom naukom. Ali promena će ipak doći kao što ćemo to videti u sledećim poglavljima.

U toku srednjeg veka Avgustinova i Tertulijanova „ortodoksija“ o urođenoj besmrtnosti ljudske duše i o večnim mukama zlih bila je u prevlasti. Nauka o uslovnoj besmrtnosti koju su zastupali apostolski oci, apologete Justin Mučenik i Irinej, a kasnije Arnob i Laktancije, bila je anatemisana, a njihovi zastupnici progonjeni.

VEROVANJE U ZAGROBNI ŽIVOT I KULT SVEČEVA

Razvoj učenja o zagrobnom životu bilo je osnova i za uspostavljanje kulta svetaca, njihovog posredovanja za žive i čudotvornog mešanja u zemaljske poslove, što se pretvorilo u unosan biznis crkve i širenje sfere uticaja u Srednjem veku po paganskom modelu. Kult svetaca bio je podizanje verovanja u vezu između neba i zemlje kroz grob kao posredništvo. Tokom kasne antike smrt je bila tako razrađen događaj. Ljudi su smrt doživljavali kao rastanak duše od svog

materijalnog tela. Jednom kada se duša odvoji od tela, duši se sudi.

Na „svece“ se počelo gledati kao na božanske opunomoćenike od Boga, iznad običnih smrtnika. Na taj način ne samo što su širom otvorena vrata za delovanje demona i spiritizam, kao što Sveto Pismo beleži u Saulovom slučaju kontakta sa mrtvima preko medijuma (1. Samuelova 28. glava), već je uništen i biblijski pojam svetosti. „Posvetiti se“ vezano za naše individualno stanje pred Bogom jednostavno znači „biti pripremljen za spasenje“. Logično, to se postiže dok je čovek živ razvojem hristolikog karaktera.

Ako se vratimo drevnom Vavilonu, „majci“ mnogobožacke religije, pronaći ćemo da su se tamo ljudi molili mnoštvu božanstava i služili im. Vavilonski sistem se razvijao sve dok nije imao oko 5000 bogova i boginja. Po istom modelu kao što katolici i pravoslavni veruju u vezi sa svojim „svecima“, i Vavilonjani su verovali da su njihovi „bogovi“ nekada bili živi heroji na Zemlji koji su sada na višem položaju. Svaki mesec i svaki dan u mesecu bili su pod zaštitom određenog božanstva. Postojao je bog za svaki problem, bog za svako zanimanje, bog za ovo i bog za ono...

Kada je Rim osvojio svet, te ideje su bile vrlo raširene. Postojali su bogovi koji su nadzirali svaki trenutak ljudskog života, bogovi kuće i vrata, hrane i pića, zdravlja i bolesti. Samo je još korak nedostajao da se te ideje o bogovima i boginjama, povezane s različitim aspektima svakodnevnog života, toliko ukorenjene u paganskom Rimu, konačno fuzionišu sa Rimskom crkvom. Budući da su se obraćenici iz neznaštva nerado odvajali od svojih božanstava osim ako bi pronašli zadovoljavajuću zamenu u hrišćanstvu, svojim bogovima i boginjama su jednostavno izmenili imena i nazvali ih „svecima.“ Stara ideja o bogovima povezanim s određenim preokupacijama i danima, nastavila je svoje postojanje u rimokatoličkom verovanju u svece i njihove dane („blagdane“).

Poput obožavanja velike Majke („bogorodice“), ti koncepti u vezi „bogova“ proširili su se iz Vavilona među sve narode. Da se obožavanje Marije razvilo se iz nekadašnjeg kulta paganske boginje

Majke, nalazimo u činjenici da je u paganskoj religiji majka bila obožavana u jednakoj meri kako i njen sin, pa i više od njega. Kroz vreme otpadanja od istinite vere, a da bi se Marija što više poistovetila sa paganskom boginjom Majkom, izmišljeno je da se Marijino telo nije raspalo, već da je u telu uznesena u nebo i da je sada „kraljica neba“ (vidi: Jeremija 7:18; 44:17-19).

Mnoge stare legende koje su bile povezane s paganskim bogovima, jednostavno su bile prenesene na Mariju i svece. Bilo je lako preneti koncepcije koje su ljudi antike imali o svojim herojima, na hrišćanske mučenike, stvarne ili izmišljene. Taj transfer je bio sproveden u brojnim slučajevima gde su onda hrišćanski sveci postali naslednici lokalnih božanstava, a hrišćansko bogoslužje potisnulo staro lokalno bogoslužje. To nam objašnjava veliki broj sličnosti između bogova i svetaca. Širom rimske imperije paganizam je umro u jednom obliku, da bi ponovo oživeo u Rimokatoličkoj crkvi. Uz poštovanje svetaca kroz njihove telesne posmrtno ostatke (relikvije ili mošti), na Istoku se razvio i kult svetaca koji se fokusirao na njihove slike, odnosno ikone. Ovaj kult, očigledno podstaknut od strane careva kao produžetak i jačanja sekularnog kulta carevog lika. Na Zapadu su prevladali kipovi. Sve crkve, katedrale i razna „svetišta“ posvećivani su nekom kultu vezanom za mrtve.

Na taj način od hrišćanstva je faktički ostalo samo ime i određena pseudohrišćanska terminologija kojom je pravdan paganizam. Ovo pokazuje da je nemoguće uvesti bilo koju nebiblijsku doktrinu bez posledica koje na kraju vode u obožavanje demona umesto Boga Stvoritelja. Upravo iz tih razloga, Bog u Bibliji zabranjuje sve okultne prakse i iznova upozorava na duhovnu kontaminaciju te vrste.

Ali istina je nepobediva. Ona će opet biti uzdignuta. Prava spoznaja o čovekovoj prirodi i sudbini, koja se temelji na Božjoj reči, a ne na neznabožačkoj filozofiji, opet će doći do svog izražaja i doneti svoju žetvu.

4. Ponovno oživljavanje nauke o uslovnoj besmrtnosti

PONOVNO OTKRIVANJE NAUKE O USLOVNOJ BESMRTNOSTI TOKOM SREDNJEG VEKA

Krajem drugog i početkom trećeg stoleća u hrišćansku crkvu počinju sve više da ulaze učenja i običaji strani čistoj biblijskoj nauci. Pod uticajem antisemitske propagande i neznabožačke tradicije u hrišćansku crkvu u Rimu i Aleksandriji počinje da se uvlači običaj svetkovanja „Sunčevog dana“ – nedelje umesto biblijskog dana odmora – Subote, a pod uticajem grčke filozofije počinje se u istim sredinama prihvatati Platonovo učenje o besmrtnosti duše i o večnim mukama zlih u paklu umesto biblijskog učenja o uslovnoj besmrtnosti. Takođe, biblijskog jedinog Boga i Njegovog jedinorođenog Sina zamenjuje besmislena dogma o Tojstvu.

Učenju o besmrtnosti duše i o večnim mukama zlih u paklu pridružuje se u petom stoleću i učenje o mukama duša u čistilištu.

Odakle nauka o čistilištu i kako je ona ušla u hrišćansku crkvu?

I ova nauka potiče od Platona, a on ju je preuzeo iz grčke mitologije. Prema Platonu i grčkoj mitologiji, duša je besmrtna, i ona posle smrti odlazi u podzemlje – u had. Duše pravednika dobijaju kao mesto boravljenja Jelisejska polja, gde uživaju blaženstvo; grešnici bivaju bačeni u mračnu dubinu – u Tartar, gde trpe večnu kaznu. Neki grešnici nisu nepopravljivo zli. Takvi su posle izvesnog vremena čišćenja provedenog u posebnom odeljenju oslobođeni i ubrojeni među pravedne. O tom predelu i procesu čišćenja govori Platon u svojim spisima Fedonu i Gorgiju. On je podelio ljude na tri klase: dobre, zle i „srednje“. Ovi „srednji“ mogu se osloboditi svog bednog stanja posle procesa čišćenja.

Avgustin, prihativši Platonov koncept o predelu beskrajnih

muka, čini se da je bio prvi u koga se rodila misao o čišćenju „besmrtno duše“, dok telo leži u grobu, iako on izričito odbacuje „treće“ mesto kao nepoznato hrišćanima i strano biblijskoj nauci. Avgustin je učio da ima „nekih koji su napustili ovaj svet; koji nisu tako zli da ne bi zaslužili milost, a niti tako dobri, da bi imali pravo na neposrednu sreću“.⁴⁸

Čistilište kao mesto u kome se duše ognjem čiste od greha, bilo je nepoznato na Istoku i na Zapadu sve do pape Grgura I (540-604). Grgur I je govorio o čistilištu s izvesnom neodlučnošću. Ipak, napomenuo je da se duša čisti ognjem. Kasnije je dodato da se duši u čistilištu može pomoći kupovanjem indulgencija, plaćanjem mise za mrtve i molitvama za mrtve. Tu novotariju dalje je dogradio Toma Akvinski, a sabor u Firenci 1439, godine proglašava dogmom po papi Eugenu IV.

Istočna crkva nije priznala zaključak Firentinskog koncila.

Prema Firentinskom koncilu čovečanstvo se sastoji od svetaca, grešnika i „srednje“ klase. Sveci idu u nebo, grešnici u pakao, a „srednji“ u čistilište. Trentski koncil (1545-1563) je na svome dvadeset i petom zasedanju potvrdio dogmu o čistilištu, izglasanu na Firentinskom koncilu. Koncil je potvrdio postojanje „srednjeg mesta“ – čistilišta – i prokleo one koji se s time ne slažu. Katekizam Trentskog koncila izjavljuje: „Među njima je i oganj čistilišta, u kome se duše pravednih ljudi čiste vremenskom kaznom da bi bile primljene u svoju večnu domovinu, u koju ne može ući ništa pagano.“⁴⁹

U srednjem veku narod je živeo u velikom strahu od užasa večnog ognjenog pakla. Čistilište je izmišljeno da ublaži strah od pakla i ogromnoj većini vernika pruži nadu u spasenje. Pronađen je i „lek“ da se skrate muke duša u čistilištu – to su indulgencije ili kupovanje oprostajnica, plaćanje misa za mrtve i molitve za mrtve. Istoričar

---

⁴⁸ Augustine, De Civitate Dei, 21.13.

⁴⁹ Catechism of the Council of Trent.

Mozhajm (Johann Lorenz von Mosheim) kaže da je izmišljotina o čistilištu i o strahu u vezi s njime veoma povećala autoritet sveštenstva i njihove interese.

Učenje da se duša može ognjem očistiti je zapravo učenje o spasenju delima. To je negiranje spasonosne evanđeoske nauke o opravdanju verom u Hrista i u Njegovu žrtvu očišćenja – o spasenju milošću (Rimljanima 3:23.24; Efescima 2:8).

Promene nastale u hrišćanskoj crkvi – učenje o besmrtnosti duše, o večnim mukama zlih u paklu i manje zlih u čistilištu, iako dominantne u Katoličkoj crkvi srednjeg veka, nisu bile svuda i od svih prihvaćene. U toku stoleća bilo je onih koji su ostali verni biblijskoj nauci o uslovnoj besmrtnosti.

Jedan od pobornika nauke o uslovnoj besmrtnosti bio je Sofronije, učeni monah iz Damaska, koji je kasnije postao jerusalimski patrijarh (634. godine). On je bio duhovna glava Jerusalima kada je ovaj grad pao pod vlast muslimanskih Saracena (637). Sofronije je napisao jednu sinodalnu poslanicu u kojoj dolazi do izražaja njegova vera u uslovnu besmrtnost. Na Drugom carigradskom koncilu, održanom 680. godine, pročitana je sinodalna poslanica bivšeg patrijarha Sofronija u kojoj iznosi svoj pogled na besmrtnost duše. On između ostalog kaže: „Ljudske duše nemaju prirodnu ili urođenu besmrtnost. Samo darom Božjim primaju dar besmrtnosti i neraspadljivosti.“⁵⁰

Platonovo učenje o besmrtnosti duše ušlo je preko apokrifnih spisa, kasnije dodatih Starome savezu, i preko filozofa Filona u jevrejstvo, a kasnije je to učenje prihvatilo i islam.

Ovo tradicionalno učenje o besmrtnosti duše uzdrmala su u srednjem veku dva velika religiozna učitelja i filozofa: **Averes** i **Majmonid**.

Averes, ili **Abul Valid Muhamed ben Ahmad** (1126-1198) bio je najslavniji srednjovekovni arapski filozof, rodnom iz Kordobe

---

⁵⁰ Charles A. Swainson, *The Nicene and Apostles' Creeds*, p. 250

u Španiji. Bio je podjednako cenjen u hrišćanskim i arapskim krugovima. Isticao se kao lekar i pravnik, a bio je autor i većeg broja naučnih i filozofskih rasprava. Osobito je bio na glasu kao slavni Aristotelov komentator.

Averes je izvršio veliki uticaj na kontroverze o duši. Kao Aristotelov sledbenik, nije verovao u individualnu besmrtnost duše. Verovao je da smrću umire **ceo** čovek, pa i duša. Zbog takvog učenja smatrali su ga krivovercem i muslimanski i katolički teolozi.

Njegov najveći protivnik bio je Toma Akvinski, najslavniji skolastik 13. stoleća, koji je napisao i jednu knjigu protiv Averesa. Skolastička filozofija bila je stolecima podeljena u odnosu na čovekovu prirodu i sudbinu. Neki su u pitanju duše više sledili Platona, a drugi Aristotela. Ovu borbu mišljenja o prirodi nastojao je da prekrati papa Leon X, koji je na Petom Lateranskom koncilu 1513. proglasio dogmu o besmrtnosti duše.

Moses Majmonid ili **Moses ben Majmon** (1131-1204), slavni Averesov učenik, rodom iz Kordobe, bio je ne samo slavan jevrejski teolog, već i čuveni lekar i astronom. Kao jevrejski teolog, Majmonid je učio da je besmrtnost obećana **samo pravednima**, dok zle čeka potpuno uništenje. Oni koji su nedostojni večnog života, zauvek će prestati da postoje, biće uništeni. On piše: „Plata pravednih sastojće se u tome što će živeti u večnom blaženstvu, a kazna zlih biće u tome što će biti lišeni tog budućeg života i što će biti istrebljeni.“⁵¹

Za čistotu morala i prvobitnog hrišćanskog učenja bori se u srednjem veku evanđeoski pokret poznat pod imenom **Valdenžani**.

Iz savremenih dokumenata saznajemo da su postojale dve grane Valdenžana, starija, poznata pod nazivom „lombardijski siromasi“, i mlađa, poznata pod imenom „lionski siromasi“. Ovi poslednji potiču od Petra Valda kao svog osnivača.

---

⁵¹ Louis Finkelstein, „The Jewish Doctrine of Human Immortality“, (Harvard Divinity School Bulliten, vol. XLII, No 7)

O prvoj grani piše Aleks Muston: „Po mom mišljenju valdenžani alpskih dolina potomci su primitivnih hrišćana koji su se u ovim dolinama sačuvali od svih izopačenja koja je Rim postepeno unosi u evanđeosku nauku. Nisu se oni odvojili od katolicizma, nego se katolicizam odvojio od njih izmenivši prvobitnu nauku.“⁵² Valdenžani, ma koji bio njihov izvor, bili su biblijski hrišćani. Oni su preveli Sveto pismo na svoj jezik i tumačili ga samo u njegovom prirodnom smislu. Održali su načelo sveopšteg sveštenstva vernih.

Valdenžani su verovali u apsolutni autoritet i nadahnuće Pisma, u spasenje preko Hrista, u dužnost da propovedaju Jevanđelje bez obzira na crkvene zabrane. Poricali su nedostojnom svešteniku pravo da deli sakramente, bili su protiv zakletve, smrtne kazne, odbacivali su čistilište, molitvu za mrtve, prizivanje svetaca i obožavanje relikvija.

Uzastopnim progonima Rim je nastojao da uništi Valdenžane, ali uprkos zatvorima, ognju i maču, njihovo pravilo vere uvek je bilo Sveto pismo, bez apokrifnih dodataka. Oni su dobro poznavali Božju reč, na koju su se uvek pozivali u svojim raspravama s protivnicima.

Valdenžani su poricali da postoji „treće mesto“, to jest čistilište. Tvrđili su da apostolska crkva nije znala za čistilište, niti su Hristos, apostoli i njihovi verni sledbenici igde i ikada učili da se treba moliti za mrtve. Valdenžani su znali da se katoličko učenje o čistilištu i o korisnosti molitava za mrtve ne temelji ni na jednom kanonskom spisu Biblije, već jedino na apokrifnom spisu 2. O Makabejcima 12:40.

Na valdenžanski pokret nadovezuje se i veliko delo engleskog reformatora Džona Viklifa (1324-1384), nazvanog „jutarnjom zvezdom“ reformacije. Viklif je 1372. postao doktor teologije i profesor teologije na oksfordskom univerzitetu.

Prilikom svog putovanja na evropski kontinent, kao kraljev

---

⁵² Alexis Muston, History of the Waldenses, vol. 1. p. 17.

izaslanik, Viklif je došao u dodir s Valdenžanima, a imao je i priliku da bliže upozna zlo koje je potresalo crkvu – raskoš i razvrat visokog klera. Po svom povratku u Englesku, počeo je da ukazuje na zablude koje su se uvukle u crkvu. Ustao je protiv indulgencija, krstaških ratova, transupstancijacije, hodočašća, relikvija i protiv mise za umrle. Viklif se borio za dva načela: prvo da oslobodi crkvu od njenih veza sa svetovnim poslovima, i, drugo, da sprovede reformu crkve uzevši „zakon Jevanđelja“ umesto „crkvene tradicije“.

Svojim reformatorskim radom došao je u sukob sa crkvenom hijerarhijom u Engleskoj. U maju 1377. papa Grgur XI izdao je pet bula u kojima je osudio Viklifovo učenje i tražio da se Viklifu onemogućí rad kao profesoru u Oksfordu.

Grgur XI je preduzimao sve što je mogao da bi učutkao reformatora, ali je sam umro pre nego što je dočekaó Viklifov kraj. Viklif je umro prirodnom smrću, ali njegovi neprijatelji nisu bili time zadovoljni. Na saboru u Konstanci 1415. osudili su njegovu nauku i doneli zaključak da se njegove kosti iskopaju i Spale. To je učinjeno 1428. godine, više od četrdeset godina posle reformatorove smrti.

Viklif je svom narodu dao Bibliju na narodnom jeziku, verujući da Sveto pismo mora biti pravilo vere i života. Da bi upoznao ljude s Jevanđeljem, poslao je putujuće propovednike, lolarde, verne i jednostavne ljude, koje je poučio šta i kako treba da propovedaju, opremivši ih pripremljenim dispozicijama evanđeoskih propovedi.

Viklif je verovao u spasenje jedino putem vere u Hristovu žrtvu pomirenja i u Bibliju kao jedini temelj vere i života. Smatrao je da je prava vera lična zajednica pojedinca s Bogom, i da je prava crkva skup ljudi koje je Hristos oslobodio i kojima je On jedina glava.

Od Avgustina pa sve do 12. veka imamo malo izveštaja o uslovnoj besmrtnosti. U srednjovekovnoj Katoličkoj crkvi prevladavaju tri dogme o čovekovoj prirodi i sudbini: 1. vera u urođenu besmrtnost duše; 2. vera da duša odmah posle smrti tela odlazi u raj, pakao ili čistilište; i 3. vera da zli trpe večne muke u paklu.

U 12. veku javljaju se izvan Katoličke crkve dva velika filozofa

i teologa, Averes, arapski filozof, i Majmonid, jevrejski filozof i teolog, koji su svojim učenjem, oslanjajući se na Aristotela, uzdrмали tradicionalno verovanje u besmrtnost duše kako u redovima svojih sunarodnika tako i u redovima skolastika.

Podvojenost među katolicima o stanju duše želeo je da prekrati papa Leon X, koji je na Petom lateranskom koncilu 19/12/1513. proglasio dogmu o besmrtnosti duše.

Autentični čuvari biblijske nauke u srednjem veku bili su Valdenžani, čiji su misionari prodrli u mnoge evropske zemlje, pa i u Englesku. Odbacili su papinu dogmu o čistilištu kao i o večnim mukama zlih u paklu. Verovali su da je besmrtnost dar koji će Hristos dati vernima prilikom uskrsenja. To je bilo gledište i velikog reformatora Viklifa.

POBORNICI USLOVNE BESMRTNOSTI U DOBA REFORMACIJE

Reformacija u šesnaestom veku značila je novo otkrivanje izgubljenih i zaboravljenih evanđeoskih istina kao i odbacivanje raznih zabluda koje su se tokom stoleća uvukle u crkvu.

Jedna od zabluda koja se uvukla u hrišćansko verovanje iz paganske filozofije je verovanje da je duša po prirodi besmrtna. Tesno povezano s ovim verovanjem je učenje o svesnom stanju duše između smrti i uskrsenja; učenje da pravedne duše odmah posle smrti tela odlaze u raj, manje pravedne u čistilište, a grešne u večni ognjeni pakao gde trpe užasne muke.

Ovo je učenje strano Bibliji. Nigde se u Starom savezu ne spominje izraz „besmrtnost“ ili „besmrtna duša“. U Novom savezu izraz „besmrtn“ spominje se dvaput i to samo kao atribut Gospoda Boga. On je **jedini** besmrtn (1. Timoteju 6:16; 1:17).

Biblija jasno uči da se čovek za vreme smrti nalazi u besvesnom stanju, koje Isus naziva „snom“ (Jovan 11:11; Propovednik 9:5,6, 10).

Uskrsenjem se ulazi u budući život. Postoji uskrsenje pravednih – na život; i uskrsenje zlih – na večnu propast (Jovan 5:28,29). Nigde se u kanonskim spisima Staroga ili Novoga saveza ne spominje čistište. To je ljudska izmišljotina, kojoj je cilj da ublaži strah od večnog pakla.

Pojam uslovna besmrtnost, koji zastupa Biblija, znači da čovek ne poseduje urođenu besmrtnost, već da je može jedino primiti kao dar od Boga, i to u času uskrsenja pravednih prilikom Hristovog drugog dolaska (1. Korinćanima 15:21-23; 1. Solunjanima 4:13-17). Uskrsenje je naša uteha i nada u večni život. Kad ne bi bilo uskrsenja, naša vera i nada bile bi uzalud (1. Korinćanima 15:16-19). To je suština biblijske nauke o uslovnoj besmrtnosti.

U ovom poglavlju predstavimo nekoliko pobornika ove nauke u doba reformacije. Govorićemo o Luteru i njegovom stavu prema uslovnoj besmrtnosti, o stavu anabaptista i o engleskom reformatoru Vilijamu Tindalu i njegovom saradniku Džonu Fritu.

Martin Luter (1483-1546) se s pravom smatra vođom nemačke reformacije, pioninom protestantizma. To je postao zahvaljujući latinskoj Bibliji koju je otkrio u erfurtskoj univerzitetskoj biblioteci i koju je počeo uporno da proučava.

Posle položenog doktorata iz teologije 1512. godine, bio je imenovan za profesora biblijske nauke na novoosnovanom vitenberškom univerzitetu. Na tom univerzitetu biblijska teologija zamenila je skolastičku spekulativnu teologiju. Budući da je imenovan kao profesor Biblije i biblijske teologije, odlučio je da brani Sveto pismo od svih zabluda. U njegovim predavanjima Božja reč uzdignuta je kao konačan autoritet, iznad koncila, Crkve i pape.

Pripremajući predavanja iz Psalama i Poslanice Rimljanima, otkrio je zaboravljenu istinu o opravdanju ili oprostjenju greha verom u Hristovu žrtvu prinetu za nas na krstu (Rimljanima 3:23-27). Na njega je naročito uticala izjava apostola Pavla: „Pravednik će od vere živ biti!“ (Rimljanima 1:17) Razumeo je da je pravednost kojom se čovek može spasiti jedino Hristova pravednost – Njegov

bezgrešan život i Njegova dragovoljna žrtva prineta za nas – koju Hristos uračunava i poklanja onima koji Ga prihvataju kao svoga Spasitelja.

Luter je naglašavao da svoj pogled vere uvek treba da upravimo Hristu, treba da se uzdamo u Hristov život i Njegovu pobjedu. Hristos nas spasava, a ne spasavaju nas sakramenti ili crkva.

Luter nije samo držao studentima predavanja o ponovo otkrivenim evanđeoskim istinama, već je o tome propovedao i u crkvama. Tako se njegov glas i uticaj sve više širio.

U svojim propovedima Luter je tražio reformu u Crkvi. Ustao je protiv prodavanja oprostajnica. Pape su tvrdile da mogu iz „riznice svetaca“ crpiti milost za oprostjenje vremenskih kazni za grehe živih i mrtvih, tj. za duše u čistilištu. Godine 1515. Luter je triput propovedao protiv oprostajnica, a 1517. godine 31. oktobra pribio je na vrata crkve u Vitenbergu svojih 95 teza, u kojima je poricao vrednost oprostajnica. Povod za pribijanje ovih teza bio je dolazak dominikanca Tecela, papinog opunomoćenika za prodavanje oprostajnica u ovaj grad. Tecel je obećavao svima koji kupe oprostajnice oprostjenje od prošlih i budućih greha, bez vere i pokajanja. Oprostjenje se moglo kupiti i za duše u čistilištu. Tecel je tvrdio da čim novac padne u sanduče za darove, duša se odmah oslobađa iz čistilišta. Na taj način sakupljao je novac za gradnju nove katedrale svetog Petra u Rimu. Luter je osudio trgovanje oprostajnicama jer je ono ljudima ulivalo lažnu nadu u spasenje.

Objavljivanjem 95 teza putem štampe i objavljivanjem većeg broja spisa u kojima je napao zablude i zloupotrebe Rimske crkve, Luter je izazvao protiv sebe gnev i osudu Rima, što je konačno dovelo do njegovog isključenja iz Crkve.

Proučavajući Bibliju, Luter je ponovo otkrio ne samo istinu o opravdanju verom u Hristovu krv očišćenja, već i istinu u odnosu na čovekovu prirodu i sudbinu.

Proučavajući Bibliju Luter je saznao da čovekova duša za vreme smrti „spava“, to jest nalazi se u nesvesnom stanju, a ne da

se nalazi u svesnom stanju u nebu, čistilištu ili paklu.

„Luter je prihvatio nauku o ‘spavanju duše’ na temelju Biblije, i zatim je tu nauku upotrebio pobijajući dogmu o čistilištu i o obožavanju svetaca. To je bila njegova vera do poslednjeg časa njegovog života.“⁵³

Luter je odbacio papinu dogmu o čistilištu i s tim u vezi učenje da duše u svesnom stanju trpe muke u čistilištu odmah posle smrti. Razumeo je da ova nauka nema biblijskog temelja. Tvrdio je na temelju Biblije da za vreme smrti duša počiva, spava, lišena svesnosti. Izjavio je mnogo puta da se mrtvi nalaze u nesvesnom stanju, da ništa ne vide, ništa ne čuju i ništa ne osećaju i ne shvataju. Naglašavao je da je smrt „sladak san“, i da će mrtvi spavati do dana uskrsenja, koje obuhvata i telo i dušu; tada će se oboje opet sjediniti.

Komentarišući tekst iz Propovednikove knjige 9:10, Luter piše: „Još jedan dokaz da su mrtvi besvesni. Solomon misli da mrtvi spavaju i da ni o čemu ne misle. Oni leže ne brojeći ni dane ni godine, ali, kad se budu probudili, učiniće im se da su spavali tek jedan trenutak.“

Iste misli prožimaju i Luterova uputstva o hrišćanskom pogrebu: „Mi hrišćani koji smo otkupljeni dragocenom krvlju Gospoda Isusa, treba da se vežbamo i navikavamo da na smrt gledamo kao na dubok i sladak san. Pred Bogom smrt je zaista san, jer o tome Isus svedoči kada kaže: ‘Lazar naš prijatelj, zaspao’, ili ‘Devotka nije umrla, nego spava.’“⁵⁴ (Jovan 11:11; Matej 9:24)

Luter se retko osvrće na pitanje večnih muka u ognjenom paklu. Niko nije u doba reformacije pokrenuo problem tradicionalnog koncepta o ognjenom paklu, kako su ga uneli u hrišćanstvo Tertulijan i Avgustin. Taj problem biće kasnije pokrenut.

Prihativši biblijski stav o besvesnom stanju mrtvih ili o „spavanju duša“, Luter je bio svestan da se stavlja na stranu prezrene

---

⁵³ Francis Blackburne, *A Short Historical View*, p. 14.

⁵⁴ Martin Luther, *Christian Songs in Latin and Funerals* (Works of M. Luther). 6:287.

manjine. Iako je u ono vreme gotovo sav svet bio protiv ovog shvaćanja, čak i mnogi Luterovi saradnici, ništa ga nije moglo pokrenuti da promeni svoje mišljenje. Istina kako ju je shvatio, vezala je njegovu savest i on se osećao obaveznim da je objavi svetu.

Luterova je najveća zasluga što je preveo Bibliju na narodni nemački jezik, čime je najviše doprineo da se utvrdi književni nemački jezik. Trudio se da učini da proroci i apostoli „progovore“ Nemcima kao da su njihovi zemljaci. Njegova je velika zasluga što je ponovo otkrio istinu o opravdanju verom u Hristovu žrtvu otkupljenja, a ukazao je i na pojedine zablude koje su se uvukle u crkvu kao plod ljudskog umovanja. Među ove zablude izričito ubraja „nauku o transupstancijaciji, učenje da je papa vladar sveta, kralj neba i bog na zemlji, zatim učenje da je duša besmrtna.“⁵⁵

Anabaptisti šesnaestog stoleća spadaju većim delom u onu manjinu koja je smatrala da duše između smrti i uskrsenja „spavaju“, to jest da se čovek za vreme smrti nalazi u nesvesnom stanju.

Reč „**anabaptisti**“ znači oni koji se ponovo krštavaju, jer ne priznaju valjanim krštenje male dece.

Anabaptisti su katoličko krštenje smatrali bezvrednim iz dva razloga:

1. Zbog načina krštenja koji u Katoličkoj crkvi nije ispravan, jer se dete krštava prskanjem vodom po glavi, a biblijski način krštavanja je uronjavanje u vodu celog čoveka, što predstavlja umiranje i pogreb starog čoveka i ustajanja na nov život novog čoveka.

2. Što malo dete nije sposobno da veruje i bude poučeno osnovnim istinama Božje reči što je osnovni uslov da krštenje bude valjano (Matej 28:19,20).

Anabaptisti se nadovezuju na slične religiozne pokrete ranijih stoleća kao što su bili novicijani, pavlikijani, petrobruzijani, henričani i valdenžani. Svi oni isticali su pokajanje, veru i novorođenje kao uslov koji treba da ispune oni koji žele da budu kršteni.

---

⁵⁵ Francis Blackburne, Op. cit., p. 12.

U šesnaestom stoleću bilo je više grupa anabaptista. Većina je imala zdravu biblijsku nauku, ali bilo je i fanatičnih grupa, kao što je bila ona koju je sačinjavao Tomas Mincer sa svojim pristalicama. Oni su svojim fanatizmom ozloglasili ceo anabaptistički pokret.

Po geografskoj rasprostranjenosti anabaptiste možemo podeliti u sledeće grupe: švajcarska, holandska, nemačka, austrijska, poljska i engleska.

U Poljskoj se osećao uticaj husita. Tu se pojavio i religiozni vođa **Faustus Socinus**, koji je sa svojom grupom bio blizak anabaptistima, naročito u pogledu načina krštanja.

Za poljsku grupu anabaptista, kao i za socinijane, karakteristično je da su stajali na stanovištu uslovne besmrtnosti.

U jednoj anabaptističkoj Konfesiji vere štampanoj u Krakovu 1574. godine, nalazi se sledeći značajan iskaz: „Tako priključivši se krštenjem telu Hristovom može usmrćivati staru Adamovu prirodu i biti preobražen u nebeskog Adama u čvrstoj veri u večni život posle uskrsenja.“

Anabaptisti u Poljskoj nisu verovali da duša odmah posle smrti odlazi u raj, već su verovali da se duša između smrti i uskrsenja nalazi u besvesnom stanju i da je uskrsenje trenutak kada će primiti večni život.

Faustus Socinus (umro 1604) zastupao je još izrazitije načelo uslovne besmrtnosti. Poricao je urođenu besmrtnost duše, odbacio je dogmu o čistilištu i večnim mukama zlih u paklu, kao i učenje o svesnom stanju duše posle smrti tela.

„Mnogi od njih (socinijana) odbacuju odvojeno postojanje duše verujući da je čovek jedinstveno biće, i da je njegova jedina nada u besmrtnost uskrsenje. Oni odbacuju da je čovek u svesnom stanju između smrti i uskrsenja, jer budući da ceo čovek umire, tako će i ceo čovek biti pozvan u određen čas da uskrsne. Vreme provedeno u toku smrti nema za njega nikakvo značenje.“⁵⁶

---

⁵⁶ „Socinianism”, The Religious Encyclopedia, (New York: The Philosophical Library, 1945), p. 1210.

Među pobornike nauke o uslovnoj besmrtnosti možemo ubrojiti i **Mihaela Servetusa** (1509-1553), španskog pravnika, lekara i teologa. On je odbacivao nauku o Trojstvu i krštenje male dece. Verovao je da je duša smrtna, i da je besmrtnost dar koji će Hristos dati vernima u času uskrsenja. Zbog ovog učenja progonili su ga i katolici i protestanti. Potražio je utočište u Ženevi, ali je tu bio uhapšen, osuđen i spaljen na lomači 27. oktobra 1553. godine. Servetusovo učenje je takoreći istovetno s učenjem Faustusa Socinusa i većeg broja anabaptista.

Nauka o uslovnoj besmrtnosti, kao što smo ovde pokazali, širila se u doba reformacije kako među Luterovim sledbenicima, tako i među anabaptistima i socinijanima. Pristalice te nauke bili su svuda progonjeni, i mnogi su umrli mučeničkom smrću.

Među pobornike uslovne besmrtnosti spadaju i dva velika engleska reformatora Vilijam Tindal i Džon Frit.

Vilijam Tindal (1490-1536) je najveći engleski reformator, odličan lingvist i prvi prevodilac Novog saveza s grčkog na engleski jezik.

Tindal je razumeo da je nemoguće raširiti istinu i utvrditi narod u njoj bez Biblije na narodnom jeziku, Zato je odlučio da nastavi delo koje je pre njega započeo Viklif: da prevede Bibliju na engleski jezik. Oko 1522. godine rekao je: „Ako mi Bog poštedi život, učiniću da će seoski dečak koji ide za plugom znati više iz Pisma nego što znaju sveštenici i monasi koji kritikuju moje propovedanje.“

Tindal se latio svoga zadatka. Odlučio je da prevede Novi zavet na engleski jezik. Pri tome se služio Erazmovim grčkim Novim zavetom kao izvornim tekstom. Ali, uskoro su ustali neprijatelji reformacije s namerom da osujete ovaj njegov poduhvat. Tindal je uvideo da nema mesta u Londonu, ni u Engleskoj gde bi mogao da obavi taj posao i zato je otišao u Nemačku. U Kelnu je štampao Jevanđelje po Mateju i Marku. Kad su ga neprijatelji i ovde vrebali sa ciljem da ga ubiju, pobegao je u Worms a zatim u Antverpen gde je nastavio svoj posao. Hiljade primeraka njegovog Novog zaveta bilo

je prokrijumčareno u Englesku, gde su se crkvene vlasti svom žestinom borile protiv njega. Engleski biskupi isključili su svakoga ko bi čitao Tindalov Novi zavet.

U Antverpenu je pao u ruke neprijateljima. Izdao ga je jedan mladi Englez kome je on ukazao gostoprimitstvo. Tindal je bio domamljen izvan teritorije „slobodnog grada“, na područje koje je pripadalo kralju Karlu V i bačen u zatvor. Posle sedamnaest meseci zatvora, izveden je na sud i osuđen na smrt kao jeretik. Najpre je bio lišen sveštenečke časti, zatim obešen i spaljen. Tindal je bio spreman za takav kraj, jer je osam godina ranije napisao: „Samo je jedan put koji vodi u carstvo života – to je put kroz progonstvo, stradanje i samu smrt po Hristovom primeru.“ Njegove poslednje reči bile su: „Gospode, otvori oči kralju Engleske!“ Ispočetka je izgledalo da će njegova molitva ostati neuslišena, jer je Henrik VIII izdao zapovest kojom je zabranio prevođenje Biblije na narodni jezik. Ali već iduće godine promenio je odluku. Engleski prevod Biblije, takozvani Koverdejlav Novi zavet bio je po kraljevom nalogu stavljen u svaku crkvu u Engleskoj.

Kakav je bio Tindalov stav o čovekovoј prirodi i sudbini?

O tome najviše saznajemo iz polemike koju je Tindal vodio sa Tomasom Morom, državnim sekretarom za vreme Henrika VIII. Mor je napisao pamflet pod naslovom Dijalog ser Tomasa Mora u kome je napao Luterov i Tindalov stav braneći nauku Rima. Tindal mu je odgovorio na sve primedbe u svom spisu Odgovori ser Tomas Morovom Dijalogu, pozivajući se na Pismo. Na to je Tomas Mor objavio protiv Tindala drugi spis pod naslovom **Pobijanje Tindalovih** odgovora.

U svom odgovoru Tomasu Moru, Tindal piše: „Kad Mor dokazuje da su sveti već u nebeskoj slavi zajedno s Hristom, te kaže: ‘Ako je Bog njihov Bog, oni su na nebu, jer Bog je Bog živih a ne mrtvih’, ovde Mor iskrivljuje Hristov argument kojim Hristos dokazuje uskršenje. Hristos tvrdi da će Abram i svi sveti uskrsnuti, a ne tvrdi da su njihove duše već na nebu. Za takvu nauku se u Hristovo

vreme još nije znalo. Sa tvrdnjom da su sveti već na nebu, Mor odbacuje uskrsenje i obezvređuje Hristov argument. Kad Hristos navodi Pismo da je Bog Abramov Bog i dodaje da Bog nije Bog mrtvih već živih, time On dokazuje da Abram mora uskrsnuti (Matej 22:32). Ako bismo sa Morom tvrdili da je Abramova duša već na nebu, time bismo poricali Hristov argument.⁵⁷

Ovaj tekst jasno pokazuje da Tindal nije verovao da duše vernih u času smrti odlaze u nebo, već je verovao da one do uskrsenja „spavaju“. Tvrdio je da suprotno stanovište odbacuje Hristov argument u prilog uskrsenja. Tindal se takođe slagao s Luterom da je nauka o urođenoj besmrtnosti i o čistilištu „papska izmišljotina“ pozajmljena iz „neznabožačke filozofije“.⁹

Najbliži Tindalov saradnik bio je **Džon Frit** (1503-1533). Bio je veoma sposoban, obrazovan i hrabar reformator. Tindal ga naziva „svojim sinom u veri“. I kralj Henrik VIII i kardinal Tomas Velsi imali su za njega ambiciozne planove, ali on se okrenuo od njih jer mu je srce prionulo uz Hrista i Njegovu istinu. Zbog svoje revnosti u propovedanju Jevanđelja, uskoro je bio optužen da širi Luterovo krivoverje. Bio je zatvoren, ali na intervenciju kardinala Velsija bio je pušten na slobodu. Svestan da mu u Engleskoj pretila opasnost, potražio je utočište na kontinentu, u Nemačkoj. U Marburgu se sastao s Tindalom i pridružio mu se u prevođenju Novog saveza. Kasnije su obojica otišla u Antverpen, u Belgiju, gde su završili prevod Novog saveza i počeli prevoditi Stari zavet.

Za vreme ovog boravka u Belgiji Frit je napisao **Raspravu o čistilištu** u tri dela, u kojoj odgovara Tomasu Moru, biskupu Fišeru i Rastelu, Morovom rođaku, na njihove tvrdnje i stav o čistilištu. Frit pobija nauku o čistilištu argumentom da je uskrsenje jedina nada u budući život i da večni život imamo samo u Hristu.

Budući da je već više godina bio odsutan iz Engleske, poželeo

---

⁵⁷ William Tyndale, An Answer to Sir Thomas More's Dialogue, 2:8 (Cambridge: The University Press, 1850), p. 118.

je da se vrati u domovinu i svojim sunarodnicima propoveda Jevanđelje.

Vrativši se u Englesku, počeo je da propoveda, ali uskoro je bio uhapšen i zatvoren u zloglasni Tauer. Mučen glađu i zlostavljanjima, Frit nije klonuo duhom, već je i u zatvoru napisao više traktata i jednu knjigu kao odgovor na pisma Tomasa Mora.

Izveden pred sud koji su sačinjavali engleski crkveni velikodostojnici, osuđen je na smrt. Ali još mu je bila data mogućnost da bude pomilovan, ako pozitivno odgovori na dva pitanja: 1. veruje li u čistilište i 2. veruje li u transupstancijaciju, to jest da se hleb i vino prilikom pričesti pretvaraju u živog Hrista. Odgovorio je da je očevidno da se ni čistilište ni transupstancijacija ne mogu dokazati Pismom. Ovo poricanje bilo je njegova smrtna presuda. Spaljen je na lomači 4. jula 1533. godine.

Tindal i Frit svoju veru u Boga i u Njegovu istinu kakvu su otkrili u Pismu zapečatali su smrću, jer su voleli Boga i istinu više od svog života. Verovali su da je Bog svoju crkvu, svoje verne sledbenike učinio čuvarima istine i da su oni odgovorni da je prošire po celom svetu.

POBORNICI USLOVNE BESMRTNOSTI U NOVIJE VREME

Od vremena reformacije u 16. stoleću do naših dana javlja se veći broj pobornika uslovne besmrtnosti. Oni pripadaju različitim konfesijama, a po zanimanju su većim delom propovednici ili profesori teologije. Profesor LeRoj Edvin Frum u svom delu *The Conditionalist Faith of Our Fathers* (Uslovna vera naših otaca) donosi po stolećima popis svedoka u prilog uslovnoj besmrtnosti: u šesnaestom stoleću navodi 11 imena, u sedamnaestom 19, u osamnaestom 23, u devetnaestom je ta lista porasla na 128 imena, a u dvadesetom stoleću na 137 imena.

U ovom poglavlju predstavimo jednog istaknutog pobornika

uslovne besmrtnosti iz devetnaestog stoleća. To je dr Emanuel Petavel ili Petavel-Olif (1836-1895). Zatim ćemo navesti svedočanstva četvorice najpoznatijih savremenih teologa – Karla Barta, Rudolfa Bultmana, Oskara Kulmana i Pola Tiliha.

Dr Emanuel Petavel ili Petavel-Olif je poznati švajcarski teolog i autor. Studirao je teologiju u Nojšatelju i Ženevi. Posle rukopoloženja 1858. godine i propovedničke službe u Švajcarskoj, Petavel je postao propovednik jedne švajcarske crkve u Londonu. Tu se upoznao s **Edvardom Vajtom**, istaknutim pobornikom uslovne besmrtnosti, čije je delo *Život u Hristu* (Life in Christ) učinilo na njega sudbonosan uticaj.

Petavelovo proučavanje Vajtovog revidiranog i proširenog **Života u Hristu**, koji je 1880. godine bio preveden na francuski jezik pod naslovom *Uslovna besmrtnost* (L'Immortalite Conditionnelle) ojačalo je Petavelovo lično uverenje i potvrdilo njegovo vlastito osvedočenje da jedino ovom naukom, tj. uslovnom besmrtnošću, čitav evanđeoski sistem Novoga saveza može biti povezan kao potpuna i skladna sinteza sposobna da zadovolji zahteve modernog mišljenja.

Godine 1878. Petavel je održao na univerzitetu u Ženevi seriju od deset predavanja o uslovnoj besmrtnosti za studente i ostale slušaoce. Godine 1886. održao je ponovo dvanaest predavanja o istoj temi u Ženevi i Nojšatelju. Ova predavanja sačinjavaju osnovu njegovog najvećeg dela objavljenog u Parizu 1891. godine pod naslovom *Problem besmrtnosti* (Le Probleme de l'Immortalite).

Petavel je odlično poznao svu dotadašnju literaturu o uslovnoj besmrtnosti; impresivno je njegovo poznavanje Biblije i svih tekstova koji se odnose na čoveka i njegovu sudbinu; odlično je poznao i biblijsku semantiku.

Značajno je njegovo moralno, filozofsko i etičko objašnjenje problema u vezi s različitim pogledima na čovekovu prirodu i sudbinu. Pokazao je i dokazao zablude i nedoslednosti učenja o opštoj restituciji, tj. o spasenju svih grešnika, kao i nehumanost i

nepravедnost učenja o večnim mukama zlih u ognjenom paklu.

Pregledaćemo sada u glavnim crtama njegovo učenje o uslovnoj besmrtnosti.

Cilj je njegovog dela, kaže Petavel, da odbrani i preporuči ovu nauku o **besmrtnosti koja se može postići**.

Petavel tvrdi da nauka ne pruža nikakav dokaz u prilog urođenoj besmrtnosti. Ne može se tvrditi da čovek poseduje isključivu besmrtnost na osnovu svojstava koja su zajednička njemu i ostalim živim bićima. On kaže: „Ne može se naučno dokazati da postoji život nezavisno od organizma.“ Dalje kaže:

„Um čini se da je jedna od manifestacija života.“ Zaključak koji se nameće jeste: „Duša umire zajedno s telom.“⁵⁸

U smrti ličnost prestaje da postoji. Govoreći o smrti i o duši, Petavel kaže: „Koliko nauka može nazreti, ne postoji izuzetak opštem zakonu smrti. Nakon kratkog života od nekoliko sati, dana i godina, svi stanovnici zemlje, vode i zraka vraćaju se u prah; njihovi sastavni elementi se rastavljaju i sačinjavaju deliće novih hemijskih kombinacija, ali individuum kao takav prestaje postojati... Smrt znači prestanak organskih funkcija.“

Platonova dogma o preegzistenciji duše i dogma o besmrtnosti duše su tesno povezane. To je, u stvari, prikriveni panteizam. Petavel kaže: „Nema sumnje da je duh Božji dao čoveku životnu snagu, ali to ne znači da je stvorenje **deo** Stvoritelja i da zato poseduje besmrtnost koja je samo Božje svojstvo. Stvorena duša ima svoj početak, zato ona dolazi i svome kraju. Ona će doći svome kraju ako Stvoritelj ne ovekoveči njeno postojanje.“

„Ako bi duša posedovala nezavisnu i apsolutnu besmrtnost, onda ona ne bi bila stvorena, već bi sačinjavala deo samog Boga.“

Platonovo učenje o besmrtnosti duše nije dokazana istina. To je samo pretpostavka, a ne dokazana istina. Platonova filozofija je izvršila ogroman uticaj na hrišćanstvo, i mnoge hrišćanske crkve se

---

⁵⁸ Petavel, *The Problem of Immortality* (London: Elliot Stock, 1892).

još nisu oslobodile tog uticaja.

Mnogi teško shvataju da su „život“ i „smrt“ dva pola biblijske sfere, i da su to dve velike antiteze.

„Život u istorijskom i gramatičkom smislu je postojanje koje se sastoji od akcije, osećanja i misli. Smrt je prestanak postojanja; svršetak akcije, osećanja i misli.“

Popularna teologija, poreklom od Platona, smatra da život duše ne može prestati i da „smrt“ znači „večni život“ usred greha i večnih patnji. Petavel tvrdi da je tradicionalno učenje lažno. „Život“ i „smrt“ su antiteze, kao crno i belo. „Ako bi smrt bila neko stanje života, onda bi ona bila i neka manifestacija života: kontradikcija je očita.“

Petavel ističe da Biblija uči o uslovnoj besmrtnosti. „Bog je čoveka stvorio s mogućnošću da postane besmrtnan. Dok je Adam bio u Edenskom vrtu, mogao je jesti rod s drveta života. Ali njegova je besmrtnost bila uslovna. Čim je prekršio od Boga dat uslov, osuđen je bio da umre. Više nije imao pristup k drvetu života koje ga je moglo učiniti besmrtnim.“

Čovek nije posedovao urođenu ili neotuđivu besmrtnost. Neposlušnošću prema Božjem postavljenom uslovu postao je smrtnan.

„Stari savez nigde ne spominje da čovek poseduje urođenu ili neotuđivu besmrtnost. Izraz ‘besmrtna duša’, omiljena formula crkvene frazeologije, nigde se u Bibliji ne spominje.“

Nauka o uslovljenoj besmrtnosti je Hristova nauka. Sam Hristos je „uslov besmrtnosti“. Hristos u svojoj ličnosti nudi jedini most ka pravednosti i nepropadljivom životu. To je cilj Jevanđelja. Ko ima Hrista, ima život. (1. Jovanova 5:12)

Što se tiče sudbine grešnika, Petavel kaže: „Tvrdekorni grešnici biće kao reka odvojena od izvora, kao drvo bez korena i grana, kao svežanj kukolja koji se sažiže, kao telesa koja crvi jedu. Oni će propasti u geheni.“

Nepokajane grešnike čeka „večna kazna“, a ne „večno kažnjavanje“. Što se tiče večne kazne, Petavel kaže: „Treba uočiti da kad

pridev 'večan' poblizhe određuje neki akt, večnost se pripisuje ne samom aktu, već posledici akta. Taj pridev onda označava večnost posledice koju je prouzrokovao akt ili oruđe.“

Učenje o večnom životu u raj u i paralelno tome o večnom životu u paklu je čisti persijski dualizam. Biblija uči suprotno tome. Greh i grešnici biće jednom zauvek uništeni. „Uništenje je logična posledica greha posmatranog bilo sa metafizičkog, pravnog ili moralnog gledišta. Ko ustaje protiv Boga, stavlja se izvan života.“

Lažno je takođe učenje o univerzalnom spasenju kome je začetnik Origen. Po toj nauci spasenje je neizbežno za sve. I grešnici su „osuđeni na spasenje“, na „besmrtnost“. Takvo učenje izvrće biblijske pojmove. Po tom učenju „uništiti“ i „spasiti“ znači isto. Biblija uči o „drugoj smrti“ ili konačnoj smrti, koja će značiti potpuno i definitivno uništenje. „Univerzalizam, tj. učenje da će se svi spasiti, pokazuje se velikodušnim na račun pravde i slobode.“

Petavel ističe superiornost nauke o uslovnoj besmrtnosti. Kondicionalna ili uslovna besmrtnost ostavlja nepovređenom čovekovu slobodu. Večni život se daje samo po Hristu, Autoru života. To je njegova jedinstvena slava.

Kazna će biti strogo proporcionalna. Krivica će se meriti tačnom odgovornošću. Biće ostvarena ravnoteža između faktora: darovi, odgovornosti i kazna ili nagrada.

Govoreći o prednosti nauke o uslovnoj besmrtnosti, Petavel kaže: „To je nauka koja ne upotrebljava ni ublažavanje ni preterivanje. Ona stoji čvrsto na biblijskom temelju, dovodeći u sklad sve izjave o čovekovoј prirodi i sudbini... Ona vodi ka poniznosti tašto dete od praha zemaljskoga, a uzvisuje Isusa Hrista. Ona odbacuje podjednako manihejski pesimizam, koji uči o večnom postojanju zla, kao i Origenov univerzalizam, sa njegovim optimizmom, koji ne vidi ozbiljne opasnosti u zlu.“

Nauka o uslovnoj besmrtnosti, ističe Petavel, je centralna hrišćanska nauka, jer se ona tiče ne samo naše večne sudbine, već i Božjeg karaktera i budućnosti hrišćanske religije. Na žalost, ova

nauka nije još dovoljno shvaćena ni prihvaćena. Petavel smatra da za jednog hrišćanskog mislioca „nema veće radosti negoli boriti se za pobjedu neke velike istine koja je još pogrešno shvaćena“.⁵⁹

Dr Karl Bart, rođen 1886. godine, švajcarski teolog svetskog glasa, nastoji u svojim mnogobrojnim spisima da vrati hrišćansku teologiju teologiji „čiste Božje reči“.

Bart je u Nemačkoj održao četiri predavanja o uslovnoj besmrtnosti, koja su objavljena u Bazelu pod naslovom Besmrtnost (Unsterblichkeit), a 1958. su ista predavanja objavljena na francuskom jeziku pod naslovom Besmrtnost (Immortalite).

Ovde dajemo kratak izvod iz ovih predavanja.

Bart kaže: „Ako hoću govoriti iz čiste savesti moram dati neke izjave koje će mnoge iznenaditi, jer su suprotne široko prihvaćenim idejama. Zna li da se reč ‘besmrtnost’ ne nalazi u Starom zavetu, a u Novom se zavetu spominje samo dvaput. To je samo po sebi vrlo značajno. A još je neobičnije kad vidimo u kom se smislu ove reči upotrebljavaju. ‘Besmrtnost’ se upotrebljava kao atribut Boga (1. Timoteju 6:16), a ne čoveka. Pismo izjavljuje da Bog poseduje besmrtnost i dodaje da je On **jedini** besmrtnan.“

Urođena besmrtnost nije čovekova osobina. „Besmrtnost ne može biti čovekova tekovina. Nju on može primiti samo kao nezasluzeni dar, kao dar Onoga koji je jedini po prirodi besmrtnan.“

„Ovaj pogled, tako jasan i tako logičan, a ujedno tako utešan ako ga dobro shvatimo, Crkva je razvodnila ograničivši smrt na čovekovu fizičku prirodu, na njegovo telo. Rezervisala je besmrtnost za njegovu dušu i počela gledati na smrt kao na oslobađanje duše koja je bila zatvorena u telu kao u zatvoru. To je, u stvari, Platonova nauka. Ali nikada nemojte gubiti iz vida činjenicu da Biblija, kad govori o propadljivosti čoveka, govori o čoveku kao **celini**. Duša označava čovekov **lični život**, koji se može razlikovati od njegovog tela, ali **ne može postojati odvojeno od njega**, upravo kao što se

---

⁵⁹ Svi navodi su iz Petavelove knjige The Problem of Immortality.

telo može razlikovati od njegove duše, ali ne odvojeno od nje.“

Čovek je **celina**, a ne odvojena duša. „Biblija ne govori ni na materijalistički ni na idealistički način. Ona se izražava realistički. Bez sumnje ona se obraća duši, ali duši koja je utelovljena u ljudskom telu, to jest nerazdvojno sjedinjena s telom koje jede, pije, koje se budi i spava; koje se bori i radi; koje strada i koje se veseli; koje je čovek mlad ili star; i život duše je zapravo i život tela.

Upravo to jedinstvo, taj totalitet upućuje na smrt kao na kraj čovekovog vremenskog postojanja, posle čega je sam Bog njegova budućnost, njegova nada.“

Bart ističe da je Hristos naša jedina nada u budućnost, u večni život. Život u zajednici s Hristom osigurava nam besmrtnost.

„Bog je u Hristu postao smrtan čovek, i kao takav svojom poslušnošću premostio je ponor između čoveka i Boga. Hristos je uzeo na sebe naše grehe i kaznu; večnu čovekovu smrt – smrt svih ljudi, uzeo je na sebe, udaljio je od nas. Da, On je to učinio; On koji nas voli, koji nas voli neiskazano, silno.“

„Isus je kazao: ‘Ja sam uskrsenje i život; ko veruje u mene, ako i umre, živeće’.“ To je Bartovo svedočanstvo o uslovnoj besmrtnosti.

Dr Rudolf Bultman, nemački evangelistički teolog, naglašava, kao i Bart, čovekovo jedinstvo nasuprot Platonovom shvatanju o neumrljosti duši koja se nalazi u telu kao u zatvoru, pa se smrću oslobađa iz tog zatvora. Ovo učenje, naglašavaju mnogi teolozi, strano je Bibliji.

Bultman poriče da je apostol Pavle propovedao Platonov dualizam:

„Istraživanje o Pavlovoj upotrebi reči ‘soma’ (telo) pokazuje da Pavle ne stavlja ‘telo’ nasuprot ‘duši’. Isto tako Pavle ne poznaje helenistički koncept o besmrtnoj duši, koja bi se oslobađala od tela, niti upotrebljava reč ‘psihe’ (duša) da bi označio središte ili moć mentalnog života koji bi oživljavao čovekovu materiju, kako je to

običaj kod Grka.⁶⁰

Oskar Kulman je jedan od najpoznatijih savremenih teologa. On je od 1938. godine profesor Novoga saveza na univerzitetu u Bazelu, a povremeno drži predavanja na Sorboni u Parizu. Njegovo najpoznatije delo je Besmrtnost duše ili uskrsenje mrtvih (Immortality of the Soul or Resurrection of the Dead). U tom delu on naglašava fundamentalnu razliku između grčke nauke o smrtnosti duše i hrišćanske nauke o uskrsenju mrtvih. Čitav ponor deli ova dva koncepta.

Kulman ističe da je jedina čovekova nada u budućnost uskrsenje iz mrtvih. Ta nada temelji se na Hristovoj pobedi nad smrću. Hristos je umro, ali je i uskrsnuo. On tu pobedu nije mogao izvojovati što bi jednostavno živeo kao besmrtna duša to jest da u suštini ne bi okusio smrt. On je mogao da pobedi smrt time što je **stvarno** umro.

Kulman ističe da je uskrsenje novo stvaranje i dodaje:

„Za Sokrata i Platona nije potrebno novo stvaranje. Po njima, telo je rđavo i ne treba dalje da živi. Onaj deo koji treba dalje da živi – duša, ona uopšte ne umire.“⁶¹

U uskrsenju „ceo čovek“ koji je stvarno umro, pozvan je u život novim aktom Božjeg stvaranja. Nasuprot Platonu koji uči da je telo zatvor za dušu, apostol Pavle ističe da je telo **hram Svetoga Duha**. Kulman kaže da je vera u uskrsenje kardinalna tačka celokupnog hrišćanskog verovanja.

Dr Pol Tilih, profesor teologije na Harvardskom univerzitetu u SAD, ističe da je čovek po prirodi smrtnan. Ideja o urođenoj besmrtnosti duše nije hrišćanski koncept, već Platonova nauka. Čovek mora primiti život izvan, izvan sebe. Tilih ulazi u srce problema kada kaže: „Biblija pruža jasno tumačenje o odnosu greha i smrti.

---

⁶⁰ Rudolf Bultmann, *Theology of the New Testament* (New York: Charles Scribners Sons, 1951), 1:203.204.

⁶¹ Oscar Culmann, *Immortality of the Soul of Resurrection of the Dead* (New York: The Macmillan Company, 1958), n. 26.

Biblijski simboli su vrlo daleko od popularnog shvatanja besmrtnosti. Prema izveštaju Knjige Postanja, čovek dolazi od praha i vraća se u prah. On poseduje besmrtnost samo dotle dok jede s drveta života, s drveta koje nosi božansku hranu, hranu večnog života. Simbol je očit.

Učestvovanje u večnome čini čoveka večnim; odvajanje od večnoga ostavlja čoveka u njegovoj prirodnoj ograničenosti.⁶²

Svedočanstva ove četvorice veoma istaknutih teologa u prilog uslovnoj besmrtnosti su logična i neoboriva, jer se temelje na Božjoj reči, koja je istinita. Tradicionalno verovanje u urođenu besmrtnost ljudske duše, a s tim u vezi i učenje o večnim mukama zlih u paklu ili o opštem spasenju svih grešnika ne može se dokazati Pismom. Ono je neznabožačkog porekla; rezultat čovekove filozofije, a ne božanskog otkrivenja.

ADVENTISTI SEDMOG DANA ISTIČU USLOVNU BESMRTNOST

Adventisti sedmog dana propovedaju uslovnu besmrtnost. Oni smatraju da je besmrtnost dar Božji, rezervisan samo za pravedne, i da se on daje vernima pod uslovom vere i poslušnosti. Ovaj dar biće dat vernima prilikom uskrsenja onih koji su „umrli u Hristu“ (1. Solunjanima 4:16). Adventisti sedmog dana takođe veruju da mrtvi poživaju u besvesnom stanju do časa kada ih bude pozvao u život Onaj koji je „uskrsenje i život“ (Jovan 11:25). Oni takođe veruju u potpuno uništenje nepokajanih grešnika vatrom Božjeg suda na kraju velikog dana Gospodnjeg (Otkrivenje 20:12-15).

Stav adventista o čovekovoju prirodi i večnoj sudbini je sledeći:

1) Bog je „jedino besmrtn“ (1. Timoteju 6:16). Smrtn čovek poseduje grešnu i smrtnu prirodu. Večni život je dar Božji verom u

---

⁶² Paul Tillich, Systematic Theology (Chichago: The University of Chichago Press, 1959), 2:66.

Hrista (Rimljanima 6:23). „Ko ima Sina, ima život“ (1. Jovanova 5:12). Besmrtnost će biti data pravednima prilikom Hristovog drugog dolaska, kad mrtvi pravedni uskrsnu iz svojih grobova i kad živi pravedni budu preobraženi da zajedno sretnu Hrista. Tada će oni koji budu proglašeni dostojnim „obući besmrtnost“ (1. Korinćanima 15:51-55).

2) Čovek je za vreme smrti u besvesnom stanju. Da svi, dobri i zli, ostaju u grobovima od časa smrti do uskrsenja. (Propovednik 9:5,6; Psalam 146:3,4; Jovan 5:28,29)

3) Uskrsnuti će dobri i zli. Uskrsenje pravednih zbiće se prilikom Hristovog drugog dolaska; uskrsenje zlih biće hiljadu godina kasnije. Pravedni će uskrsnuti na život večni, a zli na propast večnu (Jovan 5:28,29; 1. Solunjanima 4:13-18; Otkrivenje 20:5-10).

4) Na kraju će nepokajani grešnici zajedno sa Sotonom, začetnikom greha, biti uništeni; oni će prestati postojati, biće kao da ih nije bilo, i tako će svemir biti očišćen od greha i grešnika. (Rimljanima 6:23; Malahija 4:1-3; Otkrivenje 20:9,10; Ovadija 1:16)

Biblijska nauka o uslovnoj besmrtnosti bila je i nauka apostolske zajednice. Na žalost, preko crkvenih „otaca“ Tertulijana, Origena i Avgustina ušla je u hrišćanstvo Platonova nauka o urođenoj besmrtnosti duše, koja je kasnije prevladala u crkvi. Ova filozofija zastupa četverostruki postulat: urođenu besmrtnost, svesno stanje za vreme smrti, večne muke zlih u paklu i verovanje u postojanje čistilišta.

Adventisti smatraju da je njihovo propovedanje uslovne besmrtnosti ponovno otkrivanje zanemarenih i zaboravljenih istina, a ne neko novo otkriće, neka novina.

Adventisti nisu jedini koji zastupaju nauku o uslovnoj besmrtnosti. U toku svih stoleća bilo je pobornika uslovne besmrtnosti, čiji se broj stalno povećavao, kako je to spomenuto u prethodnom poglavlju. Međutim, pored velikog broja svedoka u prilog uslovnoj besmrtnosti, svedoka iz raznih hrišćanskih zajednica, malo je hrišćanskih zajednica koje su kao institucije prihvatile nauku o

uslovnoj besmrtnosti. Ljudi teško napuštaju tradicionalno verovanje, a pogotovo one crkve koje su očite zablude proglasile dogmama. Malo je onih koji su spremni da odbace hiljadu zabluda radi jedne istine.

Neki adventistički autori napisali su značajne monografije o uslovnoj besmrtnosti. Među ove spadaju Urija Smit, koji je napisao delo pod naslovom *Ovde i posle* (Here and Hereafter), te K.B. Hajnes sa svojim delom *Druga strana smrti* (The Other Side of Death).

Posle čovekovog pada u greh čovekova je jedina mogućnost da traži da natrag zadobije ono što je izgubio. Bog je obećao da će dati večni život onima koji istrajno „u dobrom delu traže slavu, čast i besmrtnost“ (Rimljanima 2:7). Ako bi čovek imao urođenu besmrtnost, onda je ne bi morao tražiti.

Zbog greha i njegovih posledica – zbog ljudi osuđenih na bedu i smrt, Bog je u svojoj ljubavi načinio plan spasenja, koji uključuje beskrajnu Hristovu žrtvu, kao zamenu za čoveka, u kojoj će čoveku biti omogućen oproštaj i vraćeno sve što je grehom izgubio.

Besmrtnost nam može biti ponovo vraćena jedino po Hristu.

Nasuprot ovoj istini Sotona obećava čoveku besmrtnost bez ispunjavanja ikakvih uslova. Sotonine reči:

„Nećete vi umreti“ bila je prva propoved o urođenoj besmrtnosti ljudske duše. Čovek je poverovao tim rečima, i mnogi u to i danas veruju.

Na verovanje u besmrtnost duše nadovezuje se kao logična posledica tog verovanja i verovanje o večnim mukama u paklu koje izaziva revolt, jer je teško spojivo s našim osećanjem ljubavi i smislom za pravednost da se zli zbog greha počinjenih u toku kratkog zemaljskog života moraju mučiti u paklu bez prestanka, sve dotle dok Bog postoji.

Zastrašujuća dogma o večnim mukama grešnika u paklu dala je povoda nastanku učenja o opštem spasenju, o spasenju svih grešnika pa i Sotone.

Smrt je prikazana u Bibliji kao potpuno besvestan počinak, kao nepomućen san (O Jovu 7:21; Psalam 13:3; Matej 9:24; Jovan 11:11).

Nauka o urođenoj besmrtnosti u suprotnosti je s Biblijom, razumom i ljudskom humanošću.

Biblija ističe da se svi, dobri i zli, nalaze u besvesnom stanju do časa uskrsenja, kada će pravedni primiti dar večnog života, a zli platu za greh – a to je propast ili druga smrt (Psalam 146:4; Propovednik 9:5,6,10; Jovan 5:28,29).

Kada bi čovek već u času smrti primio nagradu ili kaznu, onda ne bi bio potreban poslednji sud niti bi bilo potrebno uskrsenje.

Bog će s nepokajanim grešnicima postupiti pravedno, u skladu sa svojim karakterom.

Večni život je dar, dok je večna smrt nešto zasluženno.

Rezultat uništenja greha, grešnika i Sotone rezultiraće u čistoti svemira.

Pravda i milost sada će biti zadovoljene.

Bog je u svojoj Reči izričito zabranio bavljenje okultizmom.

Prorok Isaija kaže: „Ako vam kažu: ‘Obratite se onima koji prizivaju duhove ili onima koji gataju, koji šapuću i mrmljaju’ – zar narod ne treba da se obraća svom Bogu? Zar da se mrtvima obraća umesto živima? K zakonu i svedočanstvu! Ako ne govore prema ovoj reči, to je zato što nema svetlosti u njima.“ (Isaija 8:19,20)

Božja reč jasno otkriva čovekovo poreklo, njegovu prirodu i večnu sudbinu. Iako je Sotona svojim obmanama uspeo da iskrivi istinu o čovekovoju prirodu i njegovoj večnoj sudbini, Bog nam danas u svojoj ljubavi i milosti ponovo otkriva stare zaboravljene i odbacene istine i poziva nas da verujemo u Njega, u Njegovu reč, i primio Hrista verom i poslušnošću kao svog ličnog Spasitelja da bismo u Njemu primili dar večnog života i bili sačuvani od svih sotonskih obmana poslednjih dana.

USLOVNA BESMRTNOST – JASNA BIBLIJSKA NAUKA

U ovom posljednjem poglavlju želimo ukratko da sumiramo ono što smo ranije izneli o uslovnoj besmrtnosti i ukazati na neosnovanost učenja o urođenoj besmrtnosti duše. Šta Biblija uči o čovekovom poreklu, prirodi i večnoj sudbini?

Čovekovo poreklo. – Biblija uči da je čovek delo Božjih ruku. Ona uči da je čovek načinjen od dva uzajamno povezana principa: „Gospod Bog je oblikovao čoveka od **zemaljskog praha** i udahnuo mu u nozdrve **dah života**, i čovek je postao **duša živa**.“ (1. Mojsijeva 2:7)

Dva sastavna elementa od kojih je načinjen čovek su prah zemaljski i **dah života**. Sinteza ovih dvaju elemenata je **živa duša** ili **čovek**.

Prilikom smrti dolazi do rastavljanja ove sinteze. Dah ili duh kao princip života vraća se Bogu koji ga je dao, a prah (telo) odlazi u zemlju kao što je od nje uzet (Propovednik 12:7).

Biblijski izveštaj ne spominje da je Bog dao čoveku besmrtnu dušu. Biblija jedino kaže da je Bog stavio u čovekovo srce misao o večnosti ili želju za besmrtnim životom (Propovednik 3:11). Ali misliti o besmrtnosti i želeti besmrtnost nije isto što i posedovati besmrtnost.

Često se u prilog verovanju u besmrtnost duše navodi činjenica da većina stanovnika zemaljske kugle veruje u neki oblik besmrtnosti duše. Ali verovanje većine nije samo po sebi dokaz da je istina ono u što većina veruje.

Bog je u čovekovo srce usadio želju za besmrtnošću kao podsticaj da čovek traži i nađe besmrtnost. Bog **obećava večni život ili besmrtnost onima koji „koji ustrajnošću u dobrim delima traže slavu i čast i neraspadljivost – večni život“**. (Rimljanima 2:7)

Atribut „besmrtan“ ne stoji nigde u Svetom pismu uz imenicu „duša“. Taj atribut stoji jedino uz ime Bog. Biblija ističe da je jedino Bog besmrtan (1. Timoteju 6:16).

Kad bi duša bila besmrtna, onda bi ona bila i neuništiva. Međutim, Biblija ističe da će Bog nepokajane grešnike potpuno uništiti. Sam Isus je kazao: „Ne bojte se onih što ubijaju telo, a ne mogu da ubiju i dušu. Nego, više se bojte onoga koji može da uništi i dušu i telo u geheni.“ (Matej 10:28)

Na čemu se temelji vera u urođenu besmrtnost duše? Ona se temelji na rečima prvog čovekovog neprijatelja, Sotone, koji je preko medija zmije rekao Evi: „Ne, sigurno nećete umreti!“ (1. Mojsijeva 3:4) Bog je našim praroditeljima obećao besmrtnost pod uslovom poslušnosti koji, na žalost, oni nisu ispunili. Sotona im obećava besmrtnost bez ikakvog uslova. Čovek je više verovao Sotoni, nego Bogu. Vera u urođenu besmrtnost duše temelji se na Sotoninoj laži. Neverni Adamovi potomci, kainovci, prihvatili su tu laž kao istinu. Posle Potopa, Nimrodova porodica je raširila bezbožna verovanja. To učenje kasnije se pojavljuje u Egiptu, Persiji i Grčkoj. U Grčkoj to učenje naročito zastupa poznati filozof Platon, koji je verovao ne samo u besmrtnost duše već i u njenu preegzistenciju. Od Platona, zahvaljujući njegovom velikom uticaju, ovo učenje prešlo je u kasniju jevrejsku apokrifnu i hrišćansku literaturu, a preko ove krajem drugog i početkom trećeg stoleća posle Hrista u hrišćansku crkvu, i to naročito preko crkvenih učitelja Tertulijana, Origena i Avgustina.

Čovekova priroda

Pod uticajem Platonove dualističke filozofije iskrivljeno je i pravo shvatanje o čovekovoj prirodi. Platon je rečima „telo“, „duša“ i „duh“ izmenio značenje tako da ih upotrebljava različito od onoga što one znače u Bibliji. Biblijski novosavezni pisci upotrebljavaju grčke reči „soma“ (telo), „psihe“ (duša), „pneuma“ (duh), ali im ne daju značenje koje im daje Platon, već im daju drugi smisao, onaj koji imaju te reči u jevrejskom jeziku, u jevrejskoj religiji i kulturi.⁶³

---

⁶³ Jean Zurcher, *The Nature and Destiny of Man*, pp. 148-159.

Platonova filozofija potcenjuje telo, smatra ga samo „kavezom“ za dušu. Ono je izvor zla i zato ga treba askeзом sve više obuzdavati.

Novosavezni pisci ističu veliku važnost tela. Bez tela nema ljudskog postojanja. Čak buduće postojanje, postojanje iza uskrsenja, vezano je za telesnu realnost. Ali ovo buduće telo neće biti zemaljsko, već „telo duhovno“ (1. Korinćanima 15:42-44). Verne čeka „slavno“ i „nepropadljivo“ telo (Filipljanima 3:21).

Biblija nikada ne gleda na čoveka kao na telo kome treba dodati dušu: čovek kao živa duša je u isto vreme i telo. Zato grčka reč „soma“ (telo) u Bibliji nikada ne označava mrtvo telo, mrtvog čoveka, već živu osobu, koja je svesna svojih postupaka i okoline. Apostol Pavle piše Rimljanima: „Zato vas, braćo, usrdno molim Božjom samilošću da svoja tela date kao žrtvu živu, svetu, ugodnu Bogu, da služite Bogu koristeći svoj razum.“ (Rimljanima 12:1)

Preko proroka Joela Gospod je dao obećanje: „I posle ću izliti duh na svako telo.“ (Joel 2:28) Bog ne namerava da uništi telo, već da ga učini hramom svetoga Duha (1. Korinćanima 3:16).

Prema Platonovom učenju „psihe“ (duša) je besmrtna; ona je sastavni deo čoveka. Ulazi u čoveka prilikom njegovog nastajanja, a izlazi iz njega u času smrti. Međutim, u spisima Staroga saveza „nefesh“ (duša) nije sastavni deo čoveka, već sam čovek – sinteza praha zemaljskog i daha životnog. Duša (nefeš) označava jedinstvo i totalitet čoveka, koji je rezultat stvaralačke sinteze (1. Mojsijeva 2:7). Duša u Bibliji označava individualizovani život u njegovom fiziološkom i psihološkom vidu (1. Mojsijeva 35:18).⁶⁴

Budući da je duša rezultat stvaralačke sinteze, to jest sjedinjenja materijalne supstancije i životnog daha, zato ona nije besmrtna jer kad Bog oduzme čoveku životni dah, čovek (živa duša) umire. „Ako bi zadržao k sebi, k srcu svom, duh njegov i dah njegov pribrao, izdahnulo bi svako telo, i čovek zemaljski u prah bi se vratio.“ (O

---

⁶⁴ Ibid., p. 153.

Jovu 34:14,15)

U grčkoj pesničkoj i filozofskoj literaturi reč „pneuma“ (duh) označava neki svesni elemenat u čoveku, neko bestelesno biće koje nadživljuje smrt tela. Suprotno tome u Bibliji reč „ruah“ (duh ili dah) označava bezlični princip, koji dolazi od Boga i vraća se Bogu čim se odvoji od praha zemaljskog sa kojim je sačinjavao živu realnost, individualizovani život – čoveka ili dušu živu (Propovednik 12:7; Luka 23:46; Dela 7:59) Duh ili dah je sastavni deo čoveka. To su sinonimi.

Ali izraz „pneuma“ (duh) označava u Bibliji i manifestaciju duhovnog života, sposobnost razuma, stanje duha, tendenciju ka dobru ili zlu (2. Mojsijeva 31:1-5; Isaija 29:24; Psalam 51:12-14).

Reči „duša“ i „duh“ ne označavaju u Novom savezu neko bestelesno svesno biće koje bi nadživljavalo čoveka. Te reči najčešće označavaju manifestaciju potpunog čoveka u njegovom psihičkom ili duhovnom obliku. Hristos i apostol Pavle objašnjavaju smisao reči „telo“, „duša“ i „duh“ kad ove reči označavaju manifestaciju fizičkog, psihičkog i duhovnog čovekovog bića. Kada je jedan zakonik želeo da sazna za najveću zapovest u Zakonu, Isus mu je odgovorio: „Voli Gospoda, svog Boga, svim svojim srcem, svom svojom dušom (sinonim za emocionalni život), svim svojim umom (sinonim za duhovni život) i svom snagom svojom (sinonim za fizički život).“ (Marko 12:30; Luka 10:27)

Izražavajući želju i molitvu za verne u Solunu, apostol Pavle piše: „Neka vas sam Bog mira potpuno posveti. I neka sav vaš duh i duša i telo budu sačuvani besprekornima do vremena dolaska našeg Gospoda Isusa Hrista.“ (1. Solunjanima 5:23) Bog želi da svako područje našeg bića bude posvećeno. On želi da nas Njegov Duh potpuno prožme – da prožme naš duh (pneuma), to jest naš um, viši princip intelekta i misli, preko koga On saobraća s čovekom; da prožme našu dušu (psihe), to jest onaj deo naše prirode koja dolazi do izražaja preko instinkata, preko emocija i našeg tela, koje dolazi do izražaja preko različitih organa, da bi postalo „hram svetoga

Duha“.

Kao što vidimo, izrazi „telo“, „duša“ i „duh“ imaju u Bibliji različita značenja. Drukčije značenje imaju ovi izrazi kad je reč o sastavu ili strukturi čoveka, a drukčije kada je reč o manifestaciji čoveka kao celine.

Čovekova moralna priroda

Prvi čovek je stvoren po Božjem obličju, to jest kao savršeno moralno biće – čist, svet i pravedan, sa sklonošću ka dobru, a ne ka zlu (Efescima 4:24).

Na žalost, čovek je prestupio Božju zapovest, neposlušnošću je prekinuo vezu s Bogom, izvorom života. Počeo je da se sve više udaljava od Njega i sve više gubi moralni Stvoriteljev lik. Čovek je postao grešan i smrtni, i tu grešnu i smrtnu prirodu po Adamu svi smo nasledili. Greh je oslabio sve čovekove moći – fizičke, duševne i umne. Čovek je postao telesan – sklon grehu.

Nije samo telo grešno kako to naglašavaju pristalice dualizma. Sav je čovek grešan ili telesan. Njegova grešnost ili telesnost dolazi do izražaja u svim mogućnostima njegovog bića – u telu i njegovim prohtevima, u emocionalnom životu kao i u duhovnom životu koji dolazi do izražaja u aktu volje i misli. Apostol Pavle ovako opisuje čovekovu telesnu ili grešnu prirodu: „Jer znamo da je Zakon duhovan, a ja sam telesan, prodat u ropstvo grehu.“ (Rimljanima 7:14) Pavle ne kaže da je samo njegovo telo grešno, već da je on kao osoba grešan, telesan, prodat u ropstvo greha. Pavle takođe nabroja rodove telesnog ili grešnog čoveka: „A dela telesna su očigledna. To su: preljubočinstvo, blud, nečistota, besramnost, idolopoklonstvo, vračarstvo, neprijateljstva, svađe, ljubomora, srdnje, prepirke, podele, jeresi, zavisti, ubistva, pijanke, razuzdane gozbe i tome slično. To vam unapred kažem, kao što sam vam već i rekao, da oni koji tako nešto čine neće naslediti Božje kraljevstvo.“ (Galatima 5:19-21) Tu se spominje razvrat i neumerenost – gresi tela, ali i idolopoklonstvo, sebičnost i zavist – gresi duha ili uma i emocionalnog života.

Stanje grešnog čoveka opisano je u Bibliji rečima „prodatu ropstvo grehu“ (Rimljanima 7:14). Nad nepreporođenim ili telesnim čovekom gospodari greh. Čovek je rob greha. Čovekova volja delovanjem greha oslabila je više od razuma. Čovekov um ili „unutrašnji čovek“ može hteti i misliti nešto dobro, ali nema moći da izvrši dobro. Apostol Pavle svedoči da čovek u svojoj sili ne može ispunjavati Božji zakon, Božju volju. „Po svom unutrašnjem čoveku zaista uživam u Božjem zakonu, ali u svojim udovima vidim drugi zakon koji ratuje protiv zakona mog uma i zarobljava me zakonom greha koji je u mojim udovima.“ (Rimljanima 7:22,23) U čoveku postoji suprotnost između ideala koji je u njemu – „zakon uma“ ili „unutrašnjeg čoveka“, i „zakona greha“, kome robuje telesan čovek. Telesan čovek, kojim vlada „zakon greha“, ne može se svojom silom pokoravati Božjem zakonu. „Jer oni koji žive po telu razmišljaju o onome što je svojstveno telu... Zato je upravljanje po telu neprijateljstvo Bogu, jer se ne pokorava Božjem Zakonu, niti zapravo može.“ (Rimljanima 8:5-7)

Ima li izlaza iz takvog stanja? Ako čovek i ni je slobodan; iako je rob sila suprotnih večnom životu, on, međutim, ima mogućnost da bude oslobođen i nanovo rođen za nov život – život po Duhu.

Hristovo delo otkupljenja izvršeno za nas na krstu i dar svetoga Duha kao rezultat Hristovog posredovanja za nas donose nam oslobođenje od greha i njegovih posledica – večne smrti, ako smo spremni da se odazovemo Božjem pozivu i prihvatimo ponuđeni dar spasenja.

Svojim pozivom da primimo spasenje u Isusu Hristu, Bog pruža čoveku mogućnost da promeni tok svoje egzistencije. Izborom prvog Adama odlučena je sudbina čovečanstva; ali delom drugog Adama (Hrista) svakom čoveku pruža se mogućnost da izabere svoju vlastitu budućnost, da se odazove Božjem pozivu ili da ga odbaci; da se odluči za ili protiv Boga, da primi život večni ili večnu smrt. Čovek, iako rob grehu, ima mogućnost da donese odluku da prihvati ponuđeni dar spasenja u Isusu Hristu.

Darom Hristove žrtve u kojoj imamo oprostjenje greha i darom njegovog svetoga Duha koji nas oslobađa od sile greha postajemo Božja deca, Hristova duhovna braća i naslednici večnog života.

Nova orijentacija u nama počinje obnovljenjem uma pod uticajem Božje reči i svetoga Duha. Pošto smo prihvatili Hrista kao svoga Spasitelja, sveti Duh obnavlja naš um, posvećuje naše misli, osećanja i želje. I samo telo postaje „hram svetoga Duha“ (1. Korinćanima 6:19). Čovek obnovljen svetim Duhom postaje u Hristu novo stvorenje (2. Korinćanima 5:17). Njime vlada „zakon Duha“ koji ga je oslobodio od „zakona greha i smrti“. „Stoga sada nikakve osude nema za one koji su u Hristu Isusu, koji ne hode po telu, već po Duhu. Jer zakon Duha koji daje život u Hristu Isusu oslobodio me je zakona greha i smrti. Budući da je Zakon bio nemoćan, jer je zbog tela bio slab, Bog je, poslavši svog Sina u obličju grešnog tela, za greh osudio greh u telu, da bi se pravedni zahtevi Zakona ispunili na nama koji ne hodimo po telu, nego po Duhu.“ (Rimljanima 8:1-4) Život pravog hrišćanina je život pod vođstvom Duha Božjeg (Rimljanima 8:14).

Naša večna sudbina zavisi od toga da li smo se odazvali Božjem pozivu (Otkrivenje 22:17) i primili ponuđeno oslobođenje u Isusu Hristu, ili smo ostali u stanju „telesnosti“, robovi grehu.

Čovekova večna sudbina

Zbog Adamovog prestupa svi smo osuđeni na prvu ili prirodnu smrt.

„Zato, kao što je kroz jednog čoveka u svet ušao greh i preko greha smrt, i tako se smrt proširila na sve ljude jer su svi sagrešili.“ (Rimljanima 5:12) Postoji i druga smrt, koja je posledica nepriznatih i nenapuštenih greha. Na ovu smrt odnose se reči apostola Pavla: „Jer je plata za greh smrt.“ (Rimljanima 6:23) Pristalice Platonovog učenja o urođenoj besmrtnosti duše poriču, u stvari, prvu i drugu smrt. Za njih smrt nije smrt, već „vrata“ kroz koja duša ulazi u „raj“, „čistilište“ ili „pakao“. Za takve ne postoji ni druga ili večna smrt,

već samo večni život u raj u ili večni život pun neizmernih muka u paklu. Međutim, Biblija jasno uči da postoji i druga smrt. Apostol Jovan piše: „Srećan je i svet svako ko ima udeo u prvom uskrsenju. Nad njima druga smrt nema vlasti.“ (Otkrivenje 20:6)

Šta biva sa čovekom kad umre? Kuda odlazi i u kakvom se stanju nalazi?

Sa smrću nastaje dezintegracija ličnosti. Materijalni deo čoveka vraća se u zemlju od koje je uzet, a duh ili dah vraća se Bogu koji ga je dao (Propovednik 12:7; Dela 7:59). Mrtvi odlaze u grob, koji je mesto tišine, mraka i neaktivnosti. „Jer mrtvi tebe ne spominju, Ko će te u grobu hvaliti?“ (Psalam 6:5)

„Duh njegov izađe iz njega, i on se vraća u zemlju svoju, tog dana propadnu misli njegove.“ (Psalam 146:4)

Stanje mrtvih Biblija upoređuje sa stanjem u kome se čovek nalazi za vreme dubokog sna, sa stanjem nesvesnosti. Počivanje mrtvih naziva se u Bibliji spavanjem. „A mnogi od onih što spavaju u prahu zemaljskom probudiće se, jedni za večni život, a drugi za sramotu i večni prezir.“ (Danilo 12:2) „Naš prijatelj Lazar je zaspao, ali idem da ga probudim.’ Na to su mu učenici rekli: ‘Gospode, ako spava, ustaće.’ Ali Isus je govorio o njegovoj smrti, a oni su mislili da govori o spavanju, o snu.“ (Jovan 11:11-13) Biblijski izraz „spavanje“ nije samo eufemizam, pesnička figura, već ima očigledno doktrinarno značenje. Sadrži dvostruko značenje: realno stanje **besvesnosti** i buduće **buđenje** – nagoveštaj uskrsenja.

San mrtvih smeniće buđenje ili uskrsenje. Uskrsnuće pravedni i nepravedni (Dela 24:15). Uskrsenje predstavlja „vrata“ u budući život.

Međutim, Biblija uči da postoje dva uskrsenja, koja su vremen-ski odvojena. Prvo će se zbiti uskrsenje pravednih, a uskrsenje zlih hiljadu godina kasnije.

Pravedni će uskrsnuti prilikom Hristovog drugog dolaska, a živi pravedni tog istog časa biće preobraženi u besmrtna, neraspadljiva tela.

„Jer kao što u Adamu svi umiru, tako će i u Hristu svi oživeti. Ali svako u svom redu: Hristos kao prvina, a zatim, za vreme njegovog dolaska, oni koji su Hristovi... Evo, govorim vam tajnu: Nećemo svi zaspati smrtnim snom, ali svi ćemo se preobraziti, u jednom trenutku, u tren oka, na zvuk poslednje trube. Jer truba će zaturbiti i mrtvi će uskrsnuti neraspadljivi, i mi ćemo se preobraziti.“ (1. Korinćanima 15:22,23,51,52)

„Jer ovo vam govorimo po Gospodnjoj reči: mi živi, koji ostanemo do dolaska Gospoda, nećemo preteći one koji su umrli, jer će sam Gospod sići s neba sa zapovedničkim pozivom, s glasom arhanđela i s Božjom trubom, i mrtvi u Hristu ustaće prvi. Zatim ćemo mi živi, koji ostanemo, biti zajedno s njima odneseni u oblacima da se sretnemo s Gospodom u zraku. I tako ćemo uvek biti s Gospodom.“ (1. Solunjanima 4:15-17)

Što se tiče sudbine nepravednih, Biblija ističe da živi grešnici neće moći podneti slavu Hristovog drugog dolaska. Oni će biti tom slavom uništeni: „Koji će biti osuđeni na večno uništenje od lica Gospodnjeg i od slave njegove moći.“ (2. Solunjanima 1:9)

Mrtvi grešnici uskrsnuće u drugom uskrsenju koje će se zbiti hiljadu godina posle prvog uskrsenja, uskrsenja pravednih. Njih zatim čeka sud i uništenje. Apostol Jovan kaže: „Ostali mrtvi nisu oživeli dok se nije navršilo hiljadu godina. To je prvo uskrsenje. Srećan je i svet svako ko ima udeo u prvom uskrsenju. Nad njima druga smrt nema vlasti.“ (Otkrivenje 20:5,6)

Poslednji sud i uništenje grešnika živo opisuje apostol Jovan sledećim prikazom: „I video sam mrtve, velike i male, kako stoje pred Bogom, i svici su se otvorili. I otvorila se druga knjiga, koja je [knjiga] života. I mrtvima je bilo suđeno prema njihovim delima na temelju onoga što je napisano u svicima. I more je predalo mrtvace koji su bili u njemu, i smrt i grob predali su mrtvace koji su bili u njima. I svakome je bilo suđeno prema njegovim delima. A smrt i had bili su bačeni u ognjeno jezero. Ovo je druga smrt.“ (Otkrivenje 20:12-14)

Pravedne čeka večni život, život nepomućenog blaženstva i sreće u Božjoj prisutnosti, a nepokajane grešnike čeka sud i uništenje (Jovan 5:28,29).

U Božjem planu nema mesta dualizmu

Platonovo učenje o večnom postojanju dobra i zla – o večnom životu pravednih u raju i o večnom životu zlih u mukama ognjenog pakla, koje i danas postoji kao učenje Katoličke crkve i većeg dela protestantskih crkava – nije deo Božjeg večnog plana o čovekovoju sudbini i sudbini svemira.

Ako Sotona, demoni i njegovi ljudski sledbenici ne bi bili ili ne bi mogli biti uništeni, onda Hristos ne bi mogao postati Gospodar nad svime, niti bi Njegovo kraljevstvo bilo univerzalno kraljevstvo. U takvom slučaju deo Njegovog kraljevstva bio bi zauvek odvojen za Njegove neprijatelje koje On nije mogao da pobedi i uništi. On ih može mučiti i izolovati, ali oni mogu još proklinjati Njegovo ime i prkositi Njegovoj sili izazivajući Ga da ih dalje muči, i to tako zauvek.

Ovo učenje je u suprotnosti s Božjom reči koja uči da će Bog jednom zauvek iskoreniti sve zlo iz svemira. Istina je da je zlo tragična epizoda u povesti naše planete i svemira, ali kao što ono ima svoj početak u vremenu, tako će imati i svoj kraj unutar granica vremena pre nego što se počnu odvijati beskrajni vekovi večnosti. Doći će vreme kad zla više neće biti. Sila dobra je na ovom svetu privremeno pod uticajem ograničene, podređene ili obuzdane sile zla. To je biblijski koncept, a ideja o su-večnoj koegzistenciji dobra i zla je koncept dualizma i glavna premisa satanizma. Prema Bibliji, zlo ima svoje **nosioce** koji snose odgovornost za njegovu inicijaciju i širenje, i svrha Božjeg suda je da ih kazni uništenjem za večnost.

„Jer će se istrebiti oni koji zlo čine, a oni koji se u Gospoda uzdaju naslediće zemlju. Još malo, i **zloga više neće biti; pogledaćeš na mesto njegovo, a njega neće biti.**“ (Psalam 37:9,10)

Shodno tome, i ideja o „paklu“ kao lokaciji za „večno mučenje

zlih“ pokazuje se kao čisti apsurd. Logički je nemoguće postojanje bilo kakvog prostora gde bi egzistiralo zlo u bilo kojem stanju, ukoliko nema legalnog osnova za to. Bilo kakva trajna lokacija zlih ljudi i/ili palih anđela značila bi opravdanost pokretanja pobune.

„Duša koja zgreši, ona će umreti.“ (Ezekijel 18:4) „Plata za greh je smrt, a dar Božji je život večni u Hristu Isusu.“ (Rimljanima 6:23) „Ko ima Sina, ima život, a ko nema Sina Božjeg, nema život.“ (1. Jovanova 5:12) To je srž nauke o uslovnoj besmrtnosti. Bog nam u Hristu nudi život i besmrtnost i poziva nas da ga primimo. „Jer ja se ne radujem smrti nijednog koji umire, govori Gospod. Zato se obratite i živite!“ (Ezekijel 18:32)
